

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΖΩΑ - ΦΥΤΑ

1940

Πίνακας περιεχομένων

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΖΩΑ.....	6
ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ - ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΑ.....	7
Βουκόλος - γιδοβοσκός - προβατοβοσκός.....	7
Τò εύλογημένο πρόβατο και τò καταραμένο γίδι.....	8
Παραλλαγή τοῦ μύθου.....	9
Ζῶα τοῦ Χριστοῦ και ζῶα τοῦ Διαβόλου.....	11
Ὁ εύλογημένος γάτος.....	15
Τò εύλογημένο σαλιγκάρι - τò καταραμένο πουλί.....	15
Ὁ κόρακας.....	16
Ζωή τῆς μέλισσας.....	18
Ἡ μαυριδερή μέλισσα.....	18
Ἡ μέλισσα και τò κεντρί της.....	19
Ἡ κότα.....	19
Ἡ πέρδικα - τò περιστέρι.....	20
Τò μολυντήρι.....	22
Ποιὰ τὰ εύλογημένα, ποιὰ τὰ καταραμένα.....	22
Τò κουκούλι.....	27
Ἡ πολυποδιά.....	28
Ὁ Σανπίερος.....	28
ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ.....	30
Τοῦ μοσχარიοῦ ἢ φωνῆ.....	30
Γιατὶ μαλώνει ἢ γάτα μετὸ σκύλο.....	30
Ἐχθρα σκύλου και λαγοῦ.....	32
Τò ἐλάφι και τὰ φίδια.....	33
Ὁ κόκκορας.....	34
Ὁ σπῖνος.....	35
Ὁ τρυποφράχτης.....	36
Ἡ καλλιακούδα.....	38
Ἡ τρυγόνα και ἡ κίσσα.....	39
Τò κουκάλογο.....	41
Ὁ κοῦκος.....	41
Ἡ γιδοβύζα.....	42
Ὁ μπουῦφος.....	43
Τò Χαροπούλι.....	44
Ἀράχνη και σφήκα.....	45
Ὁ τζίτζικας.....	46
Ὁ κοριός.....	47
Ἡ στρίγλα.....	47
Φίδι και μελίτσι.....	48
Ἡ ὄχια και τὰ ἄλλα φίδια.....	49
Τò σπιτόφιδο.....	50
Ὁ κάβουρας και τò ζόχι.....	50
κάβουρας - σαλιγκάρι.....	51
Ὁ σκατζόχερος και τò σιδερόχορτο.....	52
Πιὰ ἓνα λάθος.....	53
Τò δελφίσι.....	53
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΑ.....	55
Τò βουβάλι.....	55
Ὁ γαίδαρος.....	56

φύλλος - ψείρα.....	56
Τὰ βόδια μιλοῦν.....	58
Δικέρατο φίδι.....	59
Ἡ μονομερίδα.....	60
Τὸ σαράκι.....	61
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΣΕ ΖΩΑ.....	62
Ἡ ἀρκούδα.....	62
Ἡ νυφίτσα.....	64
Ὁ χαμόρουγκας.....	65
Ἡ νυχτερίδα.....	67
Τ' ἀηδόνι καὶ τὸ λελέκι.....	69
Ὁ κότσυφας καὶ τὸ ἀηδόνι.....	71
Πῶς ἔγινε τὸ χελιδόνι.....	72
Ὁ κορυδαλλός.....	76
Ἡ δεκοχτούρα.....	79
Ὁ αἰτός.....	81
Τὰ ἀθάνατα.....	83
Τουρλίδα - τρυγὸνα - μποῦφος.....	84
Ἡ βλαχούλα.....	84
Ὁ τσοπανάκος.....	85
Ὁ βαλμάς.....	86
Ὁ γκιώνης.....	88
Ἡ κουκουβάγια.....	89
Ἡ χουχουλήθρα.....	92
Κυριαρίνα (δεντροσίχλα).....	92
Ὁ τετεντής.....	96
Ἡ κίσσα.....	97
Ὁ ποῦπος κι ὁ κοῦκος.....	98
Τὸ σαλιγκάρι καὶ ἡ χελώνα.....	99
Ἡ χελώνα.....	101
Τὰ μαμούνια.....	102
Τὸ σκαθάρι.....	104
Ἀπὸ πότε τὸ μερμήγκι ἔγινε κλέφτης.....	104
Ἡ φώκια.....	105
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ ΣΕ ΠΟΥΛΙΑ ΚΙ ΑΠΟ ΠΟΥΛΙΑ ΣΕ	
ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ.....	106
Τὰ ὄρνια.....	106
Οἱ κουροῦνες γίνονται πρόβατα.....	107
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΣΕ ΓΝΩΡ'ΙΣΜΑΤΑ.....	110
Ὁ σταυραῖτος καὶ τ' ἄλλα πουλιὰ.....	110
Ὁ τυφλίτης.....	113
Τὸ φίδι.....	113
ΦΥΤΑ.....	115
ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ - ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΑ.....	116
Ἡ λοιδοριά.....	116
Ἡ συκιά.....	116
Ἡ ἐλιά.....	117
Ὁ πλάτανος.....	117
Ἡ ἰτιά.....	118
Δενδρολίβανο καὶ δάφνη.....	119
Ἡ μυρτιά καὶ ἡ δάφνη.....	120
Ἀβραάμ καὶ βάτος.....	120

Ό βάτος και τὸ κλῆμα.....	122
Τὸ σταυράγκαθο.....	123
Γαλατσίδα.....	123
Ό ἀζόγυρας.....	124
Τὰ λούπινα.....	124
Παραλλαγή γιὰ τὴν πίκρα τῶν λουπινιῶν καὶ τῆς ροδοδάφνης.....	125
Ό Χριστὸς καὶ τὰ σπορολογήματα.....	126
Σιτάρι, σταφύλι, ἔλιά.....	127
ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ.....	128
Ἡ ὄξυά.....	128
Ό πεῦκος καὶ ὁ ἔλατος.....	128
Ἡ καρυδιά.....	129
Ἡ λεύκα.....	129
Ἡ ἀγκαραθιά.....	130
Τὸ ἀντίκλαρο.....	130
Τὸ σιδερόχορτο.....	131
Τὸ χορτάρι τῆς Πρωτομαγιᾶς.....	131
Κορακοσυκιά.....	132
Τῆς Παναγίας τὸ φύλλο.....	132
Ό καπνός.....	133
Ἄχυρο, κάρβουνο, φασόλι.....	133
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ, ΘΑΥΜΑΤΑ.....	135
Τὸ ἐλάτι καὶ ὁ πάλιουρας.....	135
Τὰ δακράκια.....	136
Ἡ μελισσαντρού.....	136
Ἡ ἀγκινάρα.....	137
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ.....	138
Ό βάτος.....	138
ΙΕΡΑ ΔΕΝΤΡΑ.....	140
Ό πεῦκος τῆς Ἄρτεμης.....	140

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ δημιουργία τοῦ μύθου ἀπὸ τὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο, χαμένη στὰ βάθη τῶν αἰώνων, εἶναι ἀληθινὸ μυστήριον.

Τῶν μύθων ἓνα μέρος ἀναφέρεται σὲ ζῶα καὶ φυτά. Δίνοντας ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτὰ νοῦ κι ἄλλα τῆς συνειδητῆς ζωῆς πνευματικὰ χαρίσματα, τὰ ἀνυψώνει σὲ ἀνώτερη βαθμίδα.

Μύθους ἀπὸ παράδοση γνωστοὺς γιὰ ζῶα καὶ φυτά, ἔρχεται νὰ δώσῃ τὸ βιβλίο μου τοῦτο, ἢ γιὰ νὰ μιλήσω τῇ γλῶσσα τῆς λαογραφίας παραδόσεις ζώων καὶ φυτῶν.

Μιὰ ομάδα ἀπ' αὐτὲς ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν Αἰτίων. Ἐξηγοῦν δηλαδὴ ποιὰ τὰ αἷτια στὰ ἔμφυτα καλὰ ποὺ ἔχουν μερικὰ ζῶα, σὰ νὰ ποῦμε, γιὰ ποιὸ λόγο τὸ πρόβατο εἶναι ζῶο ἡμερο καὶ ἄκακο, γιὰτὶ τὸ περιστέρι εἶναι ἄθῳ, γιὰτὶ τὸ σαλιγκάρι σέρνει τὸ σπιτάκι του, κλπ.

Ἐνας μῦθος μᾶς λέει, ὅτι τὸ πρόβατο πῆρε τὴν εὐλογία τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ νὰ τὸν κρύψῃ, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι προσπαθοῦσαν νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τὸν σταυρώσουν, ὅτι τὸ σαλιγκάρι ζῆ εὐτυχημένα, γιὰτὶ δὲν τὸν πρόδωσε στοὺς Ἑβραίους, κλπ.

Σὲ μερικοὺς μύθους τῆς κατηγορίας αὐτῆς αἷτια τῶν καλῶν ποὺ ἔχουν τὰ ζῶα, εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Παναγία.

Ἐξάλλου οἱ ἔμφυτες κακίαι καὶ τὰ ἐλαττώματα πολλῶν ζώων ὀφείλονται στὴν κατάρρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Ἔτσι τὸ βόδι τυραννιέται ἀπὸ τὴ μυῖγα, μὲ τὸ νὰ προδώσῃ στοὺς Ἑβραίους τὸ Χριστό, ἡ χελώνα βασανίζεται ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σπιτιοῦ ποὺ σέρνει, γιὰτὶ δὲν ἔδωσε ἐλεημοσύνη στὸ Χριστό, ὅταν παρουσιάστῃ μπρὸς τῆς σὰ ζητιάνος· τὴν πολυποδιὰ τὴν καταράστηκε ἡ Παναγία, γιὰτὶ εἶχε τὴν ἀναίδεια νὰ τὴν τσιμπήσῃ ἀνάμεσα στὰ στήθη τῆς.

Τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Παναγία τοὺς ἀντικατασταίνουν κάποτε Ἅγιοι.

Σ' ἄλλη ομάδα μύθων τὰ αἷτια τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας μερικῶν ζώων ὀφείλονται στὴν ποιότητα τοῦ δημιουργοῦ τους. Ἔτσι, ὅσα ζῶα δημιούργησε ὁ Χριστός, εἶναι ἡμερα καὶ ἄκακα, ὅσα ὁ Διάβολος, ἔχουν ἔμφυτη τὴν κακία. Τὸ πρόβατο, ὁ πιστικός τους, τὸ τσοπανόσκυλο, τὸ λαγωνικὸ ποὺ τὰ δημιούργησε ὁ Χριστός, εἶναι καλόβουλα· ὁ λύκος καὶ ἡ ἄλεπού σὰν πλάσματα τοῦ Διαβόλου εἶναι κακόβουλα.

Σὲ μερικὲς παραδόσεις τὰ ἐλαττώματα τῶν ζώων ὀφείλονται σ' ἄλλα αἷτια.

Μιὰ ομάδα παραδόσεις, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ πολυάριθμη, θυμίζει τὶς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀβιδίου. Μερικὰ παραδείγματα: Ἡ νυφίτσα μεταμορφώνεται σὲ ζῶο ἀπὸ νύφη ποὺ ἦταν. Τὸ ἀηδόνι, πρὶν γένει πουλί, ἦταν πιστικὸς προβάτων. Τὸ χελιδόνι ἔγινε ἀπὸ φτωχοκόριτσο, ποὺ τὸ πῆρε γυναῖκα του ἓνα βασιλόπουλο.

Μὲ τὶς παραδόσεις ποὺ ἔχω στὸ βιβλίο μου, δὲ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὸ θέμα ἐξαντλεῖται. Προσπάθησα ὅμως νὰ περιλάβω ἀρκετὲς, εἴτε ἀπευθείας ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση εἴτε κι ἀπὸ βιβλία.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΩΑ

www.pentalofo.gr

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ - ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΑ

Βουκόλος - γιδοβοσκός - προβατοβοσκός.

Τοῦ καλοκαιριοῦ κάποια μέρα κεί ποῦ ὠδοιποροῦσε ὁ Χριστός, βρίσκει μπροστά του ἕνα στάλο σὲ πυκνόφυλλα δέντρα ἀποκάτω. Στάλιζαν στὸν ἴσκιό του καμμιὰ κατοστή βόδια καὶ πλάϊ τους ξαπλωμένος τὰ φύλαγε βουκόλος.

- Κόλλησαν τὰ χεῖλη μου ἀπὸ τὴ δίψα, τοῦ λέει, κάνε μου τὴ χάρη, νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρης λίγο νερὸ νὰ πιῶ;

- Μόνα τους νὰ ἀφήσω τὰ βόδια, φοβοῦμαι μὴν ξεκόψουν καὶ τὰ χάσω, εἶπε ὁ βουκόλος.

- Τὰ προσέχω ἐγώ, τ' ἀπάντησε ὁ Χριστός.

- Δὲ σοῦ τὰ ἐμπιστεύομαι. Εἶναι ἄγρια καὶ δὲν ὑπακούουν. Ὅμως τὸ νερὸ, νάτο, ποῦ βρίσκεται, κι ἔδειξε μὲ τὸ πόδι του τὴν πηγὴ.

- Στρέκλα! κακὴ νὰ πιάση τὰ βόδια σου, τὸν καταράστηκε ὁ Χριστός.

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε καὶ κακὴ μυῖγα τοῦς ἤρθε, τὰ κέντησε καὶ σκόρπισαν δῶθε καὶ κεῖθε σὰν τρελλά.

Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του ὁ Χριστός, καὶ παραπέρα συνάντησε ἕνα κοπάδι γίδια. Ὁ βοσκὸς τους καθισμένος σὲ μιὰ πέτρα πάνου τὰ φύλαγε.

- Σκάζω ἀπὸ τὴ δίψα, τοῦ λέει. Πήγαινε, σὲ παρακαλῶ, καὶ πάρε νερὸ, γιὰ νὰ βρέξω τὴ γλῶσσα μου!

- Καὶ τὸ κοπάδι μου; ἔκαμε ὁ γιδοβοσκός, τί θὰ γίνῃ, ὅταν ἐγὼ λείψω;

- Τέτοιος εἶσαι, τοῦ εἶπε, πάρε λοιπὸν καὶ σὺ τὴν κατάρα μου! Τὰ ζωντανά σου στασιὸ πουθενὰ νὰ μὴν ἔχουν. Νὰ χάφτουν ἐδῶ ἐκεῖ κάτι κι ὄλο νὰ φεύγουν. Καὶ σὺ ὄλο νὰ τρέχῃς ξωπίσω τους καὶ νὰ μὴν τὰ φτάνῃς!

Ἀπὸ τότε τὰ γίδια ὄλο φεύγουν, κι ὁ γιδοβοσκός ὄλο τρέχει κατόπι τους καὶ δὲν τὰ φτάνει.

1 Οἶστρος, μυῖγα.

Γιὰ τὴ στρέκλα γράφει ὁ Αἰλιανὸς (Περὶ Ζ, Ἰστ. Δ', 51):

«Τὸν οἶστρον φασιν ὅμοιον εἶναι μυῖα μεγίστη καὶ εἶναι στερεὸν καὶ εὐπαγῆ καὶ ἔχειν κέντρον ἰσχυρὸν ἡρτημένον τοῦ σώματος, προίεσθαι δὲ καὶ ἦχον βομβώδη». Καὶ εἰς Γ', 37: «εἶεν δ' ἂν βουσὶν ἔχθιστα οἶστρος καὶ μύψ, καὶ ὁ μὲν οἶστρος κατὰ τὰς μυέας τὰς μεγίστας ἐστί, καὶ ἔχει στερεὸν καὶ μέγα κέντρον».

Ὁ Χριστὸς ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του. Πάει, πάει, συνάντησε τὸν προβατοβοσκὸ πὸ ἀκουμπισμένος στὸ μακρὺ του τὸ ραβδί ἀγνάντευε τὰ πρόβατα πὸ ἐβοσκάν σ' ἓνα ὄμορφο λιβάδι.

- Θὰ εἶχες τὴν καλωσύνη, νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρης λίγο νερὸ νὰ πιῶ! τοῦ λέει.

Ὁ βοσκὸς λέξη δὲν εἶπε, πῆρε τ' ἄσκι, πετιέται στὴν κοντινὴ βρύση, τὸ γεμίζει νερὸ καὶ τὸ φέρνει.

- Ὅριστε.

Ὁ Χριστὸς τὸ ἔπινε καὶ τὸν εὐλόγησε. Εὐλόγησε καὶ τὰ πρόβατα, κι ἀπὸ τότε εἶναι ἡσυχά, ἡμέρα, καὶ καλόβουλα. Βόσκουν στὸ ἴδιο τὸ μέρος μαζεμένα. Κι ἂν μετατοπίσουν, θὰ μετατοπίσουν ὅλα μαζί τὰ εὐλογημένα!

(Πολλῶν τόπων).

Τὸ εὐλογημένο πρόβατο καὶ τὸ καταραμένο γίδι.

Πεῖσμα τὸ εἶχαν βάλει οἱ Ἑβραῖοι νὰ πιάσουν τὸ Χριστὸ καὶ νὰ τὸν κρεμάσουν στὸ σταυρό. Ἀλλὰ κι αὐτός, μὴ πὸ ἐπρεπε νὰ σταυρωθῆ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ κόσμου, δὲν ἤθελε νὰ πέση σὲ χέρια παράνομα.

Ἦταν πολὺ πικρὸ τὸ ποτήρι τοῦ θανάτου γι' αὐτὸ κ' ἔφυγε ἐδῶ κι ἐκεῖ νὰ σωθῆ. Ζητοῦσε προστασία πότε ἀπὸ ζῶα καὶ πότε ἀπὸ φυτά.

Καὶ πρῶτα ἀπὸ τὸ βόδι πὸ πρωτοσυνάντησε ζήτησε νὰ τὸν κρύψει, μὰ τὸ βόδι δὲν ἔδειξε καμμιά προθυμία νὰ σώση τὸν εὐεργέτη τοῦ κόσμου. Ἄρχισε νὰ φυσᾶ δυνατὰ ἀπὸ τὰ ρουθούνια, γιὰτὶ φοβόταν μὴ φοραθῆ στὴν Ἐξουσία πὸς τὸν κρύβει.

Ὁ Χριστὸς μὲ λύπη του ἔφυγε. Παραπέρα συνάντησε τὸ πρόβατο.

- Γιὰ ὄνομα θεοῦ, τοῦ λέει, κρύψε με, θὰ μὲ ἰδοῦν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ πάω χαμένος!

Σὰν τὸν εἶδε φοβισμένον, τὸν λυπήθηκε τὸ πρόβατο καὶ τὸν ἔμπασε στὰ ρουθούνια του μέσα.

Νά, κι οἱ Ἑβραῖοι, πὸ τὸν εἶχαν πάρει καταπόδι, ἔφτασαν. Φέρνουν τὰ μάτια τους γύρα, δὲν εἶδαν τίποτα, καὶ προσπέρασαν. Τὴ γλύτωσε ὁ Χριστός. Γι' αὐτὴ του τὴν καλωσύνη τὸ εὐλόγησε τὸ πρόβατο, κι ἀπὸ τότε εἶναι πρᾶο καὶ ἡμέρο ζῶο.

Μὲ τὰ πολλὰ τέλος, τὸν ἔπιασαν οἱ Ἑβραῖοι τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ὠδηγοῦσαν στὸ σταυρό.

Πέντε ὅλα ὅλα εἶχαν καρφιὰ πὸ τὸς τὰ ἔφτιασε ὁ σιδερεᾶς ὁ γύφτος, τὰ δυὸ νὰ μπήξουν στὰ δυὸ του χέρια, τ' ἄλλα δυὸ στὰ δυὸ του πόδια καὶ τὸ πέμπτο τὸ φαρμακερὸ στὴν καρδιά του.

Ὁ προβατοβοσκὸς μὲ λύπη του παρακολουθοῦσε τὰ βασανιστήρια πὸ ἔκαναν οἱ Ἑβραῖοι στὸ Χριστό. Εἶδε καὶ τὸ μεγάλο καρφί πὸ εἶχαν γιὰ νὰ μπήξουν στὴν καρδιά του, πάει κρυφά, τὸ κλέβει καὶ τὸ κρεμάει γλωσσίδι στὸ κουδούνι τοῦ πρώτου του κριαριοῦ.

Γι αὐτή του τὴν καλωσύνη πῆρε κι αὐτὸς τὴν εὐλογία.

Παραλλαγή τοῦ μύθου.

Οἱ Ἑβραῖοι κυνηγοῦσαν τὸ Χριστὸ νὰ τὸν πιάσουν, μὰ κι αὐτὸς σὰν ἄνθρωπος, ἤθελε νὰ σώσῃ τὴ ζωὴ του, καὶ ξέφευγε. Μιὰ μέρα τρομαγμένος ἔφτασε στὸ γιδομάντρι ποὺ εἶχε κλεισμένα ὁ βοσκὸς τὰ γίδια του, καὶ λέει στὰ γίδια:

- Ἔλεος σᾶς ζητῶ, καὶ μεμιᾶς τρυπώνει ἀνάμεσα στὰ μπροστινά τους νύχια ποὺ μοιάζουν σὰ δυὸ παπουτσάκια. Τὰ γίδια ποὺ δὲν εἶναι ἄκακα σὰν τὰ πρόβατα, ἔδειξαν τὴν προστυχιά τους.

- Μὴ τὸν εἶδατε, τὰ ρώτησαν οἱ Ἑβραῖοι, σὰν πέρασαν ἀπὸ κεῖ;

Στόμα δὲν ἀνοιξαν τὰ γίδια, ὥστόσο μὲ τὰ μπροστινά τους πόδια ἔγνεψαν στοὺς Ἑβραίους: ἐδῶ εἶναι!

Ὁ Χριστὸς τὸ κατάλαβε καὶ βρῆκε τρόπο νὰ ξεφύγῃ. Μὰ φεύγοντας τοὺς ἄφησε τὴν κατάρα του, καὶ ἀπὸ τότε εἶναι ἄγρια τὰ γίδια κι ἔχουν καὶ κείνη τὴ γουβίτσα στὸ ἀνάμεσα τῶν δύο νυχιῶν τους γιὰ σημάδι πὼς ὁ Χριστὸς ἐκεῖ κρύφτηκε κάποτε γιὰ νὰ σωθῇ.

Πάει παραπέρα, βρίσκει ἄλλο μαντρί, ὅπου εἶχαν κλεισμένα πρόβατα. Ἀπὸ τὸ φόβο του τρύπωσε ἀνάμεσα στὰ μπροστινά τους νύχια καὶ λούφαξε.

Οἱ Ἑβραῖοι ποὺ ἀκολουθοῦσαν καταπόδι του, πέρασαν κι ἀποκεῖ.

- Μὴν εἶδατε τὸ Χριστό; ρώτησαν. Τὰ πρόβατα τσιμουδιά. Οἱ Ἑβραῖοι προσπέρασαν.

Ὁ Χριστὸς εὐλόγησε καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὸν πιστικό τους· ἀπὸ τότε ἔγιναν ἡμερα καὶ ἄκακα κι ὁ πιστικὸς ποὺ τὰ φυλάει καλόβουλος καὶ ἀγαθός. Κι ἀνάμεσα στὰ δυὸ τους νύχια ἔγινε καὶ ἓνα ἐξόγκωμα, σημάδι ποὺ γιὰ πάντα θὰ δείχνῃ πὼς ἐκεῖ κάποτε κρύφτηκε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους.

Ἄλλοι λένε πὼς ὁ Χριστὸς κρύφτηκε ἀνάμεσα στὰ μαστάρια τῆς προβατίνας γιὰ νὰ γλυτώσῃ, κι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὑπάρχουν δυὸ βοῦλες, ἢ μιὰ στὸ δεξὶ καὶ ἡ ἄλλη στὸ ἀριστερὸ τὸ μαστάρι τῆς, σημάδια τοῦ περάσματος του.

* * *

Ἄλλοι διηγοῦνται πὼς ἀπὸ τὰ ρουθούνια του ὅπου εἶχε τρυπώσει γιὰ νὰ φυλαχτῇ ὁ Χριστὸς σὰν εἶδε τὸ βόδι πὼς φυσᾷ καὶ πρόκειται νὰ τὸν προδώσῃ, πετάχτηκε καὶ πῆγε καὶ τρύπωσε στοῦ πρόβατου τὴ μύτη. Τὸ πρόβατο τὸν γλύτωσε γι' αὐτὸ καὶ πῆρε τὴν εὐλογία.

Ἄλλοι τὸν θέλουν διαφορετικὸν τὸ μῦθο: Οἱ Ἑβραῖοι κυνηγοῦσαν τὸ Χριστό, αὐτὸς ἔφευγε. Μιὰ μέρα περνοῦσε μπρὸς ἀπὸ ἓνα κοπάδι πρόβατα.

- Γλυτώστε με, τούς λέει, και με τὸ λόγο χώθηκε κιόλας ανάμεσά τους. Τὰ πρόβατα κατάλαβαν και μαζεύτηκαν ὅλα γύρω του. Πέρασαν οἱ Ἑβραῖοι, δὲν τὸν εἶδαν, γι αὐτὸ και τὰ εὐλόγησε.

* * *

Ἄλλη μέρα ὁ Χριστὸς συνάντησε ἓνα κοπάδι γίδια.

- Ἐλεος! Φώναξε.

Τὰ ἄταχτα ζῶα καμμιά προσοχή δὲν ἔδωσαν. Ὁ Χριστὸς χώθηκε ανάμεσα στὸ κοπάδι γιὰ νὰ κρυφτῆ. Τὰ γίδια σκόρπισαν στὶς πλαγιές και τούς λόγγους. Καὶ αὐτὸς ἔφυγε. Τὰ γίδια τὰ καταράστηκε. Πουθενὰ δὲ στέκονται, χάφτουν μόνο ὅ,τι βροῦν μπροστά τους και τραβοῦν πιὸ πέρα. Στέκονται λίγο στοὺς θάμνους, ἀρπάζουν κανένα φυλλαράκι και πόλι φεύγουν. Τραβοῦν στὴν πλαγιὰ τὸν ἀνήφορο βιαστικὰ σὰν κάποιος νὰ τὰ κυνηγάη. Κι ἀλήθεια τὰ κυνηγάει ἡ κατάρα τοῦ Χριστοῦ, κι ὁ βοσκὸς τους, εἶναι νὰ τὸν λυπᾶσαι! τσακίζει τὰ πόδια του φωνάζοντας κατόπι τους.

* * *

Στὴν Καππαδοκία τὴν ἔσωσαν διαφορετικὴ κάπως τὴν παράδοση:

Ὅταν ὁ Χριστὸς ἦταν στὸν κόσμο, πέρασε ἀπὸ μιὰ στάνη γιδιῶν. Τὰ ζωντανὰ ἔβοσκαν σκορπισμένα στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ, κι ὁ γιδοβοσκὸς ξαπλωμένος στὸ ξάγναντο τὰ φύλαγε. Περνᾷ ὁ Χριστὸς και τὸν χαιρετάει:

- Καλημέρα, γιδοβοσκέ!

- Καλημέρα.

- Σὲ παρακαλῶ, πές μου ποῦ πάει ἡ στράτα; ξένος εἶμαι και διαβάτης και δὲ γνωρίζω τὸν τόπο.

Ὁ γιδοβοσκὸς ἦταν ὀκνός, και δὲν ταραχτήκε. Μόνο σήκωσε τὸ δεξί του πόδι κι ἔδειξε:

- Ἀπὸ κεῖ.

Ὁ Χριστὸς χόλιασε και τὸν καταράστηκε:

- Τὰ γίδια σου, ὅλο νὰ χάφτουν, μὰ χορτασιὰ νὰ μὴν ἔχουν, κι ὅλο νὰ τρέχουν. Καὶ σύ, γιδοβοσκέ, ὅλο νὰ τρέχης ἀπὸ κοντά τους.

Ἡ κατάρα τοῦ Χριστοῦ ἔπιασε και τὰ γίδια και τὸ γιδοβοσκό.

Προχωρώντας ἀπὸ τῶν γιδιῶν τὸ κοπάδι παραπέρα ὁ Χριστὸς βρῆκε ἓνα ὁμορφολίβαδο μὲ πολλὰ χορτάρια. Ἐκεῖ βοσκοῦσαν πρόβατα· πίσω τους πήγαινε ὁ βοσκός.

- Καλημέρα!

- Καλημέρα, εἶπε μὲ χαμόγελο στὰ χεῖλη.

- Δὲ μοῦ λές, παρακαλῶ, ἡ στράτα τούτη σὲ ποιὸ μέρος θὰ μὲ φέρη;

Ὁ βοσκὸς πλησιάζει τὸ Χριστὸ και τοῦ λέει:

- Για ποῦ, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἐρώτηση;
- Ὅπου ὅπου, ἐγὼ τὸν κόσμον γυρίζω.

Ὁ βοσκός, ποὺ εὐθὺς ἔνοιωσε μὲ τί ἄνθρωπο ἔχει νὰ κάμῃ, τοῦ λέει:

- Ἐκεῖ πάει ἡ στράτα, καὶ θὰ σὲ φέρῃ στὸ δεῖνα τὸ μέρος....

Τότε κι ὁ Χριστὸς τοῦ φανερώθηκε, κι εὐλόγησε αὐτὸν καὶ τὸ κοπάδι του.

- Τὸ χορτάρι νὰ τὸ βρίσκετε πάντα μπόλικο μπροστά σας καὶ νὰ μὴν ἔχετε ἀνάγκη νὰ τρέχετε ἐδῶ κι ἐκεῖ γιὰ νὰ χορτάσετε, εἶπε στὰ πρόβατα. Ἔτσι καὶ σύ, βοσκέ, δὲ θὰ εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ τρέχῃς. Θά' χῃς καιρὸ νὰ καμαρώνῃς τὸ εὐλογημένο σου τὸ βιό!

Ἀπὸ τότε τὰ πρόβατα ἔγιναν τὰ πιὸ ἡμερα ζῶα, κι, ὁ βοσκὸς τοὺς ζῆ εὐχαριστημένους.

(«Ποιμενικὰ τῆς Ρούμελης Δ. Λουκόπουλου»
- Σούλι τῆς Ἡπείρου. Ἀκαρνανία - Καππαδοκία).

Ζῶα τοῦ Χριστοῦ καὶ ζῶα τοῦ Διαβόλου.

Πολλὰ καλὰ ἔκαμε ὁ Χριστὸς τὸ λίγον καιρὸ ποὺ ἔμεινε στὸν κόσμον. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἡμέρωσε καὶ τὰ πρόβατα ποὺ πρὶν ἦταν ἄγρια. Τὰ πρόβατα βρισκόντανε μιὰ μέρα στὴ στρούγκα τοὺς μέσα: ὁ Χριστὸς καθότανε στὴν ἀμπατὴ τῆς στρούγκας, τὸ στρουγκόλιθο²· περίμενε τὰ πρόβατα, κι ὅπως ἔβγαιναν μὲ τάξη ἕνα ἕνα, τὰ ἔπιανε καὶ τ' ἄρμεγε, ἔπειτα σήκωνε τὰ δύο του χέρια καὶ τὰ εὐλογοῦσε.

Αὐτὴ ἡ εὐλογία εἶναι ποὺ ἔκαμε τὰ πρόβατα καὶ βόσκουν κοπαδιαστά.

Μὲ τὰ γίδια ὅμως δὲν ἔγινε τὸ ἴδιο. Ἦταν κι αὐτὰ μέσα στὴ στρούγκα, κι ὁ Χριστὸς καθισμένος στῆς στρούγκας τὸ λιθάρι τὰ περίμενε νὰ βγοῦν γιὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ, μὰ ὁ Διάβολος δὲν ἄφηνε τὰ γίδια νὰ βγοῦν μὲ τάξη. Τὰ ἔσπρωχνε ἀποπίσω. Ὁ Χριστὸς ἔπιανε μόνο ὅσα μπορούσε, καὶ τὰ ἄρμεγε. Ὑστερα ἀπὸ τ' ἄρμεγμα τοὺς πατοῦσε μιὰ σφραγίδα στὸ γόνατο καὶ τὰ ἄφηνε.

Ὅσα γίδια μπόρεσε ὁ Χριστὸς νὰ τὰ πιάσῃ καὶ νὰ τὰ σφραγίσῃ, ἔγιναν ἡμερα, κι αὐτὰ εἶναι κείνα ποὺ βόσκουν κοπαδιαστά, ὅπως τὰ πρόβατα.

Τὰ πιὸ πολλὰ ὅμως γίδια δὲ σφραγίστηκαν, γιὰτὶ ὁ Διάβολος ποὺ ἦταν στὴν πόρτα³, σὰν εἶδε τί σκοπὸ ἔχει ὁ Χριστὸς, τὰ ξάφνιαζε μὲ τὴ στριγγιὰ φωνή του, πηδοῦσαν ἄλλο ἀποδῶ κι ἄλλο ἀποκεῖ. Δὲν πρόφτανε νὰ τὰ πιάσῃ ὁ Χριστὸς καὶ νὰ τὰ σφραγίσῃ.

² Πέτρα ποὺ κάθεται ὁ τσοπάνος κι ἄρμεγεῖ τὰ πρόβατα· βρίσκεται πλάι στὴν πόρτα τῆς στρούγκας.

³ Ἡ πίσω πόρτα τῆς στρούγκας.

Τούτα εἶναι τὰ ἄγρια τὰ γίδια ποὺ δὲ σμίγουν, ἀλλὰ βόσκουν ἕνα ἕνα στὰ ζωνάρια τὰ ἀνάμεσα στοὺς ὀρθόκοφτους βράχους τῶν βουνῶν, καὶ σκαρφαλώνουν σὲ πουρνάρια ἢ ἄλλα δέντρα γιὰ νὰ φάνε κλαδιά καὶ φύλλα. Τὰ ἀγριόγινδα αὐτά, ποὺ ἀψηφῶντας κινδύνους περνοῦν ἀπάτητους γκρεμοὺς σὰν τοὺς αἰτοὺς καὶ τὰ κοράκια. Σωστοὶ δαίμονες, ἄξια παιδιὰ τοῦ πατέρα τους Ἀρχιδάιμονα ποὺ τὸν ἔχουν καὶ τσοπάνο τους.

Τί κρῖμα, νὰ μὴν προφτάσῃ ὁ Χριστὸς νὰ σφραγίσῃ ὅλα τὰ γίδια! Ζημιές τόσες δὲ θάχαμε στὰ δέντρα μας, «κι ὁ γιδοβοσκὸς θὰ μπορούσε νὰ βρῆ καὶ κάποτε ἡσυχία, ἐνῶ τώρα..! τρέχει ἀπὸ κοντὰ τους, χωρὶς νὰ τὰ προφταίνη.

Καὶ λένε ἄλλοι: Τοῦ Δαιμόνου ζῶο εἶναι τὸ γίδι.

Ὅταν πρωτοφάνηκε ὁ Διάβολος στὸν κόσμο, βάλθηκε κι αὐτὸς νὰ φτιάσῃ κάτι, σὰν ἔβλεπε πῶς ὁ Χριστὸς ὄλο καὶ δημιουργεῖ. Δημιούργησε λοιπὸν τὰ γίδια. Τοὺς ἔλειπε ὅμως τὸ σπουδαιότερο· δὲ μπορούσαν νὰ γονατίσουν, γιατί τὰ πόδια τους ἦταν μονοκόμματα, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω δίχως κλείδωση στὸ γόνατο, κι ὀλόρθα νύχτα μέρα, μάτι νὰ κλείσουν ἦταν ἀδύνατο ἀλλὰ κι ἂν τὸ ἔκλειναν, ὕπνο γιὰ νὰ πάρουν δὲν τ' ἄφηνε ἢ κούραση. Ἔτρεχαν λοιπὸν ἐδῶ ἐκεῖ στὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ κι ἀποζητοῦσαν κανένα φύλλο ἢ κλαδί. Πίσω τους ἀκολουθοῦσε ὁ πατέρας τους ὁ Διάβολος, ὅμως κι αὐτὸς ἀπόκαμε κατόπι τους τρέχοντας.

Μιὰ μέρα ὁ Διάβολος ἔρχεται στὸ Χριστό, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τὸν συμβουλέψῃ τί νὰ κάμῃ γιὰ νὰ δώσῃ ὕπνο στὰ γίδια του.

Ὁ Χριστὸς ἀρνήθηκε, μὰ κι ὁ Διάβολος νά, τί σοφίστηκε. Παίρνει ἕνα μαχαίρι, κόβει τὴν πέτσα ποὺ κρατοῦσε ἀλύγιστα τὰ γόνατα τῶν γιδιῶν καὶ καταφέρνει κεῖνο ποὺ ἤθελε.

Μὲ χαρὰ μεγάλη ἔβλεπε τώρα πῶς τὰ γίδια του μπορούσαν νὰ διπλώνουν τὰ πόδια τους καὶ νὰ ὑπνώνουν, ὅπως καὶ τὰ πρόβατα.

- Ἀκοῦς, λέει, νὰ μὴ θέλῃ νὰ μοῦ πῆ τὸ μυστικό του!

Ἔννοια σου, κι ἐγὼ τὸν διορθώνω!

Καὶ τότε ὁ Διάβολος διανοήθηκε νὰ φτιάσῃ τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλεπού, νὰ ρημάζουν τὰ πρόβατα ποὺ ὁ Χριστὸς ἔπλασε.

Μὰ κι ὁ Χριστὸς ἀπ' ἄλλο μέρος βάλθηκε νὰ διαλύσῃ τὰ σοφίσματα τοῦ Διαβόλου: Δημιούργησε τὸν πιστικὸ νὰ κυνηγᾷ τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλεπού, ἔφτιασε καὶ τὸ τσοπανόσκυλο γιὰ νὰ κυνηγᾷ τὰ γίδια τοῦ Διαβόλου ἀπὸ τὸ κοπάδι τῶν προβατιῶν.

Τότε κι ὁ Διάβολος φτιάνει τὸ λαγὸ μὲ τὰ πόδια τόσο γρήγορα, ὥστε καὶ πουλὶ νὰ μὴν τὸν φτάνῃ.

Κι ὁ Χριστὸς ὅμως βάλθηκε νὰ νικήσῃ τὸ Διάβολο! Ἔφτιασε τὸ λαγωνικὸ νὰ παίρνῃ ἀπὸ κοντὰ τὸ λαγὸ καὶ νὰ μὴν τὸν παρατάῃ, παρὰ ὅταν πέφτῃ κάτω ἀπ' τὴν κούραση.

* * *

Κι άλλη παράδοση είναι πού θέλει τὰ γίδια τοῦ Σατανᾶ πλάσματα: Στὰ πρῖν, τὰ παλιότερα χρόνια, ἦταν πιὸ ἄγρια τὰ γίδια. Γιὰ νὰ τὰ βάλῃ κανεῖς τότε στὴ στρούγκα καὶ νὰ τ' ἀρμέξει, ἦταν ἀδύνατο.

- Δός μου τα μένα, εἶπε ὁ Χριστὸς τοῦ Διαβόλου, κι ἐγὼ τὰ ἡμερώνω.

- Πάρτα, τοῦ λέει, καὶ τὰ πῆρε ὁ Χριστὸς καὶ τάβαλε στὴ στρούγκα.

Ὅπως ὅμως ἐρχόταν ἓνα ἓνα γιὰ νὰ μπῆ, ὁ Χριστὸς τὸ κρατοῦσε, τοῦ ἔκαιγε τὸ πόδι μὲ ἀναμμένη ἴσκα κι ὕστερα τὸ ἄρμεγε καὶ τ' ἄφηνε· κείνο πήγαινε παραπέρα, γονάτιζε καὶ κοιμότανε.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο εἶχε ἀρμέξει τὰ πιὸ πολλὰ γίδια. Βλέπει ὁ Σατανᾶς πὼς ἔτσι πού πάει ἡ δουλειά, εἶναι φόβος μὴ γίνουν ὅλα ἡμερα:

- Ἄ! ἔκαμε, κακὸ σκοπὸ ἔχει! Ὅλα θὰ τὰ ἡμερώσῃ!

Καὶ τότε ὁ Σατανᾶς πετάει τὴ σκούφια⁴ του στὴ στρούγκα. Ὅσα γίδια ἔτυχαν νᾶναι μέσα ἀνάρμεγα, πῆραν τὰ βουνὰ κι ἔγιναν ἄγρια. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀγριόγριδα πού τσοπάνο τους ἔχουν τὸ Διάβολο. Τ' ἄλλα, τ' ἀρμεγμένα, οὔτε καὶ σάλεψαν ἀπὸ τὴ θέση τους.

Καὶ σήμερα ἀκόμα τὸ λέει ἡ παροιμία:

- Πέταξε ὁ Διάβολος τὸ κατσιρέλι⁵ του μέσα! καὶ μπορεῖ νὰ τὴν πῆς γιὰ σπίτι πού βρῖσκεται ἄνω κάτω ἀπὸ τὶς πολλὲς γκρίνιες.

Ὁ Σατανᾶς τὸ πῆρε κατάκαρδα πού ὁ Χριστὸς τοῦ ἄφησε λιγοστά, τὰ ἄγρια μόνο γίδια.

- Θὰ ἰδῆς, πὼς μὲ λένε, εἶπε! Ἄν δὲ σοῦ φτιάσω ζῶο πού νὰ τρώῃ τὰ ἐνενήνταεννιά ἀπὸ τὰ ἑκατό σου κι ἓνα μόνο νὰ ἀφήνῃ γιὰ σπόρο, Σατανὰ νὰ μὴ μὲ ξαναποῦν!

Κι ἔφτιασε τὸ λύκο.

Ὅταν ἄρχιζε ὁ Χριστὸς ν' ἀρμέγῃ στὴ στρούγκα τὰ πρόβατα καὶ τὰ γίδια του, νάτος κι ὁ λύκος!

Ἄρπαζε ἓνα δύο ἀπὸ τὸ κοπάδι, κι ἐδῶ πᾶνε οἱ ἄλλοι.

Μία, δύο, τρεῖς, τὸ ἴδιο κι ὅλο τὸ ἴδιο.

Μιὰ μέρα ὁ Χριστὸς ἔρριξε τὴν τσαντήλα ἀπὸ κοντά του, γιὰ νὰ τὸν χτυπήσῃ, μὰ δὲν τὸν πέτυχε.

Ἄλλῃ μέρα, πού ὁ λύκος εἶχε πάρει ἀπὸ τὴ στρούγκα ἓνα πρόβατο, ἄρπαξε τὴ φλογέρα μὲ τὶς δώδεκα τρυῖπες καὶ τοῦ τὴν ἔρριξε.

Αὐτὸ ἦταν ἡ συμφορὰ τοῦ λύκου. Ἀπὸ τότε κι ὕστερα τὸ καλοκαίρι ἀνοίγουν στὸ σῶμα του δώδεκα πληγές, κι ἀπὸ κάθε πληγὴ στάζει ἔμπτυο.

Ἀκόμα ὅμως ὁ λύκος γνώση δὲν ἔβαζε, ἄρπαζε πρόβατα κάθε λίγο καὶ λιγάκι.

4 Ἀπ' αὐτὸ ἴσως καὶ ἡ παροιμία: αὐτὸς πετάει τὴ σκούφια του γιὰ καυγά = εἶναι φίλερις.

5 Ἄγνωστη ἡ σημασία τῆς λέξεως.

Μὴ μπορῶντας ἄλλο ὁ Χριστὸς νὰ ἀνεχτῆ τὶς ἀπιστίες τοῦ λύκου, ἔπλασε τὸ σκυλί. Ὅταν τὸ σκυλί ὁμιστῆ λύκο, χύνεται μὲ μανία καὶ τὸν κυνηγάει, κι ἀπὸ τὸ κυνηγητὸ τὸ πολὺ, τῆ μιὰ ράχη παίρνει ὁ λύκος, τὴν ἄλλη ἀφήνει· σαράντα ράχες περνάει καὶ τὸ σκυλί, τῆ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, κι ὕστερα θυμᾶται νὰ ξαναγυρίση πάλι στὸ μαντρί καὶ στὰ πρόβατα.

* * *

Καὶ λέει μιὰ ἄλλη παράδοση γιὰ τὶς πληγὲς ποὺ βγάζει ὁ λύκος τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Αὐγουστο: Τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Χριστὸς ζοῦσε ἀκόμα καὶ γύριζε τὸν κόσμον, πέρασε κι ἀπὸ μιὰ στάνη.

- Μὴν ξέρης καμμιά βρύση, ρώτησε τὸ βοσκό;
- Πίσω ἀπὸ κείνη τῆ ράχη εἶναι.
- Θὰ εἶχες τὴν καλωσύνη νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρης νερὸ νὰ σβήσω τῆ δίψα μου;
- Φοβοῦμαι ν' ἀφήσω τὰ πρόβατα μόνα τους, μὴν τυχὸν ἔρθη λύκος καὶ τὰ φάη!
- «Ἐγὼ θὰ τὰ προσέξω, τ' ἀπάντησε.
- Καλὰ, εἶπε ὁ βοσκός. Πάρε τῆ φλογέρα μου καὶ κράτησέ την ὥσπου νὰ γυρίσω!

Καὶ τὴν πῆρε ὁ Χριστὸς τῆ φλογέρα, κι ὁ βοσκὸς πάει γιὰ νὰ φέρη νερό.

Ὁ λύκος ποὺ στὴν κρύφτρα του παραμόνευε, μόλις εἶδε τὸν πιστικὸ νὰ φεύγη, πετιέται, ἀρπάζει ἓνα πρόβατο τοῦ κοπαδιοῦ καὶ πάει στὴ δουλειά του.

- Ἀγρίμι! τοῦ λέει ὁ Χριστός, κατάφερες νὰ κάμης τὸ κακό! Ὅσες τρυπες ἔχει τούτη ἡ φλογέρα ποὺ κρατῶ στὸ χέρι, τόσες νᾶναι οἱ πληγὲς σου Ἄλωνάρη καὶ Αὐγουστο.

Καὶ παλιὰ τρίχα καμμία νὰ μὴ σοῦ ἀπομένῃ. Ὀλόγυμνος νὰ φλογίζεσαι μέσ' στὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Νὰ τρέχης ἐδῶ κι ἐκεῖ γιὰ νὰ βρῆς νερὸ νὰ δροσιστῆς, καὶ νὰ μὴν ἔχης τὸν καιρὸ νὰ ἀρπάζης ἀπὸ βοσκοῦ κοπάδι σφαχτὸ γιὰ νὰ τρῶς!

Ἡ κατάρα του ἔπιασε τὸ λύκο κι ὡς σήμερα ἀκόμα δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἰδῆ Κυρίου πρόσωπο. Τὸ καλοκαίρι καταντάει σὰν τρεμοζάγαρο πεινασμένο, ποὺ τὸ κυνηγοῦν τ' ἄλλα σκυλιά, ὅπου κι ἂν τὸ ἰδοῦν· κι ἀπὸ τὶς πολλὲς πληγὲς τὸ κορμί του γίνεται κόσκινο· ἀδυνατίζει τόσο ποὺ μπορεῖς νὰ μετρήσης καὶ τὰ πλευρά του ἀκόμα⁶.

(Αἰτωλία - Ἀκαρνανία)

6 Ὁ Αἰλιανὸς (περὶ ζώων I. Α', 53) ὑποθέτει πὼς ἡ γίδα εἶναι ποίημα τοῦ Προμηθέα καὶ γράφει: «Ἀναπνεῖ ἡ αἶξ καὶ διὰ τῶν ὠτων καὶ διὰ τῶν μυκτῆρων, καὶ αἰσθητικώτατον τῶν διχήλων ἐστί. Καὶ τὴν μὲν αἰτίαν εἰπεῖν οὐκ οἶδα, ὁ δὲ οἶδα τοῦτο εἶπον. Εἰ δὲ ποίημα Προμηθέως καὶ αἶξ, τί βουλόμενος τοῦτο εἰργάσατο, εἰδέναι καταλιμπάνω αὐτόν.»

Ὅπως φαίνεται λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοῦτα πλάστης τοῦ γιδιοῦ εἶναι ὁ Προμηθέας, ὁ Διάβολος τοῦτος στὴν ἔξυπνάδα, ὅπως τὸν θέλουν οἱ ἀρχαῖοι, ποὺ ἔφτιασε τόσα καὶ τόσα καλὰ στοὺς συνανθρώπους του.

Ὁ εὐλογημένος γάτος.

Ἦταν Κυριακή μέρα, κι ὁ παπὰς ἀπὸ πρωὶ σήμανε τὴν καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς, μπῆκε στὸ ἱερὸ μέσα κι ἄρχισε νὰ προσκομίζει τὸ πρόσφορο στὴν προσκομιδῆ. Τὴ στιγμή πού ἔβαλε στὸ δισκοπότηρο τὸ κρασί καὶ τὸν ἅγιο ἄρτο, νὰ κι ἓνας ποντικός, ξεπετάχτηκε ἀπὸ μιὰ τρύπα.

Σὰν εἶδε τὸν παπὰ, φοβήθηκε, κι ἀπὸ τὸ φόβο του πήδησε μέσα στὸ ἅγιο ποτήριο πού εἶχε τὸ κρασί. Ὁ λειτουργὸς τάχασε. Νὰ τὸ χύση τὸ κρασί πού εἶχε τὸ δισκοπότηρο καὶ νὰ βάλῃ μέσα ἄλλο, ἤξερε πὼς εἶναι μεγάλη ἁμαρτία! Νὰ τὸ δώσῃ γιὰ μεταλαβιὰ μαγαρισμένο, ὅπως ἦταν, δὲν τὸ εὔρισκε σωστό! Γιὰ τὸν παπὰ ἦταν μπροστὰ βαθὺ καὶ πίσω ἄπατο, πού λέει ὁ λόγος.

Ἀπάνω στὴν ἀπελπισία του ὅμως νὰ κι ἓνας γάτος, σὰ νὰ τὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς αὐτὴν τὴν ὥρα. Ἀρπάζει ὁ γάτος τὸν ποντικὸ μέσα ἀπ' τὸ ποτήρι, καὶ πάει.

Ὁ παπὰς εὐχαριστήθηκε πολὺ. τὸν ἔσωσε ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἁμαρτία, γι' αὐτὸ καὶ τὸν εὐχήθηκε μὲ ὅλη του τὴν καρδιά.

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα ὁ γάτος εἶναι εὐλογημένος. Εἴτε ἀπὸ τὸ κανάτι, πού πίνουμε νερό, πίνει, εἴτε ἀπ' τὸ πιάτο, πού τρῶμε φαί, τρώει, νὰ μὴ μᾶς νιάζῃ καθόλου. Εἶναι ἀμόλευτα.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νάχουμε φόβο πὼς θὰ πάθουμε τίποτα, ἂν πιοῦμε κι ἂν φᾶμε, ἀποκεῖ πού πίνει κι ἀποκεῖ πού τρώει ὁ γάτος, γιατί ἔχει τὴν εὐλογία τοῦ παπὰ.

(Αἰτωλία)

Τὸ εὐλογημένο σαλιγκάρι - τὸ καταραμένο πουλί.

Ἦταν ὁ καιρὸς πού οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν πάρει καταπόδι τὸ Χριστὸ γιὰ νὰ τὸν πιάσουν νὰ τὸν σταυρώσουν.

Στὸ δρόμο πού πήγαιναν, συνάντησαν ἓνα σαλιγκάρι.

- Μήπως εἶδες τὸ Χριστὸ νὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ; Τὸ ρώτησαν.

Τὸν εἶδε τὸ Χριστὸ πού πέρασε, μὰ δὲν ἤθελε νὰ τὸν προδώσῃ τσιμουδιὰ δὲν ἔβγαλε.

Οἱ Ἑβραῖοι ἐξακολούθησαν τὸ δρόμο τους. Παραπέρα συνάντησαν ἓνα πουλί.

- Μήπως εἶδες τὸ Χριστό; Τὸ ρώτησαν τὸ πουλί.

- Οὔτε ὥρα δὲ θὰ εἶναι ἀπὸ τότε πού μπροστὰ μου πέρασε. Αὐτὸν τὸ δρόμο πού πᾶτε, μὴν τὸν ἀφήσετε, καὶ θὰ τὸν προλάβετε!

Ἔτσι ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ σὲ λίγο τὸν ἔπιασαν τὸ Χριστό.

Τὸ σαλιγκάρι τὸ εὐλόγησε ὁ Χριστός, μὲ τὸ νὰ δείξῃ συμπόνια γιὰ τὸ πάθημά του.

- Ποτέ κακὸ στή ζωὴ σου νὰ μὴν ἰδῆς, εἶπε, ἀλλὰ κι ἂν σοῦ τύχη κακὸ, φόβο μὴν ἔχης. Πάρε αὐτὸ τὸ τσόφλυο καὶ φύλαξέ το. Ἄν σοῦ τύχη ἐχθρὸς, σ' αὐτὸ μέσα τρύπωσε, φράξε καὶ τὸ ἄνοιγμα ποῦ εἶναι ἀπὸ μπρὸς καὶ θάχης ἀσφάλεια.

Ἀπὸ τότε τὸ σαλιγκάρι σέρνει μαζί του τὸ τσόφλυο, ποῦ εἶναι σὰν ἓνα σπίτι περπατάριο, τὸ κάστρο, ποῦ ἔχει νὰ καταφεύγῃ σὲ ὦρα ἀνάγκης⁷.

Τὸ πουλὶ ὅμως τὸ καταράστηκε ὁ Χριστός.

- Ὅλο νὰ διψᾷς, νὰ πετᾷς ἐδῶ, ἐκεῖ γιὰ νερό, καὶ νερὸ νὰ μὴ βρίσκῃς. Ἀλλὰ κι ἂν τύχη νὰ τὸ βρῆς, ἀμέσως αἷμα νὰ γίνεται, νὰ μὴ μπορῆς νὰ τὸ πιῆς!

Ἀπὸ τότε τὸ πουλὶ πετάει ἀπάνω, πετάει κάτω, πετάει πέρα - δῶθε καὶ φωνάζει ντυπού! ντυπού! ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ, δηλαδή: νερό! νερό! μὰ νερὸ δὲ βρίσκει. Ἀλλὰ κι ἂν τὸ βρῆ, ἀλλάζει καὶ γίνεται αἷμα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πιῆ. Γι' αὐτὸ τὸ πουλὶ στὸν Πόντο τὸ λένε ντυπού, τάχα νερό.

(Πόντος, Λαογραφ. Ζ', καὶ Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον Ε' ἔτος, σελ. 186)

Ὁ κόρακας.

Ποτὲ δὲ θὰ πέθαινε ὁ κόρακας, ἂν. δὲν τὸν καταριόταν ὁ θεός. Ἀπὸ κατάρα θεοῦ εἶναι καὶ ποῦ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο τρυπάει ὁ λαιμὸς του. Ὅσα τὰ χρόνια του, τόσες καὶ οἱ τρυπες ποῦ ἔχει, κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ γερνάει ὁ κόρακας, κι ὅσο γερνάει τόσο κι ἀγκιστρώνεται τὸ ράμφος του. Καμυλώνει, καμυλώνει (τὸ ἀπάνω μόνο σαγόνι⁸), ὥσπου γαντζώνει τὸ κάτω κι ἔτσι δὲ μπορεῖ ὁ κόρακας ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του γιὰ νὰ φάῃ καὶ πεθαίνει ἀπὸ τὴν πείνα. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ τέλος του⁹.

(Αἰτωλία. Δὲς καὶ «Τοῦ Βουνοῦ καὶ τοῦ Λόγγου», Γρανίτσα, σ. 108).

7 «Οἱ κοχλῖαι ἴσασι εἶναι σφισι πολεμίους τοὺς πέρδικας καὶ τοὺς ἐρωδιούς, καὶ αὐτοὺς ἀποδιδράσκουσιν, οὐδ' ἂν ἴδοις ἔνθα οὔτοι νέμονται κοχλῖας διέρποντας. οἱ δὲ καλούμενοι τῶν κοχλιῶν ἀρείονες, οὔτοι μὲν καὶ ἀπατῶσι καὶ περιέρχονται τινι φυσικῇ σοφίᾳ τοὺς προειρημένους. Τῶν γὰρ συμφυῶν ὀστράκων προελθόντες αὐτοὶ μὲν νέμονται κατὰ πολλὴν τὴν ἄδειαν, οἱ δὲ ὄρνιθες οὓς εἶπον ἐπὶ τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων ὡς ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους καταπέτονται, οὐδὲν δὲ εὐρόντες ἀπέριψαν ὡς ἀχρεῖά σφισι καὶ ἀνεχώρησαν· οἱ δὲ ἐπανελθόντες εἶτα ἕκαστος ἐς τὴν ἰδίαν οἰκίαν παρῆλθε, κεκορεσμένος μὲν ἐκ τῆς νομῆς, σωθεὶς δὲ ἐξ ἧς ἠπάτησε πλάνης.»
(Αἰλιαν. π. ζ. Ι. 5).

8 Παραδέχονται καὶ οἱ σοφοὶ πὼς ὁ κόρακας ζῆ παραπάνω ἀπὸ 150 χρόνια ὅταν γεράσῃ, μαδάει καὶ μένει ὀλόγυμος· τότε πιάνει μιὰ σπηλιὰ καὶ ἀθήεται, καὶ τὸν τρέφουν τὰ ἄλλα τὰ κοράκια.

9 Τὸ περιέργο πὼς κι ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. ΙΑ', 47) τὰ γράφει: «Φρύγεται διὰ τοῦ θέρους ὁ κόραξ τῷ δίψει κολαζόμενος, καὶ βοᾷ τὴν τιμωρίαν μαρτυρόμενος, ὡς φασι. καὶ τὴν αἰτίαν λέγουσιν ἐκείνην. Ὁ Ἀπόλλων αὐτὸν θεράποντα ὄντα ὑδρευσόμενον ἀποπέμπει· ὁ δὲ ἐντυγχάνει ληΐω βαθεῖ μὲν, ἔτι δὲ χλωρῷ, καὶ μένει ἔστ' ἂν αὖον γένηται, τῶν πυρῶν παραχναῦσαι βουλόμενος, καὶ τοῦ προστάγματος ὀλιγώρησε. Καὶ ὑπὲρ τούτων ἐν τῇ μάλιστα ἀύχμηροτάτῃ ὥρᾳ διψῶν δίκας ἐκτίνει. τοῦτο ἔοικε μύθῳ μὲν, εἰρήσθω δ' οὖν τῇ τοῦ θεοῦ αἰδοῖ.»

* * *

Γιὰ τὸν κόρακα λένε καί:

Ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὸν Κατακλυσμὸ στάθηκε ἡ Κιβωτὸς στὴν κορφή τοῦ Ἄραράτ, ὁ Νῶε¹⁰ ἔπεψε πρῶτας κι ἀρχῆς τὸν κόρακα νὰ πάη νὰ ἰδῆ ἂν φύρασαν τὰ νερά.

Ὁ κόρακας βρῆκε πολλὰ φοφίμια, καὶ λησμόνησε νὰ ξαναγυρίση. Περιμένει ὁ Νῶε... ἄδικα περιμένει.

Τότε ἔπεψε τὸ περιστέρι. Τὸ περιστέρι δὲν ἦταν κοράκι. Πῆγε ἔκαμε ὅ,τι ἦταν γιὰ νὰ κάμη, καὶ ξαναγύρισε βαστώντας κι ἓνα κλαδι ἐλιᾶς στὸ στόμα του.

Ὁ Νῶε ρωτᾶει τὸ περιστέρι:

- Μὴν εἶδες τὸν κόρακα;

- Τὸν εἶδα. Κάθεται πάνω σὲ μιὰ συκιὰ καὶ περιμένει πότε θὰ ὠριμάση ἓνα μισογινωμένο σῦκο γιὰ νὰ τὸ φάη.

Λέει τότε ὁ Νῶε:

- Ἐσύ, περιστέρι, νάχης τὴν εὐκὴ μου, ὁ κόρακας νὰ εἶναι καταραμένος. Ὅσον καιρὸ ἔχει ἡ συκιὰ τὰ σῦκα, τόσον καιρὸ νάχης κι αὐτὸς τὸ λαιμὸ του τρυπημένον.

Ἐπιασε ἡ κατάρα τοῦ Νῶε, γι' αὐτὸ καὶ τρυπάει ὁ λαιμὸς τοῦ κόρακα τὸ καλοκαίρι, κι ἔχει κακὰ χάλια¹¹.

(Κρητικὸ, ἀπὸ τὴ Συλλογὴ τῆς Μαρίας Λιουδάκη).

10 Γένεσ, Η', 7.

11 Ὁ Αἰλιανὸς (π, ζ. I. Α', 48) γράφει: «Ὁ κόραξ, ὄρνιν αὐτὸν φασιν ἱερόν, καὶ Ἀπόλλωνος ἀκόλουθον εἶναι λέγουσι. ταῦτά τοι καὶ μαντικοῖς συμβόλοις ἀγαθὸν ὁμολογοῦσι τὸν αὐτόν, καὶ ὀπτεῦνται γε πρὸς τὴν ἐκεῖνου βοήν οἱ συνιέντες ὄρνιθων καὶ ἔδρας καὶ κλαγγὰς καὶ πτήσεις αὐτῶν ἢ κατὰ λαιὰν χεῖρα ἢ κατὰ δεξιάν.» καὶ (Β', 51), «Ἰσασι δὲ διὰ τοῦ θέρους ἐνοχλοῦμενοι ῥύσει γαστρὸς, καὶ διὰ ταῦτα ἑαυτοὺς ὑγρᾶς τροφῆς ἀγεύστους φυλάττουσιν.»

Στὸ βιβλ, Γ', 43, γράφει πάλι: «Ὁ κόραξ ὁ ἤδη γέρων ὅταν μὴ δύνηται τρέφειν τοὺς νεοττοὺς, ἑαυτὸν αὐτοῖς προτείνει τροφήν· οἱ δὲ ἐσθίουσι τὸν πατέρα καὶ τὴν παροιμίαν ἐντεῦθεν φασι τὴν γένεσιν λαβεῖν τὴν λέγουσαν «κακοῦ κόρακος κακὸν ὦν».»

Ἡ μακροζωία τοῦ κόρακα ἐγίνε παροιμιακὴ, ἔτσι λένε «κορακοζώητο» τὸν ἄνθρωπο ποὺ ζῆ πολλὰ χρόνια.

Ὁ Οβίδιος (Μεταμορφώσεις Β'. στίχ. 811) λέει: Ἐνῶ ἡ Ἥρα ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ μὲ δίφρο ποὺ τὸ σέρνον παγώνια στικτὰ τὰ μάτια τοῦ σκοτωμένου Ἄργου, ὁ κόρακας ἀπὸ λευκὸς γίνεται μαῦρος.

Επίσης διηγοῦνται πὼς ὁ κόρακας μαθαίνει νὰ προφέρῃ λέξεις. Ὁ Πλίνιος π. δ. χ. λέει: ὅταν ὁ Ὀκτάβιος γύριζε στὴ Ρώμη ὕστερα ἀπὸ τὴ νίκη τοῦ Ἀκτίου (31 π. Χ.), πολλοὶ τοῦ πρόσφεραν κόρακες συνηθισμένους νὰ λένε: Χαῖρε, Καῖσαρ, νικητῆ, αυτοκράτορ! Ἐναν ἀπὸ αὐτοὺς τὸν ἔμαθε νὰ κάθεται κάθε πρωτὶ στὸ βουλευτήριον, κι ὅταν αὐτὸς μπαίνει, νὰ ἀρχίζει: Χαῖρε, Καῖσαρ, νικητῆ, αυτοκράτορ!

Ὁ Σολομὼν (παροιμ, Σολ. Α', 17) γράφει πὼς, τὰ κοράκια, ὅταν θὰ φᾶνε φοφίμι, ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ μάτια, ὥστόσο «κόρακας κοράκου μάτια δὲ βγάνει», λέει ἡ νέα παροιμία.

Ὁ προφῆτης Ἡλίας στὴ μοναξιά του, κοντὰ στὸ ξεροπόταμο Χερὶθ, ἔτρωε τὸ ψωμὶ ποὺ κοράκια τοῦ ἔφεραν μὲ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ (Βασιλ. Α', ιζ', 6).

Ζωή τῆς μέλισσας.

Ἡ μέλισσα σκοτάδι βέλει μέσα στὴν κυψέλη νὰ φτιάσῃ τὸ κελλί τῆς μὲ κερὶ γιὰ νὰ ἀποθηκέψῃ τὸ μέλι.

Εἶδε χαραμάδα στὸ κρηγὶ ποὺ μπάζει μέσα φῶς, δὲν ἔχει καμμιὰ ὄρεξη νὰ δουλέψῃ. Πάει παρέκει, ὅπου εἶναι σκοτάδι καὶ κολλάει τὴν κερήθρα τῆς.

Σοῦ τὸ λέει εἰλικρινὰ ἡ μέλισσα:

- Φέρε μου σκοτάδι νὰ σοῦ δώσω μέλι, δὲ μοῦ τόφερες, ἀπὸ μένα τίποτε μὴν περιμένῃς.

Τὰ ξέρουν αὐτὰ οἱ μελισσοκόμοι καὶ γι' αὐτὸ δὲν καρφώνουν μονάχα τὰ κρηγιά, παρὰ ἀλείφουν κιόλας μὲ βοδινὴ κοπριά καὶ λάσπη, ὅπου τύχῃ χαραμάδα. Ἔτσι κλείνουν τὸ φῶς ἔξω καὶ μένει μέσα τὸ σκοτάδι ποὺ ζητάει ἡ μέλισσα.

(Αἰτωλία)

Ἡ μαυριδερὴ μέλισσα.

Ἄσπρη σὰν τὸ βαμπάκι ἦταν στὴν ἀρχὴ ἡ μέλισσα, μὰ ὕστερῶτερα τῆς ἄλλαξε τὸ χρῶμα ὁ Διάβολος.

Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ ποὺ πρωτογνώρισε ὁ Ἄδὰμ τὴ γυναῖκα του, τὴν Εὔα, καὶ γιὰ νὰ τὴ γνωρίσῃ, συνεργὸς ἔγινε ὁ Σατανάς. Ἡ μέλισσα σὰν εἶδε τὴν ἀμαρτία τῶν πρωτόπλαστων, θεώρησε καλὸ νὰ πάῃ στὸ θεὸ νὰ τοὺς καταγγείλῃ.

Ὁ Διάβολος ποὺ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τῆς, δὲ χάνει καιρό, παίρνει ἓνα δαυλὶ ἀναμμένο στὸ χέρι καὶ τρέχει πίσω τῆς, νὰ τὴν ἐμποδίσῃ, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ τὴν πλησιάσῃ. Τότε κι αὐτὸς σὰν εἶδε πὼς κοντεύει νὰ φτάσῃ στὸν οὐρανὸ, τῆς ἔρριξε ἀπὸ μακρὰ τὸ δαυλὶ. Ὅμως ἡ ἀναλαμπὴ του μονάχα τὴν πῆρε τὴ μέλισσα κι ἀπὸ αὐτὴ ἔγινε μελαψή, ὅπως εἶναι.

Ὁ θεὸς θέλησε ν' ἀνταμείψῃ τὴν καλὴ πρόθεση τῆς μέλισσας καὶ ἔδωσε διαταγὴ στοὺς ἀνθρώπους, λαμπάδες νὰ κάνουν γιὰ τὶς ἐκκλησιᾶς μόνο ἀπὸ τὸ κερὶ ποὺ αὐτὴ φτιάχνει.

Ἡ μέλισσα ἔδειξε τὴν ὑπεροχὴ τῆς, γι' αὐτὸ καὶ τὸ κερὶ θεωρεῖται τὸ πιὸ ἁγνὸ πρᾶγμα.

(Λαογρ. IB, σ. 208, Ἀναστ. Βρόντη, Μελισσοκομία Ρόδου).

Ἡ μέλισσα καὶ τὸ κεντρί της.

Θύμωσε ἡ μέλισσα, θὰ σὲ κεντήσῃ, καὶ σὲ κέντησε, θὰ πριστῆ τὸ μέρος ποὺ ἔμπηξε τὸ κεντρί της. Κι ἀποκεῖ ποὺ θὰ μπηχτῆ κεντρί, δὲν ξαναβγαίνει πιά, κι ἔτσι ξεκοιλιάζεται καὶ φοφάει κι αὐτῆ. Γίνεται θῦμα τῆς ὀργῆς της.

Κι ὅλα αὐτὰ γίνονται ἀπὸ τὴν αἰτία τούτη:

Τὴν ἐποχὴ ποὺ μιλοῦσαν καὶ τὰ ζῶα, μιὰ μέρα ἔρχεται ἡ μέλισσα στὸ Θεὸ καὶ τοῦ λέει:

- Ἔχω τὴ δύναμη, ὀλάκερη βυτίνα νὰ τὴ γεμέζω μέλι σ' ἓνα χρόνο μέσα. Γιὰ ἀμοιβὴ μου τοῦτο ζητῶ: Νὰ ἐπιτρέψῃς, νὰ θανατώσω τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ δαγκάνω.

- Ὅχι, τῆς λέει, τέτοιο δικαίωμα δὲ σοῦ τὸ παραχωρῶ. Κάνε ὅσο μέλι θέλεις καὶ μπορεῖς, δὲ μ' ἐνδιαφέρει. Ἐγὼ δὲν παραδέχομαι νὰ πεθαίνη ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ δαγκάνῃς. Ὅ,τι ζήτησες, εἶναι ἀπάνθρωπο, γι αὐτὸ καὶ σὲ καταρῶμαι, ὅταν θὰ κεντήσῃς ἄνθρωπο, νὰ βρίσκῃς καὶ τὸ θάνατο.

Ἀπὸ τότε γίνεται αὐτὸ ποὺ γίνεται σήμερα, ὅταν κεντήσῃ ἄνθρωπο ἡ μέλισσα, τὸ κεντρί της δὲ μπορεῖ νὰ τὸ τραβήξῃ ἔξω ἀπὸ τὴν πληγὴ ποὺ φτιάχνει, κι ἔτσι ξεκοιλιάζεται καὶ φοφάει.

(Λαογραφία, IB, σ. 207, Ἄν. Βρόντη, Μελισσοκομία Ρόδου)

Ἡ κότα.

Ποῖδς τὸ ἔβαζε στὸ νοῦ, πὼς ἡ κότα, τὸ πιὸ χρήσιμο αὐτὸ πουλὶ τοῦ σπιτιοῦ, εἶναι πουλὶ τοῦ Σατανᾶ; Κι ὅμως..! Ὅλοι τὸ λένε, κι ὁ καθένας θὰ τὸ πιστέψῃ, ἂν σκεφτῆ πόσα διαβολικὰ κάνει ἡ κότα:

Φτιάχνει τὴ φράχτη γύρω στὸν κῆπο σου, αὐτῆ πάει φηρὶ φηρὶ, ἀνοίγει πόρτα, μπαίνει μέσα κι ἀρχίζει τὰ σγαρλίσματα· λαχανικά, φασόλια, κουκιά, ὅ,τι βρῆ τὰ ξεριζώνει. Δὲν περνοῦν πολλὲς ἡμέρες κι ὁ κῆπος γίνεται πάλι ὄργωμα.

Σὰν εὔρη πόρτα σπιτιοῦ ἀνοιχτῆ, λάου λάου· μπαίνει στὸ δωμάτιο. Πιάτο βρῆ, θὰ πατήσῃ πάνω καὶ θὰ τὸ ἀναποδογυρίσῃ γιὰ νὰ συντριφτῆ, ποτήρι, θὰ τὸ σπάσῃ. Ψωμὶ βρῆ, θὰ τὸ μολέψῃ, μ' ἓνα λόγο ὅλα τὰ κάνει ἄνω κάτω.

Κάποτε ὅμως ἡ κότα εἶχε πάρει καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Χριστοῦ:

Οἱ Ἑβραῖοι, ποὺ βάλθηκαν καὶ καλὰ νὰ τὸν ξεκάμουν, ἐτοίμαζαν τὸ φαρμάκι νὰ τὸν ποτίσουν. Ἦταν πρὶν ἀκόμα πάρουν τὴν ἀπόφαση γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν. Τὸ φαρμάκι τόβαλαν σ' ἓνα ποτήρι μέσα, καὶ τὸ ποτήρι τὸ ἀπίθωσαν πάνω σὲ τραπέζι.

Ἡ κότα ἡ πονηρῆ, κατάλαβε τὸ κακό, καὶ πάει ἀπὸ μέρος ποὺ νὰ μὴν τὴν ἰδοῦν, χτυπάει μὲ τὸ πόδι της τὸ ποτήρι, τὸ ἀναποδογύρισε καὶ χύθηκε τὸ δηλητήριο. Τὸν ἔσωσε τὸ Χριστό, γι' αὐτὸ καὶ τὴν εὐλόγησε.

Δές τε την τώρα με τί πονηρία σιμώνει στο τραπέζι μας, ἄμα τὸ ἰδῆ στρωμένο!
Τῆς φωνάζεις κσ, κσ..., τίποτε αὐτή, περιτριγυρίζει, ὥσπου νὰ βρῆ τὴν εὐκαιρία νὰ
πατήση ἄπάνω νὰ τὸ ἀναποδογυρίση.

Εἶναι πολὺ ζημιάρικο πουλί, καὶ με κανέναν τρόπο δὲν περιορίζεται. Τόχει
παρμένο ἄπάνω της ἀπὸ τότε ποὺ τῆς ἔδωκε τὴν εὐλογία ὁ Χριστός¹².

(Αἰτωλία)

Ἡ πέρδικα - τὸ περιστέρι.

Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ οἱ Ἑβραῖοι ζητοῦσαν νὰ σταυρώσουν τὸ Χριστό. Καὶ γιὰ νὰ
γλυτώσῃ ἀπ' τὰ χέρια τους τὰ ἄνομα, κρυβόταν πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ. Μιὰ μέρα
βρῆκε μπροστά του ἓνα βᾶτο κλειστό, καὶ κρύφτηκε ἀποκάτω του, βέβαιος πὼς δὲ θὰ
τὸν ἰδοῦν.

Μέσα του ἦταν χωμένα ἓνα περιστέρι καὶ μιὰ πέρδικα. Τὰ πουλιὰ σὰν εἶδαν
ἄνθρωπο κοντά τους, φοβήθηκαν καὶ φρουτ πέταξαν καὶ κάθισαν σὲ μιὰ πέτρα.

Εἶπε τότε τὸ περιστέρι στὴν πέρδικα:

- Γυρίζομε πίσω στὸ βᾶτο, ν' ἀνοιξῶμε τὰ φτερά μας καὶ νὰ τὸν κρύψωμε;

Οὔτε λόγο δὲν εἶπε ἡ πέρδικα. Τὴν εἶδε πὼς ἔχει κακὸ σκοπὸ καὶ πέταξε μόνο
του τὸ περιστέρι, χώθηκε καὶ πάλι στὸ βᾶτο, ἀνοιξε τὶς φτερουγίτσες του καὶ στάθηκε
ὀλόμπροστα στὸ Χριστό. Ἡ πέρδικα πήδησε σ' ἄλλη πέτρα κι ἄρχισε νὰ κακαβίζει:
βᾶτο, βᾶτο, βᾶτο, βᾶτο! τὴ στιγμὴ ποὺ περνοῦσαν οἱ παράνομοι. Πρόδινε τὸ μέρος ποὺ
ἦταν κρυμμένος.

Κατάλαβαν οἱ Ἑβραῖοι τί λέει τὸ πουλί, πῆγαν κοντὰ στὸ βᾶτο, τὸν ἔπιασαν καὶ
πᾶνε γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν.

Ὁ Χριστὸς τὴν καταράστηκε τὴν πέρδικα:

- Κακὸ πουλί! ποτὲ δὲν περιμένα τὸ θάνατο ἀπὸ σένα!

Κι ἔδωκε τότε ὁδηγίες κι ἔφτιασαν τὴν περδικόθερα οἱ ἄνθρωποι, μιὰ παγίδα με
δώδεκα κομμάτια. Τοὺς δίδαξε καὶ πὼς νὰ τὴ στήνουν στὰ βουνά, ὅπου περπατεῖ ἡ
πέρδικα, νὰ πέφτῃ μέσα, καὶ νὰ μὴν μπορῆ νὰ ξαναβγῆ, γιὰ τὴν ἀτιμὴ διαγωγὴ της.

Τὸ περιστέρι ὅμως τὸ εὐλόγησε, γιὰτὶ ἦτον τόσο πονετικό.

12 Τὸ περίεργο εἶναι πὼς κι οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν παράξενα πράγματα γιὰ τὴν κότα. Ὁ Αἰλιανὸς ποὺ τόσους
μύθους γιὰ τὰ ζῶα μᾶς ἔσωσε, γράφει: (Αἰλ. π.ζ. Θ', 19): Τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν ὄρνις ἐὰν ἐς οἶνον ἐμπέσῃ καὶ
ἀποπνιγῆ, οὐδὲν λυμαίνεται οὔτε τοῦ οἴνου φασίν οὔτε τῶν ἔνδον· ἐὰν δὲ ἐς ὕδωρ κατενεχθῆ, δυσῶδες ἀπέφηνε
τὸ ὕδωρ, καὶ κακοσμῖαν περὶ τὸν ἀέρα ἐργάζεται.

Ἐπίσης ὁ Αἰλιανὸς μᾶς ἔσωσε κάτι ποὺ ὁ Δεῖνων ὁ ἀρχαῖος λέει, πὼς τάχα στὴν Αἰθιοπία γίνονται κότες με
ἓνα κέρατο. Καὶ ὁ Ἀπίων πὼς στὴν Αἴγυπτο γεννήθηκε μιὰ κότα τετρακέφαλη.

Ὁ Ὀβίδιος (ΙΓ στ. 1172) ἀναφέρει καὶ κότα Λελλῶ, ποὺ κατοικοῦσε στὰ ἐπικίντυνα ἀραξοβόλια τῶν νήσων
Στροφάδων. Ἀφήνω τῶν ἀρχαίων τὰ παραμύθια γιὰ τὶς Στυμφαλίδες ὄρνιθες με τὰ σιδερένια ράμφη τους ποὺ
ξέκαμε ὁ Ἡρακλῆς!

(Καππαδοκία).

* * *

Τὴ λένε καὶ διαφορετικὰ ἄλλοι τὴν παράδοση:

Γιὰ νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τσιφούτηδων¹³ ὁ Χριστὸς πῆγε καὶ κρύφτηκε μέσα σ' ἓνα βάτο.

Ἐκεῖ ἦτον κρυμμένο καὶ τὸ περδίκι. Σὰν εἶδε τὸ Χριστὸ τὸ περδίκι, ἀντὶ νὰ κλείσῃ τὸ στόμα του, ἄρχισε νὰ κακαβίζει: βάτα, βάτα, βάτα, βάτα! τάχα: ἐδῶ στὸ βάτο, ἐδῶ στὸ βάτο εἶναι!

Οἱ Τσιφούτηδες κατάλαβαν, καὶ πῆγαν, τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν σταύρωσαν.

Ὁ Χριστὸς τὸ βάτο ποὺ τὸν προφύλαξε, τὸν εὐλόγησε, τὴν πέρδικα ποὺ τὸν πρόδωσε, τὴν καταράστηκε.

- Ν' ἀνθίσῃ κι ἀπανθίσῃ ὁ βάτος, εἶπε, κι ἡ ρίζα του ποτὲ νὰ μὴν ξηραίνεται.

Ἡ πέρδικα ποὺ μὲ τὴ διαγωγή τῆς μὲ πίκρανε νὰ ἔχῃ τὴν κατάρα μου, καὶ παρακαλῶ ὅσους σὲ μένα πιστεύουν νὰ φτιάνουν περδικόθερα, νὰ τὴ σταίνουν στὰ πετρωτὰ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν, νὰ πέφτῃ μέσα ἢ πέρδικα καὶ νὰ πιάνεται.

Κι ἀλήθεια ἔτσι τὴν ἔπιαναν τὴν πέρδικα στὰ Φάρασα¹⁴.

13 Τσιφούτηδες ὀνομάζουσαν τοὺς Ἑβραίους.

14 Ὁ Ὅβιδιος (Μεταμορφ. Βιβλ. Η', στίχ. 370 κεξ.) λέει γιὰ τὸν Πέρδικα: Ἦταν κρυμμένος σὲ θάμνο πουρναριοῦ μέσα. Ἀπὸ κεῖ εἶθε τὸ Δαίδαλο τὴ στιγμή ποὺ ἔθαψε τὸν ἄμοιρο τὸ γιό του, τὸν Ἴταρο, κι ἀντὶς νὰ λυπηθῆ, ὅπως θάκανε ἓνας πονετικὸς ἄνθρωπος, ἄρχισε νὰ χτυπά τις φτεροῦνες του ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου καὶ νὰ κακαβίζει. Ὁ θεὸς ποὺ ξέρει πῶς νὰ τιμωρῆ τὸ κακό, τὸν Πέρδικα τὸν μεταμόρφωσε σὲ πουλί;

Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Ἰ. Γ', 35) λέγει: «ἄθυρμα δὲ ὁ πέρδιξ τῆς Διὸς καὶ Λητοῦς ὡς ἐστὶν ἄλλοι λέγουσιν». Ὁ ἴδιος (Δ', 16) «προσάγεται δὲ ἄρα ὁ πέρδιξ καὶ σειρήνας ἐς τὸ ἐφορκὸν προτείνει τὸ τῶν ἄλλων τὸν τρόπον τοῦτον. ἔστηκεν ἄδων καὶ ἔστιν οἱ τὸ μέλος προκλητικόν, ἐς μάχην ὑποθήγον τὸν ἄγριον, ἔστηκε δὲ ἐλλοχῶν πρὸς τῆ πάγη· ὁ δὲ τῶν ἀγρίων κορυφαῖος ἀντάσας πρὸ τῆς ἀγέλης μαχόμενος ἔρχεται. ὁ τοίνυν τιθασὸς ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ, δεδιέναι σκηπτόμενος· ὁ δὲ ἔπεισι γαῦρος, οἷα δῆπου κρατῶν ἤδη, καὶ ἐάλωκεν ἐνσχεθεὶς τῆ πάγη. ἐὰν μὲν οὖν ἡ ἄρρη ὁ τοῖς θηράτροις περιπεσῶν, πειρῶνται ἐπικουρεῖν οἱ σύννομοι τῷ ἐαλωκότι· ἐὰν δὲ ἡ θῆλυς, παίουσι τὸν ἐνσχεθέντα ἄλλος ἀλλαχόθεν, ὡς διὰ τὴν λαγνείαν ἐς δουλείαν ἐμπεσόντα.»

Ὁ Πουλολόγος (Carmn Graecia, στίχ. 160) γράφει: «ἠξεύρομὲν σε, ταπεινή, παντὸς ὑπάρχεις πόρνη, κι ἀπ τοὺς πόδας σου, φαίνεται, ὅτι εἶσαι αἵματωμένη».

Τὴν πέρδικα τὴν ἐξυμνεῖ στὰ τραγούδια του ὁ λαὸς :

Ποῦ ἦσουν, πέρδικα καημένη,

κι ἦρθες τώρα λερωμένη;

-Ἡμουνα πέρα στὰ πλάγια,

στὶς ὄροσιές καὶ τὰ χορτάρια.

Περδικόστηθη, λέει γιὰ τὴν ὁμορφὴ γυναικίκα, καὶ περδικομάτα γιὰ κείνη πόχει ὁμορφὰ μάτια.

Τὸ μολυντήριο.

Μοιάζει τὴ μικρὴ σαύρα ποὺ μόνο στὴν ξέρα ζῆ, ὥστόσο σαύρα δὲν εἶναι.

Τὸ βλέπεις σ' ἀνώφλι πόρτας σπιτιοῦ, σὲ τοῖχο ἴσως, ἢ κάπου ἄλλοῦ. Ὅχι σπάνια τὸ μολυντήριο περνάει κι ἀπὸ τὸ τραπέζι ποὺ κάθεται, ἢ κοντὰ στὸ τζάκι κάποτε πέφτει καὶ σὲ λάδι ἢ κρασί μέσα, μὰ ἐκεῖ βρίσκει τὸ θάνατό του.

Ἀπὸ ποῦ πῆρε τὸ ὄνομά του:

Μολυντήρια συχνάζουν καὶ στὶς ἐκκλησιές· μάλιστα αὐτοῦ τοὺς ἀρέσει νὰ μένουν τὸν περισσότερο τὸν καιρό τους, γιατί κανεὶς δὲν τὰ ἐνοχλεῖ.

Μιὰ φορὰ λοιπὸν ἓνα μολυντήριο, δίχως νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ παπάς, ἔπεσε μέσα στὸ Ἅγιο ποτήρι ποὺ εἶχε τὸ κρασί γιὰ τὴ μεταλαβιά.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ τὸ καταλύσῃ ὁ παπάς, κοιτάζει, κάτι ψόφιο ἦτον μέσα. Τί νὰ κάμῃ, κι αὐτὸς δὲν ἤξερε!

Ὁ κανόνας τῆς ἐκκλησίας λέει: Ἄς εἶν' ὅ,τι εἶναι πεσμένο στὴ μεταλαβιά μέσα, ἐξάπαντος πρέπει νὰ καταλυθῇ τὸ ποτήρι.

Κι ὄχι μονάχα αὐτό, ἀλλὰ κι ἂν κατὰ κακὴ τύχη χυθῇ τὸ Ἅγιο ποτήρι, καὶ πάλι πρέπει νὰ τὸ καταλύσῃ ὁ παπάς. Θὰ σκύψῃ νὰ γλείψῃ μὲ τὴ γλῶσσα του τὸ κρασί ποὺ εἶναι χυμένο κάτω, ἄς ἔχη σκόνῃ, ἄς ἔχη ὅ,τι θέλει, κι οἱ πέτρες ποὺ εἶναι περιβρεμένες ἀπὸ μεταλαβιά, πρέπει νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴ θέση τους καὶ νὰ πᾶν ἄλλοῦ ποὺ δὲ πατιοῦνται.

Τόσο αὐστηρὸς εἶναι ὁ κανόνας γιὰ τὴ μεταλαβιά! *Εἶναι αἷμα τοῦ Χριστοῦ.*

Λοιπὸν καὶ τώρα εἶδε ὁ παπάς πὼς στὴ μεταλαβιά μέσα εἶναι τὸ ψόφιο μολυντήριο, ὅμως ἦτον ὑποχρεωμένος νὰ τὴν καταλύσῃ. Σὲ λίγο πέθανε ἀπὸ τὸ δηλητήριο, ποὺ ἦταν χυμένο μέσα ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ γιὰ νὰ μὴν παραβῆ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τούτῃ τὴν αἰτία τὸ ἐρπετὸ, πῆρε τὸ ὄνομα «μολυντήριο».

(Μεσολόγγι).

Ποιὰ τὰ εὐλογημένα, ποιὰ τὰ καταραμένα.

Κάποτε ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ¹⁵, ἡ Παναγία, εἶχε ἀρρωστήσει βαριά, κι ἔμεινε στὸ κρεβάτι.

Ζῶα καὶ φυτὰ τὸ πῆραν εἶδηση πὼς εἶναι ἀρρωστη, καὶ πρώτη πρώτη ἡ μέλισσα, ἢ θυγατέρα της.

Τὴ στιγμὴ ποὺ τῆς ἦρθε τὸ μήνυμα, ζύμωνε, ὅμως ἄφησε καὶ ζύωμα καὶ τ' ἄλλα ὅλα κατὰ μέρος, κι ὅπως ἦταν μὲ τὰ ζυμάρια στὰ δάχτυλα, πῆγε καὶ τὴν εἶδε.

15 Ἄλλοῦ λένε πὼς κάποια μητέρα γιὰ ἀρρώστησε.

- Σοῦ εὐχομαι, παιδί μου, τῆς λέει, δίχως σκαφίδι νὰ ζυμώνης, καὶ τὰ ζυμάρια ποὺ κολλοῦν στὰ χέρια σου, μέλι νὰ σοῦ γίνωνται. Ἄπο τὸ μέλι νὰ βγάνης τὸ κερί γιὰ τὶς λαμπάδες ποὺ ἀνάβουν στὶς ἐκκλησιᾶς οἱ ἄνθρωποι. Νὰ εἶσαι ἢ εὐλογημένη ἢ μέλισσα!

Ἔστερα ἀπ' τὴ μέλισσα νὰ κι ὁ βάτος, σέρονοντας σέρονοντας μπῆκε στὸ δωμάτιο καὶ εἶδε τὴν ἄρρωστη.

- Καὶ σύ, Βάτε, εὐλογημένος νὰ εἶσαι, λέει ἡ Παναγία. Καὶ μόνο ἡ κορφὴ σου ἂν ἐγγίζη στὴ γῆ, νὰ ξαπολάη ρίζες καὶ νὰ ριζοβολῆς. Ὅπου κι ἂν φυτεύουν βεργὶ σου, εὐθὺς νὰ ρίχνη ρίζα καὶ νὰ φυτρῶνῃ ἄλλος βάτος.

Ὅπου καὶ γίνεται χάρη στὴν εὐλογία τούτη.

Ἔστερα ἀπ' τὸ βάτο, ἤρθε κι ὁ σκύλος νὰ τὴν ἰδῆ.

- Τοῦ Κυρίου σου ἡ ἀγάπη ποτὲ νὰ μὴ σ' ἀπολείπη, τὸν εὐχλήθηκε.

- Ἄπο τὸ κομμάτι τὸ ψωμί ποὺ μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου του βγάζει, τὸ μισὸ νὰ κρατῆ, τ' ἄλλο μισὸ νὰ δίνῃ σὲ σένα!

Αὐτὸ ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα γίνεται. Ἄπο τὰ ζῶα ποὺ θρέφει στὸ σπίτι του ὁ ἄνθρωπος, πιὸ πολὺ ἀγαπάει τὸ σκύλο.

Καὶ τ' ἄλλα τὰ ζῶα, ὅσα πῆγαν γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴν Παναγία τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστειας τῆς, τὰ εὐλόγησε ὁ Χριστός. Εἶναι ὅμως καὶ ζῶα ποὺ ἔδειξαν ἀδιαφορία ἀσυχώρητη, καὶ μάλιστα τὸ μερμήγκι.

- Πρῶτα νὰ συμμαζέψω τὴν τροφὴ ποὺ χρειάζομαι νὰ περάσω τὸ χειμῶνα μου, κι ἔπειτα πηγαίνω! Εἶπε.

Ἡ Παναγία τὸ καταράστηκε τὸ μερμήγκι:

- Ὅλο νὰ μαζεύης στὴν ἀποθήκη σου σπόρους γιὰ τὸ ξεχειμάσμα, καὶ σὰν ἀκοῦς τὴν πρώτη βροντὴ στὸν οὐρανό, νὰ τοὺς βγάξης ἔξω, νὰ ἔρχεται ἢ βροχὴ καὶ νὰ σοῦ τοὺς παίρῃ. Νὰ τοὺς ξαναμαζεύης, κι ὅλο τὰ ἴδια νὰ ἔχῃς.

Ἡ κατάρα ἔπιασε. Τὸ μερμήγκι ποτὲ δὲν εἶναι σίγουρο πῶς θὰ γλυτώσῃ ὅ,τι μαζεύει. Δουλεῖ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μὴδέν.

* * *

Καὶ ὁ σκατζόχερος ἀδιαφόρησε γιὰ τὴν ἀρρώστεια τῆς Παναγίας.

- Καιρὸ δὲν ἔχω. Πρέπει νὰ φράξω πρῶτα τὸν κῆπο μου γιὰ νὰμαι ἤσυχος ἀπὸ τὰ ζῶα, εἶπε.

Κι ἔμπηγε τὰ παλούκια ποὺ εἶχε φερμένα ἀπὸ τὸ λόγγο.

Ἡ Παναγία τὸν καταράστηκε:

- Στὸ κορμί σου νὰ εἶναι γιὰ πάντα μπηγμένα τὰ παλούκια ποὺ μπήγεις.

Ἡ κατάρα τῆς ἔπιασε. Ὅλόγυρα στὸ κορμί τοῦ σκατζόχερα φύτρωσαν ἀγκαθωτὰ παλούκια σὰν τοῦ ἀχινοῦ τῆς θάλασσας.

* * *

Ἡ χελώνα¹⁶ κουβαλοῦσε πέτρες τὴ στιγμὴ ποὺ ἄκουσε γιὰ τὴν ἀρρώστεια, ἤθελε νὰ πετρώσῃ τ' ἄλωνι γιὰ ν' ἄλωνίση τὸ σιτάρι ποὺ εἶχε θημωνιασμένο στὴν ἄκρη του.

- Ὅταν εὐκαιρήσω, πηγαίνω, εἶπε, τώρα καιρὸ δὲν ἔχω!

- Οἱ πέτρες ποὺ κουβαλᾷς, τὴν καταράστηκε, νὰ κολλήσουν στὸ κορμί σου, καὶ φόρτωμα νὰ σοῦ εἶναι ὅπου ἂν πᾶς κι ὅπου ἂν γυρίσης.

Νά, τώρα τὰ χάλια της! Σέρνει γιὰ πάντα στὴν πλάτη της φορτὶ ποὺ μόλις μπορεῖ νὰ τὸ σηκώνῃ τὸ καύκαλο.

Ἡ Παναγία παράγγειλε καὶ στὴν ἄλεποῦ νὰ πάῃ νὰ τὴν ἰδῇ.

- Εἶμαι μικρομάννα, τῆς ἀπάντησε κι ἔχω νὰ θρέψω κουταβάκια· ἂν λείψω ἀπὸ κοντά τους, ποιὸς θὰ τὰ βυζιάξῃ;

Τὴν καταράστηκε:

- Μὲ τὸ τσουβάλι νὰ τὰ γεννᾷς καὶ τυφλὰ τὰ κουτάβια σου. Νὰ κλαῖνε πάντα ἀπὸ γύρω σου, καὶ νὰ μὴν ξέρῃς σὲ ποιὸ νὰ πρωτοδώσης νὰ φάῃ.

Ἔτσι ἡ Παναγία ἄλλα ζῶα τὰ εὐλόγησε κι ἄλλα τὰ καταράστηκε.

(Αἰτωλία)

* * *

Ἀδέρφια λὲν ἀλλοῦ, πὼς ἦταν ἡ ἀράχνη, τὸ μερμήγκι, ἡ σφήκα καὶ ἡ μέλισσα, κι ἀδέρφια καρδιακά. Ἐργατικὰ παιδιὰ καὶ τὰ τέσσερα. Ἡ ἀράχνη ἦταν ἀνυφαντῆς ξακουστὸς στὸν κόσμο. Καθισμένη στὸν ἀργαλειό της ὅλη μέρα ὕφαινε φιλὰ πανιὰ κι ἀπὸ μεταξωτὰ πιὸ καλά. Νεροῦ ἀχνὸ τάπαιρνες πὼς εἶναι, κι ὁ νοῦς σου δὲν τόβαζε πὼς σὲ τόσο λεπτὰ πανιὰ πέρασαν χέρια.

Τὸ μερμήγκι ἦτον ζευγολάτης. Δουλεῖα ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Σπάρσιμο, περιποίηση τοῦ σπαρτοῦ, θέρος, ἄλώνισμα, ἀποθήκισμα. Σὰν αὐτὸν ἐργατικὸς ποτὲ ἄλλοτε κανεὶς δὲν παρουσιάστηκε στὸν κόσμο.

Δουλεῦτρες καλὲς ἦταν καὶ ἡ σφήκα μὲ τὴ μέλισσα ποὺ τόσο πολὺ μοιάζουν. Κεριὰ μάζευαν κι ἔφτιαναν κελλιά γιὰ νὰ ἀποθηκιάσουν τροφή καὶ νὰ γεννήσουν μέσα τὰ παιδιὰ τους· μὰ πιὸ προκομμένη ἦταν ἡ μέλισσα, ἄξια νοικοκυρὰ καὶ μαζώχτρα.

Τὰ τέσσερα ἀδέρφια εἶχαν παντρευτῆ, καὶ τὸ καθένα ἔγινε κυβερνήτης τοῦ σπιτιοῦ του. Ἡ μάννα τους χηρευάμενη ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἔμεινε στὸ σπίτι τ' ἀντρός της.

Περνώντας ὁ καιρὸς, γέρασε, καὶ μιὰ μέρα γιὰ θάνατο ἀρρώστεια τῆς ἦρθε. Τὸ κατάλαβε ἡ γριὰ πὼς θὰ πεθάνῃ κι ἔστειλε ἄνθρωπο νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ παιδιὰ της, νὰ τρέξουν νὰ τὴν ἰδοῦν γιὰ τελευταία φορὰ.

Ἡ Ἀράχνη ὕφαινε τὴν ὥρα ποὺ ἦρθε τὸ κακὸ μήνυμα:

16 Τὴ χελώνα τὴ θεωροῦσαν οἱ ἀρχαῖοι ἱερὰν τοῦ Πανὸς καὶ μὲ τὸ ὄστρακό της ἔφτιαναν λύρες. «παρέχεται δὲ τὸ Παρθένιον καὶ ἐς λύρας ποίησιν χελώνας ἐπιτηδειστάτας, ἅς οἱ περὶ τὸ ὄρος ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ λαμβάνειν δεδοίκασιν ἀεὶ καὶ ξένους οὐ περιορῶσιν αἰροῦντας· ἱερὰς γὰρ σφᾶς εἶναι τοῦ Πανὸς ἡγῆνται.» (Παυσ. Ἀρκαδικ. LIV, 7).

- Νὰ πᾶτε νὰ τῆς πῆτε, παράγγειλε, ἡ δουλειὰ δὲν περιμένει, θὰ τὴν τελειώσω πρῶτα, κι ὕστερα πηγαίνω.

Σὰν ἔμαθε ἡ γριά τὸ φέρσιμο τῆς κόρης της, καταράστηκε:

- Ὅλο νὰ ὑφαίνης, καὶ πανὶ ποτὲ νὰ μὴ ξεσταίνης.

Κι ὅπως ἀλήθεια γίνεται. Λίγος ἀέρας φύσηξε, μυῖγα ἄνθρωπος πέρασε, τὸ ἀραχνοπάνι χαλάει, ἡ Ἀράχνη ἀρχίζει καὶ πάλι νὰ τὸ ὑφαίνη, κι αὐτὴ ἡ δουλειὰ ποτὲ δὲν παίρνει τέλος.

Ἀπὸ κεῖ πῆγε στὸ μερμήγκι ὁ ἀποσταλμένος.

- Στις τελευταῖες της στιγμές, λέει, βρίσκειται ἡ μάγνα σου, καὶ θέλει νὰ σὲ ἰδῆ, πρὶν πεθάνῃ!

- Δὲν τὸ βλέπεις, ὅτι θερίζω; Ἀπάντησε τὸ μερμήγκι. Ἡ γριά εἶναι γριά καὶ τόφαε τὸ φωμί τῆς, ἐγὼ ἂν δὲ δουλέψω, πεθαίνω δίχως θροφή. Πές της το πῶς καιρὸ δὲν ἔχω γιὰ νὰ πάω, κι ἂν πεθάνῃ, ἄς πεθάνῃ.

Ἡ μάγνα σὰν ἄκουσε τὴ μεγάλη τούτη ἀδιαφορία τοῦ παιδιοῦ της, ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ τὸ φύσηξε:

- Ὅσο μαλλιάζει ἡ παλάμη μου, εἶπε, ἄλλο τόσο νὰ μαλλιᾶσῃς καὶ σύ! Νὰ δουλεύῃς ὅλον τὸ χρόνο, νὰ μαζεύῃς καὶ νὰ τ' ἀποθηκιάζῃς. Ἄκουσες βροντὴ στὸν οὐρανό, νὰ βγάξῃς τὸ ἔχει σου ἀπὸ τὴν ἀποθήκη, νὰ ἔρχονται τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, νὰ σοῦ τὸ ἀρπάζουν καὶ νὰ μένης μὲ χέρια ἀδειανά.

Ὅπου αὐτὸ καὶ γίνεται μὲ τὰ μερμήγκια τώρα.

Μόλις ἀρχίζουν τὰ πρωτοβρόχια, βγάζουν τὸ βιό τους ἀπὸ τὰ ὑπόγεια γιὰ νὰ μὴν πνιγῆ, ἔρχονται τῆς βροχῆς τὰ νερὰ καὶ τὸ πνίγουν.

Ὁ ἀποσταλμένος πῆγε καὶ στὴ σφήκα. Τὴ βρῆκε στὴ μαγειρικὴ πάνω:

- Χαλάει τὸ φαῖ μου, ἀπάντησε, ἄς περιμένῃ, καὶ σὰ μαγειρεύω, ἔρχομαι.

- Μέλι νὰ τρῶς, τὴν καταράστηκε ἡ γριά, καὶ φαρμάκι νὰ σοῦ γίνεται. Νὰ τρέχῃς δῶ καὶ κεῖ, νὰ συνάζῃς, καὶ τὰ συναγμένα σου, κακὰ συναγμένα νὰ εἶναι, αὐτὴν τὴν προκοπὴ θὰ ἔχῃς.

Μόνο ἡ Μέλισσα φάνηκε ὅπως ἔπρεπε ἀπὸ τὰ τέσσερα κείνα ἀδέρφια.

Ὅταν ὁ ἀποσταλμένος ἤρθε νὰ τῆς πῆ τὴν κακὴ εἶδηση, τὴ βρῆκε νὰ ζυμώνῃ.

Μὲ τὰ χέρια γεμᾶτα ἀπὸ ζυμάρια, ὅπως ἦταν, ἔτρεξε τρελλὴ ἀπὸ τὸν πόνο της, καὶ πῆγε καὶ τῆς παραστάθηκε στὸ θάνατο, γι' αὐτὸ κι ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ αὐτὴ μονάχα πῆρε τὴν εὐχή:

- Νάχῃς τὴν εὐχὴ μου ἀπ' τὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς μου. Καὶ φαρμάκι ἂν τρῶς, μέλι νὰ σοῦ γίνεται, καὶ νᾶναι τόσο πολὺ τὸ μέλι σου ποὺ καὶ γι' ἄλλους νὰ περισσεύῃ. Μὲ προζύμια νὰ φτιάχνῃς καὶ τὸ κερὶ π' ἀνάβουν μπρὸς στὴν Παναγιά καὶ τοὺς Ἁγίους.

Κι ἔτσι τώρα ἡ μέλισσα δουλεύει ἀπὸ πρῶι ὡς βράδυ καὶ ἡ δουλειὰ της πιάνει τόπο. Μέλι στὴν κυψέλη της μαζεύει τόσο, ποὺ κι αὐτὴ τρώει ὅλον τὸ χειμῶνα, περισσεύει κιόλας νὰ πάρουν ἄλλοι. Ἀπὸ τὴν κερήθρα της βγάζουν τὸ μοσκομυρωδᾶτο κερὶ καὶ φτιάχνουν τίς λαμπάδες ποὺ καίνε μπρὸς στὴν Παναγία καὶ τὸ Χριστὸ οἱ ἄνθρωποι.

(Παραδ. Πολίτη, Σούλι, Αίτωλία,
«Μαλεβός» φύλ. 26 σελ, 113).

* * *

Ἄλλοῦ λένε:

Ἦθελε ὁ Χριστὸς νὰ μάθη ποιὰ ζῶα ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενο σεβασμὸ καὶ ποιὰ ὄχι. Διέταξε λοιπὸν νὰ παρουσιασθοῦν ὅλα μπροστά του.

Πρώτη πρώτη ἦρθε ἡ μέλισσα. Ἡ προθυμία της τὸν εὐχαρίστησε καὶ τὴν εὐλόγησε.

Περιμένει νὰ ρθοῦν καὶ τὰ ἄλλα, τίποτε. Ἔστειλε κι ἄλλη διαταγή, δὲν ὑπάκουσαν. Ἔστερα ἀπὸ δυὸ - τρεῖς παραγγελίες ἄρχισαν τέλος νὰ ἔρχονται ξεσυρτὰ ξεσυρτὰ.

- Γιατὶ ἀργήσατε; Τὰ ρώτησε:

- Ἐφραζα τ' ἀμπέλι μου, ἀπάντησε πρῶτος ὁ σκατζόχοιρος καὶ δὲν εἶχα εὐκαιρία.

- Παλούκια νὰ φυτρώσουν στὸ κορμί σου, τὸν καταράστηκε, κι εὐθὺς γέμισε ἀπὸ ἀγκάθια ὁ σκατζόχοιρος.

- Ἐσὺ χελώνα;

- Ἐφτιανα τὸ σπίτι μου, καὶ δὲ μοῦ μείνε καιρός, νὰ ρθῶ.

- Στὸν ὦμο σου νὰ τὸ σέρνης ἀπὸ τώρα καὶ πέρα, τὴν καταράστηκε.

Ρωτάει καὶ τὴν Ἀράχνη:

- Πῶς νάφηνα τὸ πανὶ στὸν ἀργαλειὸ καὶ νάρθω, Κύριε; Τοῦ λέει.

- Πάρε λοιπὸν καὶ σὺ τὴν κατάρα μου: Νὰ ὑφαίνης νὰ ὑφαίνης καὶ τὸ πανὶ ποτὲ νὰ μὴν τελειώνη!

Κι ἔτσι μόνο ἡ μέλισσα βγήκε κερδισμένη, ποὺ ἔδειξε προθυμία στὴ διαταγὴ τοῦ Χριστοῦ¹⁷.

17 «τὴν δὲ ἀράχνην ἡ φύσις σοφὴν ἐς ἰστοουργίαν ἐδημιούργησε.». λέει ὁ Αἰλιανὸς, (π. ζ. Ἰ. Α' 21). Πολὺ γνωστὸς εἶναι ὁ παλιὸς μῦθος γιὰ τὴν Ἀράχνη, πὼς τάχα ἦταν ξακουστὴ ὑφάντρα, κι ἔλεε πὼς κανεὶς δὲν τὴν φτάνει στὴν τέχνη, οὔτε κι αὐτὴ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ. Θύμωσε ἡ θεὰ καὶ τὴ μεταμόρφωσε σὲ ἔντομο. Καὶ γιὰ τὰ μερμήγκια γράφει ὁ Αἰλιανὸς (Α', 22). «Βαβυλωνίους τε καὶ Χαλδαίους σοφοὺς τὰ οὐράνια ἄδουσιν οἱ συγγραφεῖς· μύρμηκες δὲ οὔτε ἐς οὐρανὸν ἀναβλέποντες οὔτε τὰς τοῦ μηνὸς ἡμέρας ἐπὶ δακτύλων ἀριθμεῖν ἔχοντες ὅμως δῶρον ἐκ φύσεως εὐλόγησι παράδοξον· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τῇ νέᾳ ἔσω τῆς ἑαυτῶν στέγης οἰκουροῦσι, τὴν ὀπὴν οὐχ ὑπερβαίνοντες ἀλλὰ ἀτρεμοῦντες.» Πολὺ σωστὰ λέει ἡ παράδοση πὼς τὰ τέσσερα τοῦτα ἔντομα εἶναι ἀδέρφια, γιὰτὶ μοιάζουν, μὲ τὴ διαφορὰ, πὼς τ' ἄλλα τρία ἔχουν καὶ φτεράκια, ἐνῶ ἡ ἀράχνη δὲν ἔχει. Καὶ γιὰ τὸ σκατζόχερο γράφει ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Ἰ. Γ, 10). «Ἐχθὶνον τὸν χερσαῖον οὐκ ἄσφοον οὐδ' ἀμαθὴ ταμειείας τῆς ἐς τὴν χρεῖαν ἡ φύσις ἐποίησεν. ἐπεὶ γὰρ δεῖται τροφῆς διετησίου, τὰ δὲ ὠραῖα οὐ πᾶσα ὠρα δίδωσιν, ἑαυτὸν ἐν ταῖς τρασιαῖς κυλίει, φασί, καὶ τῶν ἰσχάδων τὰς περιπαρείσας, αἱ πολλαὶ ἐμπήγνυνται ταῖς ἀκάνθαις, ἡσυχῆ κομίζει καὶ ἀποθησαυρίσας φυλάττει, καὶ ἔχει λαβεῖν ἐκ τοῦ φλωεοῦ, ὅτε πορίσαι οὐχ οἶόν τε ἔξωθέν ἐστιν.»

Τὸ κουκούλι.

Ἦταν Μεγ. Παρασκευὴ κι οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν σταυρώσει τὸ Χριστὸ στὸ Γολγοθᾶ.

Ἡ Παναγία. καρδιοκαμμένη ἀπ' τὰ πάθη τὰ φριχτὰ τοῦ γιοῦ της, καθόταν στὸ χαμόσπιτό της καὶ θρηνοῦσε.

Κι ὄχι μόνο ἡ Παναγία ἦτανε θλιμμένη μὰ καὶ τὰ ζῶα πῆραν κατάκαρδα τὸ πάθημα τοῦ ἀθώου Χριστοῦ καὶ θλίβονταν μαζί μὲ τὴν κακότυχη μητέρα.

Ἐμπαιναν ἕνα ἕνα ἐκεῖ ποὺ ἔμεινε ἡ Παναγία καὶ γιὰ παρηγοριὰ τῆς ἔφερε δῶρο, νὰ τῆς γλυκάνη τὸν πικρὸν πόνο.

Ἔτσι ὅλα τὰ ζῶα εἶχαν μαζευτῆ στὸ χαμόσπιτο κείνο τῆς Παναγίας καὶ λόγια παρηγορητικὰ σκοροπούσαν.

Ἡ χελώνα, ποὺ δὲν εἶχε ἄλλο τί νὰ φέρη, φορτώθηκε τσουκάλι μὲ φακὴ βρασμένη, καὶ δρόμο δρόμο πήγαινε.

Βρῆκε μονοπάτια στενὰ ανάμεσα σὲ χωράφια, κι ὅμως τὰ πέρασε, στὸ κατώφλι τοῦ χαμόσπιτου τῆς Παναγίας ἐνῶ ἔκανε νὰ τὸ περάσῃ, παραπάτησε, καὶ τὸ τσουκάλι ποὺ εἶχε στὴν πλάτη της κατρακύλησε καὶ ἡ φακὴ ποὺ ἦτον μέσα χύθηκε.

Ἡ Παναγία ποὺ ἀπὸ μέσα παρακολουθοῦσε τὴν προσπάθεια τοῦ ἔρπετοῦ νὰ δρασκελήσῃ τὸ κατώφλι, σὰν εἶδε τὸ πάθημά του, γέλασε· μὰ καὶ στὴ στιγμή πῆγε ὀνοῦς της στὸ σταυρωμένο γιό της, καὶ συνῆλθε.

- Συμφορά μου, εἶπε, τὸ μονάκριβο παιδί μου νὰ βρίσκεται στὸ σταυρὸ πάνω κι ἐγὼ ἢ ἄθλια νὰ γελῶ! Ἀμαρτία μεγάλη ἔκαμα! Τὰ χεῖλια τοῦτα ποὺ γέλασαν, σκουλήκια νὰ βγάλουν!

Καὶ μὲ τὸ λόγο ἔβγαλαν σκουλήκια τὰ χεῖλια της· βάνει τὸ χέρι της καὶ πιάνει ἕνα. Τὸ κοιτάζει ἀποδῶ, τὸ κοιτάζει ἀποκεῖ...

- Εὐλογημένο, σκουλήκι, εἶπε, ἀπὸ σένα εἶθε νὰ ζοῦν οἱ φτωχοὶ!

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα τὸ σκουλήκι πλέκει μεταξένια κουκούλια μὲ κλωστὲς ποὺ βγάζει ἀπ' τὴν κοιλιά του. Τὰ πουλοῦν οἱ φτωχοὶ καὶ γεμίζουν χρήματα.

Κι ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε καὶ τὸ ἔθιμο τῆ Μ. Παρασκευῆ νὰ μαγειρεύουν φακὲς οἱ Χριστιανοί, καὶ μόνο φακὲς τρῶνε αὐτὴν τὴ μέρα.

(Θράκη)

Ἡ πολυποδιά.

Τὴν ξέρουν καὶ μὲ τὰ ὀνόματα σαρανταποδαροῦσα ἢ σαρανταπόδαρος. Ἡ πολυποδιά συχνάζει πάντα ἐκεῖ ὅπου βρίσκονται πολλές πέτρες, ὄχι σπάνια καὶ στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν μας, κι εἶναι σιχαμερὸ ζούφιο. Τὸ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι, γιατί ἅμα δαγκάση, ρίχνει κάποιον τσουχτερὸ δηλητήριον ποὺ ἐρεθίζει. Ἀπ' αὐτὴν τὴν αἰτία τὴν ὠνόμασαν καὶ τσούχτρα.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἡ πολυποδιά εἶχε τὴν ἀδιακρισία νὰ πάη νὰ τσιμπήσῃ καὶ τὴν Παναγία, ἀνάμεσα στὰ στήθια τῆς. Δαιμονίστηκε ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ Χριστοῦ ἢ μάνα, καὶ τὴν καταράστηκε.

Σκότωσες λοιπὸν πολυποδιά, θὰ ἔχῃς καὶ τὴν εὐχὴ τῆς Παναγίας.

Τι αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι τὴν κυνηγοῦν νὰ τὴ σκοτώσουν· ἀλλὰ κι αὐτὴ ὅταν τοὺς ἰδῇ, τρέχει νὰ τρυπώσῃ ὅπου ὅπου, γιατί ξέρεῖ τί τὴν περιμένει¹⁸.

(Αἰτωλία).

Ὁ Σανπιέρος.

Σανπιέρο τὸ λένε στὸ Μεσολόγγι, μὰ ὑποθέτω πὼς μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα θὰ εἶναι γνωστὸς καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη, καὶ θὰ πῆ: Ἅγιος Πέτρος.

Ἦτον ἄλλοτε καταραμένο ψάρι, γι αὐτὸ κι ὅποιος φαράς εἶχε τὴν κακὴ τύχη νὰ πληγωθῇ ἀπὸ τ' ἀγκάθια τῆς ραχιάς του, δὲ γλύτωνε ἀπὸ τὸ θάνατο.

Μὰ ἔπειτα πῆρε τὴν εὐλογία τοῦ Χριστοῦ, καὶ τότε ἔχασε καὶ τὸ δηλητήριον ποῦχυνε στὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων.

* * *

Ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητὲς του εἶχε πάει κάποτε στὴ λίμνη τῆς Γαλιλαίας γιὰ νὰ χαρῆ τις ὁμορφιές τῆς καὶ νὰ ψαρέψῃ.

Μπῆκε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀραγμένα στὴν ἀκρολιμνιὰ καραβάκια καὶ μαζί καὶ μ' ἄλλους ψαράδες ξάνοιξε στὰ βαθιὰ καὶ ψάρευε.

Ἀπὸ τὰ λογιῶν λογιῶν ψάρια ποὺ ἔβγαζε μὲ τὸ δίχτυ ὁ Χριστὸς, ἓνα τοῦ ἔκαμε ἐντύπωση· εἶχε πολλὰ ἀγκάθια στὴ ραχιά του καὶ περιέργο κεφάλι, γι αὐτὸ καὶ τὸ πῆρε στὸ χέρι καὶ τὸ περιεργάζετο.

18 Τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα τῆς πολυποδιάς εἶναι σκολόπενδρα, κι ἡ σκολόπεντρα ὑπάγεται στὴ συνομοταξία τῶν «ἀρθροπόδων».

Φαίνεται πὼς καὶ στοὺς ἀρχαίους εἶχε νὰ κάμῃ μὲ, θεῶν ἔργα αὐτὸ τὸ ἐρπετό. Ὁ Αἰλιανὸς περιγράφοντας ὅσα ἔγιναν πρὶν καταποντιστῆ ἡ Ἑλίκη (πόλη τῆς Ἀχαΐας κοντὰ στὸ Σελινοῦντα ποὺ σεισμὸς φοβερὸς τὴν καταβύθισε μέσα στὴ θάλασσα τὸ 373 π.Χ.) λέει: «χρῆται δὲ ἅμα ἐς τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν ἀνδρῶν ὑπηρέταις τοῖς ζώοις ἢ Δίκη» (Αἰλιαν. π. ζ. ΙΑ', 19).

- Μή, τοῦ εἶπαν οἱ φαράδες, εἶναι ὁ σανπιέρος, θὰ ἀγκελωθῆ ἀπὸ τ' ἀγκάθια του τὸ χέρι σου καὶ θὰ πεθάνῃς!

Ὁ Χριστὸς γέλασε. Ἦξερε, μὰ ἐπίτηδες τόπιασε στὸ χέρι γιὰ νὰ τὸ εὐλογήσῃ καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴ δύναμη ποὺ εἶχε νὰ κάνῃ τὸ κακὸ στοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ οἱ δαχτυλιές τοῦ χεριοῦ του ἀποτυπώθηκαν ἀπὸ τότε στὸ κορμὶ τοῦ σανπιέρου, ὅπως καὶ σήμερα ἀκόμα φαίνονται· τώρα κακὸ δὲν παθαίνει κανεὶς, ὅσο κι ἂν τὸν πληγώσῃ μὲ τ' ἀγκάθια του ὁ σανπιέρος.

(Μεσολόγγι).

www.pentalofo.gr

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Τοῦ μοσχάριου ἢ φωνή.

Μιά μονάχα λέξη ξέρει τὸ μοσχάρι, κι αὐτὴ ὄχι σωστή.

Μά... κάνει, θέλει νὰ πῆ «μάννα», δὲν ἔχει ὅμως τὴ δύναμη νὰ τὸ ἀποτελειώση, καὶ ἡ αἰτία εἶναι:

Ἡ γελάδα, ἡ μητέρα του, τὸ φυσικὸ ἦταν νὰ κρατήσῃ τὸ μοσχάρι στὴν κοιλιά της ἐννιὰ ἀκέρειους μῆνες, κι ἔπειτα νὰ τὸ ρίξῃ. Ὡστόσο αὐτὸ βιάστηκε στοὺς ἐννιὰ μῆνες παρὰ ἐννιὰ μέρες καὶ φράπ γεννήθηκε.

Γιὰ νὰ τοῦ λείψουν οἱ ἐννιὰ μέρες, τοῦ ἔμεινε καὶ τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴ μπορῆ νὰ πῆ σωστὸ τό: «μάννα».

Ἄν εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ μείνῃ λίγο ἀκόμα μέσ' στὴν κοιλιά τῆς μάννας του, θὰ μπορούσε νὰ λέῃ σωστὴ τὴ λέξη.

(Αἰτωλία)

Γιατὶ μαλώνει ἡ γάτα μὲ τὸ σκύλο.

Παλιὰ χρόνια ὁ σκύλος ἦταν ἄνθρωπος, ἐπίσης κι ἡ γάτα. Εἶχαν μεγάλη φιλία καὶ σὰ φίλοι ποὺ ἦταν, βγῆκαν κάποτε περίπατο στὴν ἐξοχή. Ἐκεῖ βρῆκαν ἓνα δέντρο. Πάνω στὸ δέντρο ἦταν σκαρφαλωμένο κλῆμα γεμᾶτο σταφύλια. Ὁ σκύλος τὰ ζήλεψε τὰ σταφύλια· δὲ χάνει καιρὸ, βγάζει τὶς κάλτσες ποὺ φοροῦσε στὰ πόδια γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐμποδίζουν, καὶ σκαρφαλώνει. Δὲν ἄργησε κι ἡ γάτα, ἀρπάζει τὶς κάλτσες, τὶς φορεῖ, κι ὥσπου νὰ κατεβῆ ὁ σκύλος, γίνεται ἄφαντος.

Κατεβαίνει ὁ σκύλος, κοιτάζει γιὰ κάλτσες, πουθενὰ κάλτσες· τηράει γύρω του, νὰ ἰδῆ τί ἔγιναν, πῆρε τὸ μάτι του τὴ γάτα ποῦ τρεχε μὲ ὅλα τὰ δυνατά της. Τὸ κατάλαβε γιατί φεύγει, κι ἔτρεξε ἀποκοντὰ της, ἀλλὰ ποῦ νὰ τὴ φτάσῃ!

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα ἔμεινε ἡ ἔχθρα ἀνάμεσα σκύλου καὶ γάτας. Ὡσμίστηκε ἡ γάτα σκύλο, τὴν πιάνει τρομάρα καὶ τὸ δίνει στὰ πόδια ἀπὸ φόβο μὴν τὴν πιάσῃ. Εἶδε ὁ σκύλος γάτα, δαιμονίζεται καὶ τὴν παίρνει στὸ κυνηγητὸ γιὰ νὰ τὴν πιάσῃ. Κάποτε τὸ καταφέρνει, κάποτε ὄχι. Ἔτσι τῶν γάτων ἡ ζωὴ εἶναι μαρτυρική, ὅταν ἔχουν τὴν κακὴ τύχη νὰ ζοῦν κοντὰ σὲ σκύλους. Κι ἀπ' αὐτὴν τὴν αἰτία ἔμεινε νὰ λέγεται σὰν κατάρρα: τὴ μοῖρα τῶν γάτων νὰ κάμῃς! Τάχα ἡ ζωὴ σου ποτὲ νὰ μὴν εἶναι ἡσυχῃ.

* * *

Ἄλλοι λένε πώς: Ὁ σκύλος καὶ ἡ γάτα ἔμειναν σύμφωνα νὰ ζοῦν στὸ ἴδιο τὸ σπίτι μὲ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη.

- Τὰ κόκκαλα νὰ τὰ τρώς σύ, τὰ ψαροκόκκαλα ἐγώ, εἶπε ἡ γάτα στὸ σκύλο, συμφωνεῖς;

- Καὶ βέβαια συμφωνῶ, λέει ὁ σκύλος.

Στὴν ἀρχὴ τὰ πήγαιναν καλά, καὶ ζοῦσαν μιὰ χαρὰ. Ὅταν ὅμως ἦρθε ἡ Λαμπρή, ποὺ ὁ κόσμος τρώει τ' ἀρνιά, ὁ κύριος μόνο κόκκαλα εἶχε γιὰ νὰ τοὺς πετάξῃ. Ἐτρωε λοιπὸν ὁ σκύλος ὅσα μπορούσε κι ἦταν ὅλο χορτασμένος. Ὁ γάτος τίποτε. Περιμένει μιὰ, δυό, τρεῖς μέρες νὰ ἰδῇ στὰ μάτια του ψαροκόκκαλο, δὲν εἶδε. Σάμπως εἶχε ὁ κύριος καὶ δὲν τοῦ ἔρριχνε!

Τότε κι ἡ γάτα στραβή, ὅπως ἦταν ἀπ' τὴν πείνα, λησμόνησε τὴ συμφωνία καὶ ρίχτηκε κι αὐτὴ στὰ κόκκαλα.

- Πιστεύω πὼς θὰ τὸ ἐπιτρέψῃς, σύντροφε, νὰ γλείψω κι ἐγὼ κάνα κοκκαλάκι;

- Ὅχι τῆς λέει ὁ σκύλος. Δὲ συμφωνήσαμε νὰ γλείψῃς κόκκαλο!

- Καλά, λέει ἡ γάτα, καὶ σταμάτησε ὅμως ἡ πείνα τὴ θέριζε, καὶ δὲ μπορούσε πιά νὰ βαστάξῃ ἄλλο, ρίχτηκε, ἄρπαξε ἓνα κόκκαλο, ἄρπαξε κι ἄλλο κι ἄλλο πῆγε παραπέρα καὶ τὰ ροκάνιζε.

Σὰν τὴν εἶδε ὁ σκύλος, τρέχει γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὰ κόκκαλα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς γάτας. Πάει, δὲν τὴ βρίσκει, μὰ σὲ λίγο νὰ τὴν καὶ φάνηκε. Μανιώνει τότε ὁ σκύλος καὶ ρίχνεται νὰ τὴν ξεσκίση. Κιχ κιχ ἔκανε ἡ γάτα. Μὲ τὸ βήξιμο πετάχτηκαν ἀπ' τὸ στόμα τῆς τὰ κόκκαλα ποὺ εἶχε ἀρπάξει. Ἀνοίγει τότε τὰ νύχια τῆς καὶ χυμάει γιὰ νὰ βγάλῃ τὰ μάτια τοῦ σκύλου· βλέπει ὁ σκύλος, ὅπου φύγει, φύγει.

Αὐτὴ ἦταν ἡ αἰτία ποὺ πιάστηκε ἀμάχη ἀνάμεσα σκύλου καὶ γάτας, κι ἀπὸ τότε σὰν ἰδῇ ἓνα τ' ἄλλο, χύνεται νὰ τὸ φάῃ.

Ἄλλοι λένε:

Ὅπως τὸ νερὸ μὲ τὴ φωτιὰ δὲν κάνουν, ἔτσι κι ὁ σκύλος μὲ τὴ γάτα. Αὐτὴ τὴ γκρίνια τὴν ἔχουν ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια καὶ αἰτία εἶναι τὸ φαΐ.

Ὁ σκύλος παρακαλιέται πάντα καὶ λέει:

- ὦ κι ἂν εἶχε ὁ ἀφεντικός μου πολλὰ παιδιὰ μικρά, τί εὐτυχημένος θὰ ἦμουν! ἀπὸ χεράκια παιδιοῦ κάτι θὰ πέφτη νὰ τρώω κι ἐγώ!

Ἡ γάτα παρακαλοῦσε τὸ θεὸ κι ἔλεε:

- Θεέ μου, δῶσε νὰ ἔχῃ ὁ ἀφεντικός μου στὸ σπίτι καὶ καμμιά γριὰ στραβή. Ὅπως αὐτὴ δὲ θὰ βλέπη, θὰ μπορῶ ἐγὼ ν' ἀρπάζω τὸ ψωμί ἀπὸ μπροστά τῆς καὶ νὰ τὸ τρώω!

Μ' αὐτὸ τὸ μυαλὸ πορεύονται ὁ σκύλος κι ἡ γάτα, πὼς μπορεῖ νὰ τὰ ταιριάξουν; Ἄλλο ζητάει ἀπὸ τὸ θεὸ ὁ σκύλος, ἄλλο ἡ γάτα, ποιὸν νὰ εὐχαριστήσῃ, ποιὸν νὰ δυσαρεστήσῃ, κι αὐτὸς δὲν ξέρει.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία ὑπάρχει ἀνάμεσά τους ἡ ἀμάχη.

(Αἰτωλία).

* * *

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη ἱστορία:

Ὁ σκύλος κι ἡ γάτα εἶναι τὰ πιὸ χρήσιμα ζῶα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι ὅσο χρήσιμα, τόσο καὶ πιστὰ καὶ φρόνιμα. Τοὺς ἔδωσες νὰ φᾶνε, τρῶνε, δὲν τοὺς ἔδωσες, προτιμοῦν νὰ πεινοῦν παρὰ νὰ ἀρπάξουν μόνονα τους.

Ἔνα κάνουν, ὅταν τὰ στριμώξη ἡ πείνα: παραφυλάνε νὰ ἰδοῦν ἀπὸ ποιανοῦ χέρια θὰ πέση κανένα ψίχουλο ψωμί, κι αὐτὸ ἀρπάζουν.

Γι αὐτὸ κι ὁ σκύλος παρακαλεῖ καὶ λέει:

- Θεέ μου, δῶσε πολλὰ παιδιὰ στὸν ἀφεντικό μου. Ἀπὸ τὰ πολλὰ του παιδιὰ, θάχω κι ἐγὼ ὠφέλεια. Ἀπὸ τ' ἀδύνατα χεράκια τους κάτι θὰ πέφτη γιὰ νὰ χάφτω.

Πιὸ πονηρὴ ἡ γάτα ἀπὸ τὸ σκύλο, λέει:

- Δὲ μὲ πειράζει, ἄς μοῦ δίνουν λίγο νὰ τρώω, παίρνω καὶ μόνη μου στὴν ἀνάγκη. Μπαίνω στὸ ντουλάπι καὶ τὴν τυλώνω. Σκεπασμένο πιάτο βρίσκω, τί κι ἂν τὸ ξεσκεπάσω καὶ τ' ἀδειάσω! ἡ πείνα μάτια δὲν ἔχει! Μὲ μέλει ἐμένα, ἂν σπάση τὸ πιάτο! Ἄς πὰ νὰ ἀγοράσουν ἄλλο! Καὶ σάμπως φταίω! Τὰ ἀφεντικά φταίνε, ποὺ δὲ μοῦ δίνουν νὰ φάω ὅσο θέλω. Τί τὰ θέλεις ὅμως! πονηροὶ ποὺ σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Ὅλα τὰ κλειδώνουν, μὴν τύχη καὶ βοῆς τίποτε γιὰ νὰ φᾶς!

Ὅταν λοιπὸν ἡ γάτα δὲ βρίσκει γιὰ νὰ φάη, παρακαλεῖ τὸ θεὸ καὶ λέει:

- Πάρε τὸ φῶς τῆς γριὰ μάννας τ' ἀφεντικοῦ μου, τί θὰ κάμης μεγάλο καλό. Θὰ μπορῶ ν' ἀρπάξω ἀπὸ μπρός της κάτι γιὰ νὰ τρώω. Καὶ μήπως θὰ βλέπη γιὰ νὰ μὲ διώχνη ἀπὸ κοντά της!¹⁹

Ἐχθρα σκύλου καὶ λαγοῦ.

Στὰ παλιὰ χρόνια ὁ σκύλος κι ὁ λαγὸς δὲν ἦταν ἐχθροὶ φανατικοί, ὅπως εἶναι σήμερα μάλιστα εἶχαν γίνει καὶ σύντεχνοι καὶ ζοῦσαν σὰν ἀδέρφια.

Μιὰ μέρα λέει ὁ λαγὸς τοῦ σκύλου:

- Πᾶμε κάτω στὸ γιαλό, σύντεχνε;
- Τί θέλομε στὸ γιαλό;
- Νὰ κάμουμε κολύμπι!

19 Γιὰ τὴ γάτα γράφει ὁ Αἰλιανὸς: (π. ζῶων 'I, IE', 11) «Ἡ χερσαία γαλῆ ὅτι ἦν ἄνθρωπος ἤκουσα· καὶ ὅτι τοῦτο ἐκαλεῖτο, καὶ ὅτι ἦν γόης καὶ φαρμακίς, καὶ ὅτι δεινῶς ἀκόλαστος ἦν καὶ ἀφροδίτην παράνομον ἐνόσει, καὶ ταῦτα ἐς ἀκοήν τὴν ἐμὴν ἀφίκετο· καὶ ὡς ἐς τοῦτο τὸ ζῶον τὸ κακὸν ἔτρεψεν αὐτὴν Ἐκάτης τῆς θεοῦ μῆνις οὐδὲ τοῦτό με λέληθεν».

- Πᾶμε.

Καὶ πῆγαν. Ὁ λαγὸς ἦταν ξεπόλητος, ὁ σκύλος ποδεμένος. Σὰν ἔφτασαν στὴν ἀκρογιαλιά, ἔβγαλε τὰ καλίκια ποὺ φοροῦσε στὰ ποδάρια του ὁ σκύλος γιὰ νὰ πηδήση στὴ θάλασσα. Τὰ εἶδε ὁ λαγὸς καὶ τὰ ζήλεψε:

- Μ' ἀφήνεις νὰ τὰ φορέσω, τοῦ λέει, θέλω νὰ ἰδῶ ἂν μοῦ στέκουν, γιὰ ν' ἀγοράσω κι ἐγὼ ἓνα ζευγάρι.

- Καὶ θέλει ρώτημα;

Ὁ λαγὸς τὰ ποδέθηκε τὰ καλίκια, καὶ εἶδε πῶς τοῦ ταίριαζαν μιὰ χαρά. Τὰ κοίταζε ἀποδῶ, τὰ κοίταζε ἀποκεῖ κι ἦτον ὅλο καμάρι.

- Νὰ περπατήσω καὶ λίγο; Τὸν ρώτησε.

- Καὶ πῶς ὄχι;

Ὁ λαγὸς ἄρχισε νὰ περπατῆ γοργὰ γοργὰ καὶ περήφανα.

- Ἔ, πῶς σοῦ φαίνομαι;

- Πέρδικα καμαρωτή, ἀπάντησε ὁ σκύλος, πιὸ καλὰ περπατεῖς τώρα ποὺ εἶσαι ποδεμένος, παρὰ πρὶν ποὺ ἦσουν ξεπόλυτος.

Ὁ λαγὸς πῆρε ἀέρα, καὶ σὰν ἀλάργεψε, φωνάζει στὸ σκύλο:

- Δοκίμασε τώρα, ἂν μπορῆς, νὰ μὲ πιάσης! Κι ἀρχισε νὰ τρέχη ὁ λαγὸς μ' ὅλα τὰ δυνατά του.

Ὁ σκύλος ἔτρεξε κατόπι του μ' ὅλη του τὴ δύναμη, ἀλλὰ πῆρε πόδι, ὁ κράνης! Τὰ καλίκια τοῦδωσαν φτερά κι ἔγινε ἀφαντος.

Τὴν ἔπαθε ὁ σκύλος, κι ἀκόμα τὸ φυσάει καὶ δὲν κρυώνει.

Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἔχθρας ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ ζῶα. Καὶ τώρα βλέπει ὁ λαγὸς τὸ σκύλο, τὸ δίνει στὴν τρεχάλα γιὰ νὰ γλυτώση ἀπὸ τὰ δόντια του, βλέπει ὁ σκύλος τὸ λαγὸ, χύνεται νὰ τὸν κάμη κομμάτια. Καὶ δὸς του καὶ δὸς του, αὐτὸ γίνεται αἰωνίως. Κι αὐτὴ ἡ ἔχθρα, ποτὲ δὲ θὰ λείψη, ἐξὸν ἂν τ' ἀποφασίσῃ κάποτε ὁ λαγὸς νὰ βγάλῃ τὰ καλίκια ποὺ ἄρπαξε μὲ ἀπιστιὰ καὶ τὰ δώσῃ πάλι στὸ σκύλο. Ἀλλὰ γίνεται αὐτό!

(Σχεδὸν πανελλήνια).

Τὸ ἐλάφι καὶ τὰ φίδια.

Ὁ κόσμος πιστεύει πολλὲς φορὲς κάτι ποὺ δὲ στέκεται στὴ λογική.

Ἔτσι λένε πῶς τὸ ἐλάφι καὶ τὸ γάμο του ἂν κάμη, δὲ γκαστρώνεται, ἂν μὴ πρῶτα βρῆ καὶ φάῃ φίδι. Κι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὰ λάφια κυνηγᾶνε τὰ φίδια ὅπου κι ἂν τὰ βροῦνε, ὅπου κι ἂν τὰ συντύχουν, χυμοῦν γιὰ νὰ τὰ φᾶνε.

Μὰ καὶ τὰ φίδια ξέρον τὶ τὰ περιμένει, γι' αὐτὸ καὶ σὰν ἰδοῦν ἐλάφι, τὸ κόβουν λάσπη. Φεύγουν κι ὅλο φεύγουν, σαράντα ράχες μπορεῖ νὰ προσδιαβοῦν στὸ φευγιό τους, καὶ πάλι νὰ μὴ σταθοῦνε.

Τὰ φίδια τὰ φοβοῦνται τὰ λάφια, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔλαφοκέρατο εἶναι σκιάχτρο τους. Ἔτυχε νάχης, πάνω σου ἐλαφοκέρατο, ξῦσε λιγάκι μὲ ἓνα κοφτερὸ μαχαίρι νὰ πέσουν ξέσματα στὴ φωτιά, καὶ φίδι γιὰ φίδι δὲ μένει πουθενά· ἀπὸ τὴ μυρουδιά τους ξολοθρεύονται²⁰.

(Αἰτωλία)

Ὁ κόκκορας.

Θέλεις γιὰ σουλτάνο, θέλεις γιὰ μπέη, γιὰ ὅ,τι θέλεις πάρ' τον τὸν κόκκορα· οὔτε λίγες οὔτε πολλές, πενήντα δύο γυναῖκες ἔχει ὅλες ὅλες ὁ ἐρίφης. Μ' ὅποια τ' ἀρέσει, κάνει τὸ κόρτε του, ὅποια τὴν ἀντιπαθεῖ, τὴ διώχνει ἀπὸ κοντά του. Καὶ πότε τούτη πότε τὴν ἄλλη πλησιάζει, κατὰ τὸ γοῦστο του. Τί τὸν μέλει, ἄς εἶν' καλὰ πού πενήντα τὸν περιτριγυρίζουν! Ἀλλὰ καὶ μόλο πού ἔχει τόσες γυναῖκες ὁ κόκκορας, ποτέ του δὲν εἶπε σὲ καμμιά τὰ μυστικά του. Σωστὴ Σφίγγα.

Καὶ νὰ ἰδῆς καὶ τί ἦταν κεῖνο πού τὸν ἔκαμε νὰ μὴν ἔχη ἐμπιστοσύνη σὲ γυναῖκα ὁ κόκορας!

Μιά φορά ἓνας, εἶχε μάθει κάποιον μυστικό. Τοῦ τὸ ἐμπιστεύτηκαν μὲ τὴ συμφωνία νὰ τὸ φυλάξῃ κρυφὸ, μὰ αὐτὸς δὲν τὸ φύλαξε, τὸ μαρτύρησε στὴ γυναῖκα του.

- Γυναῖκα, τῆς εἶπε, ἐδῶ πού τὸ εἶπαμε, ἐδῶ καὶ νὰ μείνη!

Στὸν πρῶτο πού βροῆκε αὐτή:

- Τὸ καὶ τό, εἶπε, τοῦ ξομολογήθηκε σὰν σὲ πνευματικό.

Αὐτὸ πού δὲν ἤθελε καὶ κεῖνος! Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, τὸ μυστικὸ σὲ λίγες μέρες μέσα τόξερε ὅλος ὁ κόσμος. Πῆγε καὶ στ' αὐτιά τ' ἀντρός της. Τὸν ἔφαγαν τὰ φίδια²¹ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τί νὰ κάμη!

- Ἀκοῦς ἐκεῖ τὴν παλιογύναικα νὰ μ' ἐξευτελίση, μονολογοῦσε μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια.

20 Τὸ περίεργο εἶναι πὼς κι οἱ ἀρχαῖοι ἤξεραν, ὅτι τὸ λάφι ἔχει νὰ κάμη στὸ φίδι. Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. I. Β', 9) γράφει: «Ἐλαφος ὄφιν νικᾷ, κατὰ τινὰ φύσεως δωρεὰν θαυμαστήν· καὶ οὐκ ἂν αὐτὸν διαλάθοι ἐν τῷ φωλεῷ ὧν ὁ ἔχθιστος, ἀλλὰ προσερείσας τῇ καταδρομῇ τοῦ δακτύλου τοὺς ἑαυτοῦ μυκτῆρας βιαιότατα ἐσπνεῖ, καὶ ἔλκει ὡς ἕγγυι τῷ πνεύματι, καὶ ἄκοντα προάγει, καὶ προκλύπτοντα αὐτὸν ἐσθλὴν ἄρχεται· καὶ μάλιστα γὰρ διὰ χειμῶνος δρᾷ τοῦτο. ἤδη μέντοι τις καὶ κέρας ἐλάφου ξέσας, εἶτα τὸ ξέσμα ἐς πῦρ ἐνέβαλε, καὶ ὁ καπνὸς ἀνιῶν διώκει τοὺς ὄφεις πανταχόθεν, μηδὲ τὴν ὁσμὴν ὑπομένοντας».

Ὁ Ἀκταίων μεταμορφώνεται σὲ λάφι ἀπὸ τὴν Ἀρτέμιδα (Ὅβιδ. Μεταμ. Γ', 260).

Ὅπως ἀπὸ τὰ γιαιτροσόφια πληροφοροῦμαστε, τὸ ἐλαφοκέρατο καμμένο καὶ καμωμένο σκόνῃ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ παλαιοὶ γιὰ φάρμακο σὲ πολλὰς ἀσθενείας.

21 Παροιμ. φράση πού λέγεται ἐπὶ μεγάλης συμφορᾶς.

Ὁ κόκκορας περίεργος, ὅπως εἶναι, τὸν ἄκουσε, τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέει:

- Τί ἔχεις καὶ κλαῖς, καλὲ ἄνθρωπε;

- Πῶς νὰ μὴν κλαίω, πρέπει καὶ τὶς φωνές ἀκόμα νὰ βάλω μὲ τὸ κακὸ ποὺ ἔπαθα! Μὲ καταντρόπιασε ἡ γυναῖκα μου. Τῆς εἶπα ἓνα μυστικὸ κι αὐτὴ φοβήθηκε «μὴ φυτρώση μέσα της», τὸ μαρτύρησε καὶ διαλαλήθηκε σ' ὅλον τὸν κόσμον· πᾶ νὰ χάσω τὸ μυαλό μου.

- Καλὰ νὰ πάθης, τοῦ λέει ὁ κόκκορας, ἀπὸ γυναῖκα αὐτὰ κι ἀκόμα χειρότερα ἔπρεπε νὰ περιμένης. Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα βάλε γνώση, ὅπως ἐγώ. Πενηνταδυὸ γυναῖκες ἔχω κι ὅμως ποτὲ σὲ καμμιά δὲ λέω μυστικὸ μου.

Τὸ πάθημα αὐτὸ γίνηκε μάθημα γιὰ τὸν κόκκορα. Ποτὲ δὲ μπιστεύεται μυστικὸ στὶς γυναῖκες του· περισσότερο γνωστικὸς φάνηκε αὐτὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὅς εἶναι καὶ πουλί.

Καὶ τὸν ἄγγελο ἀκόμα ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι γιὰ νὰ πάρη τὴν ψυχὴ μας, τὸν βλέπει ὁ κόκκορας, δὲ μαρτυράει ὅμως τίποτε.

Μόνον κάνει κρ. κρ. κρ. σὰν ἰδῆ αἷμα νὰ χύνεται· στ' ἄλλα ζῶα ποὺ λείπει ἡ γνώση, οὔτε καὶ κάνει ἐντύπωση τὸ αἷμα. Εἶναι ἀναίσθητα²².

(Αἰτωλία)

Ὁ σπῖνος.

Τὸ κάθε πουλί ἔχει καὶ τὴ λαλιά του, μὰ τὰ περισσότερα πουλιὰ ἓνα σκοπὸ ξέρουν νὰ κελαηδοῦν· μονάχα ὁ σπῖνος κάνει ἐξαιρέση. Εἶναι ὁ καλύτερος μουσικὸς αὐτός, καὶ κελαηθεῖ πολλοὺς σκοπούς. Ἄλλο σκοπὸ τὴν ἀνοιξη, ἄλλον τὸ καλοκαίρι, ἄλλον τὸ χειμῶνα. Μὰ πιὸ γλυκὰ ὁ σπῖνος τραγουδεῖ τὴν ἀνοιξη ποὺ βλέπει τὴ φύση ντυμένη στὰ πράσινα. Κορφὴ τοῦ ὀλοψηλότερου ἔλατου πιάνει τότε καὶ ξεχύνει τὸ πάθος ποὺ τοῦ γεννιέται ἀπ' τὴν ἀνοιξιάτικη ὁμορφιά.

Τὸ χειμῶνα δὲ λαλεῖ, μόνον ἓνα σπῖν, σπῖν, βγάζει ἀπὸ τὸ στόμα του. Σπῖν! σπῖν! τάχα: Πᾶτε στὸ σπίτι! Πᾶτε στὸ σπίτι! Θὰ παγώσετε ἀπὸ τὸ κρύο!

(Χασιὰ - Ἀττικῆς).

22 Ὁ Αἰλιανὸς (π.ζ. 'Ι, Δ', 29) λέει γιὰ τὸν κόκκορα. «καὶ τῆ Λητοῖ φίλον ἐστὶν ὁ ἀλεκτρυὼν τὸ ὄρνειον » καὶ ἐξακολουθεῖ «τὸ δὲ αἴτιον, παρέστη φασὶν αὐτῇ τὴν διπλῆν τε καὶ μακαρίαν ὠδὶνα ὠδινούση. ταῦτά τοι καὶ νῦν ταῖς τικτούσαις ἀλεκτρυὼν πάρεστι, καὶ δοκεῖ πως εὐδιδνας ἀποφαίνειν».

Καὶ ἀλλοῦ:

«Οἶνοχόου βασιλικοῦ (καὶ ἦν ὁ βασιλεὺς Νικομήδης ὁ Βιθυνῶν) ἀλεκτρυὼν ἠράσθη Κένταυρος ὄνομα, καὶ λέγει Φίλων τοῦτο ». (Αἰλ. π. ζ. Ι. Β', 37).

Ὁ τρυποφράχτης.

Τόσο δὰ πουλάκι, κι ὅμως ἔχει μεγάλη ἱστορία. Ὅσο ἓνα μικρὸ καρύδι εἶναι τὸ σῶμα του καὶ τρυπώνει ἀπὸ φράχτη σὲ φράχτη, γι αὐτὸ καὶ τὸ λένε τρυποφράχτη. Μὰ λέγεται καὶ κάρζιακας²³ καὶ τρυποκάρυδο, καὶ στὰ χαρτιὰ βασιλίσκος ὁ λοφοφόρος, γιὰτὶ στὸ κεφάλι του φορεῖ λοφίον ποὺ τοῦ ἀπόμεινε ἀπὸ τότε ποὺ εἶχε γίνε βασιλιάς ὄλων τῶν ἄλλων πουλιῶν.

Ἦτον ἡ ἐποχὴ ποὺ τὰ πουλιὰ ἀκόμα δὲν εἶχαν βασιλιά, κι ἦρθαν σὲ συνεννόηση νὰ ἐκλέξουν ἓνα.

Καὶ μαζεύτηκαν ὅλα σ' ἓναν κάμπο²⁴. Κι ἔβλεπεσ ἐκεῖ λογιῶν λογιῶν πουλιὰ ἀπὸ τὸ πιὸ μικράκι ὡς τὸ πιὸ μεγάλο, τὴ στρουθοκάμηλο.

Κάθε ὑποψήφιος ἐρχόταν μπρὸς στὴν ἐπιτροπὴ κι ἔλεε ποιά εἶναι τὰ προσόντα του καὶ ζητάει τὸ στέμμα.

Ὁ ἀετὸς εἶπε πὼς ἔχει τὴ μεγαλύτερη δύναμη, ἡ στρουθοκάμηλος τὸ μεγαλύτερο κουφάρι, τὸ χελιδόνι παινέθηκε γιὰ τὴ γρηγοράδα του, τὸ ἀηδόνι γιὰ τὴ γλύκα τοῦ τραγουδιοῦ του, ἡ κουκουβάγια γιὰ τὰ δυνατὰ της μάτια ποὺ βλέπουν καὶ τρισκόταδο ἂν εἶναι ἀκόμα, καὶ τ' ἄλλα ὅλα μὲ τὴ σειρὰ εἶπαν ποιά τὰ καλὰ τους.

Σὰν ἄκουσε ἡ ἐπιτροπὴ ἔβγαλε τὴν ἀπόφαση. Ὅλα βέβαια καλὰ καὶ χρήσιμα, μὰ τὸ σπουδαιότερο προσὸν ποὺ πρέπει νάχη ἓνας βασιλιάς, εἶναι νὰ ψηλοπετάη. Ἀπὸ ψηλὰ πιὸ καλὰ θὰ κυβερνᾷ τοὺς ὑπηκόους του. Λοιπὸν ὅποιο πουλι καταφέρει νὰ πετάξη ἀπὸ τ' ἄλλα πιὸ ψηλὰ, κείνο καὶ θὰ πάρη τὴ βασιλεία.

Τὰ πουλιὰ τὴ δέχτηκαν. Μπῆκαν στὴ γραμμὴ καὶ περίμεναν τὸ σύνθημα γιὰ νὰ πετάξουν. Τὸ σύνθημα τὸ ἔδωσε μιὰ κουτσὴ κουρούνα κι ὅλα μεμιᾶς πέταξαν σύννεφο.

Ψῆλωσαν κάμποσο, ἀλλὰ τὰ περισσότερα πουλιὰ δὲ μποροῦσαν ἄλλο νὰ πετάξουν κι ἄρχισαν ἓνα ἓνα νὰ χαμηλώνουν ἀπὸ τὴν κούραση. Μόνον ὁ ἀετὸς ψῆλωνε ἀκόμα, ὅλο ψῆλωνε.

Φαινόταν πὼς αὐτὸς θὰ πάρη τὸ στέμμα.

- Ζήτω ὁ βασιλιάς! φώναξαν ὅλα μεμιᾶς τὰ πουλιὰ, σὰν εἶδαν πὼς εἶναι ὁ βέβαιος νικητής.

Κι ὅμως μόνο οἱ ζητωκραυγὲς καὶ τὰ χειροκροτήματα ἀπόμειναν στὸν ἀετό. Κεῖνη τὴ στιγμή ἓνα τόσο δὰ πουλάκι φάνηκε νὰ πετάη πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτόν. Ἦταν ὁ τρυποφράχτης, τὸ χρυσάνθεμο, ὅπως τὸν ὠνόμαζαν τότε.

Αὐτὸς καὶ νίκησε. Πῶς αὐτό;

23 Αἰτωλία, ὄνυπ; λέξ. ἀπὸ τὴ φωνή του.

24 Λένε πὼς ἦταν στὴν Ἀραπιά αὐτὸς ὁ κάμπος.

Ὁ τρυποφράχτης ἦταν πονηρός, καὶ τὴ στιγμή πού ἄρχιζε ὁ ἀγῶνας, δίχως νὰ τὸν νιώσει κανεὶς, φρουτ τρύπωσε στὴ μιὰ φτερούγα τ' αἰτοῦ. Σκαρφαλωμένος μέσ' στὰ φτερά του πῆγε ὡς ἐκεῖ πού ἔφτασε ὁ αἰτός. Σὰν τὸν εἶδε πὼς δὲ μπορεῖ ἄλλο νὰ ψηλώσει, φρουτ ξεπέταξε, καὶ ξεκούραστος, ὅπως ἦταν, πετοῦσε πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτόν. Ἡ πονηριὰ νίκησε τὴ δύναμη. Ὁ τρυποφράχτης κέρδισε, κι ἔγινε ὁ βασιλιάς τῶν ἄλλων πουλιῶν, καὶ σὰ μικρὸς πού ἦτον, ὠνομάστηκε βασιλίσκος. Ἀπὸ τότε φύτρωσε στὸ κεφάλι του καὶ τὸ ὠραῖο κεῖνο χρυσὸ στέμμα, νὰ τὸ βλέπουν τὰ πουλιὰ καὶ νὰ λένε:

- Νὰ ὁ μεγαλειότατος!

Καὶ τώρα ἄς δοῦμε καὶ πὼς ἀπὸ βασιλίσκος, ἔγινε τρυποφράχτης.

Μιὰ μέρα στὰ σύνορα τοῦ βασιλείου τῶν πουλιῶν ἐμφανίστηκε ἕνα πελώριο πουλί. Τόσο μεγάλο πετούμενο ποτὲ ἄλλοτε τὰ πουλιὰ δὲν εἶδαν, καὶ τάπιασε φόβος καὶ τρόμος. Πήγαν στὴν πρωτεύουσα, στὸ βασιλιά τους:

- Μεγαλειότατε, εἶπαν... ἕνα μεγάλο καὶ τρομερὸ πετούμενο μπῆκε στὸ βασιλείο σου, πού κίντνος εἶναι σ' ὅλους μας!

- Καλέ, μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει, ὅσο ἔχετε μένα βασιλιά σας! Σὰν τοῦ βαστᾶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἄς κοπιᾶση! Ναί! Ναί!

Σὰν ἔχει τὸ θάρρος ὁ κύριος αὐτός, ἐδῶ εἶμαι καὶ τὸν περιμένω!

- Τί λές, βασιλιά; Εἶπαν τὰ πουλιὰ. Ἄν ἤξερες τί μεγάλο πουλί εἶναι, δὲ θὰ μιλοῦσες ὅπως μιᾶς.

- Τόσος εἶναι; ἔκαμε ὁ βασιλίσκος, καὶ τέντωσε τὴ φτερουγίτσα του γιὰ νὰ τοὺς δείξει.

- Ἀστειεύεσαι, βασιλιά μου! εἶναι πολὺ μεγάλο πουλί!

Τέντωσε τότε τὴ φτερουγίτσα του πιὸ πολὺ ὁ βασιλίσκος, καὶ λέει:

- Μήπως τόσο;

Τὰ πουλιὰ κούνησαν τὸ κεφάλι τους:

- Τί τόσο! οὔτε μπορεῖς νὰ φανταστῆς πόσο;

- Ἔχει γοῦστο νὰ εἶναι τόσο μεγάλο, ἔκαμε ὁ βασιλίσκος, καὶ μὲ τὸ λόγο ἄνοιξε καὶ τὴν ἄλλη φτερούγα του.

Ἀλλὰ ξάφνου ἕνας μεγάλος ἴσκιος σὰν ἀπὸ σύννεφο πέρασε μπροστά του.

- Μήπως εἶναι αὐτός; ρώτησε τὰ ἄλλα πουλιὰ ὁ βασιλίσκος.

- Ναὶ ναί! Ἔκαμαν.

Ὁ βασιλίσκος ἔκαμε πὼς ἀγρίεψε. Σὰν τὸν εἶδαν τὰ πουλιὰ, φαντάστηκαν πὼς ἀλήθεια ὁ βασιλιάς τους θὰ τὰ βάλῃ μ' αὐτόν.

- Μήπως εἶναι αὐτός; Ρώτησε καὶ πάλι.

- Αἰτός, αἰτός, βασιλιά, ἔκαμαν ὅλα τὰ πουλιὰ μ' ἕνα στόμα. Κι ὁ βασιλίσκος καιρὸ δὲ χάνει, πηδαίει ἀπὸ τὸ θρόνο του κάτω καὶ χυμᾶει· ἀλλὰ δὲ χύμησε κατὰ τὸν αἰτό, χύμησε κατὰ τὸν ἴσκιο του.

- Πέτα ψηλά, πέτα ψηλά, φώναζαν τὰ πουλιά, αὐτὸ ποὺ κυνηγᾶς εἶναι ὁ ἴσκιος του.

Ὁ βασιλίσκος ἔκανε πῶς δὲν ἄκουε, κυνηγοῦσε μόνο τὸν ἴσκιο ποὺ εἶχε φτάσει σὲ μιὰ φράχτη κοντά.

- Ἐδῶ μοῦ εἶσαι ἀκόμα; Ἔκανε.

- Νάτος! ἀποπάνω σου στρεφογυρίζει ἀποπάνω σου ἔκαναν τὰ πουλιά.

Μὰ ὁ βασιλίσκος κατὰ τὸν τοῖχο τὸ χορό²⁵.

- Φράχτη σας καὶ φράχτη μου, ὅποιος γλυτώσει, γλυτώσε τώρα, εἶπε ὁ βασιλίσκος χῶθηκε μέσα στὴ φράχτη κι ἔχτισε τὸ παλάτι του ποὺ ἔχει καὶ μέχρι σήμερα ἀκόμα. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἰτία πῆρε ὕστερα καὶ τὸ ὄνομα «τρυποφράχτης²⁶».

(Αἰτωλία - Σούλι - Ἄγρια καὶ Ἡμερα
Λόγγ. καὶ Βουνοῦ Γρανίτσα, σελ.179)

Ἡ καλλιακούδα

(κολοιός, εἶδος κόρακα)

Ἀπὸ ἀφεντικὴ οἰκογένεια κατάγεται ἡ καλλιακούδα, ὅπως τὸ δείχνει ἡ περπατησιά της καὶ τ' ἄλλα της φερσίματα. Ξαδέρφη τῆς κλέφτρας τῆς κίσσας, τῆς λωποδύτρας τῆς κουρούνας καὶ τῆς ρημάχτρας τῆς καρακάξας.

Κάποτε πέρασε στὸ νοῦ τῆς καλλιακούδας νὰ γίνῃ βασίλισσα καὶ ν' ἀνεβῆ στὸ θρόνο, ποὺ διοικῆ τὸ βασίλειο τῶν πουλιῶν. Καὶ γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ της ἔκλεψε ἀπὸ κάθε πουλι κι ἓνα φτερό· πῆρε τὰ φτερὰ αὐτὰ καὶ ἀνέβηκε ψηλὰ στὸν οὐρανὸ καὶ ζοῦσε χωμένη μέσα σ' αὐτὰ, σὰν σὲ πούπουλα.

Τὰ πουλιὰ κατάλαβαν τὴν πονηρία της, κι ἤρθαν καὶ τὴν καθαίρεσαν τὴν καλλιακούδα, ἀφοῦ πρῶτα τῆς μάρδησαν τὰ φτερά.

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα ἡ καλλιακούδα ἀνεβαίνει στὶς πλάτες τῶν προβατιῶν καὶ φάχνει τάχα κάτι νὰ βρῆ. Εἶναι ἀπὸ τὴ συνήθεια ποὺ εἶχε νὰ ζῆ μέσα στὰ πούπουλα καὶ γι αὐτὸ τῆς ἀρέσει νὰ μπερδεύεται μὲ τὰ μαλλιά.

Ὡστόσο μὲ τὴ συνήθειά της κάνει καὶ καλὸ στὰ πρόβατα. Τὰ ξεκαθαρίζει ἀπ' τὰτσιμπούρια²⁷.

25 Παροιμία ποὺ λέγεται γιὰ ἓναν ποὺ παραβλέπει τίς ὑποχρεώσεις του καὶ κοιτάζει μόνο νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸ του σὲ περίπτωση κινδύνου.

26 Τὸ ἐπιστημ. ὄνομα τοῦ τρυποφράχτη εἶναι τρωγλοδύτης. Ὁ Γρανίτσας λέει πῶς τὴ στιγμὴ ποὺ δεχόταν τὰ συγχαρητήρια τῶν ἄλλων πουλιῶν ὁ τρυποφράχτης, μὲ τὸ νὰ κέρδισε τὴ βασιλεία, πέρασε ἀπὸ κοντὰ ὁ αἰτός. Ὅταν χαμήλωσε, τρόμαξαν τὰ πουλιὰ καὶ ζήτησαν τὴν προστασία του, καὶ ὁ τρυποφράχτης ἀπὸ τὸ φόβο του τρύπωσε βιαστικὰ στὴ φράχτη λέγοντας: τρύπα μου καὶ τρύπα σας.

27 Ὁ Αἰλιανὸς (π.ζ. Ι. Γ', 12) γράφει: «Κολοιοὺς δὲ εὐεργέτας νομίζουσι καὶ Θετταλοὶ καὶ Ἰλλυριοὶ καὶ Λήμνιοι, καὶ δημοσίαις γε αὐτοῖς τροφὰς ἐψηφίσαντο, ἐπεὶ τῶν ἀκρίδων, αἱ λυμαίνονται τοὺς καρποὺς τοῖς προειρημένους, τὰ ὧν ἀφανίζουσι τε οἱ κολοιοὶ καὶ διαφθείρουσι τὴν ἐπιγονὴν αὐτοῖς. μειοῦται δὲ κατὰ πολὺν

(Ἰδ. τὰ Ἄγρ. καὶ Ἡμερ. τοῦ Λόγγ. καὶ Βουν. Στ. Γρανίτσα, σελ. 111)

Ἡ τρυγόνα καὶ ἡ κίσσα.

Ἡ τρυγόνα καὶ ἡ κίσσα ἦταν ἀδερφάδες.

Αὐτὰ τὰ δυὸ πουλιὰ γλῶσσα δὲν ἤξεραν γιὰ νὰ μιλάνε. Τί κάνουν λοιπὸν λές! Χώθηκαν σὲ πυκνόφυλλα δέντρα ποὺ ἦταν κοντὰ σ' ἓναν πολυσύχναστο δρόμο, κι ἔβαλαν αὐτὶ πῶς θὰ μιλάνε οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ μάθουν κι αὐτὰ γλῶσσα. Ἡ τρυγόνα ἀποκοιμήθηκε. Ἡ κίσσα ἦταν ξυπνητή.

Πέρασε ἓνας, πέρασαν δύο, πέρασαν πολλοὶ ἄνθρωποι· ἔλεγαν τοῦτο, ἔλεγαν κεῖνο, τραγουδοῦσαν... Ἡ κίσσα πρόσεχε πῶς μιλοῦν, πῶς τραγουδοῦν, τὸ κάθε τι ποὺ ἔβγαине ἀπ' τὸ στόμα τους, τόβαζε στὸ μυαλό της. Ἔμαθε λογιῶν λογιῶν κουβέντες καὶ λογιῶν λογιῶν τραγούδια. Γι' αὐτὸ καὶ τώρα τὴν ἀκοῦς ἄλλοτε νὰ σφυρίζη, ἄλλοτε νὰ βγάξη τὴ φωνὴ ποὺ βγάζει ὁ ἀργαλειός, ὅταν ὑφαίνει. Πότε κάνει τὴ φωνὴ τοῦ τσοπάνου, πότε τοῦ σκυλιοῦ, πότε τοῦ γουρουνιοῦ καὶ πότε τοῦ κατσικιοῦ.

Καὶ μήπως ὑπάρχει φωνὴ ποὺ νὰ τῆς ξεφεύγη²⁸;

Ἡ τρυγόνα ξύπνησε, μόλις πῆραν τὰ σούρουπα κι ἀραίωναν οἱ διαβάτες· ἀπὸ τότε κι ὕστερα μονάχα ἓνας ἄνθρωπος πέρασε μὲ τὸ γαϊδούρι του.

Μὰ καὶ τὴν ἴδια στιγμή ποὺ περνοῦσε ἀπὸ κεῖ, νὰ καὶ τὸ γαϊδούρι του κόπρισε. Ἐνας κούφιος ἤχος «τούρ...» «τούρ...» πῆγε στ' αὐτιὰ τῆς τρυγόνας ἀπὸ τὸ κόπρισμα.

Αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς κόλλησε στὸ μυαλό, αὐτὴ λοιπὸν καὶ μόνη μπορεῖ νὰ βγάξη ἀπὸ τὸ στόμα της. Ὅπου κι ἂν σταθῆ: τούρ, τούρ, τὴν ἀκοῦς, γι' αὐτὸ τὴν ὠνόμασαν καὶ τουρτούρα²⁹.

τὰ τῶν ἀκρίδων νέφη, καὶ τοῖς προειρημένοις μένει τὰ ὠραῖα ἀσινῆ».

Καὶ ἔνθ. ἂν. Ζ' 7, γράφει: «κολοιοὶ δὲ ἱερακίζοντες, ὡς ἐκείνος λέγει, καὶ πετόμενοι πῆ μὲν ἀνωτέρω πῆ δὲ κατωτέρω, κρυμὸν καὶ ὑετὸν δηλοῦσι».

Ἐἰς ἴδιος (IB', 37, : «ἠράσθη, λέγεται κολιοὺς ὠραίου παιδός».

Ἐἰς ἴδιος (IZ', 16) γράφει, πῶς ὁ Θεόπομπος λέει: ὅσοι κατοικοῦν στὸν Ἀδρία Ἐνετοί, ὅταν ἔρθη ἡ ὥρα τῆς σπορᾶς, στέλνουν δῶρα στοὺς κολιοὺς ψητὰ κι ἄλλα, γιὰ μελιγίματα, νὰ μὴν ξεχώνουν ἀπὸ τῆ γῆ τὸν καρπὸ τῆς Δήμητρας:

Πασίγνωστη εἶναι καὶ ἡ παροιμία «κολιοὺς παρὰ κολιοὺν ἰζάνει».

Ἐἰς κολιοὺς λέγεται καὶ κάργια, καὶ σιτοκοράκι.

28 «Ἡ δὲ κίττα φωνὰς μὲν μεταβάλλει πλείστας (καθ' ἐκάστην γὰρ ὡς εἰπεῖν ἡμέραν ἄλλην ἀφίησι) » (Ἀριστοτέλ, π.ζ. Ἰ. ΙΔ', 1).

29 Ὁ Καραλέκας («Ἀγρίμια καὶ Πουλιὰ τοῦ τόπου μας» στὴ σελ. 131) λέει πῶς ἡ τρυγόνα εἶναι καλὴ σύζυγος, ἀλλὰ τεμπέλα νοικοκυρά· προτοῦ βαρέσει ὁ ἥλιος, ποτὲ δὲν ξυπνᾷ, καὶ φτιάνει ἄτεχνη τὴ φωλιά της. Κατὰ τὸ Βιζυηνὸ (σὲ ποιήματά του), ὅταν χάσῃ τὸ ταίρι της ἡ τρυγόνα, ποτὲ δὲν πίνει καθαρὸ νερό. Πρῶτα τὸ θολώνει κι ὕστερα πίνει· καὶ ζῆ ἡ τρυγόνα ὀλομόναχη, γιὰ νὰ κλαίῃ τὸ χαμὸ τοῦ γλυκοῦ τῆς ταιριοῦ. Γι' αὐτὸ κι οἱ γυναῖκες, ὅταν θέλουν νὰ παραστήσουν τὸ βαθύ τους πόνο γιὰ τὰ κακὰ ποὺ τυχὸν θὰ τοὺς

(Χάσια)

έρθουν, τις ἀκοῦτε:

- Ὅχ ἐγὼ ἢ τρυγόνα, τί ἔπαθα!

Νὰ καὶ τὸ ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ:

Ταίρι ταίρι τὰ πουλιὰ
στή βοσκή πηγαίνουν·
ταίρι ταίρι στή φωλιά,
σὰν νυχτώση μπαίνουν.

Ἔνα μόνο τὸ φτωχό,
μὲ καρδιά θλιμμένη,
ὅλη μέρα μοναχό,
κι ὅλη νύχτα μένει

Εἶχεν ἄλλοτε κι αὐτὸ
ταίρι μπιστεμένο,
κι ἔψαλλε ζευγαρωτὸ
καὶ εὐτυχισμένο.

Μὰ σὰν βόσκαν μιὰν αὐγὴ
κι ἔπαιζαν στή φτέρη,
σκότωσαν οἱ κυνηγοὶ
τὸ γλυκό του ταίρι.
Οὔτε θέλησε ἄλλη μιὰ
νὰ χαρῆ νὰ ψάλλη
οὔτε κάμνει γνωριμιὰ
καὶ φιλιὰν ἄλλη.

Μόνο τόσο θλιβερὸ
λογυρνᾷ στὰ δάση
ποὺ θολώνει τὸ νερὸ
πρὶν τὸ δοκιμάση.

Ἄπὸ λύπη καὶ στοργή
λίγο λίγο λιώνει,

Τὸ κουκάλογο.

Υπάρχει ἓνα πουλί με τὸ ὄνομα κουκάλογο ἢ καὶ ἀλογόκουκο (εἶδος γύψ). Μοιάζει λίγο σὰν ὄρνιο, μὰ ὄρνιο δὲν εἶναι, μοιάζει καὶ σὰ λελέκι καὶ ὅμως διαφέρει ἀπὸ τὸ λελέκι. Ἔχει ράμφος μαυριδερό, οἱ φτεροῦγες του εἶναι μαῦρες, τ' ἄλλα φτερά του ἄσπρα.

Τὸ κουκάλογο εἶναι ἀπὸ τὰ πουλιὰ ποὺ δὲ στέκονται στὸν ἴδιον τόπο, πᾶνε καὶ ἔρχονται, εἶναι ταξιδιάρικα, ὅπως τὸ χελιδόνι.

Στὸν τόπο μας ἔρχεται τὴν ἀνοιξη πρὶν ἀπὸ τὸν κοῦκο. Σὰν ἰδοῦν οἱ ἄνθρωποι πὼς κουκάλογο ἦρθε:

- Ἦρθε κι ἡ ἀνοιξη, μαντεύουν.

Προάγγελος λοιπὸν τῆς ἀνοιξης εἶναι τὸ κουκάλογο.

Καὶ παραδέχονται πὼς ἔρχεται πρὶν ἀπὸ τὸν κοῦκο γιὰ νὰ ἰδῆ τί καιρὸς κάνει. Ὅταν ἰδῆ πὼς ὁ καιρὸς καλωσύνεφε καὶ τὰ δένδρα μπουμπουκίασαν γυρίζει πάλι στὸ μέρος ποὺ παραχίμασε, παίρνει τὸν κοῦκο στὴ ράχη του κι ἔρχεται.

Λένε, πὼς καὶ μόνος του κάποτε ὁ κοῦκος καβαλλάει τὸ κουκάλογο κι ἔρχεται μ' ἄλλα λόγια τὸχει δικό του ἄλογο.

Τὸν ἐρχομὸ τοῦ κουκάλογου με λαχτάρα τὸν περιμένουν οἱ ἄνθρωποι. Εἶδαν πὼς ἦρθε, σκύβουν κάτω, παίρνουν πέτρα καὶ τὴ γυρίζουν ἀνάποδα, γιὰ νὰ περάση καλὰ ὁ χρόνος καὶ γιὰ νὰ προκόψουν καὶ τὰ γιδοπρόβατά τους.

Οἱ τσοπάνηδες μαντεύουν με τὸν ἐρχομὸ του. Ἄν ἰδοῦν τὸ κορμὶ τοῦ κουκάλογου πρῶτα, λὲν πὼς τὸ γιαούρτι τους θὰ πετυχαίνει στὴν πήξη, ἂν ἰδοῦν τὴν κοιλιὰ του, τὸ γιαούρτι δὲ θὰ πῆζη.

Ἔχουν ἐπίσης τὴν ἰδέα πὼς σὰν πρωτοῖδῆς τὸ κουκάλογο, σὲ κουμπώνει, ἀπαράλλαχτα ὅπως κουμπώνει κι ὁ πρωτόφερτος κοῦκος, γι' αὐτὸ κι ὅταν περιμένεται, ἔχουν τὴν πρόνοια, κάθε πρωί, πρὶν ἀκόμα βγοῦν στὴν ἐξοχὴ γιὰ δουλειά, κάτι νὰ φᾶνε. Φαωμένους δὲν τοὺς κουμπώνει τὸ κουκάλογο.

(Τοῦ Βουνοῦ καὶ τοῦ Λόγγου Στ. Γρανίτσα, σ. 121,
δικό μου «Στοῦ Κατσαντώνη τὰ βουνά».
Αἰτωλία καὶ Ἠπειρος).

Ὁ κοῦκος.

Ἀπρίλη καὶ Μάη, ἂν καὶ καλὰ καλὰ ὄχι ὅλον τὸ Μάη, λαλάει ὁ κοῦκος.

κι ἀποθνήσκει στὴ σιγῇ
καὶ τὸ λὲν τρυγόνι.

- Κούκου! κούκου! ἀκούεται τὸ ξωτικό πουλί τοῦ λόγγου καὶ τῆς μοναξιάς καὶ δίνει τὴν πιὸ γλυκιὰ νότα στὴν ἀνοιξη ποὺ πανέμορφη περιχύνεται τότε σὲ βουνὰ καὶ λαγκαδία.

Ἰούνιος σὰν πατήση, λαλιὰ κούκου πουθενὰ δὲν ἀκοῦς· θαρρεῖς κι ἐπίτηδες ἦρθε ὁ τζίτζικας νὰ τοῦ πῆ: σταμάτα γιὰ ν' ἀρχίσω γώ! κι ἀλήθεια ἀρχίζει τὴν τσαμπούνα του καὶ δὲν παύει πρὶν πάρη τὸ φθινόπωρο.

Κι εἶν' ἀλήθεια, θέλουν νὰ ποῦν ὅσοι ξετάζουν τὴ ζωὴ τοῦ λόγγου καὶ τῆς μοναξιάς, πὼς ὁ κοῦκος θὰ μπορούσε καὶ τὸ καλοκαίρι ἀκόμα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴ λαλιὰ του, μὰ ἔχει τὸ φόβο τοῦ τζίτζικα: Μήπως ἔρθῃ καὶ χωθῆ στὸ στόμα του μέσα, τὴ στιγμή ποὺ θὰ τύχῃ ἀνοιχτὸ γιὰ νὰ σκορπίσῃ τὴ μελαγχολικὰ λαλιὰ του. Αὐτὸς ὁ φόβος εἶναι ποὺ κάνει τὸν κοῦκο γιὰ νὰ σωπαίνη, ὅταν ἡ ζέστη σφίξῃ, καὶ παίρνοντας ὁ Ἰούνιος πουθενὰ δὲν τὸν ἀκοῦς, λὲς καὶ χάθηκε τὸ μάγο πουλί.

Ἡ γιδοβύζα.

(αἰγοθήλας)

Ἡ γιδοβύζα εἶναι πουλί τῆς νύχτας. Μὲ τὸ σκοτάδι πετάει ἐδῶ, πετάει ἐκεῖ κι ἀναζητᾷ γιὰ νὰ βρῆ γίδα ποὺ κοιμᾶται.

Σὰν τὴν ἀνακαλύψῃ, πάει καὶ κάθεται πάνω στὰ μαστάρια τῆς, καὶ βυζαίνει τὸ γάλα. Ἀπ' αὐτὸ πῆρε τὸ ὄνομα γιδοβύζα.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ἀριστοτέλη ἀκόμα (π. ζ. Ἰ. ΚΑ', 2) εἶναι γνωστὴ αὐτὴ ἡ συνήθεια τοῦ πουλιοῦ: «ὁ δὲ καλούμενος αἰγοθήλας ἔστι μὲν ὀρεινός, τὸ δὲ μέγεθος κοττύφου μὲν μικρῶ μείζων, κόκκυγος δ' ἐλάττων. τίκει μὲν οὖν ὡὰ δύο ἢ τρία τὸ 5πλεῖστον, τὸ δὲ ἥθὸς ἔστι βλακικός. θηλάζει δὲ τὰς αἰγας προσπετόμενος, ὅθεν καὶ τοῦνομ' εἴληφεν· φασὶ δ' ὅταν θηλάσῃ τὸν μαστόν, ἀποσβέννυσθαί τε καὶ τὴν αἰγα ἀποτυφλοῦσθαί. ἔστι δ' οὐκ ὄξυωπὸς τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τῆς νυκτὸς βλέπει³⁰».

30 Ὁ Αἰλιανὸς (π, ζ, Ἰ. Γ', 39) γράφει: «Τολμηρότατος δὲ ἄρα ζῶων ὁ αἰγοθήλας ἦν· τῶν μὲν γὰρ ὀρνίθων ὑπερφορονεῖ τῶν μικρῶν, ἐπιτίθεται δὲ ταῖς αἰξὶ κατὰ τὸ καρτερόν, καὶ μέντοι καὶ τοῖς οὔθασιν αὐτῶν προσπετόμενος εἶτα ἐκμυζᾷ τὸ γάλα, καὶ τὴν τιμωρίαν τὴν ἐκ τοῦ αἰπόλου οὐ δέδοικε, καίτοι πονηρότατον αὐταῖς μισθὸν ὑπὲρ τῆς πλησμονῆς ἀποδιδούς· τυφλοῖ γὰρ τὸν μαστόν, καὶ ἀποσβέννυσσι τὴν ἐκεῖθεν ἐπιρροήν.»

Ὁ Γρανίτσας «τοῦ Βουνοῦ καὶ τοῦ Λόγγου», σελ. 186 τὴν ὀνομάζει καὶ γιδοβυζάστρα, προβοβύζι, νυκτοπάτη καὶ πλάνο.

Ὁ Βαλαωρίτης (Ποιήμ. τόμ. Β' σελ. 328, ἔκδ. 1891) γράφει: «Ἀντὶ νυχτοπούλι ἔγραψα ἀπ' ἀρχῆς γιδοβύζι, καθόσον τοῦτο περιφέρεται κυρίως περὶ τὸ λυκαυγὲς καὶ διὰ πολλῶν ἐλιγμῶν καὶ μετὰ πολλῆς ταχύτητος διώκει τὰ ἔνομα, χωρὶς ν' ἀκούηται οὐδὲως τὸ πτερύγισμά του... Πιστεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὅτι τὸ γιδοβύζι προβαίνει λάθρα μέχρι τῶν μαστῶν τῆς αἰγὸς καὶ ὑποκλέπτει τὸ γάλα θηλάζον. Ἐκ τῆς ιδέας ταύτης προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα ἀναντιρρήτως. Τὸ αὐτὸ τοῦτο πτηνόν, νυκτερόβιον πτηνόν, κοινῶς ὀνομάζεται tetta - vacche, ὅπερ μεθερμηνευόμενον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ ἤθελεν ἀντιστοιχῆ πρὸς τὸ γελαδοβύζι. Φαίνεται ἐπομένως ὅτι ἡ αὐτὴ πρόληψις ὑπάρχει καὶ παρὰ τῶ συγγενεῖ Ἰταλικῶ λαῶ, πλὴν ἀντὶ τῆς αἰγὸς τίθεται ἡ ἀγελάς.... Ἐπειδὴ δὲ τὸ γιδοβύζι πλανᾶται συνήθως πέριξ τῶν μερῶν, ὅπου ἀγελάζονται τὰ ποίμνια, ἴσως

Ὁ μπουῦφος.

Μπού! μπού! τὸν ἀκούς. Κι ἡ φωνή του ἡ ξωτικιά στὴ σιγαλιά τῆς καλοκαιρινῆς σκοτεινῆς νύχτας μέσα ἀκούεται σὰ μοιρολόι καὶ σὰν κλάμα, ποὺ ξεχύνουν, οἱ πυκνὲς τῶν δέντρων φυλλωσιές, ὅπου τὸ πουλὶ εἶναι χωμένο.

Πρῶτος ἐξάδερφος τῆς κουκουβάγιας καὶ τοῦ χαροπουλιοῦ. Ποιὸς δὲν ἄκουσε τὴν παροιμία: *Τοῦπεσε σὰν τοῦ μπουῦφου τὸ πουλί!*³¹

Τὴν ἱστορία τοῦ πουλιοῦ τὴν ἔγραψεν ὁ μακαρίτης Στέφ. Γρανίτσας (στ' Ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Λόγγου, σελ. 118):

Ἦταν μισοκαλόκαιρο, Ἰούλιος μῆνας, ποὺ ὅλος ὁ κόσμος ἀλώνιζει τὰ σιτάρια του στ' ἀλώνια. Τότε κι ὁ μπουῦφος στραβὸς ἀπὸ τὴν πολλὴ πείνα πῆγε σ' ἓνα ἀλώνι γιὰ νὰ τσιμπήσει κάνα ἀποσίταρο.

Ἐκεῖ ποὺ πῆγε, βρῆκε καὶ τὶς σιταρῆθρες, ποὺ κι αὐτὲς εἶχαν πάει νὰ χάψουν κάτι.

- Τί εἶσαι σύ; Τοῦ εἶπαν οἱ σιταρῆθρες· τοὺς ἔκαμε ἐντύπωση ἡ ἀλλόκοτη φάτσα ποὺ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τους ἔβλεπαν...

- Τσικλιτάρρα, λέει ὁ μπουῦφος.

- Καὶ τί ἦρθες ἐδῶ πέρα νὰ κάμης;

- Νὰ ψάξω γιὰ μερμήγκια.

- Ὅριστε ἐδῶ, κυρὰ τσικλιτάρρα, εἶπαν οἱ σιταρῆθρες, νὰ φᾶς μερμήγκια ὅσα θέλεις, εἶναι στὸ ἀλώνι ἀμέτρητα.

Ὁ μπουῦφος, γιὰ νὰ μὴν καταλάβουν οἱ σιταρῆθρες πὼς τοὺς λέει ψέματα, ἄρχισε νὰ τσιμπᾷ μερμήγκια ποὺ τρῶνε οἱ τσικλιτάρρες.

Ἄλλ' ἀσυνήθιστος, ὅπως ἦταν, γιὰ νὰ τρώη τὰ μερμήγκια, τὴν ἔπαθε ὁ μπουῦφος. Ἐνα μερμήγκι σκάρωσε στὸ λαιμό του, κάνει κούχ, κούχ! γιὰ νὰ τὸ βγάλῃ, τίποτε. Καὶ τότε ἦταν ποὺ ἄρχισε τὶς φωνὲς καὶ τὰ κλάματα!

- Τί ἔχεις; ρώτησαν οἱ σιταρῆθρες.

- Τὸ καὶ τό.

- Χτύπα τὸ κεφάλι σου κάτω στὴ γῆ, εἶπαν, καὶ μὲ τὸ χτύπο τὸ μερμήγκι θὰ ξεσκαρῶσῃ ἀπὸ τὸ λαιμό σου.

Ὁ μπουῦφος τότε ἄρχισε νὰ χτυπάη τὸ κεφάλι του καὶ νὰ λέη:

- Βρὲ διαβολοκέφαλο, ἐσὺ γιὰ τέτοια δὲν ἤσουν! Δικὴ μου συνήθεια εἶναι ν' ἀνοίγω τὸ στόμα καὶ νὰ περιμένω ὅ,τι ἡ τύχη θὰ φέρῃ, τί ἤθελα νὰ μπερδευτῶ μὲ φιλοδουλιές ποὺ σ' ἄλλους πρέπουν;

πρὸς ἀφθονωτέραν ἄγραν ζωαρίων γεννωμένων ἐν ταῖς μάνδραις, βεβαίως προῆλθεν ὁ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενος μῦθος ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης».

31 Ἀνοίγει τὸ στόμα του καὶ περιμένει. Πουλᾶκια ἀνόητα ποὺ δὲ βάζουν κακὸ σὲ νοῦ, πλησιάζουν, κι αὐτὸς τὰ χᾶφτει. Ἀπ' αὐτοῦ ἡ παροιμία.

Εἶχε δίκιο ὁ μπουῶφος νὰ χτυπάη τὸ κεφάλι του. Αὐτὸς οὔτε σπειριὰ τρώει οὔτε μερμηγγικία. Ἔπρεπε νὰ τ' ἀφήσῃ γι ἄλλα πουλιά. Ἄλλὰ εἶναι ψευτοπερήφανος. Ἦθελε νὰ παρουσιάσῃ τὴ μουτσουνάρα του γιὰ τσικλιτάρια, μὴν τυχὸν καὶ εἰποῦνε οἱ σιταρηθρες: ὦ! ὦ... νὰ ὁ μπουῶφος!

* * *

Στὰ Χάσια λένε: ὁ μπουῶφος ἦταν κάποτε βασιλιάς σὲ δικό του βασίλειο. Ἄλλοι βασιλιᾶδες τοῦ κίνησαν πόλεμο. Τὸν δέχτηκε ὁ μπουῶφος καὶ πολέμησε μὲ ὅλα τὰ δυνατά του, ὅμως δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθῇ στὰ σύνορά του κι οἱ ἄλλοι βασιλιᾶδες τοῦ τὸ πήραν τὸ βασίλειο.

Λύπη τὸν ἔπιασε γι' αὐτὴ του τὴ συμφορὰ κι μεγάλη του ἀπελπισία τὸν ἔφερε στὸ μὴ παραπέρα.

- Μποροῦσε αὐτός, μαθές, νὰ ζήσῃ ταπεινὸς καὶ περιφρονημένος!

- Θεέ μου, κάμε με πουλι τῆς νύχτας, γιατί δὲ θέλω νὰ με βλέπουν καὶ νὰ λένε: ὦ, τὸν καημένον πῶς ἦταν καὶ πῶς κατάντησε! Νύχτα νὰ ξυπνῶ, καὶ μόνο νύχτα νὰ πετῶ, γιὰ νὰ βρῶσκω τὴν τροφή μου.

Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε πουλι νὰ κἀνῃ μπού, μπού. Μακρονὴ ἀντήχηση ἀπ' τὰ κανόνια ποῦ ἔρριχνε στοὺς ὄχτρούς του γιὰ νὰ τοὺς χτυπήσῃ καὶ νὰ τοὺς νικήσῃ εἶναι αὐτὴ του ἡ φωνή.³²

Τὸ Χαροπούλι.

Πουλι τῆς νύχτας εἶναι καὶ τὸ χαροπούλι· τοῦ Χάρου τὸ πουλί, λέει ὁ κόσμος, σὰν ἀκούσουν τὴ φωνή του.

- Τό στείλε ὁ Χάρος νὰ φέρῃ τὸ κακὸ μήνυμα, πῶς καποιοανὸ σωθήκανε οἱ μέρες, λένε.

- *Χιλό! Χιλό!* ἀπὸ τὸ στόμα ξεχύνει μὲ ρυθμὸ σὰν τοῦ ρολογιοῦ, κρυμμένο ἀνάμεσα στὶς πυκνὲς καὶ τρισκότεινες φυλλωσιὲς τῶν δέντρων, καὶ σκορπίζει φόβο καὶ τρόμο. Κλαίει, καὶ γι' αὐτὴ του τὴν κλάψα τὸ λένε καὶ κλαυτοπούλι σὲ μερικὰ μέρη.

* * *

32 Τὸ ἐπιστ. ὄνομα τοῦ μπουῶφου εἶναι *bubo maximus* (κουκουβάγια μὲ αὐτιά), πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ πτυγξ τοῦ Ἀριστοτέλη.

Στὴν Π. Διαθήκη (Δευτ. ιδ', 16) ὀνομάζεται μεγάλη γλαύξ καὶ θεωρεῖται ἓνα ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα ζῶα.

Ὁ Ὀβίδιος (Μεταμορφ. Β', 630- 650) γράφει, πῶς ὁ Ἀσκάλαφος ἦταν γιὸς τῆς Ὁρφνης. Ἡ μητέρα του τον γέννησε μέσα σὲ ἓνα σκοτεινὸ σπήλαιο τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντα.

Αὐτὸς ὁ Ἀσκάλαφος πρόδωσε τὴν Εὐρυδίκη πῶς πῆρε ἓνα ρόιδο καὶ τὸ ἔφαγε στὸν Ἄδη· κι ἐνῶ ἦταν ἀποφασισμένο νὰ βγῆ ἀποκεῖ ν' ἀνέβῃ στὴ γῆ πάνω, ἡ Περσεφόνη δὲν τῆς τὸ ἐπέτρεψε, γιατί ἡ ἀπόφασῃ ἦταν, τότε νὰ βγῆ, ὅταν δὲ θὰ φάη τίποτε.

Ἀπὸ τὴ λύπη τῆς μεταμόρφωσε τὸν Ἀσκάλαφο σὲ μπουῶφο νὰ θρηνηῇ καὶ νὰ κλαίῃ. Ἐγίνε γρουσουζικό πουλί.

Στ' Ἄγραφα παραδέχονται πῶς τὸ χαροπούλι εἶναι ψυχὴ πεθαμένου, καὶ σὰν ψυχὴ παγαιμένη στὰ Οὐράνια, ἀκούει καὶ τὶ λένε στὸ συμβούλιο ποὺ ἀποφασίζει ποιανοῦ ψυχὴ θὰ πάη νὰ πάρη ὁ Χάρος.

Καὶ πετάει τότε τὸ χαροπούλι καὶ πάει καὶ στέκεται πάνω σὲ κλαδὶ ἀντίκρυα στὸ σπίτι ποὺ θὰ μπῆ ὁ Χάρος καὶ λέει:

- Χιλό ! Χιλό!

Ὅσοι τ' ἀκοῦνε:

- Ἐφτασε, λένε, ὁ Χάρος, σκοτώστε τὸ χαροπούλι! καὶ τὸ σκοτώνουν.³³

Ἄραχνη καὶ σφήκα.

Ἡ ἀράχνη καὶ ἡ σφήκα ἔχουν μακρυνὴ συγγένεια -(μερικοὶ τὶς θέλουν ἀδερφάδες)- κι ὅπως διηγοῦνται, πρῶτα ζοῦσαν στὸ ἴδιο σπίτι.

Μιὰ μέρα ὅμως τὰ κουβέντιασαν καὶ βρῆκαν πῶς δὲν εἶναι συμφέρο τους νὰ μένουν μαζί, κι ἀποφάσισαν νὰ χωρίσουν· ἡ μιὰ νὰ πάη νὰ μείνη στὸ σπίτι τοῦ πλούσιου κι ἡ ἄλλη στὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ.

- Νὰ ρίξωμε κλῆρο εἶπαν, κι ὁ κλῆρος θὰ μᾶς δείξη ποῦ πρέπει νὰ ζητήση κατοικία ἢ καθεμιὰ μας.

Ὅπου πράγματι ἔρριξαν κλῆρο. Τῆς ἀράχνης ἔπεσε νὰ μένη στὸ ἀρχοντόσπιτο, τῆς σφήκας στὸ φτωχόσπιτο.

Πολὺ μεγάλη ἦταν ἡ χαρὰ τῆς ἀράχνης γιὰ τὴν καλὴ τύχη ποὺ εἶχε, ὅμως καιρὸς δὲν πέρασε πολὺς γιὰ νὰ καταλάβη πῶς ἄδικα εἶχε χαρεῖ.

Ἦφαινε τὸ πανί τῆς σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ· πρὶν ἀκόμα τὸ ἀποτελειώσει, πήγαινε ἡ ὑπηρέτρια, φράπ μὲ τὴ σκούπα τῆς, τὸ χαλοῦσε. Πήγαινε στὴν ἄλλη γωνιὰ καὶ τὸ ἔστηνε, τὸ ἴδιο πάλι. Ὅπου κι ἂν ἔστησε τὸ πανί τῆς ἡσυχία δὲ βρῆκε.

Πῶς νὰ ζήση! Μπορεῖ δίχως πανὶ νὰ πιάση ἔντομα γιὰ νὰ φάη καὶ νὰ χορτάση; Θάνατος ἀπὸ πείνα ἀπειλοῦσε τὴν ἀράχνη.

Ἄλλὰ μήπως κι ἡ σφήκα στὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ τὰ περνοῦσε καλύτερα; Ὅλοι ἔλειπαν ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν ἡμέρα, κι ἄνθρωπο γιὰ νὰ τὸν δαγκάση καὶ νὰ πιῆ λίγο αἷμα, δὲν εὔρισκε. Μποροῦσαν, φτωχοὶ ἄνθρωποι αὐτοί, νὰ μένουν στὸ σπίτι καὶ νὰ μὴν κυνηγοῦν τὴ δουλειὰ ποὺ τοὺς ἔφερνε κέρδος; Αὐτοί, μόνο ὅταν ἡ νύχτα ἔπαιρνε, γύριζαν στὸ σπίτι τότε ποὺ ἡ σφήκα δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς. Πείνα λοιπὸν καὶ τῶν γονέων κι ἡ σφήκα.

Τέλος πῆγε ἡ μιὰ κι ἀντάμωσε τὴν ἄλλη.

- Πῶς τὰ περνας; λέει ἡ ἀράχνη.

- Κακὰ κι ἀνάποδα! τοῦ λόγου σου πῶς περνας, ξαδέρφη;

³³ Χαροπούλι εἶναι εἶδος γλαύκας ποὺ συγγενεύει μὲ τῆ χουχουλήθρα, τὴν κουκουβάγια καὶ τὸ μπουφο.

- Μὴ χειρότερα!
- Ἀλλάζομε κατοικία;
- Ἀλλάζομε!

Κι ἄλλαξαν· ἡ ἀράχνη πῆγε στὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ, ἡ σφήκα στὸ σπίτι τοῦ πλούσιου. Τώρα τὰ περνοῦσαν μιὰ χαρά. Τὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ ἦταν ἔρημο ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, κανεὶς δὲν ἦταν λοιπὸν ποὺ νὰ πειράξῃ τὸ δίκτυ τῆς ἀράχνης. Ὅλες τὶς γωνιὲς τὶς γέμισε ἀπὸ ἀραχνόπανα κι ἔπιανε μυῖγες, χόρταινε καὶ τῆς περίσσευε.

Ἀλλὰ κι ἡ σφήκα τὰ περνοῦσε ζάχαρη. Μέρα καὶ νύχτα τὸ σπίτι τοῦ πλούσιου ἦταν γεμᾶτο ἀπὸ κόσμο. Ὑπηρέτριες, παιδιά, ξένοι, ἓνα σωρὸ ἀνθρωποὶ ἔμπαιναν, ἔβαιναν, ἄλλο ποὺ δὲν ἤθελε ἡ σφήκα! Ὅπου τῆς ἄρесе πετοῦσε, ἔμπηγε τὰ δοντάκια τῆς κι ἔπινε ὅσο αἷμα ἤθελε· ἦτον μὲ τὸ παραπάνω εὐχαριστημένη.

- Ἔ, πῶς τὰ περναῖς τώρα; ρώτησε τὴν ἀράχνη ἡ σφήκα σὰν τὴν εἶδε.
- Τώρα, λέει, βρῆκα ὅπως ἤθελα.
- Τὰ ἴδια κι ἐγώ, τὸ σπίτι εἶναι κείνο ποὺ ζητοῦσα.

Ἀπὸ τότε πιά ἡ ἀράχνη ἔμεινε στοῦ φτωχοῦ τὸ σπίτι κι ἡ σφήκα φτιάνει τὴ φωλιά τῆς μόνο σὲ πλούσιων σπίτια.³⁴

(Μακεδονία)

Ὁ τζίτζικας.

Πῶς τραγουδᾷ ὁ τζίτζικας τὸ καλοκαίρι ὄλοι τὸ ξέρουν, μὰ τί λέει, ἐλάχιστοι ἴσως τὸ ἔχουν ἀκουστά.

34 Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ, 'I. A', 21) γράφει : «τὴν δὲ ἀράχνην ἡ φύσις σοφὴν ἐς ἰστουργίαν ἐδημιούργησε. καὶ φιλοτεχνεῖ οὐ κατὰ μίμημα, οὐδὲ ἔξωθεν λαμβάνει τὸ νῆμα, ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας νηδύος τοὺς μίτους ἐξάγουσα εἶτα μέντοι τοῖς κούφοις τῶν πτηνῶν θήρατρα ἀποφαίνει, ὡς δίκτυα ἐκπεταννῶσα».

Γνωστὸς εἶναι ὁ μῦθος τῆς ἀράχνης ποὺ τάβαλε μὲ τὴν Ἀθηνᾶ κι αὐτὴ τὴ μεταμόρφωσε σὲ ἔντομο (ἴδ. Ὁβιδ. Μεταμορφώσ., Γ', στίχ. 1-224).

Ἔργα ἐφήμερα χαρακτηρίζονται ὡς «ἰστὸς ἀράχνης» στὴν Π. Διαθήκη.

«Ἐκλείψει ἡ ἐλπίς αὐτοῦ καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ ἔσεται ἰστὸς ἀράχνης» (Ἰωβ. ἡ', 14).

«Ἴστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν» (Ἦσ. νθ', 5).

- Θερίζετε, άλωνίζετε,
καὶ μένα κλίκι³⁵ κάμετε.
Στὴ βρύση νὰ τὸ βάνετε,
νὰ ἔρθω νὰ τὸ πάρω,
νὰ κάτσω νὰ τὸ φάγω,
νὰ πέσω νὰ πεθάνω.

Αὐτὰ λέει ὁ τζίτζικας, γι' αὐτὸ καὶ τὸ πρῶτο ψωμί τὴν κουλούρα ποὺ φτιάχνουν στὴ Μακεδονία ἀπὸ τὸ πρωτόβγαλτο σιτάρι, τὴ λέγε τζίτζιρίκλιο. Οἱ γυναῖκες βάζουν ἓνα κλίκι στὴ βρύση, ἔπειτα στέκονται καὶ τὸ μεράζουν στοὺς διαβάτες ποὺ περνοῦν ἀποκεῖ γιὰ τὰ χρόνια πολλά.

(Μακεδονία)

Ὁ κοριός.

Περισσότερο παιδολάσι ἀπ' τὸν κοριὸ σ' ἄλλο ζούμπερο δὲν τὸ βρίσκεις. Φανταστῆτε πὼς γεννάει ἐφτὰ φορές τὴν ἡμέρα αὐγά, κι ἀπ' αὐτὰ ξεπετιοῦνται ἓνα σωρὸ κοριόπουλα, ποὺ σὰ μύτη ἀπὸ βελόνι παρουσιάζονται ἄπειρα ὅπου κι ἂν πέρασε κοριός. Σπίτι νᾶναι, ὅπου ἔπεσαν αὐγά του, σὲ λίγες μέρες γεμίζει ἀπὸ κοριούς.

Ἄλλὰ καὶ μόλο ποὺ γεννάει τόσα παιδιὰ ὁ κοριός, εὐχαριστημένος δὲ μένει. Ἔχει καὶ παράπονο.

- Ἐμέναν ὁ θεὸς μ' ἄφησε ἄκληρον, λέει. Τέτοια εἶναι ἡ πλεονεξία του στὴν τεκνογονία!

Γι' αὐτὸ καὶ λένε στὸν ἄνθρωπο ποὺ παραπονεῖται πὼς δὲν ἔχει πολλὰ παιδιὰ:

- Μὴν τὸ κάνης σὰν τὸ κοριό!

(Αἰτωλία)

Ἡ στρίγλα.

Εἶναι μιὰ πεταλουδίτσα ποὺ γυρίζει γύρω γύρω στὴν ἀναμμένη λάμπα μας τὸ βράδυ. Στὴ Βιθυνία τὴ λέγανε μπουσταλουξή, σ' ἄλλα μέρη τὴ λένε χρυσαλλίδα, κάπου ἴσως κι ἄλλιως.

Παραδέχονται πὼς εἶναι παντρεμένη, κι ἔχει κακὴ πεθερὰ ἢ στρίγλα. Ἡ πεθερὰ της τὴν στέλνει κάθε βράδυ νὰ φέρη φῶς γιὰ ν' ἀνάψουν τὴ λάμπα στὸ σπίτι. Ἡ στρίγλα σὰν πλησιάση φωτιά, καίεται, κι ἄδικα τὴν περιμένει ἢ πεθερὰ γιὰ νὰ ξαναγυρίση στὸ σπίτι.³⁶

35 Κουλούρι.

36 Στὴ λαϊκὴ μυθολογία ἔχουμε κι ἄλλες Στρίγλες. Εἶναι τὰ φανταστικὰ τέρατα: γριές, κακόμουτρες μάγισσες,

Φίδι και μέλισσα.

Εἶπε μιὰ φορὰ τὸ φίδι στὴ μέλισσα:

- Πήγαινε νὰ δοκιμάσης ὅλωνων τῶν ζώων καὶ φυτῶν τὰ αἷματα καὶ νὰ μοῦ πῆς ποιανοῦ θὰ σοῦ φανῆ τὸ πιὸ νοστιμὸ καὶ γλυκὸ αἷμα!

Πῆγε ἡ μέλισσα καὶ δοκίμασε. Γλυκὸς καὶ νόστιμος τῆς φάνηκε ὁ χυμὸς ἀπὸ τὸ ἄνθος. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ βρίσκει τὴ μυῖγα ἢ μέλισσα καὶ τῆς λέει:

- Πήγαινε νὰ δοκιμάσης καὶ σὺ τὰ αἷματα!

Μὲ τὴ σειρὰ τὰ δοκίμασε ὅλα ἢ μυῖγα: πιὸ γλυκὸ καὶ νόστιμο βρῆκε τὸ ἀνθρώπινο τὸ αἷμα. Ἐπιε ὅσο μπόρεσε, χόρτασε, πῆρε καὶ λίγο στὴν ἄκρα τῆς γλῶσσας τῆς καὶ γύρισε.

Τὴ βρίσκει στὸ δρόμο τὸ χελιδόνι καὶ τὴ ρωτᾷ:

- Ποῦ ἦσουν;

Ἡ μέλισσα μ' ἔστειλε καὶ πῆγα νὰ δοκιμάσω τὰ αἷματα. Πιὸ νόστιμο μοῦ φάνηκε τὸ ἀνθρώπινο τὸ αἷμα κι ἄνοιξε καὶ τὸ στόμα τῆς, ἢ μυῖγα.

- Ἄνοιξέ το καλὰ, γιὰ νὰ ἰδῶ, λέει ἡ χελιδόνα.

Ὁ σκοπὸς τῆς δὲν ἦταν γιὰ νὰ κοιτάξῃ, μὰ γιὰ νὰ κάμῃ τὸ κακὸ. Ἄρπαξε τὴ γλῶσσα τῆς μυίγας καὶ πέταξε.

Λύσσαξε ἀπὸ τὸν πόνο τὸ δύστυχο τὸ ἔντομο. Πῆρε τότε τὴ στράτα στράτα καὶ πάει στὸ φίδι, γιὰ νὰ κάμῃ τὰ παράπονά τῆς.

Ὅταν ἔφτασε, ἤθελε νὰ κατηγορήσῃ τὴ χελιδόνα γιὰ τὴν ἀπιστία τῆς, μὰ δὲ μποροῦσε, μόνο ἔκανε: τζ. τζ. τζ. τόση ἦταν ἡ φωνὴ ποὺ τῆς ἀπόμεινε.

Τὸ φίδι θύμωσε πολὺ. Ἄν αὐτὴν τὴν ὥρα εἶχε ἐκεῖ τὴ μέλισσα, θὰ τὴν ἔτρωγε. Κεῖνη ἦταν ἡ αἰτία νὰ χάσῃ τὴ γλῶσσα τῆς ἢ δύστυχη μυῖγα.

(Πόντος)

ποὺ μεταμορφώνονται σὲ πουλιά, μπαίνουν ἀόρατες στὰ σπίτια καὶ πίνουν αἷμα ἀπὸ ἀβάφτιστα παιδιά καὶ κάνουν κακὸ σὲ λεχῶνες.

Ἡ ὀχιὰ καὶ τὰ ἄλλα φίδια.

Ὅπως τὰ πουλιά, ἔτσι καὶ τὰ φίδια γεννᾶνε αὐγά, κι ὄχι ζωντανὰ φιδόπουλα· κλώθονται τ' αὐγά κι ἀπὸ μέσα τους πετιοῦνται τὰ μικρά. Μὰ ποιὸς ζεσταίνει τ' αὐγά, μιᾶς καὶ δὲν ἔχουν φτερὰ τὰ φίδια, κι εἶναι μάλιστα καὶ τὰ ἴδια ψυχρά; Τὴ δουλειὰ αὐτὴ τὴν κάνει ὁ ἥλιος, ὅπως τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τ' αὐγά τῆς χελώνας.

Ἐνα μονάχα ἀπὸ τὰ φίδια κάνει ἐξαίρεση καὶ γεννάει φιδόπουλα, ἡ ὀχιὰ.

Καὶ δὲ γεννάει πολλὰ ὀχιόπουλα, μὰ ἓνα καὶ μόνο φιδάκι, τὸν ἀστρίτη.

Εἶναι περίεργο καὶ τὸ πῶς τὸ γεννάει.

Ὅταν ἔρθῃ ὁ καιρὸς τῆς γέννας, ξαπλώνεται, καὶ τότε τὸ φιδάκι πόχει μέσα τῆς ἀρχίζει νὰ δαγκάνῃ τὴν κοιλιά τῆς. Δάγκαμα στὸ δάγκαμα ἀνοίγει τρύπα καὶ πετιέται ἔξω. Αὐτὸ ζῆ, ἡ μητέρα φοβάει. Εἶναι, δὲν εἶναι ἀλήθεια; Ὡστόσο τὸ βεβαιώνουν ἄνθρωποι ποὺ μὲ τὰ μάτια τους τὸ εἶδαν.

Τὸ χειρότερο φίδι στὸν τόπο μας θεωρεῖται ἡ ὀχιὰ, ὄχι τόσο γιὰ τὴ δύναμη, ὅσο γιὰ τὴν πονηριά του. Εἶναι ὕπουλο καὶ παραφυλάει ἐκεῖ ποὺ δὲ βάνει ὁ νοῦς σου. Ξαφνικὰ αἰσθάνεσαι ἓνα δάγκωμα ὀδυνηρό, σοῦ ρίχνει φαρμάκι στὴν πληγὴ καὶ τρέχα γύρευε. Ἄν δὲν κατακόψῃς τὸ μέρος τῆς πληγῆς καὶ νὰ κάμῃς γενναία ἀφαίμαξη, ἀντίο κόσμε. Δὲ γλυτώνεις, τὸ θεὸ πατέρα νάχῃς. Πρέπει τὸ φαρμακωμένο αἷμα νὰ τρέξῃ, καὶ ν' ἀλείψῃς τὴν πληγὴ μὲ μέλι καὶ μὲ γάλα, ὅπως ἡ ἴδια ἡ ὀχιὰ λέε:

- Ἄν σὲ φάω ἐγώ, μὲ τὸ μέλι καὶ μὲ τὸ γάλα, ἂν σὲ φάῃ ὁ γιὸς μ' ἀστρίτης, τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φτυαράκι.³⁷

Σωτηρία δηλαδὴ δὲν ἔχεις ἀπ' τοῦ ἀστρίτη τὸ φαρμάκι.

Ὅμως ἔχει καὶ τὰ καλά τῆς ἡ ὀχιὰ· εἶναι τὸ φίδι ποὺ δὲ μαγεύεται, καὶ μ' αὐτὴ του τὴ δύναμη διώχνει τὸ κάθε κακό. Γι αὐτό, κι ἂν τύχῃ νὰ βρῆς ὀχιὰ, τὴν Πρωτομαγιά, σκότωσέ τὴν· κόψε τὸ κεφάλι τῆς καὶ φύλαξέ το. Ὅσο τὸ κρατεῖς πάνω σου, φόβο γιὰ νὰ σ' εὔρῃ κακό, δὲν ἔχεις. Εἶναι τὸ καλύτερο φυλαχτὸ τὸ πρωτομαγιάτικο αὐτὸ κεφάλι τῆς ὀχιᾶς.

Καὶ τ' ἄλλα τὰ φίδια ἔχουν νὰ κάμουν μὲ τὸν ἄνθρωπο.

Μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀδύνατο εἶναι νὰ μὴ σὲ διασταυρῶσῃ φίδι, εἴτε πλούσιος εἶσαι εἴτε φτωχός. Ἀπὸ τὸ διασταύρωμα τοῦ φιδιοῦ παίρνει ὁ ἄνθρωπος δύναμη.

Κι ἂν συναντήσῃς φίδι νὰ σοῦ κόβῃ τὸ δρόμο σταυρωτά, καλὸ προμήνυμα εἶναι. Ἄντικόβει τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ τὸ κακὸ ποὺ βουλευόνται γιὰ σένα.

Ἐξ ἄλλου ἔτυχες ἀνύπαντρος καὶ βρῆκες δυὸ φίδια μαζί, μὴν τὰ σκοτώσῃς, εἶναι κακό. Δὲ θὰ μπορῆς νὰ παντρευτῆς.³⁸

37 Μὲ ἄλλη ἐκδοχή: Ἄν σὲ φάω ἐγώ ἡ ὀχιὰ, τὸ στουπὶ καὶ τ' ἀλατάκι, μὰ ἂν σὲ φάῃ ὁ γιός μου ὁ ἀστρίτης, τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φτυαράκι.

38 Ὁ Ἀριστοτέλης λέει πῶς: «οἱ μὲν ἄλλοι ὄφεις φωτοκοῦσιν, ἡ δ' ἔχιδνα μόνον ζωτοκεῖ» (Ἀριστοτ. π. ζ. Ἰ. Γ', 34).

«Ἐχιδνα τίκτει δὲ μικρὰ ἐχίδια ἐν ὑμέσιν... ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἔσω διαφαγόντα αὐτὰ ἐξέρχεται. Τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἓν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν» (Ἀριστοτ. Γ' 150).

Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Ἰ. Α', 24) γράφει: «Ὁ ἔχλις περιπλακεῖς τῇ θηλείᾳ μίγνυται· ἡ δὲ ἀνέχεται τοῦ νυμφίου καὶ λυπεῖ οὐδὲ ἓν. ὅταν δὲ πρὸς τῷ τέλει τῶν ἀφροδισίων ὦσι, πονηρὰν ὑπὲρ τῆς ὀμιλίας τὴν φιλοφροσύνην

(Αιτωλία)

Τὸ σπιτόφιδο.

Τὸ κάθε σπίτι ἔχει κι ἓνα φίδι γιὰ φύλακά του, τὸ σπιτόφιδο. Τρεῖς φορές τὸ χρόνο περνάει πάνω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ τὸ φίδι ὅταν κοιμᾶται, μὰ δὲν τὸν πειράζει.

Κι οὔτε κανέναν ἄλλον ἀπ' τοὺς σπιτικούς πειράζει τὸ σπιτόφιδο.

Μὰ κι οἱ ἄνθρωποι ξέρουν πὼς εἶναι ὁ φύλακας τοῦ σπιτιοῦ τους καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸ πειράζουν.

Πολλοὶ τὸ βρῆκαν στὸ παράθυρο, στὰ σκεπάσματά τους, πάνω στὰ κρασοβάρελα τῆς ἀποθήκης τους...

Ὅσοι τὸ εἶδαν, λένε πὼς εἶναι κατάμαυρο καὶ σὲ πιάνει φόβος σὰν τὸ ἀτενίσης, μόλα ταῦτα εἶναι τὸ ἡμερώτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα φίδια· τὸ καημένο δὲν τρώει ἄλλο τίποτα, παρὰ χῶμα, κι ἂν τυχόν τοῦ τύχη, καὶ κανένα τρίμα ψωμί.

Τὸ σπιτόφιδο εἶναι Στοιχειό, λένε, κι αὐτὸ φυλάει τὸ σπίτι ἀπὸ κάθε κακό.

(Αιτωλία)

Ὁ κάβουρας καὶ τὸ ζόχι.

Ἄναποδιὰ στὴ δουλειὰ εἶναι τὸ συναπάντημα κάβουρα, γιὰτι αὐτὸ τὸ ζῶο δὲν τραβᾶει ἴσια, παρὰ περπατεῖ στραβά. Σὰν τὸ κάβουρα πορεύονται κι ὅσοι δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἴσιο δρόμο τοῦ θεοῦ.

Καὶ σάμπως μόνο αὐτὴν τὴν παραξενιὰ ἔχει ὁ κάβουρας; Κοιτάχτε σὲ ποιά μέρη τοῦ ἀρέσει νὰ μένη! Ὅπου ἀκάθαρτα νερὰ καὶ φοφίμια, ἐκεῖ κι αὐτός. Ἔχει τὸ λόγο του βέβαια· ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή του, ἀλλὰ μιὰ φορὰ ζῆ στοὺς βούρκους.

Τὸ χειρότερο, τρώει καὶ τὰ φόφια φίδια, καὶ νὰ σκεφτῆς πὼς τοῦ φόφιου φιδιοῦ τὸ κρέας, λένε, εἶναι τὸ φοβερώτερο δηλητήριο!

ἐκτίνει ἢ νύμφη τῷ γαμέτῃ· ἐμφῦσα γὰρ αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ, διακόπτει αὐτὸν αὐτῇ κεφαλῇ· καὶ δὲ μὲν τέθνηκεν, ἢ δὲ ἔγκαρπον ἔχει τὴν μίξιν καὶ κύει. τίκτει δὲ οὐκ ὦά, ἀλλὰ βρέφη, καὶ ἔστιν ἐνεργὰ ἤδη κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τὴν κακίστην. διεσθίει γοῦν τὴν μητρώαν νηδύν, καὶ πρόεισι παραυτὰ τιμωροῦντα τῷ πατρί. τί οὖν οἱ Ὀρέσται καὶ οἱ Ἀλκμαίωνες πρὸς ταῦτα, ὧ τραγῳδοὶ φίλοι;»

Στὴν Ἁγ. Γραφή ἢ «ἔχιδνα» εἶναι σύμβολον τοῦ κακοῦ: «γλῶσσα ἐχιδνης θανατώσει αὐτὸν (Ἰωβ κ', 16), «ἢ ἔχιδνα καὶ ὁ φλογερὸς πτερωτὸς ὄφις» (Ἦσ. Λ' 6). «Γεννήματα ἐχιδνῶν» εἶναι οἱ Σαδουκαῖοι καὶ Φαρισαῖοι (Ματθ. γ', 71, ιβ', 34, κγ', 33), (Λουκ. γ' 7).

Ὁ Παῦλος μάζεψε πολλὰ φρούγανα καὶ τάβαλε στὴν πυρά· μιὰ ἔχιδνα βγῆκε ἀπὸ τὰ φρούγανα (ἦταν στὴ Μελίτη) - καὶ κόλλησε στὸ χέρι τοῦ Παύλου· ὥστόσο δὲν ἔπαθε τίποτα, γι' αὐτὸ καὶ τὸν πῆραν γιὰ θεὸ με μορφὴ ἀνθρώπινη (Πράξ. κη, 3).

Κι όμως... ὁ κάβουρας τὸ τρώει καὶ δὲ δηλητηριάζεται. Ὁ καθέννας μας ἔχει τὴν περιέργεια νὰ μάθῃ τὸ μυστικό.

Μᾶς τὸ ἀποκάλυψε κάποιος γιδοβοσκὸς ποὺ ἔβροσκε κάποτε τὰ γίδια του σὲ βαρκὸ μὲ πολλὰ ἀγκάθια. Λογιῶν λογιῶν φοφίμια ἦταν ριγμένα σὲ κείνον τὸ βαλτότοπο κι ἀνάδιναν βρώμα ἀνυπόφορη. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἦταν καὶ τὸ φοφίμι ἐνὸς μεγάλου φιδιοῦ. Παραπέρα πρασίνιζε ἓνα μεγάλο ζόχι³⁹. Κάποιος κάβουρας ἦταν κοντά του, ἔκοβε μὲ τὴ δαγκάνες του σάρκες ἀπ' τὸ φόφιο τὸ φίδι καὶ τὶς κατάπινε. Ἐπειτα πήγαινε ἐκεῖ ποὺ ταν τὸ ζόχι, ἔκοβε ἀπὸ τὰ φύλλα του κι ἔτρωε, ξαναγύριζε στὸ φόφιο φίδι, καὶ κατάπινε σάρκες, ξαναπήγαινε στὸ ζόχι, δάγκωνε κάτι ἀπὸ τὰ φύλλα του.

- Περίεργος εἶμαι νὰ ἰδῶ ποῦ ἔχει νὰ καταλήξῃ αὐτὴ ἡ ἱστορία, σκέφτηκε ὁ γιδοβοσκός. Ξερίζωσε τὸ ζόχι καὶ τὸ πέταξε πολὺ μακρῶς.

Ὁ κάβουρας ποὺ δὲν πρόσεχε διόλου τὴ συμβαίῃ γύρω του, ἔφαγε πέντε ἔξη χαψιῆς ἀπὸ τὴ σάρκα τοῦ φιδιοῦ καὶ κούτσα, κούτσα ξαναπήγε στὸ μέρος ποὺ ἤξερε πῶς εἶναι τὸ ζόχι. Κοιτάζει, ἔλειπε. Τὸν ἔπιασε ζάλη ἔκαμε δυὸ τρεῖς γύρες κι ἔπειτα φόφησε.

- Ἄ! τὸ ζόχι λοιπὸν εἶναι τοῦ φαρμακιοῦ τὸ ἀντιφάρμακο! λέει μὲ τὸ νοῦ του.

Τὸ εἶπε καὶ σ' ἄλλους, κι ἔτσι μαθεύτηκε πῶς τὸ ζόχι εἶναι χρήσιμο βότανο. Ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε κι ἡ συνήθεια στὰ χωριά, ὅταν ἔρθῃ τῶν Ἀγίων Σαραντα, στὶς 9 Μαρτίου, νὰ βγαίνουν οἱ ἄνθρωποι στὴν ἐξοχὴ καὶ νὰ μαζεύουν τριανταεννιά εἰδῶν χόρτα καὶ τεσσαρακοστὸ τὸ ζοχὸ καὶ νὰ τὰ τρῶνε. Παραδέχονται πῶς ὁ ζοχὸς τοῦς δίνει ἀνοσία στὰ δηλητηριάσματα τῶν φιδιῶν. Κι ἂν τοῦς φάῃ φίδι, φόβος νὰ πεθάνουν δὲν ὑπάρχει.⁴⁰

(Αἰτωλία)

κάβουρας - σαλιγκάρι.

Καὶ στὸ νερὸ καὶ στὴν ξέρα ζῆ ὁ κάβουρας⁴¹, μὰ συχνότερα τὸν βρίσκεις ὅπου εἶναι νερά. Φτιάχνει τρύπα καὶ τρυπῶνε μέσα. Τὸν κάβουρα τὸν τρῶνε κι ἔχει νόστιμο κρέας, ὅταν εἶναι στὸν καιρὸ του. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ρώτησαν τὸν κάβουρα:

- Πότε εἶσαι στὸν καιρὸ σου, κάβουρα; κι αὐτὸς τοῦς εἶπε.

- Ὅταν ἀφήνετε τὸ δρεπανάκι σας, λᾶτε στὰ νερὰ κι ἀποζητᾶτε με.

Ρώτησαν καὶ τὸ σαλιγκάρι, παναπῆ τὸν κοχλία ποὺ ἔλεγαν οἱ παλιοί, ποὺ σέρνει τὸ σπιτάκι του στὸν ὤμο:

39 Λέγεται καὶ ζόχος ἢ ζοχός. Ὁ ζόχος εἶναι ἀπὸ τὰ χόρτα ποὺ μαγειρεύονται· ἔχει φύλλα ἀγκαθωτὰ δλόγυρα.

40 Κάτι παρόμοιο διηγεῖται ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. 'Ι. Γ', 5) « φαγοῦσα ὄφειως χελώνη καὶ ἐπιτραγοῦσα ὀριγάνου ἐξάντης γίνεται τοῦ κακοῦ, ὃ πάντως αὐτὴν ἀνελεῖν ἔμελλεν».

41 Ὁ κάβουρας λέγεται ἐπιστημονικὰ καρκίνος κι εἶναι μαλακόστραχο. Τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Αἰλιανός.

- Σαλίγκαρε, για πές μας, πότε είναι ο καιρός σου;

- Στόν καιρό μου είμαι, τούς απάντησε, όταν σεῖς αφήνετε τὸ κλαδευτήρι. Στὰ πετρωτὰ τὰ βουναλάκια ἐλάτε, σὰ θέλετε, νὰ μὲ βρῆτε, μὰ πάντα ὕστερα ἀπὸ βροχὴ κι ἀπὸ δροσιά.

Ἄπὸ τότε κι ὕστερα ἔμαθαν οἱ ἄνθρωποι ν' ἀποζητοῦν τὸν κάβουρα, ὕστερα ἀπὸ τὸ θερισμό, ἀπὸ Ἰουνίου δηλαδὴ μέρες κι ἔπειτα. Καὶ τὸ σαλιγκάρι τὸ ἀποζητοῦν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Φλεβάρη ἢ στὴν ἀρχὴ τοῦ Μαρτιοῦ ποὺ ἀποκλαδεύουν τ' ἀμπέλια κι ἀρχίζουν τ' ἀνοιξιάτικα πρωτοβρόχια.⁴²

(Αἰτωλία)

Ὁ σκατζόχερος καὶ τὸ σιδερόχορτο.

Τὸ καταραμένο παιδί τῆς μάνας του, ὁ σκατζόχερος, εἶναι τὸ μόνο ζῶο ποὺ μπορεῖ νὰ βρῆ τὸ τεσσεροτρίφυλλο ἢ σιδερόχορτο. Αὐτὸ τὸ χόρτο σὰν τύχη νὰ τὸ ἔχη κανεὶς, μπορεῖ νὰ ἀνοιξὴ πόρτα ἀπὸ θησαυροφυλάκια, νὰ ρίξῃ τοίχους ἀχάλαγους, νὰ μπῆ ὅπου κι ἂν εἶναι κρυμμένος θησαυρὸς νὰ τὸν πάρῃ.

Τὸ θαματοργὸ αὐτὸ χορταρικό μόνο ὁ παλουκοφραγμένος σκατζόχερος μπορεῖ νὰ τὸ βρῆ, καὶ νὰ πῶς, ὅσοι τὸ θέλουν, μποροῦν νὰ τὸ βροῦνε.

Ἄναζητοῦν φωλιὰ σκατζόχερου, καὶ σὰν τὴν εὔρουν, χτίζουν ὀλόγουρά της τοῖχο μὲ πέτρες γιὰ νὰ μὴ μπορῆ τὸ ζῶο νὰ μπῆ νὰ θρέψῃ τὰ μικρά του.

Σὰν τὸν χτίσουν, παραφυλᾶνε. Πάει ὁ σκατζόχερος, κοιτάζει, ἀπ' ὀλόγουρα εἶναι τοῖχος! Νὰ τὸν χαλάσῃ δὲ μπορεῖ, γιὰ νὰ μπῆ στὴ φωλιά του!

Ἄμέσως φεύγει ἀπὸ κεῖ καὶ πάει νὰ βρῆ τὸ τεσσεροτρίφυλλο. Ξέρει πὼς ἓνα κλωνι τοῦ χορταριοῦ αὐτοῦ σὰν ἐγγίξῃ πάνω σὲ τοῖχο, τὸν ρίχνει κάτω. Παίρνει ἓνα στὸ στόμα του.

Μόλις γυρίσει ὁ σκατζόχερος μὲ τὸ χορτάρι στὸ στόμα, νὰ κι ὁ κρυμμένος μπροστά του, γιὰ νὰ τοῦ τὸ ἀρπάξῃ. Τὸ κατάφερε, γίνεται πλούσιος. Πάει σὲ ὑπόγεια, σὲ κάστρα ποὺ εἶναι κρύφτρες μὲ θησαυρούς, ἐγγίζει αὐτὸ τὸ χορτάρι καὶ τοῦ ἀνοίγονται διάπλατα. Μπαίνει καὶ τοὺς παίρνει.⁴³

(Αἰτωλία κι ἄλλοῦ)

42 Τὸ ἐπιστημονικὸ ὄνομα τοῦ σαλιγκαριοῦ εἶναι «*ἐλιξ ὁ πωματίας*», ὑπάρχουν δύο εἶδη σαλιγκάρια, κεῖνα ποὺ κλείονται μέσα στὸ ὄστρακό τους, καὶ τὰ γυμνοσαλιάγια ποὺ δὲν τρώγονται. Ζοῦν σὲ ὑγρὰ καὶ σκοτεινὰ μέρη, κι' ὅπου περνοῦν ἀφήνουν δρόμο ἀπὸ βλέννα.

Ὁ Ὅβιδ. (Μετ. ΙΕ' 481 κέξ.) λέει: Ἄν κόψῃς τὶς τσιμπίδες τοῦ κάβουρα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τὸ θάψῃς, ἀπὸ κεῖνο ποὺ θὰ θάψῃς βγαίνει σκορπιός.

Γνωστὴ ἢ παροιμία: *τί εἶν' ὁ κάβουρας, τί τὸ ζουμί του*, ποὺ λέγεται ὅταν πρόκειται γιὰ πρᾶμα δίχως ἀξία.

43 Κι ὁ σκατζόχερος ὅμως ξέρει τί ἀξία ἔχει τὸ χορτάρι, καὶ γι αὐτὸ μόλις ἰδῆ ἄνθρωπο κοντὰ του, τὸ καταπίνει, κι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ λίγοι ὡς τώρα βρῆκαν σιδερόχορτο.

Πιά ένα λάθος.

Ήταν εποχή που και τὰ ζῶα μιλοῦσαν γλῶσσα, καὶ μποροῦσαν νὰ συνεννοοῦνται. Τότε ἦταν καὶ πού μαζεύτηκαν ὅλα στὸ ἴδιο μέρος γιὰ νὰ σκεφτοῦν πόσον καιρὸ πρέπει νὰ μένη τὸ καθένα τους γκαστρωμένο. Στὴ συνέλευση ἔβαλαν πρόεδρο τὸ σκατζόχερο.

- 'Ὅ,τι σὺ πῆς, καλὰ εἰπωμένο! Ἔκαμαν.

Ὁ σκατζόχερος πρῶτα-πρῶτα εὐχαρίστησε τὰ ζῶα πού τὸν διάλεξαν γιὰ πρόεδρό τους, ἔπειτα ἄρχισε:

- Ἐσὺ γελάδα, θὰ μένης γκαστρωμένη ἐννιὰ μῆνες, ἢ προβατίνα θὰ μένη γκαστρωμένη πέντε μῆνες, τὸ γουρούνι τρεῖς κτλ.

Εἶπε γιὰ ὅλα τὰ ζῶα.

Τέλος ἦρθε κι ἡ δική του ἢ σειρά. Ἀπὸ λόγου μας τὸ ξέρομε πόσο δύσκολο εἶναι νὰ κανονίσουμε τὰ δικά μας, ἂν πρόκειται μάλιστα νὰ ὑποταχτοῦμε σ' ἓνα δίκαιο πού νὰ ἰσχύη γιὰ ὅλους. Τὸ ἴδιο κι ὁ σκατζόχερος, ὅταν ἦτον νὰ πῆ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἄρχισε νὰ τρέμη. Κι ἐνῶ εἶχε σὲ νοῦ νὰ πῆ, ὅτι πρέπει νὰ μένη γκαστρωμένος τρεῖς μῆνες, παραπῆρε ἡ γλῶσσα του ἀπὸ τὴ συγκίνηση, κι εἶπε τρία χρόνια.

Στὴ στιγμή τὸ μετάνοιωσε, ἀλλὰ τί τ' ὄφελος! Ήταν δυνατόν νὰ μὴν παραδεχτῆ γιὰ νόμο κείνο πού καὶ τ' ἄλλα ζῶα τὸ παραδέχτηκαν; Δηλαδή πῶς ὅ,τι πῆ θὰ εἶναι καὶ καλὰ εἰπωμένο!

Ἀπὸ μιὰ παραδρομὴ τῆς γλώσσας του λοιπὸν ὁ σκατζόχερος εἶναι καταδικασμένος νὰ σέρνη τὸ βάρος τῶν παιδιῶν του στὴν κοιλιὰ τρία χρόνια· ἀπὸ τὰ μεγάλα παράξενα τοῦ κόσμου κι αὐτό.⁴⁴

(Αἰτωλία)

Τὸ δελφίνι.

Θαλασσινὸ ζῶο εἶναι τὸ δελφίνι, μὰ ποιὸς καὶ ξεριανὸς ἀκόμα δὲν τῷ χει ἀκουστά; Ἴσως νὰ τὸ εἶδε κιόλας σὲ κανένα του ταξίδι στὴ θάλασσα. Αὐτὸ συντροφεύει τὸ παπύρι, κάποτε πλέοντας στὴν πλώρη, καὶ κάποτε ἀκολουθῶντας τὴν πρύμνη. Δὲν εἶναι σπάνιο καὶ πολλὰ μαζί δελφίνια νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παπύρι. Φορὲς - φορὲς κάνουν καὶ πῆδους παραπάνω ἀπ' τὸ νερὸ γιὰ νὰ παίξουν, ἢ γιὰ νὰ χάψουν ὅ,τι τοὺς πετάξεις· τόσο ἡμερὰ καὶ ξυπνὰ ζῶα εἶναι τὰ δελφίνια.

Οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσαν τὸ δελφίνι φίλο τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲν ἔσωσε στὰ παλιὰ χρόνια τὸν ξακουστὸ μουσικὸ Ἀρίωνα, πού κακοὶ σύντροφοι τὸν ἔσπρωξαν στὴ θάλασσα γιὰ νὰ πνιγῆ;

Ἀλλὰ καὶ σήμερα πιστεύουν οἱ ἄνθρωποι πῶς ἦταν καιρὸς πού τὰ δελφίνια ἀκολουθοῦσαν τὰ καράβια μὲ τὸν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ σώζουν τοὺς ναυαγοὺς στὰ ναυάγια.

44 "Ἐν τῶν βασκάνων ζῶων μέντοι καὶ ἐχθίνος ὁ χερσαῖος εἶναι πεπίστευται» (Αἰλιαν. π. ζ. 'Ι. Δ' 17).

Τοὺς δέχονταν στὴν πλάτη τους καὶ τοὺς ἔβγαζαν στὴν ἀκρογιαλιά. Κι οἱ ναυαγοὶ ὅμως ἤξεραν πὼς τὸ ἀκρογιαλίει εἶναι κίντυνος γιὰ τὸ δελφίνι, γι αὐτὸ καὶ μόλις πατοῦσαν σὲ ξέρα, τοῦ ἔδιναν μιὰ σπρωξιὰ νὰ πάη καὶ πάλι στὰ βαθιά. Ἔτσι τὸ δελφίνι δὲν εἶχε πιὰ φόβο νὰ ψοφήσῃ.

Μὲ τὸν καιρὸ τὰ δελφίνια ἔπαψαν νὰ τρέχουν κοντὰ στὰ καράβια ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικό.

Μιὰ φορὰ τὸ δελφίνι πῆρε στὴ ράχη του ἓνα ναυαγὸ καὶ τὸν ἔβγαλε σ' ἀκρογιαλιά. Περιμένει νὰ τοῦ δώσῃ τὴ σπρωξιὰ ὁ ναυαγός, γιὰ νὰ πάη στὰ βαθιά, τίποτα. Ὁ ἄνθρωπος εἶτε ἀπὸ φόβο εἶτε ἀπὸ ἄλλη αἰτία, ἦταν ἀποθαμμένος. Ἔτσι τὸ δελφίνι κεῖνο ψόφησε στὴν ἀκρογιαλιά. Ἀπὸ τότε ἔπαψαν καὶ τὰ δελφίνια νὰ δέχονται στὴν πλάτη τους ναυαγούς.⁴⁵

(Παράδ. Πολίτη)

45 Γιὰ τὴ νοημοσύνη τοῦ δελφινιοῦ ἔχουμε κι ἀπὸ ἀρχαίους εἰδήσεις. Αὐτοὶ παραδέχονταν πὼς κι ἔρωτα ἔδειξε τὸ δελφίνι σὲ κάποιο παιδὶ (ἴδ. Αἴλιαν. π. ζ. 'Ι. ΣΤ', 15).

«ἔπλει γοῦν ποτε πεντηκόντορον ἔχων, ὡς λόγος, Μιλησίους τινὰς ἄγουσαν ἄνδρας, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Νάξου καὶ Πάρου πορθμῷ τῆς νεῶς ἀνατραπέισης καὶ τῶν ἄλλων διαφθαρέντων, τὸν Κοίρανον ἔσωσαν δελφῖνες, ὑπὲρ ἧς φθάσαντες εἶχον εὐεργεσίας τὴν ἴσην ἀντιτιδόντες (γιατὶ ἐνῶ κάποτε οἱ ψαρᾶδες εἶχαν πιάσει δελφίνια, αὐτὸς τοὺς πλήρωσε καὶ τ' ἀφῆκαν ἐλεύθερα). καὶ ἐνθα ἐξενήξαντο ὀχοῦντες αὐτὸν ἄκρα δείκνυται καὶ ὕπαντρος πέτρα, καὶ καλεῖται ὁ χῶρος Κοιράνειος» (Αἴλιαν. π. ζ. 'Ι. Η', 3).

«Οἱ δελφῖνες... εἰσὶ φιλόανθρωποι» (Αἴλιαν. π. ζ. ΙΑ', 12).

«Ἦσαν δὲ ἄρα δελφῖνες καὶ νεκρῶν μνήμονες καὶ τῶν συννόμων ἀπελθόντων τοῦ βίου οὐδαμῶς προδόται. τὸν γοῦν ἑαυτῶν τεθνεῶτα ὑποδύντες εἶτα μέντοι κομίζουσι φοράδην ἐς τὴν γῆν τοῖς ἀνθρώποις πιστεύοντες θάψαι, καὶ Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ τούτω » (Αἴλ. π. ζ. ΙΒ', 6).

Τυρρηνοὶ ναῦτες γίνονται δελφῖνες. (Ὅβιδ. Μεταμ. Γ' 865-1035).

Γιὰ τὸν Ἀρίωνα κάνει λόγο κι ὁ Πλούταρχος στὸ Συμπόσιό του (87, 13, 22-91, 17 ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΑ

Τὸ βουβάλι.

Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ζῶα ποὺ δημιούργησε ὁ Σατανὰς εἶναι καὶ τὸ βουβάλι. Προσπάθησε ἔπειτα νὰ τὸ κάμη νὰ περπατήσει, μὰ δὲν τὰ κατάφερε. Καὶ τότε ὁ Σατανὰς κατάλαβε πὼς τὸ δημιούργημά του εἶναι ἄχρηστο.

Τὸ εἶχε ὅμως πλάσει τὸ βουβάλι πολὺ δυνατό, κι ὅταν θὰ πατοῦσε τὴ γῆ, θὰ τὴν ἔκανε νὰ τραντάζη σὰν ὅπου τραντάζη ἀπ' τὸ σεισμό. Ὅταν θὰ μούγγριζε, μούγγριζε τόσο δυνατὰ ποὺ καὶ στὴν κοιλιὰ τῆς μάννας του ἀκόμα παιδι ἂν βρισκόταν, ἀπὸ τὸ φόβο του θὰ πέθνησκε.

Ὁ Χριστὸς εἶδε τὰ τόσα καλὰ καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ βουβαλιοῦ, κι' αἰσθανόταν λύπη ποὺ δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ περπατήσει.

- Ἔ! ἀλαφροπάτη, τοῦ εἶπε μιὰ μέρα, ἐμπρός, περπάτα!

Ἐνα «ἄχ» ἔβγαλε τότε τὸ βουβάλι μέσα ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια του, μούγγρισμα βραχνὸ κι ἄρχισε νὰ περπατῆ.

* * *

Θέλει νὰ τρέξη τὸ βουβάλι, μὰ τὸ κρατεῖ ὁ φόβος, μὴν τυχὸν καὶ βουλιάξει, ἐνῶ θὰ βαδίζει γρήγορα. Γι' αὐτὸ κι ὅλο μὲ δισταγμὸ βηματίζει καὶ διστάζει στὸ κάθε τι ποὺ θέλει νὰ κάμη. Σὰν ἰδῆ ἄνθρωπο μπρός του, τὸν φαντάζεται λόφο. Κι' ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα πιὸ πολὺ μισεῖ τὸ πρόβατο ἀπὸ τὴν ἐξῆς αἰτία:

Στὰ παλιὰ χρόνια εἶχε μ' αὐτὸ μεγάλη φιλονικία.

- Ὅχι ἐγὼ τρώω πολὺ χορτάρι, ὄχι ἐσύ! αὐτὴ ἦταν ἡ φιλονικία τους.

Μὲ τὰ πολλὰ ἤρθαν σὲ συμφωνία:

- Γιὰ νὰ φανῆ ποιὸ ἀπὸ μᾶς τὰ δύο ἀντέχει περισσότερο, εἶπαν, θὰ βοσκῆσωμε στὸ λιβάδι ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ὅποιο ἀπὸ μᾶς καταφέρει νὰ βόσκη ὀλάκερη τὴ μέρα δίχως καὶ νὰ κοπρίση, αὐτὸ θὰ εἶναι καὶ νικητής.

Μπῆκαν λοιπὸν στὸ λιβάδι μέσα κι ἄρχισαν.

Τὸ πρόβατο δὲ μπορούσε νὰ βαστάξη τὴν κοπριά μέσα του καὶ κόπρισε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κοπριά του εἶναι σὰν τὰ μικρὰ κουφέτα, τὸ βουβάλι δὲν ἀντιλήφτηκε. Οὔτε καὶ μπορούσε νὰ καταλάβῃ πὼς κοπρίζει, γιὰτὶ τοῦ προβάτου ἡ πλατιὰ οὐρά, δὲν τὸ ἄφηνε γιὰ νὰ ἰδῆ.

Καὶ τὸ βουβάλι φούσκωσε, στενοχωρήθηκε κι ἤθελε νὰ κοπρίση, ἀπὸ φιλοτιμία ὅμως κάλλιο προτιμοῦσε τὸ θάνατο, παρὰ νὰ μὴ νικήση.

Ἄπ' τὸ πολὺ φούσκωμα ἀδύνατο ἦταν γιὰ ν' ἀνθέξη τὸ βουβάλι, κι ἔπεσε. Ἐνῶ ξεψυχοῦσε:

- Τὸ πονηρό, εἶπε, μὲ γέλασε! μὰ κι ἐγὼ τ' ἀφήνω τὴν κατάρρα μου, ἡσυχία νὰ μὴν ἔχη πιά, κάθε ὥρα καὶ στιγμή νὰ κοπρίζη.

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα τὸ πρόβατο ὥρα καὶ στιγμή δὲν περνάει ποὺ νὰ μὴν κοπρίζη.

(Ἀρχεῖον Θρακιικὸν
Πολ. Παπαχριστοδοῦλου, Τόμ. Α', σ. 24)

Ὁ γαῖδαρος.

Ἦταν ἀκόμη ἡ ἐποχὴ ποὺ δημιουργότανε ὁ κόσμος καὶ τὰ ζῶα. Δημιουργοῦσε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ Θεός, δημιουργοῦσε ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ Διάβολος.

Μιὰ μέρα ὁ Διάβολος γιὰ νὰ ἀντιπράξει τὸ Χριστό, δημιούργησε ἓνα γαῖδαρο· ὅμως ζωὴ νὰ τοῦ δώση δὲ μπορούσε. Καὶ τότε σηκώνεται, πηγαίνει καὶ παρακαλεῖ τὸ Χριστὸ νὰ τοῦ τὸν ζωντανέψη.

Ὁ Χριστὸς δὲ θέλησε νὰ δυσαρεστήση τὸ Διάβολο, ἔρχεται λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ τὸν εἶχε στημένον, καὶ λέει:

- Ἀναστήσου, γαῖδαρε, σὺ θὰ εἶσαι τῆς φτωχολογιᾶς τὸ δεξιὸ χέρι!

Μεμιᾶς τὸ ζῶο ζωντάνεψε κι ἀπὸ τότε ὑπάρχει στὸν κόσμο.

Φτωχοὶ ἄνθρωποι ποὺ δὲ μπορούν νὰ θρέψουν μουλάρη ἢ ἄλογο, ἔχουν τὸ γαῖδαρό τους. Τὸν φορτώνουν ξύλα, καὶ τὰ φέρνει στὸ σπίτι, τὸ ἄλεσμα, καὶ τὸ φέρνει στὸ μύλο. Στὸ γαῖδαρο φορτώνουν τὴν κοπριά νὰ τὴ φέρη στὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια. Πρῶτο παραχέρι τους ὁ γαῖδαρος, καὶ δίχως αὐτὸν πολὺ κακὴ θὰ ἦταν ἡ ζωὴ τους.

(Αἰτωλία)

ψύλλος - ψεῖρα.

1) Πῶς ἔγιναν οἱ ψύλλοι.

Λίγο δουλεύουν οἱ γυναῖκες καὶ πολλὰ ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἄντρες, κι ἂν ἐξαιρέσωμε τίς γυναῖκες ποὺ ζοῦν στὰ χωριά, τέτοιες εἶναι σχεδὸν ὅλες ὅσες μένουν στὶς πολιτείες.

Γι' αυτό κι ο Θεός, που όλα τὰ βλέπει και τὰ διορθώνει, σκέφτηκε νὰ βρῆ μέσο νὰ ἀναγκάσῃ τὴ γυναῖκα νὰ δουλεύῃ. Ἦτον τὸν καιρὸ που ἔπλασε τὸ ἀντρώγυνο ὁ Θεός. Καὶ παρατήρησε ὅτι ὁ ἄντρας ἔπιασε τὴ δουλειά του γιὰ νὰ οἰκονομάῃ τὰ μέσα τῆς ζωῆς.

Ἡ γυναῖκα τίποτε τὰ περίμενε ὅλα ἀπὸ τὸν ἄντρα δίχως ἔννοια καὶ συλλογῆ. Μιὰ μέρα ἢ πρωτόπλαστη γυναῖκα ἔπιασε μιὰ λιακάδα καὶ ξαπλωμένη πάνω στὰ χορτάρια, λιαζότανε.

- Ἐγὼ τὴν ἔπλασα, εἶπε ὁ Θεός, γιὰ νὰ βοηθᾷ τὸν ἄντρα, κι ὄχι πεσμένη φαρδουὰ - πλατειὰ νὰ περιμένῃ: «πέσε πίττα νὰ σὲ φάω!»⁴⁶ δὲν εἶναι καλὴ δουλειὰ αὐτή!

Κι ἀμέσως ὁ Θεὸς πῆρε μιὰ φούχτα χῶμα καὶ τῆς τὸ πέταξε.

Μόλις ἡ τεμπέλα ἔνωσε, πὼς κάτι τὴν πειράζει, σηκώνεται κι ἀρχίζει νὰ φάχνηται. Ζωύφια μαῦρα μὲ μεγάλα πόδια πηδοῦσαν ἐδῶ ἐκεῖ καὶ τὴν τσιμποῦσαν.

Ἀπὸ τὸ χῶμα που τῆς ἔρριξε ὁ Χριστὸς εἶχαν γίνεῖ οἱ φύλλοι, κι ἔτσι ἡ γυναῖκα βρῆκε δουλειά: θέλοντας καὶ μὴ κυνηγάει τοὺς φύλλους γιὰ νὰ μὴν τὴν τσιμποῦν. Νά, ποῦ «μπῆκαν οἱ φύλλοι στ' αὐτιά της!»⁴⁷

(Αἰτωλία)

2) Ὁ φύλλος καὶ ἡ ψεῖρα.

Ὁ φύλλος στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦτον μεγάλο θερίο, κι ὄχι ὅπως εἶναι τώρα ἓνα μικρὸ ἔντομο.

Αὐτὸ τὸ θερίο, ὅταν διψοῦσε, ἤθελε νὰ πίνῃ ἀνθρώπινο αἷμα. Ὅσο ὅμως κι ἂν ἔπινε, χορτασμὸ δὲν εἶχε. Ἐξάλλου καὶ ποῦ νὰ βρῆ τόσο πολὺ αἷμα γιὰ νὰ τὸ πιῇ!

Μιὰ μέρα πῆρε ἀπόφαση νὰ πάῃ στὸ θεὸ γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ παράπονα.

- Θεέ μου, τί φταίω ἐγὼ που πλάστηκα νὰ διψῶ γι' ἀνθρώπινο αἷμα; Σὺ που δημιούργησες αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, ἔχεις καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ βρῆς τὸν τρόπο νὰ χορταίνω!

Ὁ θεὸς ἀναγνώρισε τὰ δίκαια παράπονα τοῦ φύλλου καὶ βρῆκε τρόπο νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Τὸν ἔκαμε ἔντομο μὲ ψηλὰ πόδια.

Πήγαινε, τοῦ λέει, καὶ τρῶγε ὅσο θέλεις ἀνθρώπινο αἷμα.

Λεβεντιά ἡ ζωὴ τοῦ φύλλου ἀπὸ τότε κι ὕστερα. Βλέπει τὰ χάλια τῆς ψείρας που δὲ μπορεῖ νὰ μετατοπίσῃ ἀπὸ δῶ ὡς ἐκεῖ καὶ τὴν κοροϊδεύει.

- Θειὰ σβαρνού, τῆς λέει, ματατόπα καὶ λίγο! Ὅλο στὸ ἴδιο μέρος θὰ βόσκης;

Περίεργη εἶναι καὶ ἡ ἱστορία τῆς ψείρας:

Πρὶν νὰ ρθῇ ὁ Χριστὸς κάτω στὴ γῆ, ψεῖρες δὲν ὑπῆρχαν. Ἐνῶ γύριζε τὸν κόσμον ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἔφτασε καὶ σὲ ἓνα χωριὸ μιὰ μέρα, κι ἔκαμε κατάλυμα στὸ σπίτι ἑνὸς φτωχοῦ.

Οἱ νοικοκυραῖοι στὸ σπίτι ἐκεῖνο δὲν τοὺς ἔφτανε που ἦταν φτωχοί, εἶχαν καὶ τεμπελιά. Τοὺς ἔτρωγε κι ἡ ἀπλυσιά.

46 Παροιμία που λέγεται γιὰ τὸν ὀκνηρό.

47 Τὸ λέει ἡ παροιμία.

Βρώμα ανυπόφορη πήρε από τὴ μύτη τὸ Χριστό, μόλις μπῆκε.

- Ἄ! αὐτὸ δὲ συχωριέται, λέει, θὰ πλάσω κι ἐγὼ ἓνα ζώυφιο ποὺ μόνο πάνω σὲ βρώμικο σῶμα θὰ μπορῆ νὰ ζῆ. Ἡ βρωμιά τους θὰ εἶναι καὶ ζωὴ του. Θὰ τοὺς τσιμπᾶ κι ἔτσι θὰ ἀναγκαστοῦν θέλοντας καὶ μὴ νὰ καθαρίζονται.

Ὅπως κι ἔκαμε, ἔπλασε τὴν ψεῖρα ποὺ γιὰ νὰ τὴν ξεφορτώνονται οἱ ἄνθρωποι, ἓνας μονάχα τρόπος ὑπάρχει ἢ καθαριότητα. Αὐτὴ εἶναι καὶ ὁ θάνατός της.

(Αἰτωλία)

Τὰ βόδια μιλοῦν.

Ἐκεῖ κατὰ τὰ μεσάνυχτα, πρὶν ἀπὸ τ' Ἅγια Φῶτα, ὁ τοῦ Γεναριοῦ, τὰ βόδια μιλάνε γλῶσσα ἀνθρώπινη. Καὶ ρωτᾶει τὸ ἓνα βόδι τὸ ἄλλο:

- Πῶς τὰ περνᾶς, ἐσὺ, μὲ τὸν ἀφεντικὸ σου, ἀδερφέ;
- Καλὰ, χίλιους χρόνους νὰ ζήση ὁ ἀφεντικός μου!
- Κι ἐγὼ περνᾶω, πολὺ καλὰ!

Ἕνας γεωργὸς κάποτε ἄκουε ἀπὸ ἄλλους πῶς μιλάνε καὶ τὰ βόδια μιὰ φορὰ τὸ χρόνο. Ἀλλὰ δὲν τὸ πίστευε.

Ἦθελε μὲ τὰ ἴδια του τ' αὐτιά ν' ἀκούσῃ. Λοιπὸν τι κάνει. Πρὶν βραδιάσῃ, τὴν παραμονὴ τῶν Φῶτων, πάει δίχως νὰ τὸν δῆ κανεὶς καὶ χώνεται μέσα στ' ἄχυρα τοῦ στάβλου. Παραπέρα, στὸ παχνὶ ἦταν δεμένα καὶ τὰ βόδια του. Μάτι δὲν ἔκλεισε ὁ ἄνθρωπος κεῖνο τὸ βράδυ, ὥσπου νὰ ρθοῦν τὰ μεσάνυχτα. Ὅπου πράγματι ἔφτασε ἡ ὥρα, καὶ τὰ βόδια ἄρχισαν νὰ μιλάνε ἀνθρώπινα.

Τέντωσε τ' αὐτί του κι ἀκροαζότανε.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα τὰ βόδια. Στὸ ὕστερο σῶπασαν. Ὁ γεωργὸς σὰ δὲν ἄκουε πιὰ τίποτα, ἐτοιμαζόταν γιὰ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ στάβλο. Κάνει νὰ σηκωθῆ:

- Μωρέ, τί εἶναι κεῖνο ποὺ μαυρίζει ἐκεῖ πέρα στὴ γωνία; λέει τὸ ἓνα βόδι.
- Δὲν ξεχωρίζεις τί εἶναι, ἀδερφέ; Ἐγὼ τὸ βλέπω καλὰ, εἶναι κούτσουρο! Καὶ μὲ τὸ λόγο θαῦμα ἔγινε. Ὁ ἀφεντικὸς τῶν βοδιῶν μεταμορφώθηκε σὲ κούτσουρο. Περιμένουν οἱ δικοὶ του, γιὰ νὰ φανῆ στὸ σπῖτι ὁ ἄνθρωπός τους, τίποτε! Πέρασε μιὰ μέρα, πέρασαν δυό..., πέρασαν μῆνες, πέρασε ὀλάκερος χρόνος, ἄδικα περιμένουν.

Πάνω στὸ χρόνο, ἴδια βραδυὰ κι ἴδια ὥρα τὰ βόδια ἦταν δεμένα στὴ φάτνη, ὅπως καὶ πέρσι.

Ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα κι ἄρχισαν πάλι τὴν ἀνθρώπινη κουβέντα τους.

Εἶπαν πολλὰ· ἡ ὥρα περνοῦσε, κι ἡ νύχτα ἔκλινε πιὰ κατὰ τὸ πρωῖ. Ρωτᾶει τέλος τὸ ἓνα βόδι:

- Δὲ μοῦ λές, ἀδερφέ, τι νὰ εἶναι κεῖνο στὴ γωνία ποὺ μαυρίζει; Ἦτον ὁ ἀφεντικός τους ποὺ πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνο εἶχε γίνεῖ κούτσουρο.

- Καὶ τὸ ρωτᾶς; ἀπαντᾷ τ' ἄλλο βόϊδι, νὰ ὁ ἀφεντικός μας εἶναι!

Καὶ μὲ τὸ λόγο θαῦμα ἔγινε. Τὸ κούτσουρο ξανάγινε ἄνθρωπος, ὅπως ἦτον καὶ πρὶν ἀπὸ ἓνα ἔτος.

Πάει ὁ γεωργὸς στὸ σπίτι του, τί νὰ ἰδῆ! Ἡ γυναῖκα του στὰ ὀλόμαυρα ντυμένη, τὰ παιδιὰ του μὲ μαῦρα ποκάμισα καὶ πένθος στὸ χέρι... Περίμεναν τόσον καιρό, κι ἀφοῦ δὲ φαινόταν πουθενά, τὸν ἔκλαψαν, τοῦ ἔκαναν μνημόσυνα καὶ λυποκρατοῦσαν ἀκόμα.

Ποιὸς ὅμως μπορεῖ τώρα νὰ περιγράψῃ τὴ χαρὰ τους! Πέταξαν τὰ μαῦρα κι ἄρχισαν τὰ γλέντια.

Τότε τοὺς διηγήθηκε ὅλα, ὅσα εἶδε κι ἄκουσε στὸ στάβλο τιμωρημένος ὀλάκερο ἓνα ἔτος.

Καὶ μαθεύτηκε τὸ πάθημά του σ' ὅλον τὸν κόσμον, καὶ πίστεψαν οἱ ἄνθρωποι πὼς τὰ βόδια πράγματι μιᾶνε ἀνθρώπινη γλῶσσα τὰ μεσάνυχτα πρὶν τὰ Φῶτα.

(Αἰτωλία)

Δικέρατο φίδι.

Φίδια στὸν κόσμον εἶναι πολλὰ καὶ μὲ λογίων λογίων χρώματα, μὰ κέρατα ἄλλο δὲν ἔχει, ἔξον ἀπὸ τὸ λιόκρινο⁴⁸. Αὐτὸ βγαίνει τὸ Μεγ. Σαββάτο κι ἔχει δυὸ κερατάκια στὸ κεφάλι. Καὶ τὸ περίεργο εἶναι πὼς τὰ κέρατά του πέφτουν μόνον τους, ἀρκεῖ νὰ ξέρῃς τί νὰ κάμῃς.

Εἶδες δηλαδὴ τέτοιο φίδι, πάρε τὴ σκούφια σου, τὸ ζουνάρι, τὴν κάλτσα σου ἢ ὅτι ἄλλο ἔχεις πρόχειρο καὶ πεταξέτο πάνω του. Τὸ φίδι θὰ ἀρχίσῃ νὰ σκούζῃ, δυνατά. Καὶ τὸ σκούξιμό του ἂν ἀκούσης, πᾶς χαμένος! ἀνάγκη λοιπὸν νὰ βουλώσης καλὰ μὲ κερὶ τὰ αὐτιά σου πρῶτα.

Ρεκάζει σὰν τὸ γουρούνι ποὺ σφάζουν, ἀπὸ λύπη γιατί χάνει τὰ κέρατά του. Ἄλλὰ σὰν τὸ πάρη ἀπόφαση πὼς ἔχασε τὸ θησαυρό του, παύει τὸ ρεκατό, τότε τὸ πλησιάζεις καὶ παίρνεις τὰ κέρατα.

Ὅσοι ἔτυχε νάχουν λιόκρινο κέρατο μπορεῖ νὰ κάμουν θαύματα.

Θέλεις π.χ. νὰ γιαιτρέψῃς ἓνα σεληνιασμένο, βάλε νερὸ ἄκριτο τὴ νύχτα φερμένο ἀπὸ βρύση σ' ἓνα ποτήρι, βγάλε τὸ ποτήρι στ' ἀστέρια, ρίξε μέσα καὶ τὸ κέρατο, τόφτιασες τὸ θαυματουργὸ φάρμακο· εἶναι τὸ ξαστρισμένο νερό, ὅπως τὸ λένε. Ἀφοῦ μείνῃ ὀλάκερη τούτη τὴ νύχτα ὄξω, τὸ δίνουν τὸ πρῶν καὶ τὸ πίνει ὁ σεληνιασμένος. Γίνεται καλὰ.

Κι ἀπὸ ἄλλες πολλὲς ἀσθένειες γιαιτρεῖει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λιόκρινο τὸ κέρατο, γι αὐτὸ κι ὅσοι ἔτυχε νὰ τόχουν, σὰν κόρη ματιοῦ τὸ φυλάνε. Δυστυχῶς ὅμως ἐλάχιστοι ἔχουν.⁴⁹

48 Λέγεται καὶ ξεραμένο.

49 Φίδια μὲ φτερὰ ἀναφέρει καὶ ἡ Ἁγία Γραφή, μὰ μὲ κέρατο ὄχι. Ἐκ τῆς ρίζης τοῦ ὄφως ἐξελεύσεται

(Αιτωλία)

Ἡ μονομερίδα.

Ποιὸς μπορεῖ νὰ πιστέψῃ πὼς ὑπάρχει φίδι μὲ δυὸ κεφάλια, κι ὅμως μερικοὶ τὸ πιστεύουν, γιατί τὸ ἄκουσαν ἀπὸ ἄλλους ποὺ εἶδαν τὴ μονομερίδα μὲ τὰ δυὸ κεφάλια.

Τὸ μάκρος τῆς δὲν εἶναι παραπάνω ἀπὸ μιὰ πιθαμὴ, καὶ μόλις μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἔμπρός, γιατί τὴν τραβάει τὸ ἀντίθετο κεφάλι τῆς πρὸς τὰ πίσω. Εἶναι ζήτημα λοιπόν, ἂν σὲ μιὰ μέρα θὰ μπορέσῃ ἡ μονομερίδα νὰ προχωρήσῃ ὅλο ὅλο μιὰ πιθαμὴ πρὸς τὸ μέρος ποὺ εἶναι τὸ πιὸ δυνατὸ κεφάλι τῆς.

Μερικοὶ ποὺ βρῆκαν μονομερίδα στὸ δρόμο, δὲν τόλμησαν νὰ τὴ σκοτώσουν, ἀπὸ φόβο. Λένε: ὅποιος βρῆ φίδι μὲ δυὸ κεφάλια καὶ τὸ σκοτώσῃ, στὸν ἴδιο χρόνο μέσα πεθαίνει.

Ἄν κανεὶς ἀπὸ ἄγνοια σκοτώσῃ μονομερίδα, ἀμέσως πρέπει νὰ πάρῃ ἓνα κόκκινο ἢ ἄσπρο πανὶ καὶ νὰ τὴ σαβανώσῃ ἀπαράλλαχτα ὅπως σαβανώνουν τὸν πεθαμένον κι ὕστερα νὰ τὴ θάψῃ. Μπορεῖ τότε νὰ γλυτώσῃ τὸ θάνατο, εἰδᾶλλως ζωντανὸν δὲν τὸν βρίσκει ὁ καινούριος χρόνος.

Πολλοὶ παραδέχονται πὼς καὶ νὰ ἰδῇ κανεὶς μονομερίδα, φόβος εἶναι νὰ πεθάνῃ στὸ χρόνο μέσα. Ἄφησε ἂν τὸν φάῃ! Σωτηρία δὲν ἔχει πιά. Πόσο ἄμυαλες εἶναι οἱ μητέρες ποὺ καταριῶνται τὰ παιδιὰ τους:

- Ἔ, ποὺ νὰ σὲ φάῃ κακὴ μονομερίδα!⁵⁰

(Αιτωλία)

βασιλίσκος· καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἔσται φλογερὸς πετώμενος ὄφεις (Ἡσ, ιδ', 29).

Ἐν τῇ γῆ τῆς θλίψεως καὶ τῆς στενοχωρίας ὅπου εὐρίσκετο ὁ δυνατὸς λέων καὶ ὁ φλογερὸς πτερωτὸς ὄφεις. (Ἡσ. λ', 6).

Λιόκρινο μπορεῖ νὰ ἐτυμολογηθῇ ἡλιόκρινο (κατὰ τὸ ἡλιόκριση = λιόκριση), ἀλλὰ γιατί ἡλιόκρινο, δὲ μπορεῖ μὲ βεβαιότητα νὰ πῆ κανεὶς τίποτε.

- 50 «Ὁ Αἰλιανὸς γράφει: Παμμένης ἐν τῷ περὶ θηρίων σκορπίους λέγει γίνεσθαι πτερωτοὺς καὶ δικέντρος ἐν Αἰγύπτῳ... καὶ ὄφεις δικεφάλους, καὶ ἔχειν δύο πόδας κατὰ τὸ οὐραῖον τούτους» (Αἰλιαν. π. ζ. 'I. ΙΓ', 42). Ὁ Βαλαωρίτης (Ποιήμ. τόμ. Β', σελ. 888. ἔκδ, 1891) λέει: «Μονομερίδα ; ὄφεις μικρὸς, θανατηφόρος. Ἐκ δὲ τῆς ἀμβλύτητος τῆς οὐρᾶς προῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι δικεφάλον εἶναι τὸ ἔρπετόν τοῦτο. Ἐμποιεῖ τρόμον ἢ ζοφερὰ αὐτοῦ χροιά καὶ καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνον ὡς ἔκ τῆς μικρότητος αὐτοῦ. Πρὸς τὸν ἐπιμόνως ἀρνούμενον τὴν ἐκτέλεσιν ἐπανειλημμένης προσταγῆς καὶ ἐντόνως ἐκφωνοῦντα: ὄχι! ἐκτοξεύεται τὸ ὄχι καὶ μονομερίδα! Τὸ μὲν πρῶτον ὡς παρήχησις τοῦ ὄχι καὶ ὡς ἐμφαίνον ἄλλην ὄψιν ἐπίσης θανατηφόρον, τὸ δὲ δεύτερον πρὸς ἐπίτασιν τῆς κατάρτας. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐπικίνδυνοι θεωροῦνται παρ' ἡμῖν ὁ ἀστρίτης καὶ τὸ ἀκονάκι, περὶ οὗ καὶ τὸ δημῶδες:

Ἄν σὲ φάῃ τ' ἀκονάκι
τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φτυαράκι.»

Τὸ σαράκι.

Τὸ σαράκι (θριψ) στὴν Κρήτη τὸ λένε *Λάθρακας*. Τί εἶναι αὐτὸ τὸ σαράκι; Σκουλήκι ποὺ τρυπάει σανίδια, πατόξυλα, δοκάρια κι ὅτι ἄλλο εἶναι καμωμένο ἀπὸ μαλακὸ ξύλο. Ποιὸς δὲν ξέρει τὸ τρίκι τρίκι π' ἀκούεται νύχτα κάποτε καὶ μέρα σὲ χωριάτικα σπίτια ἀταβάνωτα κι ἀκάπνιστα! Τοῦ σαρακιοῦ τὸ τρωγάνισμα εἶναι κείνο ποὺ ἀκατάπαυστα προσπαθεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν ξυλεία καὶ νὰ ρίξῃ κάτω στέγες καὶ πατώματα.

Καὶ λένε: Στὰ παλιὰ χρόνια, εἶχε κάποιος παρμένη ἀπ' τὸ θεὸ τὴ χάρη νὰ νιώθῃ τῶν ζώων τὴ γλῶσσα.

Μιὰ μέρα ἔτυχε νὰ ξενοχτάῃ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη σ' ἓνα χάνι.

Ὅλην τὴ νύχτα τὰ σαράκια τρωγάνιζαν στὰ δοκάρια τῆς στέγης κι ἀπὸ τὸν κρότο ἀγρυπνοῦσε. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἄκουσε μιὰ κουβέντα:

- Θέλεις πολὺ, ἀδερφέ, γιὰ νὰ φτάσῃς στὴν καρδιὰ τοῦ ξύλου;
- Σὲ μιὰ ὥρα τελειώνω. Ὅλο καὶ κοντεύω, μὰ πάντα ἀργότερα ἀπὸ σένα θὰ τελειώσω.

Τὰ σαράκια μιλοῦσαν.

Δὲ χάνει καιρὸ, πετιέται ἀπὸ τὴ θέση του, στρώνει παραπέρα καὶ ξανακοιμᾶται.

Αὐτὸ ἦταν καὶ ἡ σωτηρία του.

Πολλὴ ὥρα δὲν πέρασε, καὶ νά, ἀκούει ἓνα κράκ. Τὸ δοκάρι ποὺ τρωγάνιζαν τὰ σαράκια ἔπεσε, ἐκεῖ ὅπου ἦταν κοιμισμένος πρὶν. Φτηνὰ τὴ γλύτωσε, καὶ χάρη στὴ γνώση του.

Ἄν δὲν ἤξερε τὴ γλῶσσα τῶν σαρακιῶν, θὰ πήγαινε κι αὐτὸς «μετὰ τῶν ἄλλων φίλων».⁵¹

51 «ὁ μὲν ἰός, ἂν σκοπῆς, τὸ σιδῆριον, τὸ δ' ἰμάτιον οἱ σῆτες, ὁ δὲ θριψ τὸ ξύλον». (Μένανδρος ἐν Ἀδῆλ. 12)
«ἐλάτῃ, πεύκῃ... ἐσθίεται τὰ ἐν τῇ γῆ ὑπὸ σκωλήκων καὶ ὑπὸ θριπτῶν» (Θεόφρ. Ε' 4,4). εἶναι σκουλήκι: «Οἱ δὲ θρίπες ὅμοιοί εἰσι τοῖς σκώληξιν, ὑφ' ὧν τετραίνεται κατὰ μικρὸν τὰ ξύλα» (Θεόφρ. Ε', 4,5).

Μ' ἔφαγε τὸ σαράκι.

Ἔχει σαράκι στὴν καρδιά.

Εἶναι φράσεις λαϊκὲς ποὺ τὶς λένε σὰν παροιμίες σὲ ψυχολογικὲς καὶ ἠθικὲς συντριβές.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΣΕ ΖΩΑ

Ἡ ἀρκούδα.

Πρὶν γίνῃ ζῶο ἡ ἀρκούδα, ἦταν γυναίκα, ποὺ κακοπαντρεύτηκε· κακὴ τῆς τύχῃ πῆγε σὲ ξένο χωριό, μακριὰ ἀπ' τοὺς δικούς τῆς, καὶ τὸ χειρότερο ἔπεσε σὲ κακὰ χέρια χωριάτισσας πεθερᾶς ποὺ ἡ μόνη χαρὰ τῆς ἦταν νὰ τὴ βασανίζῃ.

- Τοῦτο δὲν τόκαμες καλά, κείνο ἔγινε στραβά, εἶσαι τεμπέλα! πῆγαινε δῶ, πῆγαινε ἐκεῖ! νὰ ἡ ζωὴ τῆς, ζωὴ τυραννημένη.

Τὸ παράπονό τῆς σὲ ποιὸν νὰ τὸ πῆ, δὲν εἶχε. Στὸν ἄντρα τῆς; κι αὐτὸς ἔπαιρνε τὸ μέρος τῆς μητέρας του· ἔτσι μόνο στὰ δάκρυα ποὺ ξέσπαζε εὔρισκε παρηγοριά, ὅμως οὔτε κι αὐτὰ μαλάκωναν τὴ σκληρὴ καρδιὰ τῆς ἀπονῆς πεθερᾶς.

Μιὰ μέρα τῆς λέει ἡ πεθερὰ μὲ θυμό.

- Πάρε αὐτὰ τὰ μαλλιά, νὰ πᾶς κάτω στὸ ρέμα ποὺ τρέχει τὸ νερὸ νὰ τὰ πλύνῃς, κι ἀσπρισμένα νὰ τὰ φέρῃς πίσω.

Τὰ μαλλιά ἦταν μαῦρα ἀπὸ φυσικό τους, καὶ τὸ ἤξερε πὼς δὲν ἀσπρίζουν, μὰ «ὄχι» νὰ πῆ, δὲ μποροῦσε ἡ ἄμοιρη.

Τὰ πῆρε τὰ μαλλιά καὶ κατέβηκε στὸ ρέμα, τάριξε στὸ νερὸ μέσα κι ἄρχισε νὰ τὰ πλένῃ. Τάτριψε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ· βασίλεμα ἡλιοῦ, κι ἀκόμα ἔπλυνε, ἀλλὰ τὰ μαλλιά δὲν ἄσπριζαν.

Σὰν πῆραν τὰ σούρουπα ἔβαλε τὰ μαλλιά στὴ σκάφη τὴν πῆρε στὸν ὦμο καὶ γύρισε κλαίοντας.

Καλησπέρισε τὴν πεθερὰ τῆς.

Οὔτε καὶ νὰ τὴν ξεκαλησπερίσῃ ἡ Λάμια δὲν καταδέχτηκε, μόνο ρώτησε:

- Τάσπρισε;

- Μάννα μου, τῆς λέει, μπορεῖ ν' ἀσπρίσῃ μαλλὶ ἀπὸ φυσικό του μαῦρο!

- Ἀκοῦς ἡ Στρίγλα! ἔκαμε ἡ κακὴ πεθερὰ. Κοιμήσου τώρα, κι αὔριο μὲ τὰ ξημερώματα πάρε τα καὶ νὰ πᾶς πάλι στὸ ρέμα. Θὰ τὰ ἀσπρίσῃς, εἰδεμὴ μαύρη ζωὴ θὰ κάμῃς ἐδῶ μέσα!

Σηκώνεται τὸ ἄλλο πρωὶ ἡ ἄτυχη νύφη, τὰ παίρνει καὶ πάει.

Στὸ δρόμο ποὺ πῆγαινε, κάπου κοντοστάθηκε. Γυρίζει τὰ μάτια τῆς στὸν οὐρανὸ καὶ λέει:

- Θεέ μου, τίποτε άλλο δὲν ἀπομένει σὲ μένα, παρὰ ὁ θάνατος. Θὰ πέσω νὰ πνιγῶ στὸ ρέμα, νὰ βρῶ γιὰ πάντα τὴν ἡσυχία μου.

- Ἀμαρτία μεγάλη ἢ αὐτοκτονία! τῆς φάνηκε πὼς ἄκουσε.

- Καὶ τὸ δέχεσαι, Θεέ μου, νὰ ζῶ τὴ βασανισμένη αὐτὴ ζωὴ ποὺ ζῶ;

- Ὅχι εἶπε ἡ συνείδησή της.

- Καὶ τότε... ἐπιτρέπεις τὴν ἐκδίκηση;

- Τὴν προτιμῶ, γιὰ νὰ πάη τὸ δίκιο στὴ θέση του, τί ζητεῖς ἀπὸ μένα;

- Νὰ μὲ κάμης ἄγριο θερίο, νὰ σπαράξω τὴν κακὴ πεθερά μου!

- Ἄς γίνη αὐτὸ ποὺ ζητᾶς, εἶπε ὁ Θεός.

Καὶ μὲ τὸ λόγο ὁ ἄνθρωπος ἔβγαλε τρίχες μαῦρες καὶ καστανές σ' ὄλο της τὸ σῶμα, μάκρυνε τὸ στόμα της κι ἔφτιασε μπρὸς μουσούδα· ἔγιναν καὶ τὰ χέρια της πόδια· μάκρυναν νύχια χεριῶν καὶ ποδιῶν, μεταμορφώθηκε σὲ Ἀρκούδα. Μανιωμένη ἡ ἀρκούδα τράβηξε ἴσια στὸ σπίτι της.

- Ἐνα θερίο, ἓνα θερίο! ἔκαναν ὅσοι τὴν εἶδαν.

Σὰν εἶδε μιὰ ἀγριεμένη ἀρκούδα ἢ πεθερά της, τρόμαξε, κι ἔκαμε νὰ φύγη· δὲν πρόφτασε ὅμως, τῆς τάμπηξε κιόλας τὰ νύχια στὸ κορμὶ καὶ τὴ σπάρραξε.

Πῆγε τὸ δίκιο στὴ θέση του ἀλλὰ κι ἡ ἄμοιρη νύφη δὲν ξανάγινε ἄνθρωπος. Καὶ τώρα ἀκόμα δὲ λησμονάει τὴν καταγωγὴ της. Σὰν ἰδῆ ρόκα μὲ τουλούπα, ὁ νοῦς τῆς πάει στὰ μαῦρα μαλλιά ποὺ τῆς εἶχε δώσει ἡ πεθερὰ νὰ πάη νὰ τὰ πλύνη, καὶ δαιμονίζεται.

Ὅλος ὁ κόσμος ξέρεي τὴν ιδιοτροπία τούτη τῆς ἀρκούδας, γι αὐτὸ καὶ λέγε τὴν παροιμία: «Αὐτὸς φεύγει σὰν ἡ ἀρκούδα ἀπὸ τὴ ρόκα!» γι ἄνθρωπο ποὺ ἀπὸ φόβο φεύγει.

Τὸ μῦθο τῆς ἀρκούδας τὸν ἀκοῦς στὴ Μακεδονία, ὅπου στὰ δασωμένα βουνά τῆς ἀκόμα βρίσκει καταφύγιο τὸ ἀγρίμι.

Στὴ Δεσκάτη ἐξηγοῦν καὶ γιὰ τὴν τὰ πόδια τῆς ἀρκούδας εἶναι δίχως φτέρνα: Ὅταν ἡ νύφη γύρισε ἀπὸ τὸ ρέμα μὲ ἀνάσπριστα τὰ μαλλιά, ἀρπάζει ἡ πεθερὰ ἓνα σκεπάρνι καὶ τῆς τὸ ρίχνει. Τὸ σκεπάρνι πέτυχε τὶς φτέρες της καὶ τὶς ἔκοψε, γι' αὐτὸ κι ἡ ἀρκούδα περπατεῖ ὅπως περπατεῖ.

* * *

Στὴ Θράκη λένε πὼς ἡ ἀρκούδα πρὶν γίνη ζῶο ἦταν βρώμικη γυναῖκα· ποτέ της δὲν ἔπλυνε χέρια καὶ πρόσωπο, κι εἶχε καταστήσει μιὰ συχασιά.

Μιὰ μέρα ζύμωσε καὶ φούρνησε. Σὰν ψήθηκαν, κι ἔβγαλε τὰ ψωμιά ἀπὸ τὸ φούρνο, τὰ ἔβαλε πάνω σὲ μιὰ πέτρα γιὰ νὰ κρῶσουν.

Παραπέρα εἶχε τὸ μωρὸ της κοιμισμένο στὴν κούνια. Ἀκούει κλάματα. Τρέχει, τὸ ἀνασηκώνει τὸ παιδί νὰ ἰδῆ τί ἔχει καὶ κλαίει, ἦταν λερωμένο. Ἀρπάζει ἓνα καρβέλι, τὸ ἀνοίγει στὰ δύο καὶ μὲ τὸ ψωμὶ καθαρίζει τὶς ἀκαθαρσίες τοῦ μωροῦ.

Ἄμαρτία μεγάλη νὰ μὴν τιμᾷ κανεὶς κείνο ποὺ τρώει, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τιμωρηθῆ γιὰ τὴν ἀσέβειά της.

- Νὰ γίνης ἄγριο θερίο καὶ νὰ περπατῆς στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση, τὴν καταράστηκε ὁ Θεός.

Ἡ κατάρα τὴν ἔπιασε, ἔγινε ἀρκούδα.

* * *

Κι οἱ Πόντιοι μὲ τὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση τους εἶχαν ἀρκούδες.

Αὐτοὶ ἔλεγαν: Ἦταν ἄντρας τὸ πρὶν ἢ ἀρκούδα καὶ τὸ ὄνομά του Βασίλης. Τὸν Ἰούνιο, ὥρα μεσημέρι, ὁ Βασίλης ἀνέβηκε πάνω σὲ μιὰ κερασιά κι ἄρχισε νὰ τρώη κεράσια. Στὴ στιγμὴ κείνη νὰ κι ὁ Χριστός, ποὺ γύριζε τὸν κόσμο. Ὁ ἥλιος ἔκαιε, εἶχε μεγάλη δίσφα. Εἶδε τὸ Βασίλη πάνω στὴν κερασιά καὶ τοῦ λέει:

- Ρίξε καὶ σὲ μένα κανένα κεράσι γιὰ νὰ ξεδιψάσω!

Ὁ Βασίλης γέλασε ἐμπαιχτικά, γιατί σὰν τὸν εἶδε μὲ φτωχικὰ ροῦχα ντυμένον, τὸν πέρασε γιὰ ζητιάνο. Ἔκοβε ἓνα κεράσι, τόβαζε στὸ στόμα του κι ἀφοῦ τὸ μυζοῦσε, ἔριχνε τὸ κουκούτσι κάτω, ἔκοβε ἄλλο, τὸ ἴδιο.

Ἡ διαγωγή του πίκρανε πολὺ τὸ Χριστό. Ἦτον πρόστυχος ἄνθρωπος ὁ Βασίλης.

- Κακὲ ἄνθρωπε, τοῦ λέει, μὲ τὰ τέσσερα νὰ κατεβῆς ὅπως κι ἀνέβηκες στὸ δέντρο κι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα μὲ χέρια καὶ πόδια νὰ περπατῆς.

Θαῦμα ἔγινε. Ὁ Βασίλης μεταμορφώθηκε σὲ ἀρκούδα ὥσπου νὰ κατεβῆ. Καὶ πῆρε ἀπὸ τότε τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση.

(ἴδ. «Λαογραφία»)

Ἡ νυφίτσα.

Τὴ λένε νυφίτσα, γιατί στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν νύφη, ἔπειτα ἄλλαξε μορφή, κι ἀπὸ γυναῖκα ἔγινε μιὰ γατίτσα κοκκινωπὴ μὲ μουσουδίτσα.

Μερικὲς νυφίτσες ἔγιναν Νεράιδες, ἀλλ' αὐτὲς φωλιάζουν σὲ γεφυριῶν θόλους ἀποκάτω.

Εἶδες τυχὸν τέτοια νυφίτσα, τὴ μάλωσες, θὰ πάη ἴσια σπίτι σου, μόλις νυχτώσει. Ὅλη τὴ νύχτα θὰ τὰ φέρη ἄνω καὶ κάτω ὅσα ἔχεις ἐπιπλα· θ' ἀνοίξη τὰ μπαοῦλα σου κι ὅ,τι ροῦχο βρῆ ἐκεῖ μέσα θὰ τὸ ξεσχίση, θὰ τὸ κάμη χιλιαδὺ κομμάτια ἀπὸ τὴ μανία της, γιατί εἶχες τὴν τόλμη νὰ τὴ μαλώσης. Ὑστερα θὰ πηδῆση καὶ στὰ κρεβάτια ποὺ κοιμοῦνται οἱ ἀνθρωποὶ σου καὶ μὲ τὰ μικρὰ καὶ κοφτερὰ δοντάκια τῆς θὰ κόψη τὰ μαλλιὰ τους, καὶ πρὶν ξημερώσει θὰ φύγη πάλι γιὰ τὸ γεφύρι.

Τὴν ἄλλη νυχτιὰ πάλι τὰ ἴδια, καὶ τὰ ἴδια ὥσπου νὰ μὴν ἀφήση τίποτα πιά.

Ὅσοι θέλουν νὰ γλυτώσουν τὰ μαλλιά καὶ τὰ ὑφάσματα ἀπὸ τὰ δόντια τῆς Νυφίτσας, φτιάνουν μικρὴ ρόκα μὲ τουλούπα μαλλιά, καὶ τὴν κρεμοῦν στὸ σπίτι κάπου. Ξέρουν πὼς ἡ Νυφίτσα δὲ λησμόνησε τὴν καταγωγὴ τῆς, σὰ νύφη χαίρεται μὲ τὴ ρόκα, καὶ τὴν παίρνει γιὰ νὰ γνέση καὶ νὰ φτιάση τάχα τὰ προικιά τῆς. Ἔτσι εὐχαριστιέται καὶ δὲν κάνει τὸ κακό.

Ἄν τυχὸν τὴν ἰδοῦν τὴ νυφίτσα στὸ σπίτι τους, δὲν τὴν πειράζουν, οὔτε καὶ τὴν κακολογοῦν. Τὸ ἐναντίο μάλιστα τὴν καλοπιάνουν: «Νυφούλα μου! Νυφούλα μου!» τῆς, φωνάζουν γιὰ νὰ τῆς μετριάσουν τὴ μανία ποὺ ἔχει νὰ κάνη ζημιὰ.

Κι ἐπειδὴ ξέρουν πὼς θὰ ξαναέρθῃ καὶ τὴν ἐπόμενη βραδυὰ, βάζουν βαμπάκι στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ στίς ἀποθήκες.

Ἡ νυφίτσα τὸ καταλαβαίνει πὼς ἡ ρόκα εἶναι γιὰ αὐτὴ καὶ πὼς τὸ βαμπάκι τὸ ἔβαλαν γιὰ νὰ τὸ πάρῃ! Γίνεται Νεράϊδα, παίρνει τὴ ρόκα καὶ τὸ βαμπάκι καὶ πάει πίσω στὸ γεφύρι τῆς.

Κρυμμένη ἐκεῖ ἀποκάτω γνέθει. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆ νυφίτσα τὴ λένε Ρόκα. - «Κούκλα Ρόκα», τῆς φωνάζουν σὰν τὴν ἰδοῦν, «θὰ σοῦ φτιάσω φορεσιά!» Στὴν Κρήτη γιὰ νὰ τὴν καλοπάρουν τῆς φωνάζουν: Καλογιαννοῦ, κερά παπαδιά, θὰ παντρευτῆς, θὰ παντρευτῆς!

Ἡ νυφίτσα γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ, ἂν τύχῃ καὶ βρῇ κανένα φλωρί, τὸ παίρνει μὲ τὸ στόμα τῆς καὶ πάει καὶ τ' ἀφήνει στὸ σπίτι κείνου ποὺ τὴν περιποιήθηκε. Ἔχει νὰ κάμῃ ἡ νυφίτσα μὲ τὰ φλωριά, καὶ χαρὰ στον ποὺ τῆς καλοφέρνεται. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ φροντίζουν νὰ ἔχουν σακκούλα ἀπὸ νυφιτσοτόμαρο. Εἶναι γούρικο τὸ τομάρι τῆς, κι ὅσοι τὸ ἔχουν, τοὺς ἔρχονται χρήματα ἀπὸ κεῖ ποὺ δὲν τὰ περιμένουν.⁵²

(Παραδόσεις Ν. Πολίτη)

Ὁ χαμόρυγκας

(τυφλοπόντικος).

Ἀπὸ γιὸς παπαῦ ὁ χαμόρυγκας ἔγινε ζούδιο, ποὺ ζῆ χωμένο μέσα στὴ γῆ! Ἡ αἰτία ἦτον:

Στὸ χωριὸ ποὺ ἐφημέρευε ὁ πατέρας του, εἶχε πεθάνει κάποιος, κι ἄφησε ἕνα χωράφι πολὺ καλό. Ὁ λειτουργὸς τοῦ θεοῦ τὸ ζήλεψε τὸ χωράφι.

- Μικρὰ εἶναι τὰ ὀρφανὰ π' ἄφησε ὁ μακαρίτης, τίποτα δὲ μποροῦν νὰ μοῦ κάμουν κι ἂν τὸ καταπατήσω, σκέφτηκε ὁ παπάς. Καὶ πῆγε καὶ τὸ καλλιέργησε. Ἦρθαν μιὰ μέρα τὰ ἄμοιρα κλαίοντας καὶ τοῦ λένε:

- Πάτερ, τὸ χωράφι εἶναι δικό μας· γιὰ νὰ τὸ καταπατήσης;

52 «Βασκανίας ἀμυντήριον [ἔχουσι οἱ] ἰκτῖνοι τὸ ράμμον» λέει ὁ (Αἰλ. π. ζ. 'Ι. Α', 35), καὶ «Ἰκτῖνος καὶ κόραξ ἔχθροί» (Αἰλ. π. ζ. 'Ι. Ε', 55)

- Παιδιά, σᾶς λυπᾶμαι, πὸν μείνατε ὄρφανὰ καὶ δίχως κανένα πόρο ζωῆς στὸν κόσμο, μὰ δὲ μπορῶ νὰ ἀπαρνηθῶ κτῆμα πὸν σ' ἐμένα ἄφησε ὁ πατέρας σας. Τὸν εἶχα ἐξυπηρετήσῃ, καὶ νὰ μοῦ πληρώσῃ τοὺς κόπους μου δὲν εἶχε. Ὅταν κατάλαβε τὸ θάνατό του, μὲ προσκάλεσε νὰ τὸν ἐξομολογήσω.

- Παπά, λέει, πολλὰ καλὰ μοῦ ἔχεις καμωμένα καὶ τελευταῖα τώρα τὸ πιὸ μεγάλο: συγχωρεῖς τὶς ἁμαρτίες μου. Ὁ θεὸς δὲ μ' ἀξίωσε νὰ σοῦ τὰ πληρώσω. Πεθαίνω. Χρέος δὲ θέλω ν' ἀφήσω. Γι' αὐτὸ πάρε τὸ χωράφι μου πὸν ἔχω στὴ Φτελιὰ καὶ μνημόνευε κάποτε καὶ τ' ὄνομά μου.

- Ἐλάτε αὔριο μαζί μου νὰ πᾶμε στὸ χωράφι, φωνάξετε τοῦ πατέρα σας, κι εἶμαι βέβαιος πὸς θὰ σᾶς ἀποκριθῇ. Ἄν εἰπῇ πὸς εἶναι δικό σας ἀποτραβιόμαι, ἂν ὄχι, ἀποτραβηχτήτε σεῖς καὶ μένω ἐγὼ νοικοκύρης!

Πρωῖ πρωὶ τὴν ἄλλη τὰ παιδιά βρέθηκαν στὸ χωράφι.

Πρὶν ἀπ' αὐτὰ ὅμως εἶχε πάει ὁ παπᾶς μὲ τὸ μοναχογιό του. Ἄνοιξε τάφο, ἔκρυψε τὸ γιό του μέσα, καὶ τὸν συμβούλεψε τὶ νὰ ἀπαντήσῃ.

- Ρωτήστε, λέει στὰ παιδιά.

- Πατέρα! Φώναξαν.

- Ὅρίστε!

- Τὸ χωράφι δικό μας εἶναι ἢ τοῦ παπᾶ;

- Τοῦ παπᾶ, τοῦ παπᾶ... φώναξε ἀπὸ τὸν τάφο ὁ γιός του. Τοῦ χρωστοῦσα χρήματα καὶ τοῦ τὸ χάρισα.

- Συχώρεσέ μας, πάτερ, εἶπαν τὰ ἄμοιρα τὰ παιδιά πὸν σ' ἐνοχλήσαμε, κι ἔφυγαν.

Ὁ ἀθεόφοβος, γιὰ νὰ μὴ δώσῃ ὑπόνοια στὰ ὄρφανὰ, τὰ ἀκολούθησε.

Ὅστερα ἀπὸ λίγο ξαναγύρισε, σηκώνει τὴν πέτρα πὸν εἶχε βαλμένη στὸν τάφο, κοιτάζει, τίποτε μέσα. Φοβήθηκε:

- Παιδί μου! Φωνάζει.

- Χωράφι γύρευες, χωράφι πῆρες, πατέρα, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ σὰν ἀπ' τὰ τρίσβαθα τῆς γῆς.

Ἔτρεξε πρὸς τὰ κεῖ, μὰ δὲν εἶδε παρὰ σωρὸ ἀπὸ χῶμα. Ξαναφωνάζει.

Ἄλλη φωνὴ ἀπόμακρη ἦρθε στ' αὐτιά του... Τρέχει καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ... εἶδε ἄλλο σωρὸ χῶμα, μὰ ἄνθρωπο πουθενά.

Φώναξε, ξαναφώναξε, τίποτα, ἓνας ἀπόφωνος ἀκουόταν κι ἀπ' ὅπου ἐρχόταν, ἐκεῖ ἦταν καὶ σωρὸς καμωμένο τὸ χῶμα.

Τότε κατάλαβε πὸς τὸ ἄτυχο παιδί του ἀπὸ τὴ δική του ἁμαρτία ἔγινε χαμόρουγκας, στοὺς κήπους καὶ στὰ χωράφια μέσα χωμένος. Ἔχει τὰ πόδια του νυχᾶτα, χέρια σὰν τοῦ ἀνθρώπου. Σκάβει ὑπόνομους καὶ φτιάνει ἀπέξω σωρούς τὸ χῶμα.

Ἄμαρτίες τῶν γονέων παιδεύουν τὰ τέκνα.⁵³

⁵³ Για τὸ χαμόρουγκα στὸν Πόντο λένε: Ἦτον ἐποχὴ πὸν εἶχε τὰ μάτια του, μὰ σὰν ἄκουσε τοὺς ἄλλους νὰ λένε

Ἡ νυχτερίδα.

Ἄνθρωπος ἦταν πρῶτα ἡ νυχτερίδα, πολὺ σπάταλος. Δὲν ἔφτανε ποὺ χαλοῦσε ὅσα δικά του εἶχε, μὰ ἔπαιρνε καὶ δάνεια γιὰ νὰ νὰ σπαταλᾷ.

- Δάνεισέ με, ἔλεε στὸν ἕναν, αὔριο σοῦ τὰ δίνω πάλι.

Τὸν δάνειζε. Περίμενε τὴν ἄλλη νὰ τοῦ τὰ δώση, τίποτα. Περνοῦσε κι ἄλλη κι ἄλλη μέρα... ἄδικα περίμενε τὰ λεφτά του δὲν τὰ ξανάβλεπε.

πὺς πλησιάζει ἡ Δευτέρα παρουσία ἀπὸ τὸ φόβο του τυφλώθηκε κι ἀπὸ τότε μένει τυφλός.

Ὁ Βιζηηνὸς στιχοῦργησε μιὰ τοῦ μύθου παραλλαγή:

- Γιατὶ σπαλάγκι* θλιβερό,
γιατὶ τὸν ὄλο σου καιρό,
μέσα στὴ γῆ θαμμένο;
Δὲν ἐπεθύμησες καὶ σὺ
τὴν ἀντηλιά μας τὴ χρυσή,
τὴν αὔρα μας καημένο;

- Μερонуχτὶς τὰ πεθυμῶ
κι ἔχω πολὺ πολὺ καημὸ
νὰ τ' ἀπολαύσω λίγο.
Μὰ τοῦ θεοῦ ἡ προσταγή
μ' ἔχει θαμμένο μέσ' τὴ γῆ,
δὲν ἠμπορῶ νὰ φύγω.

Διότι ἤμουνα προτοῦ
ὁ νεκροθάπτης τοῦ στρατοῦ.
- Ποὺ νὰ μὴν εἶχα σῶση!
- Ἡ μάχη ἦταν φονικὴ,
νεκροὶ ἐδῶ, νεκροὶ ἐκεῖ,
ποῖδς νὰ τοὺς παραχώση

Στὸν κίνδυνο στὴν ταραχὴ
δὲν βάλλω, ὁ μαῦρος προσοχὴ
μόνο στοιβάζω χῶμα,
καὶ μέσ' τὸν τάφο τὸν κοινὸ
σκεπάζω κι ἕνα χριστιανό,
ποὺ ξεψυχοῦσε ἀκόμα.

* Σπαλάγκι λένε τὸ χαμόρυγκα στὴ Θράκη.

Πολλούς ξεγέλασε ή νυχτερίδα και τους πήρε χρήματα, μα στα χέρια τους δεν τὰ ξανάδανε.

Τὴν πήγαν στὸ δικαστήριο γιὰ νὰ τὴ δικάσουν. Ὁρίστηκε ἡ μέρα τῆς δίκης και παρουσιάστηκε ὁ κακὸς χρεοφειλέτης νὰ δώση λόγο.

- Τὰ χρωστᾶς;
- Τὰ χρωστῶ, δὲν τ' ἀρνιέμαι, μα δὲν ἔχω νὰ τὰ δώσω!
- Γιατὶ νὰ τὰ πάρης!

Κι οἱ δικαστὲς ἔβγαλαν ἀπόφαση νὰ τῆς γίνη κατάσχεση. Νὰ πάρουν οἱ χρεοφειλέτες ὅ,τι εἶχε ἡ Νυχτερίδα, μα σάμπως εἶχε και τίποτα!

Οἱ χρεοφειλέτες ἔπειτα ζήτησαν ἀπ' τὸ δικαστήριο, νὰ τὴ δικάση σὲ φυλάκιση. Καὶ βγήκε ἐρήμην ἀπόφαση νὰ προσωποκρατηθῆ.

Τὸ μαθαίνει ἡ Νυχτερίδα, πάει και κρύβεται. Ἐμεινε κλεισμένη ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, μὴν τὴν πιάσουν. Μὲ τὴ νύχτα ἔβγαινε κι αὐτὴ.

Εἶχε τὴν ιδέα πὼς ὕστερα ἀπὸ κάμποσον καιρὸ θὰ βαρεθοῦν οἱ δανειστάδες και θὰ τὴν ἀφήσουν, μα γελάστηκε. Παρακάλεσε τότε τὸ Θεὸ νὰ τὴν κάμη. πουλὶ κι ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμε, ὅπως εἶναι.

Ἀπὸ τότε τῆς ἔμεινε και ἡ συνήθεια νὰ βγαίνη ἀπὸ τὴν κρύφτρα της νύχτα γιὰ νὰ βρῖσκη κάτι νὰ τρώει. Τὴ μέρα εἶναι τρυπωμένη, ἀκόμη φοβεῖται μὴν τὴν φυλακίσουν κι ἀναγκαστῆ νὰ πληρώση τὸ χρέος.

* * *

Ἄλλοι λένε πὼς ἡ νυχτερίδα ἦταν γυναῖκα, και κάποια μέρα πήγε στὴν ἐκκλησία, μπῆκε στὸ ἱερὸ και πήρε ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα τὸν ἄρτο ποὺ προσκομίζει ὁ παπᾶς στὴ Λειτουργία και τὸν ἔφαε.

Τότε κι ὁ Θεὸς γιὰ τιμωρία τῆς τὴν ἔκανε πετούμενο, νυχτερίδα ποὺ και τώρα ἀκόμα πετάει μέσα στὶς ἐκκλησιὲς και τὰ παλιὰ ρημοκλήσια. Ζητάει νὰ βρῆ τὸν ἅγιο ἄρτο γιὰ νὰ τιμηθῆ.⁵⁴

54 Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. 'I. Γ', 45) γράφει: «πέπυσμαι δὲ και πελαργὸν νυχτερίδα μισεῖν, και ἐκείνην ἀντιμισεῖν ὡς πολέμιον».

Ὁ Ὀβίδ. (Μεταμορφ. Β', 890) λέει: Ἡ Νυκτιμένη, ἐπειδὴ μίανε τὴν κοίτη τοῦ πατέρα της στὴ Λέσβο μεταμορφώθηκε σὲ νυχτερίδα· κι ὡς σήμερα ἀκόμα, μὲ τὸ νὰ ἔχη τύψη συνείδησης γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμε, φεύγει τὸ φῶς και κάθε συνάντηση μὲ θνητούς, κι ἔτσι τὴ ντροπὴ της τὴν κρύβει στὸ σκότος τῆς νύχτας.

Κατὰ τὸ Βιζυηνὸ ἡ νυχτερίδα ἦτον ποντικὸς πρῶτα. Μπήκε στὴν ἐκκλησία, βρῆκε ἀντίδωρο μὲ τὸν τύπο τοῦ σταυροῦ.

Μετὰ φόβου Θεοῦ τρέχει
και τὸ παίρν' ἀπὸ τὴ γῆ,
δι' ἁγιασμὸ τὸ ἔχει
κι ὄχι μόνο γιὰ φαγί.

Κι ἡ εὐλάβεια ἡ τόση
κι ὁ εὐσεβὴς της νοῦς,

Τ' ἀηδόνι καὶ τὸ λελέκι.

Καὶ τ' ἀηδόνι ἦταν ἄνθρωπος, (λένε στὴν Ἥπειρο), πρὶν νὰ γίνῃ πουλί· πιστικὸς μὲ πολλὰ πρόβατα πάνω στὸ βουνό, ὅπου ἔπαιζε καὶ τὴ φλογέρα του.

Μιὰ μέρα χαροκόπησε πολὺ τ' ἀηδόνι, τραγουδῆσε, ἔπαιε, χόρευε. Σὰ βράδιασε, ἔπεσε γιὰ νὰ κοιμηθῆ.

- Θεὲ μου, εἶπε πρὶν τὸ πάρη ὁ ὕπνος, δῶσε, τοῦ Ἄη Γεωργιοῦ πιά νὰ φέξῃ γιὰ μένα!

Κι ὁ θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τοῦ ἔδωσε ὕπνο κοιμήθηκε μῆνες ὀλάκερους.

Κοπάδι ποὺ μένει δίχως πιστικό, χάνεται. Τὸ κοπάδι ὅμως τ' Ἀηδονιοῦ δὲν πῆγε χαμένο, τὸ φύλαξαν τὰ δυὸ πιστὰ σκυλιά του, ἡ Τσίλα καὶ τὸ Τσιβέλι, ποὺ ὠδηγοῦσαν τὰ πρόβατα σὰ νὰ ἦτον παρὼν ὁ ἀφεντικός τους.

Καὶ πλήθυναν τὰ πρόβατα, ἔγιναν ἀμέτρητα.

Ἦρθε καὶ τοῦ Ἄη Γεωργιοῦ. Ξυπνάει ὁ πιστικός, κοιτάζει, τί νὰ ἰδῆ! Τὰ πρόβατά του εἶχαν γίνῃ τόσα πολλὰ ποὺ δὲν εἶχε τί νὰ τὰ κάμῃ. Τότε κι αὐτὸς τὰ πούλησε. Τὰ σκυλιὰ ἔλειπαν, ὅταν ὁ ἀφεντικός τους πουλοῦσε τὰ πρόβατα. Σὰν ἦρθαν τοῦ ἔκαμαν πικρὰ παραπόνα.

- Ἐμεῖς ἀφεντικό, ποὺ τὰ φυλάξαμε καὶ τὰ πληθύνσαμε, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρουμε!

Ὁ πιστικός τώρα τὸ κατάλαβε πὼς δὲν ἦτον σωστὸ νὰ πουλήσῃ τὰ πρόβατα, δίχως νὰ ξέρουν τὰ δυὸ πιστὰ σκυλιά του!

- Θεὲ μου, εἶπε τότε, κάμε με πουλί νὰ πετῶ ψηλὰ καὶ ν' ἀγναντεύω τὸ κοπάδι μου:

Ὁ θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε ἀηδόνι. Κοντὰ στὰ πρόβατα λαλεῖ καὶ λέει: Τσίλα, Τσίλα! Τσιβέλι, Τσιβέλι... σοῦ σοῦ...

Μ' αὐτὴ τοῦ τὴ φωνὴ καλεῖ τὰ σκυλιά του, ποὺ ἀπὸ ἀναμελιὰ δὲν τὰ ρώτησε, καὶ τότε νὰ πωλήσῃ τὸ βιό του.

Τραγουδῶντας ἔτσι, περνάει τὸν καιρὸ του μὲ τὴν ἰδέα πὼς φυλάει κι ἀκόμα τὸ κοπάδι.

Στὴ Θράκη (Αἶνο) λένε καὶ ποιὸς ἔδωκε στ ἀηδόνι τὴν τόσο γλυκιὰ φωνή του:

Κεῖνον τὸν καιρὸ, τὰ πουλιὰ λαλιὰ δὲν εἶχαν, κι ὁ θεὸς τὰ κάλεσε μπροστά του γιὰ νὰ τοὺς χαρίσῃ φωνή.

- Ἀπόψε κοιμήσι δὲν ἔχει, εἶπε, σὰ συνάχτηκαν τὰ πουλιὰ ὅλα. Ὅσοι νὰ πάρετε τὴ φωνή ποὺ σὰς πρέπει!

τὰ φτερὰ τῆς ἔχουν δώσει
ποὺ τὴν πᾶν στοὺς οὐρανοὺς.

Τὸ καθένα ἐρχόταν μπρὸς στὸ θρόνο του, ἔπαιρνε τὸ τραγούδι ποὺ τοῦ χάριζε, καὶ τότε ἔπεφτε νὰ κοιμηθῆ.

Τὸ λελέκι παράκαιρα ἀποκοιμήθηκε. Μόλις τὸ πρωὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἀκούει ἐκεῖ κοντά: κρικ κρικ κρικ, βροντοῦσε ἡ κρικέλλα τῆς πόρτας. Νόμισε πὼς αὐτὸς ὁ βρόντος εἶναι ἡ φωνὴ ποὺ τοῦ χαρίζει ὁ θεὸς κι ἄρχισε νὰ τῆ μιμῆται. Καὶ νὰ ποὺ καὶ τῶρα ἀκόμα τὸ λελέκι χτυπάει μὲ τὸ ραμφί του πάνω στὶς στέγες καὶ κάνει: κρικ κρικ.

Σὰν πιὸ ξυπνὸ ἀπὸ τὸ λελέκι τ' ἀηδόνι, κείνο τὸ βράδυ ἔμεινε ἄϋπνο. Ἦταν περίεργο νὰ μάθη, ποιὰ φωνὴ θὰ πάρη τὸ ἓνα καὶ ποιὰ τὸ ἄλλο πουλί, γι αὐτὸ κι ὁ θεὸς τοῦ ἔδωκε τὴν πιὸ γλυκιὰ φωνὴ καὶ ξενυχτάει μὲ τὸ τραγούδι στὸ στόμα.

Στὴν Κρήτη λένε πὼς ἐξεπίτηδες μένει ἄϋπνο· φοβᾶται μὴν τυχὸν ἀπὸ ζήλεια τοῦ περιπλέξουν τὸ λαιμὸ καὶ τὸ πνίξουν οἱ περικοκλάδες, τοῦ Ἀπριλιοῦ καὶ τοῦ Μαῖοῦ.

Στ' Ἄγραφα ἦταν Ἀπρίλης, χόρτα, θάμνοι, καὶ δέντρα πάνω στὸν ἀνθὸ τους· καιρὸς, ὁ πιὸ γλυκὸς ὅλου τοῦ χρόνου. Κουρασμένο τὸ ἀηδόνι ἀπὸ τὶς χαρὲς καὶ τὰ γλέντια ἔπεσε νὰ κοιμηθῆ χωμένο σὲ μιὰ φράχτη μέσα. Τὸ πῆρε γλυκὸς ὕπνος καὶ δὲν κατάλαβε πὼς βάτα, ἀγράμπελες, ἀγιοκλήματα ἀπὸ ζούλεια τὸ περίπλεξαν μὲ τὰ δροσερὰ βλαστάρια τους. Ἔσφιξαν τὰ φτεράκια του, περιτύλιξαν καὶ τὰ μικρὰ του πόδια.

Ἐυπνάει κάποτε τὸ ἀηδόνι, προσπαθεῖ νὰ φύγη τίποτε. Ἀγκαλιασμένο ὅπως τόχουν οἱ χλωρασιὲς δὲ μπορεῖ οὔτε νὰ κουνηθῆ.

Ἀγωνίζεται, φωνάζει, δύρεται:

- Ἄιντε ζηλιάρη Ἀπρίλη, τοῦ λέει· σὲ πῆρα γιὰ φίλο καὶ σὺ μοῦ φέρθηκες σὰν ὁ χειρότερος ὄχτρος. Ὅρκο κάνω, ἂν ξαναπετάξω, πίστη καμμιὰ νὰ μὴ σοῦχω. Ἀηδόνι νὰ μὴ μὲ ποῦν, ἂν κλείσω μάτι τὶς νύχτες σου.

Καὶ τὸν φύλαξε τὸν ὄρκο του. Ἀπὸ τότε ποὺ τὸ κατάφερε νὰ ξεμπλέξῃ ἀπὸ τὶς χλωρασιὲς, λαλεῖ ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωῖ, γιὰ πείσμα τοῦ φίλου του τοῦ Ἀπρίλη.⁵⁵

55 «Ἀηδὼν ὀρνίθων λιγυρωπάτη τε καὶ εὐμουσοπάτη, καὶ κατὰδει τῶν ἐρημαίων χωρίων εὐστομώτατα ὀρνίθων καὶ τορώτατα » (Αἰλιαν. Α', 43). «ἦν δὲ ἄρα ὀρνίθων ἡ ἀηδὼν ἐλευθερίας ἐράστρια ἰσχυρῶς» (Αἰλιαν. Γ', 40).

«ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηὶς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἰσταμένοιο,
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκνοῖσιν,
ἡ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν».
(Ὅμηρ. ὅπως λέει ὁ Αἰλιαν. Ε' 38)

Ὁ Ὀβίδιος (Μεταμόρφ. Γ', στίχ. 640 κεξ.).

Μᾶς διηγεῖται πὼς τὸ ἀηδόνι ἐγινε ἀπὸ μεταμόρφωση τῆς Φιλομήλας. Ἡ Φιλομήλα ἦτον θυγατέρα τοῦ Πανδίωνα. Εἶχε κι ἀδερφή ποὺ τὴν ἔλεγαν Πρόκνη, κι εἶχε ἄντρα τὸν Τηρέα.

Ὁ Τηρέας ἀγάπησε τὴ γυναικαδέρφη του τὴ Φιλομήλα, καὶ παρὰ τοὺς ἀνθρώπινους νόμους τὴ βίασε κίβλας. Ἡ ἀνηθικότητα αὐτὴ ἔφερε μεγάλα κακά. Ἡ Φιλομήλα ξεμυστηρεύτηκε τὸ πάθημα στὴν ἀδερφή της. Ἡ ἀδερφή τῆς Πρόκνη γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ἀτιμία, ἔσφαξε τὸν Ἴτου τὸ γιὸ της, τὸν μαγείρεψε καὶ τὸν πρόσφερε στὸν ἄντρα της τὸν Τηρέα. Μὴ γνωρίζοντας κείνος ἔφαγε τοῦ παιδιοῦ του τὰ κρέατα. Γι' αὐτὰ ποὺ

(τοῦ Βουνοῦ καὶ τοῦ Λόγγου Γρανίτσα σ. 141).

Ὁ κότσυφας καὶ τὸ ἀηδόνι.

Ἦτανε ἄνθρωποι αὐτὰ τὰ πουλιά, κι εἶχαν μεταξύ τους φιλία. Πλούσιος ὁ ἕνας, φτωχὸς ὁ ἄλλος. Ὁ πρῶτος λεγόταν ἀηδόνι, ὁ δεύτερος κότσυφας.

Ὁ φτωχός, μὲ τὰ χεῖλη ἀγαποῦσε τὸ φίλο του, μὲ τὴν καρδιά ὄχι, μάλιστα τὸν μισοῦσε. Αἰτία ἦτον ὁ φθόνος· γιατί κείνος νάχη κι αὐτὸς νὰ μὴν ἔχη!

Ὡστόσο ὁ πλούσιος δὲν εἶχε καταλάβει πὼς τὸν μισεῖ, κι ἀγαποῦσε τὸ φτωχὸ μ' ὅλη του τὴν καρδιά, καὶ τὴν ἔδειχνε τὴν ἀγάπη του. Κάθε φορὰ ποῦ τοῦ ζητοῦσε κάτι ὁ φίλος, τοῦ ἔκανε τὴ χάρη. Καὶ πάντα μιὰ λύπη ἔτρωε τὴν καρδιά του γιὰ τὴ φτώχεια τοῦ φίλου του.

Μιὰ μέρα στὸ φτωχὸ ξάφρισε τὸ μῖσος.

- Θὰ τοῦ φάω τὴν καρδιά -ἔλεε γιὰ τὸν πλούσιο- θὰ τὸν σκοτώσω, ποῦ θὰ μοῦ πάη!

Ὁ Θεὸς ποῦ καὶ στὴν καρδιά μέσα ρίχνει τὸ βλέμμα του, σὰν εἶδε, δὲ βάσταξε. Μαύρη ἦταν ἡ καρδιά τοῦ κότσυφα, μαῦρο πουλί τὸν ἔκανε. Μὰ καὶ πουλί ποῦ ἔγινε ὁ κότσυφας, ἀκόμα τὴν καρδιά τὴν ἀγαπάει· γι' αὐτὸ καὶ στὸ κλουβὶ ποῦ τὸν βάζουν γιὰ νὰ κελαηδῇ, τοῦ ρίχνουν καὶ καρδούλα νὰ φάη· τὴν τρώει καὶ γλυκὰ τραγουδάει. Ὁ φθόνος ἀκόμα δὲν τοῦ ἔλειψε, τὸν ξεχύνει στὴ μύτη του ποῦ γίνεται ἄλλοτε μαύρη κι ἄλλοτε κόκκινη.

Ὁ πλούσιος σὰν εἶδε τὸ φίλο του πουλί, παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ κοντὰ του. Ὁ θεὸς τὸν ἄκουσε κι ἔκαμε κι αὐτὸν ἀηδόνι καὶ πάει καὶ κάθεται ἀντίκρουα στὸ κότσυφα καὶ κελαηδεῖ.

Γι αὐτὸ μέχρι σήμερα ὁ κότσυφας χολοσκάνει ὅταν ἀκούη φωνὴ ἀηδονιοῦ, καὶ τὰ βάζει μαζί του στὸ λάλο. Μιὰ τ' ἀηδόνι μιὰ αὐτός, σκάνει ἀπὸ φθόνο ποῦ δὲν καταφέρνει νὰ τραγουδήσῃ πιὸ γλυκὰ ἀπὸ τ' ἀηδόνι.⁵⁶

(Λαογραφ. Β' σελ. 481)

συνέβησαν, ὁ Ζεὺς μεταμόρφωσε τὸν Τηρέα σὲ τσαλαπετεινὸ, τὴ Φιλομήλα σὲ ἀηδόνι καὶ τὴν ἀδερφή της Πρόκνη σὲ χελιδόνι. Ὁ Τηρέας μὲ τὸ μαχαίρι κυνηγᾷ τὴ Φιλομήλα καὶ τὴν Πρόκνη γιὰ νὰ τὶς σκοτώσῃ, αὐτὲς γίνονται πουλιά. Ἡ Φιλομήλα γίνετα ἀηδόνι καὶ τρύπωσε στὶς φυλλωσιές κι ἡ Πρόκνη χελιδόνι καὶ λαλεῖ στὶς στέγες. Καὶ τὸ χελιδόνι ὡς τώρα δείχνει τὰ αἵματα ποῦ εἶχαν βάψει τὸ στήθος της. Εἶναι ἀκόμα κόκκινο. Τὸ ἀηδόνι ἔχει τὶς φτεροῦγες κόκκινες, γιατί κρατοῦσε τὸ κεφάλι τοῦ Ἰτου ποῦ ἔσταζε αἷμα. Ὁ Τηρέας γίνετα πουλί κι ἔχει γιὰ ξίφος ράμφος τὸ μακρὸ.

56 «κόσσυφος δὲ θέρους μὲν ἄδει, χειμῶνος δὲ παταγεῖ καὶ τεταραγμένον φθέγγεται, καὶ τὴν χρόαν ὡς στολὴν μεταμφιεσάμενος ἀπὸ τοῦ πρόσθεν μέλανος ὑπόξανθός ἐστιν .» (Αἰλιαν, π.ζ. IB', 28).

Πῶς ἔγινε τὸ χελιδόνι.

Ἦτον ἓνα βασιλόπουλο, κι αὐτὸ τὸ βασιλόπουλο τυχαίως μιὰ μέρα εἶδε ἓνα φτωχοκόριτσο ποὺ ἦ ὁμορφιά του τὸ μάγεψε κι ἀποφάσισε νὰ τὸ πάρη γυναῖκα, ἃς ἦτον καὶ φτωχό.

Ἔθελε ὁμως νὰ γνωρίσῃ κι ἀπὸ κοντὰ τὸ κορίτσι.

Ἐβγαλε τὰ βασιλικά τὰ ροῦχα, φόρεσε φτωχικά κι ἔγινεπραματευτής· πῆρε ἓνα γαῖδουράκι τὸ φόρτωσεπραμάτεια, γύριζε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ διαλαλοῦσε τὸ ἐμπόρευμά του:

- Πιάτα καλά! πιάτα καλά!

Φώναζε στὶς ροῦγες καὶ τὰ στενοσόκακα τῶν χωριῶν.

Γύρισε πολλὰ χωριά, τέλος ἔφτασε καὶ στὸ χωριὸ ποὺ ἔμενε κείνο τὸ ὁμορφοκορίτσι· καὶ πέρασε καὶ στὴν πόρτα του μπροστά:

- Πιάτα καλά! πιάτα πωλῶ! Ἔλεε.

Ἡ κοπέλα σὰν ἄκουσε «πιάτα», ἀμέσως πετάχτηκε.

- Πόσο τὰ πουλᾷς; ρώτησε.

- Μὲ λεπτὰ δὲν τὰ πουλῶ. Θέλεις νὰ σοῦ δώσω πιάτα νὰ μοῦ δώσης κεχρί;

- Γιατὶ ὄχι!

Κι ἀμέσως μπῆκε σπιτάκι του τὸ κορίτσι καὶ γύρισε μ' ἓνα σακούλι κεχρί.

- Νάχω καλὸ ρώτημα, καὶ πόσο κεχρὶ ζητᾷς γιὰ τὸ ἓνα πιάτο;

- Ὅκα καὶ πιάτο, λέει τὸ Βασιλόπουλο.

- Πάρε ἐδῶ, καὶ ζύγιασε μιὰ ὀκά.

Τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὴν παλάντζα, ζύγιασε μιὰ ὀκά, κράτησε τὸ κεχρὶ κι ἔδωσε τὸ πιάτο στὴν κοπέλα.

Φεύγοντας τὸ κορίτσι, τὸ σκόρπισε τὸ κεχρὶ στὸ δρόμο, κι ἔπειτα ἄρχισε νὰ τὸ μαζεύῃ σπειρὶν τὸ σπειρί.

Ἐπίτηδες τὸ σκόρπισε γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του ὥσπου νὰ πάρῃ ἢ νύχτα. Δουλειὰ δηλαδὴ δὲν εἶχε καὶ δουλειὰ ἄνοιξε ὁ χριστιανός. Κι ἀλήθεια ὥσπου νὰ μαζέψῃ τὸ κεχρὶ σπειρὶν τὸ σπειρί, πῆραν τὰ σκοτάδια. Πάει ἔπειτα στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ καὶ λέει:

- Χύθηκε ἀπὸ τὸ σακούλι τὸ κεχρὶ ποὺ μοῦδωσες, κορίτσι μου, καὶ νὰ ποὺ μὲ πῆρε ἢ νύχτα, ὥσπου νὰ τὸ μαζέψω! Καταλαβαίνω πῶς ἔχω νὰ κάμω μὲ καλοῦς ἀνθρώπους, κι ἦρθα νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ἐπιτρέψετε νὰ ξενυχτήσω σὲ κάποια γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ σας. Ἄν ἐγὼ δὲ μπορέσω, ὁ θεὸς θὰ πληρώσῃ αὐτὴ σας τὴν καλωσύνη.

- Πολὺ εὐχαρίστως, ξένε, ἀπάντησε ὁ πατέρας τῆς κόρης. Ἔνας λόγος παραπάνω ποὺ ἔχομε τὰ σπίτια, γιὰ νὰ βρίσκῃ στέγη καὶ κανέννας, ὅπως σεῖς.

Κι ἔδωκαν στὸν ξένο φαῖ, πιστὶ καὶ τοῦ ἔστρωσαν νὰ κοιμηθῇ.

Ξάπλωσε, ξάπλωσαν κι οἱ ἄλλοι.

Τὸ βασιλόπουλο καμώθηκε πὼς τὸ πῆρε ὁ ὕπνος, κι ἄρχισε νὰ ρουχνίζη. Ὅμως ξαγρυπνοῦσε, κι ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔκαμαν ἀρχὴ νὰ κοιμοῦνται, βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ ὑπνοβότανο ποὺ εἶχε μαζί του καὶ τὸ σκόρπισε. Ὑπνος βαθὺς ἔπιασε τοὺς κοιμάμενους ὅλους ἀπ' τῆ βαριὰ μυρουδιά.

Σηκώνεται τὸ βασιλόπουλο καὶ σιγὰ σιγὰ πάει στὸ κρεβάτι ποὺ κοιμότανε τὸ κορίτσι ποὺ ἀγαποῦσε, τὸ φορτώνεται, ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ φεύγει.

Τὸ ἔφερε στὸ παλάτι του καὶ τὸ κλείδωσε σὲ μιὰ κασέλα μέσα. Κατὰ τὰ χαράματα ποὺ συχνολαλοῦσαν τὰ κοκκόρια, ξύπνησε τὸ κορίτσι. Φωνάζει μέσα ἀπὸ τὴν κασέλα.

- Πατέρα, δὲν ἀκοῦς! ὁ πετεινὸς διαλαλεῖ πὼς ὁ βασιλιάς εἶναι γαϊδούρι. Σὰν ἄκουσε ὁ βασιλιάς, θύμωσε πολὺ, καὶ λέει:

- Σὺ ποὺ ἔχεις τὴν τόλμη νὰ μιλάς, παλιοκόριτσο, εἶσαι ἢ γαϊδούρα!

Αὐτὸ ἦταν ὅλο ὅλο.

Δώδεκα χρόνια ἔμεινε στὸ παλάτι τὸ κορίτσι, δώδεκα λόγια δὲν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ στόμα του. Οὔτε στὸ βασιλιά μιλοῦσε, οὔτε καὶ στὸ γιό του ποὺ τὴν εἶχε παρμένη γιὰ γυναῖκα. Πολὺ πικράθηκε τὸ βασιλόπουλο.

- Πῶς θὰ ζήσω, με γυναῖκα ποὺ δὲ μιλάει!

Καὶ τὸ βασιλόπουλο ἀποφάσισε νὰ ξαναπαντρευτῆ. Βρῆκε ἓνα καλὸ κορίτσι. Ἐγιναν τ' ἀρραβωνιάσματα, ἦρθε κι ἡ μέρα ποὺ θὰ γινόταν ὁ γάμος, ἄκουσαν ὁ κόσμος γάμο βασιλικό, κανεῖς δὲν ἔμεινε ποὺ νὰ μὴν πάη γιὰ νὰ ἰδῆ.

Τὸ βασιλόπουλο κρατοῦσε τὴ λαμπάδα του, κρατοῦσε καὶ ἡ νύφη τὴ δική της, κι ὁ παπὰς ἄρχισε νὰ διαβάζει τὶς εὐχές.

Πρὶν τὶς τελειώσῃ ἀκόμα, ἡ λαμπάδα τῆς νύφης σχεδὸν κάηκε. Ἀπόμεινε ἄκαη μόνο ἐκεῖ ποὺ τὴν κρατοῦσε, καὶ τὸ χέρι ἄρχισε νὰ καίεται, μὰ ἡ νύφη ἀπὸ ντροπὴ δὲν τὴν ξαπόλαε τὴ λαμπάδα.

- Καίει, σβύσ' την! καίει, σβύσ' την!

Τῆς φώναζαν ἀπὸ γύρω οἱ παραστεκόμενοι, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἀκούει.

Ἄντι νὰ τὴ σβύσῃ γιὰ νὰ μὴν καῖ τὸ χέρι της, ἐπαναλάμβανε ὅ,τι ἔλεγαν οἱ ἄλλοι:

- Καίει, σβύσ' την! καίει, σβύσ' την!

Ἡ πρώτη ἡ γυναῖκα, ποὺ κι αὐτὴ παράστεκε στὰ στεφανώματα, σὰν τὴν ἄκουσε νὰ μιλάη:

- Τὰ δώδεκα χρόνια ἔκλεισαν ποὺ εἶμαι νύφη ἐδῶ μέσα σὲ τοῦτο τὸ παλάτι, λέει, καὶ τὸ λόγο μου κανεῖς δὲν ἄκουσε ὡς τώρα, σὺ ποὺ οὔτε μιᾶς μέρας νύφη δὲν εἶσαι ἀκόμα, δὲ ντράπηκες νὰ μιλήσης; Ἄ, πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ ξετσιπωσιά σου!

Τὸ βασιλόπουλο στενοχωρήθηκε πολὺ· ποτὲ δὲν περίμενε νὰ εἶναι τόσο λευτερόστομη ἡ νέα του γυναῖκα· νὰ μιλάη, κι ἐνῶ ἀκόμα δὲν τὴν εἶδε!

- Φύγε τὸ γρηγορώτερο, τῆς λέει· δὲν κάνεις γιὰ δική μου γυναῖκα!

Τὴν ἔδιωξε ἀπ' τὸ παλάτι πρὶν ἀκόμα τελειώσουν τὰ στεφανώματα.

Καί τότε κατάλαβε πώς δὲν εἶχε δίκιο ποὺ τάβαλε μὲ τὴν πρώτη του γυναῖκα κι ἀποφάσισε νὰ ζήσει πιά μαζί της.

Ἡ δεύτερη γυναῖκα τὸ πῆρε κατάκαρδα μ' αὐτὰ ποὺ ἔγιναν. Πήγαινε ἐδῶ πήγαινε ἐκεῖ, πουθενὰ δὲ μπορούσε νὰ βρῆ ἡσυχία. Παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὴν κάμη πουλί, κι ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμε χελιδόνι.

Ἄλλὰ καὶ χελιδόνι ποὺ εἶναι, ἀκόμα καὶ σήμερα φορεῖ τὸν ἄσπρον πέπλο ποὺ φοροῦσε, ὅταν ἦτον νύφη· ἂν κοιτάξεις, φαίνεται στὴν κοιλίτσα του.

Ἐπίσης καὶ τὸ νυφικὸ τὸ τσεμπέρι του φορεῖ, εἶναι κείνο τὸ ἀσπράδι τοῦ κεφαλιοῦ τῆς ποὺ ὕστερα ξεχωρίζεται ψαλιδωτὰ στὴ διχαλωτὴ του τὴν οὐρά.

(Θοράκη - Πιερία)

Ἄλλοῦ λένε:

Εἵκοσι χρονῶν παλικάρι ἀγαποῦσε μιὰ ὁμορφη κοπέλλα κι ἤθελε νὰ τὴν πάρη γυναῖκα, μὰ αὐτὴ δὲν ἔδινε προσοχὴ στὸν ἔρωτά του.

Τότε κι αὐτὸς βγάζει τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσε καὶ βάζει ἄλλα· παίρνει κι ἓνα καλάθι γεμᾶτο μῆλα καὶ γύριζε στοὺς δρόμους καὶ τὰ πωλοῦσε. Δρόμο ἀφήνοντας δρόμο παίρνοντας ἔφτασε στὸ σπίτι τῆς ἀγαπητικιάς του:

- Μῆλα καλά! μῆλα καλά! φώναζε ἀποκάτω.

- Πόσο τὰ μῆλα, καλέ; Πετάχτηκε ἀπομέσα.

- Ἐνα σοινίκι⁵⁷ κεχρὶ ἂν δώσης, παίρνεις ὅλα ὅσα ἔχει τὸ καλάθι μέσα.

Δίνει τὸ σοινίκι τὸ κεχρὶ ἢ νέα, τὰ πῆρε τὰ μῆλα.

Ἐκαμε αὐτὸς ν' ἀδειάση τὸ κεχρὶ μέσ' στὸ καλάθι, τοῦ πέφτει τὸ καλάθι, σκορπίστηκε καὶ τὸ κεχρὶ. Τέκαμε ἐπίτηδες καὶ τότε ἄρχισε νὰ τὸ μαζεύη σπειρὶν τὸ σπειρι.

- Τί κουτὸς πρέπει νᾶναι αὐτὸς ὁ νέος, λέει μὲ τὸ νοῦ της ἡ κόρη, κι ἄρχισε νὰ γελάη δυνατά.

- Χριστιανέ μου, τοῦ λέει, μαζεύεται σπειρὶν τὸ σπειρί! Ἔλα νὰ σοῦ δώσω ἄλλο σοινίκι κεχρὶ καὶ νὰ πᾶς στὴ δουλειά σου!

Κεῖνος ἔκανε πὼς δὲν τὸ δέχεται, κι ἐξακολουθοῦσε νὰ μαζεύη κεχρὶ, ὥσπου νύχτωσε.

Ποῦ νὰ βάλουν κακὸ στὸ νοῦ οἱ γονεῖς τῆς νέας μ' αὐτὰ ποὺ ἔκανε ὁ μανάβης!

Κουτὸς ἄνθρωπος ποὺ εἶναι καὶ βασανίζεται νὰ μάση σπειρὶν τὸ σπειρί! Ἐλεγαν.

Σὰν εἶδαν ποὺ νύχτωσε, τὸν προσκάλεσαν στὸ σπίτι τους, τοῦ ἔδωσαν ἔφαε, ἔπιε, καὶ τοῦ ἔδειξαν καὶ μέρος νὰ πέση νὰ κοιμηθῆ. Πήγαν κι αὐτοὶ στὰ κρεβάτια τους καὶ κοιμήθηκαν.

Πονηρὸς αὐτός! ἔκαμε πὼς τάχα κοιμᾶται, ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ! Παραφύλαγε νὰ ἰδῆ σὲ ποιοῦ δωμάτιο θὰ πάη νὰ κοιμηθῆ ἢ νέα ποὺ ἀγαποῦσε.

Ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα. Σηκώνεται, καὶ πατώντας σὰν τὴ γάτα μπῆκε στὸ δωμάτιο ποὺ κοιμόταν ἡ κόρη. Τὴν ἀρπάζει καὶ φεύγει.

57 Χοῖνιξ, ὠρισμένο βᾶρος.

Κανείς εκεί μέσα δὲν κατάλαβε τί ἔγινε, τόσο βαριά κοιμόντανε.

Τὸ πρωὶ ξύπνησαν, κοιτάζουν γιὰ τὸ κορίτσι τους, πουθενὰ κορίτσι! κοιτάζουν γιὰ τὸν ξένο, πουθενὰ ξένος! Τὸ πονηρεύτηκαν τί εἶχε γίνει.

Ἄλλα μήπως καὶ τὸ κορίτσι καλὰ καλὰ τὸ κατάλαβε πῶς ἀπὸ τὸ σπίτι του βρέθηκε σ' ἄλλο σπίτι, καὶ πῶς ἀπὸ τοὺς δικούς τῆς ξέπεσε σὲ ξένου ἀνθρώπου χέρια τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο τῆς!

Χίλια δυὸ χάδια τῆς ἔκανε ὁ ἄντρας τῆς γιὰ νὰ τὴν καλοκαρδίση, μὰ αὐτὴ δὲ μιλοῦσε, οὔτε καὶ σήκωνε μάτια νὰ τὸν ἰδῆ.

Ἔτσι πέρασε πολὺς καιρὸς. Ὁ νέος εἶδε κι ἀπόειδε, ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀπαρατήση καὶ νὰ παντρευτῆ ἄλλη γυναῖκα ποὺ νὰ τοῦ μιλάη. Βρῆκε μιὰ ποὺ τοῦ ἄρρεσε καὶ τὴν ἄρρεβώνιασε.

Ἦρθε ἡ μέρα νὰ γίνῃ ὁ γάμος. Στὰ στεφανώματα ἦτον κι ἡ πρώτη του ἡ γυναῖκα αὐτὴ μάλιστα κρατοῦσε καὶ τὴ λαμπάδα τῆς νύφης ἀναμμένη.

Ἡ λύπη τῆς ἦτον πολὺ μεγάλη μ' αὐτὰ ποὺ ἔβλεπε, κι εἶχε τόση ἀφηρημάδα ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ τὴν κάψῃ ἡ λαμπάδα ποὺ κρατοῦσε.

Σὰν τὸ εἶδε ἡ νύφη, ἀνάσυρε τὸν πέπλο ποὺ εἶχε στὸ κεφάλι τῆς καὶ λέει:

- Ἡ, καημένη, ἂν εἶσαι βωβὴ καὶ βώκου, δὲν εἶσαι καὶ τυφλὴ καὶ φλώκου!

Τὴν πείραξαν πολὺ αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ πιά δὲ βάσταξε ἄλλο, ἄρχισε νὰ μιλάη:

- Τρία χρόνια ἔχω ποὺ ὑποφέρω ἐδῶ μέσα, κι ὅμως μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα μου δὲν ἔβγαλα, σὺ δὲ μποροῦσες νὰ κρατηθῆς μία μόνο στιγμὴ, εὐλογημένη!

Σὰν εἶδε ὁ νέος πῶς ἡ ἀγαπημένη του φέρθηκε ἔτσι ὅπως φέρθηκε, τὴν ἀρπάζει ἀπὸ τὶς πλεξοῦδες, καὶ κείνη τότε ἔγινε χελιδόνι. Καὶ χελιδόνι ὅμως ποὺ ἔγινε, τὶς πλεξοῦδες τῆς δὲ μπόρεσε νὰ τὶς πάρῃ μαζί τῆς. Ἔμειναν στὰ χέρια τοῦ νέου.

Στὰ Χάσια λένε:

Ἡ χελιδόνα στὰ παλιὰ χρόνια ἦτον ἓνα νέο κορίτσι ποὺ παντρεύτηκε καὶ πῆρε ἄντρα ἓνα βασιλόπουλο. Τὸ βασιλόπουλο μάννα δὲν εἶχε, εἶχε μητριά.

Μὲ τὴ μητριά δὲν τὰ περνοῦσε καλὰ ἡ νύφη.

- Θεέ μου, εἶπε μιὰ μέρα, νὰ ὑποφέρω δὲ μπορῶ τὴν κακὴ πεθερά, τὴ μητριά μου, κάνε με πουλὶ νὰ πετάξω καὶ νὰ φύγω ἀπὸ κοντὰ τῆς;

Ὁ Θεὸς τὴ λυπήθηκε τὴ νέα καὶ τὴν ἔκαμε χελιδόνι.

Τὴ στιγμὴ ποὺ γινόταν πουλὶ ἡ χελιδόνα κι ἔκαμε γιὰ νὰ φύγῃ, ἡ μητριά ἀρπάζει ἓνα ψαλίδι καὶ ρίχνεται νὰ τῆς κόψῃ τὰ φτερὰ νὰ μὴ μπορῆ νὰ πετάξῃ, ἀλλὰ δὲν πρόλαβε. Ἡ χελιδόνα πέταξε, πρὶν αὐτὴ κόψῃ τὶς φτεροῦγες. Μονάχα τὴν ψαλίδισε λιγάκι στὴν οὐρά, καὶ γι αὐτὸ ἡ οὐρὰ τῆς χελιδόνας εἶναι διχαλωτὴ.⁵⁸

⁵⁸ Στὰ παλιότερα χρόνια μεγάλη ἦτον ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου ὅταν γύριζε τὸ χελιδόνι. Συντροφίες συντροφίες τὰ παιδιὰ τὴν Πρωτομαρτιὰ κρατῶντας καὶ ξυλένιο ὁμοίωμα χελιδονιοῦ γύριζαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ τραγουδοῦσαν.

Στὴν Ἀμφισσα πρὶν ὑπὸ 40 χρόνια, κοριτσάκια μὲ μικρὸ καλάθι κι ἓνα ξυλένιο χελιδονάκι γύριζαν σπίτια καὶ μαγαζιά, καὶ στριφογυρίζοντας μὲ σχοινὶ τὸ χελιδονάκι τραγουδοῦσαν:

Μάρτης μᾶς ἦρθε,

Ὁ κορυδαλλός

Τσουτσούλιαντρο καὶ τρουλίτη λένε στὴ Μακεδονία τὸν κορυδαλλό· ἄλλοῦ ἔχει τὸ ὄνομα κατσουλιέρης, κατσιλέτρας καὶ σκορδαλιός.

Ὁ τσουτσούλιαντρος ἦταν πιστικός, καὶ μιὰ μέρα ποὺ ἔβροσκε στὸ λιβάδι τὰ πρόβατα, τὸν πῆρε ὁ ὕπνος.

Ξεμάκρυναν τὰ πρόβατα, σὰν κατάλαβαν πὼς κοντά τους δὲν πάει ὁ πιστικός καὶ σκόρπισαν.

ὦρες ἀνθεῖτε,
πουλάκια κελαηδεῖτε.
Λέει, λέει ἢ χελιδόνα
γιὰ τὸ Μάρτη τὸν καλόνε.
Σήκω σὺ νοικοκυρά,
καὶ σπιτονοικοκυρά.
Δός μου μένα πέντ' αὐγά,
κι ἄλλα πέντε κόκκινα.

Στὴ Ναυπακτία σὲ παλιότερα χρόνια τὸ χελιδόνισμα κατὰ τὸν Δ. Ἀγγελίδη (Φιλολογικά, σ. 25, Αθ, 1897) τραγουδιόταν ὡς ἑξῆς:

Μάρτης μᾶς ἦθε
πουλάκια λαλεῖτε·
λέε, λέε, χελιδόνα,
πές μας ποῦδεν ἔοχεσαι;

- Ἄπ' τὴν ἔρμον ἔρχομαι
νὰ σᾶς φέρω τὴν υἰγεία,
τὴν υἰγεία καὶ τὴ χαρὰ
καὶ τὸ Μάρτη τὸν καλόνε,
τὸν Ἀπρίλ' τὸ φοβερόνε.

- Σήκω σύ, καλὴ κυρά,
νὰ μᾶς φλέψης πέντ' αὐγά
κι ἄλλα πέντε κόκκινα,
τὸ κοφίνι νὰ γιομίσω,
τοῦ δασκάλου νὰ τὰ δώσω.

Ἔχω δάσκαλο καλόνε
καὶ πρωτόσκολο κακόνε,
κι ἂν ἀργήσω δέρνει με
καὶ πάλι ματαδέρνει με.

Στὸ Ρουμλούκι τῆς Μακεδονίας καὶ σήμερα ἀκόμα τὰ παιδιὰ γυρίζουν στὰ σπίτια τὴν Πρωτομαρτιὰ καὶ στριφογυρίζοντας ἓνα ξυλένιο χελιδονάκι τραγουδοῦν τὸ παρακάτω τραγούδι:

Χελιδόνα ἔρχεται

Όταν ὁ τσουτσούλιαντρος ξύπνησε, κοιτάει γιὰ πρόβατα, πουθενὰ πρόβατα, κοιτάει γιὰ τὴν κολοβὴ τῆ σκύλα καὶ τὸ σκύλο του τὸ Μπιλιόνη⁵⁹ ποὺ δὲν ἄφηναν τίποτα γιὰ τίποτα νὰ ζυγώση στὸ κοπάδι, πουθενὰ δὲ φάνηκαν.

Ὁ τσουτσούλιαντρος λίγο ἔλειψε νὰ πάη σκαστὸς ἀπὸ τὴ λύπη. Πῆρε δρόμο, ποὺ κι αὐτὸς δὲν ἔξερε καλὰ καλὰ ποῦ θὰ τὸν φέρη. Συνάντησε ἓνα λύκο στὸ δρόμο καὶ τὸν ρωτάει:

- Μὴν εἶδες πουθενὰ πρόβατα;
- Τσοπάνε, τ' εἶν' τὸ κέρασμά σου, καὶ τὶ τὸ τᾶμα σου;
- Κριάρι τριοκέρατο καὶ νᾶναι καὶ στερφάδι.

ἀπὸ τὴ μαύρη θάλασσα.
Θάλασσα ἐπέρασε
τὴ φωλιὰ θεμέλιωσε,
ἔκατσε καὶ λάλησε.
Ἔμαθε καὶ γράμματα,
γράμματα βασιλικά
ποὺ μαθαίνουν τὰ παιδιά.

Μάρτη, Μάρτη βροχερέ,
καὶ Φλεβάρης χιονερέ,
ὁ Ἀπριλῆς ὁ γλυκὺς
ἔφτασε δὲν εἶν' μακρὺς,
τὰ ὀρνίθια νὰ γεννοῦν,
νὰ γεννοῦν καὶ νὰ κλωσσοῦν.

Μᾶς ἔστειλε ὁ δάσκαλος
νὰ μᾶς δώσετε αὐγά,
δὲ μᾶς δώστε καὶ αὐτὰ
παίρνομε τὴν κλωσσαργιά,
νὰ γεννάη, νὰ κλωσσάη
καὶ νὰ σέρνη τὰ πουλιά.

Μάρτης μᾶς ἦρθε
κι ἄλλος μᾶς ἦρθε·
τὰ λουλούδια ἀνοίγουν
τόπος μυρίζει,
μέσα γάμος καὶ χαρὰ
καὶ καλὴ νοικοκυρά.

Στὴ Δυτ. Μακεδονία, ὅταν ἰδοῦν τὸ πρῶτο χελιδόνι, λένε:

Ἄφσα σῦκο καὶ σταφύλι
καὶ Σταυρὸ καὶ θημωνιά,
γύρσα πίσω, βρῆκα φύτρο
φύτρο καί...

(τάχα αὐτὰ εἶναι τοῦ χελιδονιοῦ λόγια ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴν Ἀραπιά).

Ὁ λύκος τότε λέει στὸν τσουτσούλιαντρο.

Σὲ κείνην τὴ ράχη τὴν ψηλὴ,
στὴν πέρα καὶ στὴ δῶθε,
ἐκεῖ ναι χίλια πρόβατα
καὶ πεντακόσια γίδια.
- Ἐκεῖ ν' ἢ σκύλα ἢ κολοβὴ
κι ὁ σκύλος ὁ Μπιλιόνης.
Πάησα νὰ πάρω πρόβατα,
πάησα νὰ πάρω γίδια.
Μὲ πῆρε ἢ σκύλα ἢ κολοβὴ
καὶ ὁ κακὸς Μπιλιόνης.
Σαράντα ράχες κόσεψα⁶⁰,
σαράντα μονοπάτια,
τσάκισα τόνα ποδᾶρι μου
καὶ τὴ ζερβιὰ τὴν πλάτη!

Ὁ πιστικὸς πῆρε τὸ λύκο μαζὶ του γιὰ νὰ τοῦ τὰ δείξη. Τὰ βρῆκε. Πιάνει ὁ τσοπάνος τὸ τριοκέρατο κριάρι γιὰ νὰ τὸ δώση. Τὰ σκυλιὰ θύμωσαν ἀπαράτησαν τὸ κοπάδι κι ἔφυγαν. Σὰν εἶδε ὁ λύκος κοπάδι δίχως σκυλιὰ, χύμησε καὶ κατάφαγε τὰ πρόβατα.

Στὸν τσουτσούλιαντρο μονάχα ἢ γκλίτσα ἀπόμεινε. Στὴν ἀπελπισία του παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλι κι ὁ Θεὸς ἄκουσε καὶ τὸν μεταμόρφωσε.

ἢ

Ἄφσα θέρο, ἄφσα τρύγο,
ἄφσα θημωνιὰ στ' ἄλώνι
τὸ παιδὶ πὺ μπακαλοῦσε (= μποσουλοῦσε)
τώρα ποῦρθα, περπατοῦσε.
Ἄνοιξ', Ἄνοιξ', Ἄνοιξ'.

Ἄλλοῦ πάλι τὸ λένε:
Ἄφσα μῆλο καὶ σταφύλι
καὶ Σταυρὸ καὶ λυχνιστήρα.
πῆγα κι ἦρθα δὲν τὰ βρῆκα,
βρῆκα τρεριίτς (= τρυφερὸ χορτάρι)

Στὴ Φωκίδα λένε:

Ἦρθα κι ηῦρα φύτρο,
κι ἄφκα σῦκο καὶ σταφύλι
καὶ νερὸ στὸ κρυοντήρι.

Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Ἰ. Α', 52) γράφει: «καὶ οἱ γε ἄνθρωποι ὑποδέχονται αὐτὴν κατὰ τὸν τῆς Ὀμηρικῆς ξενίας θεσμόν, ὃς κελεύει καὶ φιλεῖν τὸν παρόντα καὶ ἰέναι βουλόμενον ἀποπέμπειν».

Καί: (ἐνθ' ἄν. Ι', 34) «τιμᾶται δὲ ἡ χελιδὼν θεοῖς μυχίοις καὶ Ἀφροδίτῃ, μυχία μέντοι καὶ ταύτῃ».

59 Λιάρο.

60 Πέρασα.

Γι αυτό και τώρα με το λάλο του ό τσουτσούλιαντρος, μαυλάει τὰ σκυλιά του και λέει:

- Σκύλα μ', σκύλα μ', Μπιλιόνη, Μπιλιόνη μ' σσου!

Τὰ κράζει, μὰ αὐτὰ πουθενὰ νὰ φανοῦν.

Πὼς ἄλλοτε ἦταν πιστικὸς ὁ τσουτσούλιαντρος τὸ δείχνει κι ἡ κατσούλα ποὺ ἔχει στὸ κεφάλι· εἶναι ἡ κατσούλα, τῆς τσοπάνικης κάππας του τὸ ἀπομεινάρι.

* * *

Στὴ Δεσκάτη τὸν λένε *πιπιλίγκο* τὸν τσουτσούλιαντρο.

Τὸ ὄνομα τὸ πῆρε ἀπὸ τὴ φωνή του: Πιέ, πιέ! πιέ! πιέ νερό! πιέ νερό!⁶¹

Ἡ δεκοχτούρα.

Ἡ δεκοχτούρα⁶² ἦτον νύφη κακῆς πεθερᾶς. Εἶχε ζυμώσει ἡ ἄτυχη δεκαοχτὼ ψωμιὰ και τάβαλε στὸ φοῦρνο.

Ἡ πεθερὰ ποὺ γιὰ τὸ δίχως τίποτε γκρίνιαζε και τὴν εἶχε παραματιοῦ, τὰ μέτρησε τὰ ψωμιὰ και τὰ βρῆκε δεκαεννιά.

Ὅταν ψήθηκαν και τάβγαλε ἀπὸ τὸ φοῦρνο ἡ νύφη, ἡ πεθερὰ τὰ ξαναμέτρησε, μὰ τὰ βρῆκε δεκαοχτὼ.

- Γιατί νὰ εἶναι δεκαοχτὼ;

- Τόσα ἦταν.

- Δὲν ἦταν τόσα... ἡ πεθερὰ ἐπέμεινε στὰ δεκαεννιά, ἡ νύφη στὰ δεκαοχτὼ.

- Τὸ ἓνα ποὺ λείπει, τόδωσες στὴ μητέρα σου! λέει ἡ πεθερὰ. Νὰ πᾶς νὰ τὸ πάρης και νὰ τὸ φέρης.

Ἡ ἄτυχη νύφη δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη κι ἔπεσε σὲ βαθιὰ λύπη. Στὴν κατάντια τῆς τὴ λυπήθηκε κι Θεὸς και τὴ μεταμόρφωσε σὲ πουλὶ τὴ δεκοχτούρα. Μὰ και πουλὶ ποὺ ἔγινε ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ φωνάζη:

- Δεκοχτὼ! Δεκοχτὼ!

61 «κορυδαλλὸς δὲ ἀκανθυλλίδι νοεῖ πολέμια» (Αἰλ. π.ζ. Δ' 5).

Ἵππῆρχε μῦθος στὴν Ἀθήνα ποὺ κι ὁ Ἀριστοφάνης χρησιμοποίησε στὶς «Ὀρνιθες» γιὰ τὸν κορυδαλλό.

«ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς κοῦ πολυπράγμων, οὐδ' Αἴσωπον πεπάτητας,

δς ἔφασκε λέγων κορυδὸν πάντων πρώτην ὄρνιθα γενέσθαι,

προτέραν τῆς γῆς, ἀπειτα νόσω τὸν πατέρ' αὐτῆς ἀποθνήσκειν·

γῆν δ' οὐκ εἶναι, τὸν δὲ προκειῖσθαι πεμπταῖον· τὴν δ' ἀποροῦσαν

ὑπ' ἀμυχανίας τὸν πατέρ' αὐτῆς ἐν τῇ κεφαλῇ κατορύξει.»

(Αἰλ. π.ζ. ΙΓ' 5).

62 Αἰγυπτιακὴ περιστέρᾳ εἶναι τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς ὄνομα.

* * *

Ἄλλοι λένε: Ἡ δεκοχτούρα ἦτον δοῦλα σὲ κακὴ κυρά, καὶ πὼς ἡ κυρά της ἐπέμεινε ὅτι τὰ ψωμιὰ ἦταν εἴκοσι, κι ὄχι δεκαοχτὼ ποῦλεγε αὐτή.

Ὁ Θεὸς μεταμόρφωσε τὴ δοῦλα σὲ πουλί, ἀλλὰ καὶ πουλί ποῦ εἶναι γιὰ νὰ ἀποδείξει πὼς τὰ ψωμιὰ ἦταν δεκοχτὼ, λαλεῖ καὶ λέει: δεκοχτὼ! Δεκοχτὼ!

Τὴ δεκοχτούρα δὲ θὰ τὴν ξεχωρίζεις ἀπὸ τὸ περιστέρι, ἂν δὲν τύχαινε νάχη στὸ λαιμὸ καὶ τὴν τραχηλιά τῆς μαυράδια. Γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴ διαφορὰ τούτη διηγοῦνται (στὴν Κύζικο) πὼς ἡ δεκοχτούρα ἦταν κάλφας⁶³ σ' ἓνα ράφτη.

Ὁ ράφτης ἦταν ιδιότροπος, καὶ τὸν βασάνιζε δίχως λόγο καὶ αἰτία.

Μιὰ μέρα παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλί, κι ὁ Θεὸς ἄκουσε τὸν κάλφα καὶ τὸν μεταμόρφωσε. Ἀλλὰ καὶ πουλί ποῦ ἔγινε ἡ δεκοχτούρα, τὸ μαῦρο τὸ ρᾶμμα (τὸ σπάγγο) ποῦ εἶχε ριγμένο στὴν πλάτη της, τὸ ἔχει ἀκόμα. Εἶναι ὁ μαῦρος λαιμὸς της.

* * *

Ἄλλοῦ παραδέχονται πὼς ὁ ράφτης εἶχε νέα κι ὄμορφη γυναῖκα, μὰ ἡ μάνα του ἦταν κακὴ καὶ βασάνιζε τὴ νύφη τῆς.

Εἶχε ζυμώσει δεκαεννιά ψωμιὰ καὶ τάστειλε στὸ φοῦρνο.

Τὸ βράδυ πῆγε καὶ τὰ πῆρε. Στὸ δρόμο συνάντησε τὴ φτωχὴ μητέρα της τὴ λυπήθηκε καὶ τῆς ἔδωσε ἓνα ψωμί. Τὰ ψωμιὰ ἀπόμειναν δεκαοχτὼ.

Σὰ νύχτωσε πῆγε κοντὰ στὸ ράφτη τὸν ἄντρα της, ἔστριβε κλωστὲς καὶ τὶς πετοῦσε στὸ λαιμὸ της, ἔπαιρνε μία μία καὶ τὴν ἔδινε τοῦ ἄντρα της νὰ τὴ βελονιάζη καὶ νὰ ράβη.

Ξαφνικὰ μπαίνει ἡ στρίγλα ἡ πεθερά:

- Παλιογύναικα, τῆς λέει, ποῦναι τὸ ψωμί;

- Ποιὸ ψωμί!

- Πόσα ψωμιὰ ζύμωσες.

- Δεκοχτὼ!

- Δεκοχτὼ ἢ δεκαεννιά;

- Δεκοχτὼ.

- Δεκοχτὼ, ἔ! Τί τὴ φυλᾶς, λέει στὸ γιό της. Πάρε ἓνα ξύλο, δειρε την, τὴν ψεύτρα, ποῦ μοιράζει τὸ βίο μας στὴν μάνα της τὴν κουρελοῦ!

- Ποῦ εἶναι τὸ ψωμί; τὴ ρωτᾶει ὁ ράφτης.

- Δεκοχτὼ ψωμιὰ εἶχα πάει στὸ φοῦρνο, τοῦ εἶπε.

Δὲ χάνει καιρὸ καὶ κεῖνος, ἀρπάζει ἓνα ξύλο, παίρνει κι ἡ μάνα του τὸ σκουπιδόξυλο καὶ τὴν ἀρχίζουν.

63 μαθητευόμενος.

- Παναγία μου, φώναξε ἡ ἄμοιρη, κάμε με πουλί νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια τους!
Ἡ Παναγία τὴ λυπήθηκε καὶ τὴ μεταμόρφωσε.

Τὸ καημένο τὸ πουλί καὶ τώρα ἀκόμα ὅπου πάει κι ὅπου σταθῆ, φωνάζει:

δεκοχτώ! Δεκοχτώ!...

Κι ἀπ' αὐτὴ τὴ φωνή του πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἡ δεκοχτούρα⁶⁴.

(Αἶνος - Λέσβος - Σύμη)

Ὁ αἰτός.

Τὰ πρῶτα χρόνια ὁ αἰτός ἦτον βοσκὸς μὲ πολλὰ πρόβατα στὸ λιβάδι.

Τ' ἀρνιὰ τοῦ κοπαδιοῦ μαράζωναν τὴν καρδιά του, γιατί ἔτρεχαν ἐδῶ ἐκεῖ. Τρεχάματα, φωνές, πετροβολήματα γιὰ νὰ σιάξουν, τίποτα. Βαριέστησε ὁ ἄνθρωπος καὶ παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλί. Κι ὁ θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε αἰτό.

Σὰν αἰτός τώρα ὁ βοσκὸς ρίχτηκε στ' ἀρνιὰ νὰ βγάλη τὸ ἄχτι του.

Τὰ κυνηγάει κι ἀλίμονο σ' ἐκεῖνο ποῦ θὰ τοῦ πέση στὰ νύχια. Ἴσια στὴν καρδιά, βαρεῖ· αὐτὴ τρώει πρῶτα κι ὕστερότερα τὸ ἄλλο κρέας του.

Ἡ ἱστορία τοῦ αἰτοῦ ἔχει κι ἄλλη σελίδα:

Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια κλωσσοῦσε ὁ αἰτός πιὸ ἀργὰ ἀπὸ σήμερα, καὶ τὴ φωλιά του δὲν τὴν ἔχτιζε ψηλά, παρὰ στὴ γῆς χάμω πῶς τὴ χτίζει ἡ σιταρήθρα. Καὶ νὰ ἰδῆτε πῶς ἄλλαξε!

Ἄς λένε πῶς τὸ λιοντάρι νικάει τὸ ποντίκι, κάποτε γίνετε καὶ τὸ ἀντίθετο. Μικρὰ ζωύφια ποῦ δὲ δίνεις πεντάρρα νίκησαν ζῶα μὲ δύναμη ἀκατανίκητη.

(Λαογρ. Παραδ. Πολίτ.)

Ἔτσι, κάποια ἐποχὴ κυνηγοῦσε δῶ καὶ κεῖ τὸ λαγὸ ὁ αἰτός γιὰ νὰ τὸν σπαράξῃ, μὰ νὰ τὸν φτάσῃ, δὲν τὸ κατάφερε. Κιντυνεύοντας γιὰ νὰ σπαραχτῆ ζήτησε τὴν προστασία τῶν σκαθαριῶν ποῦ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ κυλοῦν ξερὲς κοπιρὲς στὶς στράτες καὶ στὰ πλάγια. Τοσοδούλια ζωύφια καὶ νὰ ἰδῆς τι σοῦ κάνουν!

- Κρύψτε με, τοὺς εἶπε ὁ λαγὸς τρέμοντας κι ἀπὸ τὸ θεὸ θὰ τὸ βρῆτε.

Τὰ σκαθάρια λυπήθηκαν τὸν καημένον τὸν Κριτσάνη⁶⁵ καὶ τὸν τρύπωσαν στὴ φωλιά τους.

Μὰ κρύβεται λαγὸς σὲ τόσο μικρὴ φωλιά! Τὸν εἶδε ὁ αἰτός καὶ χύθηκε νὰ τὸν σπαράξῃ.

64 Στὴ Σύμη, ὅταν ἀκοῦνε τό: δεκοχτώ ἀπ' τῆς δεκοχτούρας τὸ στόμα, ἀπαντοῦν: δεκαεννιά, δὲ χάλασε ὁ κόσμος!

Στὴν Ἀδριανούπολη τὴ λένε γκουγκουχτούρα τὴ δεκοχτούρα.

Ὁ Βιζυηνὸς ἔγραφε σὲ στίχους τὴν παράδοση τῆς δεκοχτούρας.

65 Ἔτσι λέγεται ὁ λαγὸς εἰρωνικά.

- Αιτέ μου, για ὄνομα Θεοῦ, ἔκαναν τὰ σκαθάρια, μὴν τὸν σπαράζης, τὸν κακόμοιρο!

Τὸν κατάκοψε τὸ λαγὸ ὁ αἰτός, δὲν τοὺς ἔκαμε τὴ χάρη.

- Ἀκριβὰ θὰ μᾶς τὸ πληρώσης, εἶπαν τὰ σκαθάρια.

Κι ἄρχισε ἔχθρια καὶ πόλεμος ἀναμεταξὺ τους.

Ἔχτιζε τὴ φωλιά του ὁ αἰτός καὶ γεννοῦσε τ' αὐγά του. Ὅταν ἔφευγε, τοῦ τὰ κυλοῦσαν τὰ σκαθάρια καὶ τὰ ἔσπαζαν, κι ἀντὶς αὐτὰ ἔβαζαν κοπριές. Νὰ κλωσσήση ὁ αἰτός δὲ μποροῦσε. Τὸν ἄφηναν σὲ χλωρὸ κλαρι⁶⁶ τὰ σκαθάρια. Καὶ τί μποροῦσε νὰ κάμη αὐτὸς σὲ ἓνα σκαθάρι ποὺ καὶ στὴν τρύπα μιᾶς κοπριάς ἀκόμα μπορεῖ νὰ κρυφτῆ!

Σωτηρία ἄλλη, δὲν ὑπῆρχε, καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση ὁ αἰτός νὰ χτίζη φωλιά ψηλὰ στοὺς ἀπάτητος βράχους, ποὺ σκαθάρια νὰ σκαρφαλώσουν εἶναι ἀδύνατο. Ἔτσι βρῆκε τὴν ἡσυχία του.

Καὶ γιὰ κάθε κακὸ ἐνδεχόμενο δὲν κλωσσοῦσε, ὅπως πρὶν, ὄψιμα, μὰ ἔφτιανε τὴ φωλιά του τὸ Φλεβάρη. Αὐτὸ ποὺ καὶ σήμερα κάνει ὁ ἀετός, καὶ θὰ τὸ κάνη εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ὅσο αὐτὸς θυμᾶται τὰ σκαθάρια...⁶⁷

(Αἰτωλία)

66 Παροιμ. ἐπὶ διαρκοῦς ἀνησυχίας.

67 Ἄετὸς δὲ ὀρνίθων ὄξυωπέστατος (Αἰλ. Α' 42).

«Οὐδέποτε ἀετὸς οὔτε πηγῆς δεῖται οὔτε γλίχεται κονίστρας, ἀλλὰ καὶ δίψους ἀμείνων ἐστὶ» (Αἰλ. Β' 26).

«Ἄετὸς ζῶον πλεονεκτικόν, καὶ δι' ἀρπαγῶν ποιοῦνται τὰς τροφάς, καὶ σαρκῶν ἐσθίουσι· καὶ γὰρ λαγῶς ἀρπάζουσι» (Αἰλ. Θ' 10).

Οἱ βυζαντινοὶ εἶχαν δικέφαλο ἀετὸ σύμβολό τους. Ἔχει μάτια ἀετοῦ αὐτὸς «ἀέτειον βλέμμα».

Τὸν ἀετὸ τὸν ψάλλει κι ἡ δημοτικὴ μοῦσα.

Ὁ Καραλέκας στὰ «Ἀγρίμια καὶ πουλιά» του γράφει τὴν παράδοση πὼς ὁ αἰτός ἦταν ἀρχιτσέλιγγας μὲ χίλια πρόβατα καὶ γίδια, φιλόξενος καὶ καλόκαρδος. Ἄνθρωπος δὲν περνοῦσε στὴ στάνη του νὰ μὴ φάη. Μόλο ποὺ αὐτὸς ἦτον φιλόξενος, εἶχε ἀδελφὸ τσιγγούνη. Ὁ τσιγγούνης τοῦτος δὲν τὸν χώνευε, καὶ τὸν σκότωσε μὲ μιὰ μεγάλη πέτρα τὴν ὥρα ποὺ κοιμόταν κι ἀπὸ τότε ἔγινε πουλί, καὶ ὅπου ἰδεῖ πρόβατο ἢ γίδι τὸ ἀρπάζει, γιὰτὶ τὸ νομίζει δικό του. Οἱ τσοπαναραῖοι σὲ λίγον καιρὸ σκότωσαν τὸ φονιά. Τότε κι αὐτὸς ἔγινε γῦπας καὶ τρώει τὰ ψοφίμια, ἐνῶ ὁ ἀετὸς προτιμᾷ τ' ἀρνιά, (ἴδ. Σελ. 60).

Ἡ χολή του θεραπεύει μάτια, τὸ μυαλό του θεραπεύει ἱκτερο, τὰ φτερά τοῦ ἄν τὰ μπηξῆς στὴ γῆ, λένε, πὼς διώχνουν τὸν κεραυνό: ὁ ἀετὸς γνωρίζει τὸ βοτάνι ποὺ δίνει παιδιὰ, κι εὐκολύνει καὶ τὸν τοκετὸ ζῆ 100 χρόνια.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀετοῦ μὲ τὸ λαγὸ καὶ τὰ σκαθάρια εἶναι σχεδὸν ἡ ἴδια μὲ κείνη ποὺ γράφει ὁ Αἰσωπος στοὺς μύθους του (ἀριθ. 2).

Τὰ ἀθάνατα.

Μήτε μννα μήτε πατέρα γνώρισαν οἱ Νεραΐδες. Καὶ πρὶν γίνουσι ὅτι εἶναι, ἦσαν γυναῖκες σὰν τὶς ἄλλες τοῦ κόσμου τὶς γυναῖκες. Ἐπειτα ἀπόχτησαν τὴν ἀθανασία καὶ ζοῦν νὰ πάντα, ὅπως τὰ βουνά καὶ τὰ ποτάμια ποὺ τὶς κρατοῦν. Ἐγίναν ἀπέθαντες, καὶ νὰ πῶς:

Κάλλω ἔλεγε τὴν πρώτη Νεραΐδα, γυναῖκα ποὺ ξεχώριζε ἀπὸ τὶς ἄλλες γυναῖκες μὲ τὴν ἐξυπνάδα της καὶ ἔβαλε στὸ νοῦ της νὰ γίνῃ ἀθάνατη. Ἀκουστὰ εἶχε ἀπὸ τὴν γαργάλα της πῶς σὲ κάποιο μακρυνὸ μέρος, ποὺ ἀνθρώπινος νοῦς δὲ φτάνει, ὑπῆρχε τὸ ἀθάνατο νερό.

Ἡ πηγὴ τοῦ ἦταν ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀτόφιες πέτρες ποὺ ἀνοιγόκλειαν, καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀντλήσῃ ἀπὸ τὸ νερό της. Ἀλίμονο, ἂν οἱ πέτρες τὴν δάγκαναν ἀνάμεσά τους τὴν Κάλλω, καὶ ὅμως δὲ δειλίασε. Ρωτῶντας, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας τὴν βρῆκε κείνη τὴν πηγὴν. Περίμενε, καὶ σὰν εἶδε πῶς ἀνοιξαν οἱ πέτρες, σὰν τὸ πουλὶ τρύπωσε, πῆρε νερό καὶ βγήκε πρὶν κλείσῃ, τόσο γρήγορα!

Ἐπὶ ἀθάνατο νερό, καὶ ἀπὸ τότε ἔγινε καὶ αὐτὴ ἀθάνατη. Ἀπὸ τῆς γῆς τὰ φυτὰ δυὸ ἀγάπησε ἡ Κάλλω, τὸ σκιλλοκρέμμυδο⁶⁸ καὶ τὸν ἀμάραντο, καὶ ἀπὸ τὰ πουλιὰ τὸν αἰτὸ καὶ τὸν κόρακα.

Ὡς τότε τὸ σκιλλοκρέμμυδο, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα φυτὰ, φύτρωνε τὴν ἀνοιξὴ καὶ ξεραίνονταν τὸ χειμῶνα. Ἡ Κάλλω ποὺ τὸ ἀγαποῦσε, τὸ πότισε μὲ ἀθάνατο νερό, καὶ ἀπὸ τότε μονάχα τὸ κοτσάνι του μαραίνεται τὸ χειμῶνα, ἡ ρίζα του μένει ἀπέθαντη, καὶ πετάει βλαστάρια πάλι.

Ὁ ἀμάραντος ἄλλη ὄνομα εἶχε πρὶν, καὶ φύτρωνε σὲ βράχους ἀπάτητους, ὅπου ζῶα δὲ μπορούσαν νὰ διαβοῦν καὶ νὰ τὸν φάνε.

Ἡ Νεραΐδα ἡ Κάλλω, σὰν ἀέρας ποὺ εἶναι, περνοῦσε ἀπὸ κοντὰ του καὶ τὸν καμάρωνε.

- Δὲν πρέπει νὰ πεθαίνῃ, εἶπε, καὶ πότισε τὸ φυτὸ ἀθάνατο νερό ἡ Κάλλω. Ἀπὸ τότε δὲ μαραίνεται, καὶ πῆρε καὶ τ' ὄνομα ἀμάραντος.

Γιὰ ιδέστε τὸν ἀμάραντο σὲ τί γκρεμὸ φύτρωνει.

Δίχως νερό ποτίζεται, δίχως ἀέρα ἀξαίνει.

Μὲ τὸν ἥλιό ποτίζεται, μὲ τὸ φεγγάρι ἀξαίνει.

Τὸν τρῶν ἀλάφια καὶ φοφοῦν, ἀρκούδια καὶ μερώνουν.

Τὸν τρῶν τὰ λάϊα πρόβατα καὶ ἀλησμονοῦν τ' ἄρνιά τους.

Ἐπίσης καὶ τὸν αἰτὸ καὶ τὸν κόρακα ἔδωκε ἀθάνατο νερό ἡ Κάλλω καὶ ἔγιναν πουλιὰ ἀθάνατα.

Γερνάει, γερνάει ὁ αἰτός, λὲς καὶ θὰ πεθάνῃ, τίποτε. Τρυπῶνει σὲ σπηλιὰ βράχου καὶ μένει ὥσπου νὰ μαδῆσουν τὰ φτερά του, καὶ ἔτσι γίνεται πάλι νέος, ὅπως εἶχε βγῆ ἀπ' τὸ αὐγὸ του. Στὸ πέρασμα τοῦτο τῶν γηρατειῶν του, ἄλλος αἰτὸς τὸν θρέφει, καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ ξαναπουλιάζει.

Τὸ ἴδιο καὶ τὸν κόρακα, γηρατεῖα δὲν τὸν πιάνουν, καὶ νὰ γιατί ὀνομάζονται κορακοζῶητους κείνους ποὺ ζοῦνε πολλὰ χρόνια!

68 Σκίλλη.

Τουρλίδα - τρυγόνα - μπουφός.

Είναι τρία πουλιά που σήμερα καμμιὰ σχέση δεν έχουν μεταξύ τους· όμως άλλοτε ήταν μαθητούδια στην ίδια τάξη του ίδιου σχολείου. Ο δάσκαλός τους είχε ένα πουλάρι, μὰ ἄνθρωπο δεν είχε σπίτι του γιὰ νὰ τὸ περιποιεῖται, κι ἔστελνε τὰ τρία κείνα παιδιά στὸ λιβάδι νὰ τὸ βόσκουν καὶ νὰ τὸ ποτίζουν νερὸ στὴ βρύση.

Μιὰ μέρα τὸ πῆγαν τὸ πουλάρι στὸ νερὸ νὰ πιῆ, κι αὐτὰ τὸρριξαν στὸ παιγνίδι. Ἀφοῦ ἔπια καὶ χόρτασε τὸ ζῶο, παραμέρισε νὰ βοσκήσῃ. Τόπο παίρνοντας τόπο ἀφήνοντας, χάθηκε.

Σὰν τέλειωσαν τὰ παιδιά τὸ παιγνίδι τους, πᾶνε γιὰ τὸ πουλάρι, πουθενὰ πουλάρι.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, ἔμαθε ὁ δάσκαλος τι ἔγινε· νὰ τὰ τιμωρήσῃ δεν ἤθελε, μόνο τὰ καταράστηκε. Ἡ κατάρα του τάπιασε καὶ μεταμορφώθηκαν σὲ πουλιά. Καὶ πουλιά ὅμως που ἔγιναν, δεν λησμονοῦν τὸ πουλάρι τοῦ δασκάλου.

Γυρίζουν ἐδῶ, γυρίζουν ἐκεῖ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τὸ βροῦν κάπου.

Ἡ τρυγόνα τὸ κράζει: τπρού, τπρού, τπρού!

Ἡ τουρλίδα φωνάζει: τουρλί! τουρλί! τουρλί! τάχα λουρί, λουρί, που εἶχε τὸ γαῖδουράκι.

Ὁ μπουφός κάνει: μπού, μπού! τάχα, πωπώ, πωπώ, τί πάθαμε!⁶⁹

(Γραμματικό Ἀττικῆς ἀπὸ τὶς Παραδ. τοῦ Πολίτη)

Ἡ βλαχούλα.

Λίγο μικρότερο πουλι ἀπὸ τὸν κότσυφα εἶναι ἡ βλαχούλα καὶ κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σιταρήθρα⁷⁰, κι ἀγαπᾶ νὰ σκαρφαλώνει πάντα στοὺς βράχους που ἄνθρωπος καὶ ζῶο δεν πατοῦν. Ἐκεῖ φτιάνει καὶ τὴ φωλιά της. Τὸ χρῶμα της δὲ διαφέρει ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ βράχου καὶ γι' αὐτὸ δύσκολα τὴν ξεχωρίζεις.

Κάποτε κατεβαίνει ἀπὸ τοὺς βράχους καὶ κάθεται στὴ ράχη κανενὸς πρόβατου που βόσκει στὸ λιβάδι.

Ἡ λαλιά της: ντουρή! ντουρή! ντουρή! μονότονα καὶ γοργὰ ξεχύνεται ἀπὸ τὸ στόμα της.

69 Ὁ μπουφός εἶναι ὁ πτύγξ τοῦ Ἀριστοτέλη.

«Οὗτος ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται διὰ τὸ μὴ βλέπειν ὀξύ, τὰς δὲ νύχτας θηρεύει ὡσπερ οἱ ἀετοί» (9.80 π. ζ. 11).

Ἡ τουρλίδα εἶναι εἶδος σκολόπακα.

Ἡ τρυγόνα λέγεται καὶ τουρτούρα, ὅπως εἴπαμε, στὴ Μακεδονία, φύλαξε δηλ. τὸ ρωμαϊκὸ της ὄνομα. Ψηλὸ 0,60 μ. κι ἔχει χρῶμα φαιόλευκο. Ζῆ στὰ βάλτα καὶ ἡ φωνὴ του εἶναι: τουρλί! τουρλί!

70 Εἶδος κορυδαλλοῦ.

Τὸ «ντουρὴ» τῆς βλαχούλας ἔχει καὶ κάτι τὸ λυπητερό· τὸ πουλὶ σὰν κάποιον νὰ ζητάη πού εἶναι χαμένος.

Κεῖνοι πού ζοῦνε στὰ βουνὰ καὶ γειτονεύουν μὲ τοὺς βράχους πού συχνάζει, ξέρουν τί ζητάει:

Βαλμὰς ἦτον λένε, ἡ βλαχούλα καὶ φύλαγε τ' ἄλογά της σὲ ἓνα ποραόμορφο λιβάδι.

Μιὰ μέρα ὁ βαλμὰς μετράει τ' ἄλογα, ἔλειπε ἓνα. Κοιτάει νὰ δῆ ποιὸ τοῦ λείπει, ἔλειπε ὁ ὄμορφος ντουρῆς.

Λύπη βαριά κάθησε στὴν καρδιά του, κ' ἡσυχία γιὰ νὰ βρῆ δὲ μπορούσε. Πάει στὸ κοντινὸ λιβάδι.

- Μὴν εἶδατε τὸ ντουρῆ;
- Δὲν τὸν εἶδαμε.

Πάει στὸ παραπέρα λιβάδι, ρωτάει, τίποτε. Ὅλα τὰ γύρισε τὰ λιβάδια μὲ τὴ σειρά, μὰ πουθενὰ δὲν πῆρε εἶδηση γιὰ τὸ ντουρῆ του. Τότε ὁ βάλμας πῆρε τὰ βουνὰ καὶ τοὺς βράχους φωνάζοντας: ντουρῆ! Ντουρῆ!

Ἄνω κάτω γύρισε τὸν τόπο, ντουρῆ δὲ βρῆκε. Τότε παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλὶ κι ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκανε· εἶναι ἡ βλαχούλα. Ἄλλα καὶ πουλὶ πού ἔγινε, δὲ λησμονάει τὸ ντουρῆ του. Σὰν σοῦ τύχη νὰ βρεθῆς κοντὰ σὲ βράχο ὀρθόκοφτο στοῦ βουνοῦ τὸ πλάι, θ' ἀκούσης ἴσως τὴ λυπητερὴ της φωνή: ντουρῆ! ντουρῆ! Ντουρῆ!

Θὰ τὴν ἰδῆς ἴσως στὴ ράχη κανενὸς πρόβατου κοπαδιοῦ πού βόσκει σὲ βουνίσιο λιβάδι καὶ ξεχύνει γλυκόλαλων κουδουνιῶν λαλιές.

Μὴν πῆγε τάχα νὰ ρωτήση τὰ πρόβατα γιὰ τὸν ἀγαπημένο τῆς ντουρῆ;

Σὲ μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας τὴ βλαχούλα τὴ λένε γριβίτσα, ἀπὸ τὴ φωνή της γρίβα! γρίβα! γρίβα! Καὶ φαντάζονται πῶς ἀναζητάει τὸ γρίβα, πού ἔχασε ἀπὸ τῶν ἀλόγων τῆς τὸ μπουλούκι.

(Αἰτωλία. Ἄγραφα ἴδ. Λουκοπούλου:
«Στὰ βουνὰ τοῦ Κατσαντώνη» σελ. 186- 188).

Ὁ τσοπανάκος.

Εἶναι ἓνα πουλί, ὄχι τόσο μεγάλο, ἴσαμε τὸν κότσυφα... ἴσαμε τὴ γριβίτσα... ἀλλὰ μὲ μακρὰ μύτη καὶ μὲ βοῦλες σταχιτὲς στὰ φτερά του.

Τὸ πουλὶ αὐτὸ συνηθίζει νὰ πετὰ στοὺς βράχους, ὅπως καὶ τὰ πετροχελίδονα, κι ἐκεῖ νὰ κελαηδῇ. Τὸ κελάδημά του εἶναι σφύριγμα τσοπάνου πού ὀδηγεῖ πρόβατα στὴ βοσκή.

Κι ἦταν ἀλήθεια πιστικὸς στὰ παλιὰ χρόνια καὶ βοσκοῦσε κοπάδι πρόβατα. Ὁ ἀφεντικός του, ἕνας πολὺ σκληρὸς ἄνθρωπος, τὸν ἔβαζε νὰ κάνει τὶς ἄλλες τὶς σπιτικές δουλειές.

Μιὰ μέρα ὁ πιστικὸς ἄφησε τὸ κοπάδι μόνο καὶ πῆγε γιὰ θέλημα τοῦ ἀφεντικοῦ του. Σὰ γύρισε ἀπὸ τὴ δουλειά, πάει κεῖ ποῦ εἶχε ἀφήσει τὸ κοπάδι, δὲ βρῆκε τὰ πρόβατα. Σφυρίζει, τίποτα.

- Καὶ τώρα τί θὰ πῆ ὁ ἀφέντης μου! Θάχω πιά ζωὴ ἀπ' αὐτόν, ἀφοῦ τὰ πρόβατα χάθηκαν! Καὶ κλαίοντας ἔτρεχε ἐδῶ ἐκεῖ κι ὅλο σφύραγε.

Παρηγοριὰ δὲν εἶχε ὁ τσοπάνος μὲ τὸ χαμὸ τοῦ κοπαδιοῦ, καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν μεταμορφώσει, νὰ μὴν μπορῆ νὰ τὸν πιάσει καὶ τὸν τιμωρήσει ὁ ἀφέντης του.

Τὸν λυπήθηκε ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἔκαμε πουλί, μὰ καὶ πάλι ὁ τσοπανάκος δὲ λησμονεῖ τὰ πρόβατα καὶ ὅλο σφυραεῖ.⁷¹

(Ἀπὸ τὶς Παραδ. τοῦ Πολίτη.
Θράκη καὶ Ἡπειρος)

Ὁ βαλμάς.

Ὁ βαλμάς σήμερα εἶναι πουλί, οὔτε μεγαλύτερο οὔτε μικρότερο ἀπὸ κότσυφα, ἀλλὰ στὰ παλιὰ χρόνια ἦτον ἄνθρωπος καὶ φύλαγε ἄλογα στὸ λιβάδι.

Μιὰ μέρα τάχασε τὰ ἄλογα. Ἔτρεξε ἐδῶ, ἐκεῖ γιὰ νὰ τὰ βρῆ, δὲν τὰ βρῆκε.

Μεγάλη λύπη εἶχε στὴν καρδιά γιὰ τὸ χαμὸ τους ὁ βαλμάς καὶ παρακάλεσε τὸ Θεό:

- Θεέ, κάμε με πουλί νὰ μπορῶ νὰ πετῶ μὴ τύχη κι ἀκούσω κάπου χλιμίντρισμα ἀλόγου!

Ὁ Θεὸς τὸν ἀκούσε καὶ τὸν ἔκανε πουλί, ποῦ ὅσοι συχνάζουν στὰ δάση, ἀκοῦνε τὴ φωνή: βαλμά, βαλμά!

* * *

Στὴ Λευκάδα λένε: Στὰ παλιὰ κούνια ἦταν δυὸ ἀδέρφια πλούσια, καὶ τὸ δυὸ βαλμάδες, καὶ φύλαγαν ἄλογα στὸ λιβάδι.

Μεγαλύτερος ἦτον ὁ Μῆτρος, ὄχι καλὸς ἄνθρωπος. Γιὰ τὸ τίποτε θύμωνε καὶ συχνὰ μάλωνε μὲ τὸ μικρότερο ἀδερφό του, τὸ Γιῶργο.

71 Τοῦ τσοπανάκου τὸ ἐπιστήμον. ὄνομα εἶναι σίττη· λέγεται καὶ σφυριχτής, κι εἶναι ὁμοιομορφο πουλί· τὴ φωνιά του τὴ φτιάνει σὲ τρύπες βράχων. «σίττη καὶ τροχίλος ἀετῶ πολέμια· ἡ γὰρ σίττη καταγνύει τὰ φῶ τοῦ ἀετοῦ» (Ἀριστ. Ζ'. Ἰστ, Θ', 17).

Ὁ Μῆτρος τὸν περισσότερον καιρὸ ἦτον χασομέρης, μὰ ὁ Γιώργος δὲν ἔλειπε ποτὲ ἀπὸ τὰ ἄλογα. Κι ἂν πῆς γιὰ ἄνθρωπος! ἦτον μάλαμα ὁ Γιώργος, φρόνιμος σὰ νύφη, ἀγαθὸς σὰν τὸ πρόβατο. «Ὅχι» στὸ μεγαλύτερον ἀδερφό του δὲν ἔλεγε, μόλο ποῦ κείνος ὅλο διάταζε: κάμε τοῦτο, κάμε κείνο!

Κάποια ἐποχὴ εἶχαν γιὰ νὰ πουλήσουν ὀχτῶ ἄλογα.

- Γιώργο, τοῦ λέει, πήγαινε στὴν ἀλογοκοπή, πάρε ὀχτῶ ἀπὸ τὰ ἄλογά μας καὶ φέρε τα.

Νύχτα νύχτα ὁ Γιώργος βρέθηκε στὸ λιβάδι, καὶ πρὶν τὸ ξημέρωμα νάτα τὰ ὀχτῶ ἄλογα, στὸ ἓνα αὐτὸς καβάλλα.

Τὰ μετράει ὁ Μῆτρος: ἓνα, δύο, τρία... ἑφτά, δὲν τὰ ἔβγαζε ὀχτῶ, ὅσα ἦταν.

- Γιατὶ νὰ φέρης ἑφτά;

- Ἀδερφέ, μέτρα τα καλά, ὀχτῶ εἶναι!

Ἀλήθεια ὀχτῶ ἦταν, μὰ ἔλα ποῦ δὲν ἄφηγε τὸ σκοτάδι νὰ τὰ μετρήσῃ ὁ Μῆτρος.

- Πήγαινε στὸ λιβάδι, τοῦ λέει, πάρε καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἄλογο νὰ γίνῃ ὀχτῶ.

Ξαναπάει στὸ λιβάδι ὁ Γιώργος, κοιτάει δὲν τὸ βρῆκε. Ξαναγυρίζει στὸν ἀδερφό του.

- Ἀδερφέ, τοῦ λέει, ἄλλο δὲν ὑπάρχει στὸ λιβάδι. Μέτρα τα καλά!

Ὁ Μῆτρος ἀντὶς ἄλλη, ἀρπάζει μαχαίρι τοῦ τὸ μπήγει στὴν καρδιά, καὶ τὸν σκοτώνει.

Ναὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε τόσο, καὶ σκοτωμένον τὸν κοροΐδευε.

- Γιώργο, Γιώργο, τόβρες, τόβρες τ' ἄλογο; χὰ! χὰ! Χά!

Ὁ Γιώργος εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ ἄλογο, τὸ ὄγδοο, ποῦ ὁ ἀδερφός του Μῆτρος δὲν τόβαζε στὸ λογαριασμό.

Τώρα πῆγε μαζί μὲ τ' ἄλλα κι ἔγιναν τὰ ὀχτῶ, ποῦ ζητοῦσε ὁ κακούργος ἀδερφός.

Τὰ μετράει:

- Πωπώ! ἔκαμε, ἄδικα τὸν πῆρα στὸ λαιμό μου! ὦχ τί ἔπαθα!

Ὁ Μῆτρος ἦτον ἀπαρηγόρητος. Πήγαινε ἐδῶ, πήγαινε ἐκεῖ, ἡσυχία δὲν εὔρισκε. Καὶ τότε παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν κάμῃ πουλί· κι ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε. Νά τώρα, πὼς γυρίζει ὁ βαλμάς⁷² τὶς νύχτες ἀνοιξὴ καὶ καλοκαίρι σὲ δάση καὶ βουνὰ κι ὅλο φωνάζει:

- Γιώργο, Γιώργο, τόβρες, τόβρες τ' ἄλογο; Χά! χὰ! Χά!

(Ἀπὸ τὶς Παραδ. Πολίτη)

72 Εἶναι εἶδος γλαύκας.

Ὁ γκιώνης.

Της νύχτας πουλι ὁ γκιώνης. Ὅταν βαθὺ σκοτάδι τὰ σκεπάσῃ ὅλα, αὐτὸς χώνεται στὴν πυκνὴ φυλλωσιὰ τοῦ δέντρου κι ἀρχίζει: ντῶν! ντῶν! ἀργὰ ἀργὰ καὶ λυπητερά. ὦ! κείνη ἢ φωνή του! σὰ νεκροκάμπανα ἤχει στ αὐτιά καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ μυστήριο καὶ φόβο! Ἔχει κάτι τὸ θλιβερό. Τὸ πουλι λὲς καὶ διηγιέται τὴν ἱστορία του, ἱστορία τραγικὴ ποὺ ἀξίζει νὰ τὴ μάθῃ:

Δυὸ ἀδέρφια γκαρδιακὰ καὶ μπιστεμένα - Παῦλος θέλουν νὰ ποῦν ὁ ἓνας, κι Ἀντώνης ὁ ἄλλος - φύλαγαν στὸ πράσινο λιβάδι κοπάδι μὲ πολλὰ πρόβατα.

Ὁ Ἀντώνης χάθηκε. Τὸ πῶς χάθηκε εἶναι φιλονικούμενο. Ἄλλοι λένε: μιὰ μέρα ἦρθε ὁ λύκος, ἄρπαξε ἀπὸ τὸ κοπάδι τοὺς ἓνα πρόβατο, τόβαλε στὸν ὦμο κι ἔφυγε. Τρέχει ὁ Ἀντώνης κοντά του νὰ τὸ γλυτώσῃ, δῶ κεῖ νὰ τὸν φτάσῃ, τίποτα. Οὔτε τὸν ξανάειδαν. Χάθηκε κι αὐτός, ὅπως χάθηκε καὶ τὸ πρόβατο.

Ὅπως ἄλλοι παραδέχονται, τὸν σκότωσε ὁ ἀδερφός του ὁ Παῦλος. Γύριζαν ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ στὰ βουνά τους μὲ τὰ πρόβατα. Τὸ κοπάδι μπρός, αὐτοὶ ξωπίσω μὲ τὰ σκυλιὰ. Εἶχαν φτάσει σὲ δάσος καὶ περνοῦσαν ἀπ' ἀνάμεσά του, ὅπου περνοῦσε καὶ ἡ στράτα. Κάποια στιγμή ἀκοῦνε πίσω τοὺς μιὰ κίσσα. Ἦθελε νὰ τοὺς ἀναμπαίξῃ καὶ βέλαζε σὰν τὸ πρόβατο.

- Πρόβατο ξέμεινε, λέει ὁ Παῦλος στὸν ἀδερφό του, γύρισε νὰ τὸ πάρῃς!
- Δὲν εἶναι πρόβατο, εἶναι κίσσα κρυμμένη στὸ κλαρὶ καὶ μᾶς ἀγαγελάει.
- Κίσσα εἶναι, ὁ ἓνας.
- Δὲν εἶναι κίσσα, ὁ ἄλλος.

Ἦρθαν σὲ φιλονικία. Θυμώνει ὁ Παῦλος, βγάζει τὸ μαχαίρι, μία τόχει. τὸν πῆγε στὸν τόπο.

(Ἀδριανούπολη)

Στὴν Ἀράχωβα τῆς Λειβαδιάς τὸν Παῦλο τὸν θέλουν δραγάτη ἀμπελιῶν.

- Θὰ ρθῶ τὴ νύχτα νὰ κλέψω σταφύλια, λέει ὁ Ἀντώνης στὸν ἀδερφό του.
- Μὴν τὸ κάνῃς, τοῦ εἶπε θὰ μετανοιώσῃς!
- Θάρθω!
- Μὴν ἔρχεσαι, θὰ μοῦ χαλάσῃς τὸ φυσίγγιο.
- Θάρθω!

Ἀλήθεια πῆγε ὁ Ἀντώνης, μὰ πῆγε στ ἀστεία, τάχα νὰ κλέψῃ σταφύλια σὲ κάποιον ἀμπέλι.

Εἶδε ἀπὸ τὴ φυλάχτρα ἄνθρωπο ὁ Παῦλος· δὲν τοῦ πῆγε στὸ νοῦ πῶς εἶναι ὁ ἀδερφός του, ρίχνει καὶ τὸν σκοτώνει.

Ὁ Ἀντώνης πάει ἔτσι ἀπὸ κακὸ θάνατο· ἔμεινε ἔρημος ὁ ἀδερφός του ὁ Παῦλος.

Καὶ βγήκε τότε στὰ ὄρη καὶ στὰ βουνά, καὶ τὰ πῆρε τρέχοντας ἐδῶ ἐκεῖ κι ἀναζητῶντας τον τὸν ἄμοιρο· ἄδικα ὅμως. Ἦτον ἀπαρηγόρητος καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλί, νὰ πετάη ἐδῶ ἐκεῖ μὴν τύχη καὶ τὸν εὔρη πουθενά. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε γκιώνη.

Νά γιατί καὶ τώρα ἀκόμα αὐτὸ τὸ πουλί, εὐθύς ποὺ νυχτώσει, κάθεται πάνω στῶν δεντρῶν τὰ κλωνάρια καὶ φωνάζει: Ἀντώνη! Ἀντώνη!

Θρηγεῖ ἀδιάκοπα, καὶ τότε μόνο παύει, ὅταν θὰ στάξῃ αἷμα ἀπὸ τὴ μύτη του.

(Παραδόσ. Πολίτη)

Στὴ Θράκη λένε: Ἐνα ὁμορφότατο κορίτσι ἦτον κάποτε ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὸν Ἀντώνη, τὸν ξακουστὸν κυνηγὸ μὲ τὰ πολλὰ λαγωνικά.

Μιὰ μέρα ὁ δύστυχος Ἀντώνης βγήκε στὸ βουνὸ νὰ λαγοκυνηγῆσῃ. Τί κριμα ὅμως! Τὰ λαγωνικά του λύσσαξαν, χύθηκαν πάνω τοῦ καὶ τὸν πετσόκοψαν. Ὅταν ἔμαθαν τὸ χαμὸ του, θρήνησε ὁ κόσμος ὅλος τὸ παλικάρι!⁷³

Κι ἡ κόρη ποὺ τὸν ἀγαποῦσε, τὸν ἔκλαψε ἀπ' ὄλους πιὸ πολὺ. Ὅμως τί θὰ βγῆ ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ τὰ κλάματα! ὁ ἄνθρωπος πίσω δὲν ἔρχεται, ὅταν πεθάνῃ. Μαράζι στὴν καρδιὰ τῆς κόρης μπῆκε ὁ θάνατος τοῦ ἀγαπητικοῦ τῆς τοῦ γκιώνη, κι ἀπὸ τὸ μαράζι τὸ πολὺ μαρμάρωσε.

Μέσ' ἀπὸ κείνο τὸ μάρμαρο πετάχτηκε πουλί, ὁ γκιώνης, ποὺ ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ καὶ σήμερα ἀκόμα πετῶντας φωνάζει στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας: Ἀντώνη! Ἀντώνη! Τὸν ἀγαπημένο τῆς καλεῖ, μὰ ἄδικα.⁷⁴

(Παπαχριστοδοῦλ. Ἀρχεῖον Θρακικῶν»
Τόμ. Α' σελ. 23).

Ἡ κουκουβάγια.

Ἦτον χήρα γυναῖκα μὲ ἐννια ὀρφανὰ ἀγόρια κι ἓνα κορίτσι, δέκα. Τὸ μικρότερο τὸ ἀγόρι τῆς ἔκανε τὸνπραματευτὴ, καὶ γυρολόγο. Ταξίδευε στὰ ξένα καὶ πουλοῦσε τὶςπραμάτειες του. Συγγενῆ δὲν εἶχε κεῖ ποῦ γύριζε, οὔτε καὶ φίλο ἀπόχτησε γιὰ νὰ λέει τὸν πόνο του.

Πέρασε καιρὸν πολὺ στὴν ξενιτιά ἔπειτα ξαναγύρισε στὸ χωριὸ καὶ στὸ σπίτι του.

- Ξέρεις τί λέω, μητέρα, τῆς εἶπε, νὰ παντρέψουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα γιὰ νὰ τὴν ἔχω κι ἐγὼ γύρισμα.

73 Πόσο μοιάζει ὁ μῦθος τοῦτος μὲ τὸν ἀρχαῖο τοῦ Ἀκταίωνα τοῦ κυνηγοῦ! Εἶδε τὴν Ἀρτέμιδα γυμνὴ στὸ δάσος, λέει, κείνη θύμωσε, ἔδωσε λύσσα στὰ πενήντα σκυλιὰ του, χύθηκαν ἀπάνω του καὶ τὸν ἔκαμαν κομμάτια.

74 Ὁ γκιώνης ἐπιστημονικὰ λέγεται ἐφιάλτης ὁ σκωψ (Ephialtes scops. ἰδ. Βίος Ζῶων Ἐλευθέρουδ. σ. 365). Ὁ Ἀριστοτέλ. (π.ζ. 8, 39 «ὁ σκῶν ἐλάττων γλαυκός».

Ἡ μάνα τοῦ δὲν ἤθελε, αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινε καὶ τὴν πάντρεψαν τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.

Πέρασε καιρός. Τὰ ἐννιά ἀδέρφια πέθαναν, πέθαναν καὶ τὰ δεκαοχτώ τῆς ξαδέρφια. Κι ἀπόμεινε ἡ δόλια ἡ μάνα ὀλόμονη κι ἔρημη.

Μέρα δὲν περνοῦσε ποὺ νὰ μὴ βλαστημῆση τὸν ὀλομικρότερο τὸ γιό της, ποὺ ἦτον ἡ αἰτία νὰ δώσουν τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα. Ἐν τὴν εἶχε κοντά της;...

Ἡ ψυχὴ σου ἀνάπαυση, ποτὲ νὰ μὴ βρῆ μὲ τὸ κακὸ πόκαμες σὲ μένα, γιέ μου!

Ἀπὸ τίς βλαστήμιες τίς πολλὲς καὶ τίς κατάρεις ἀναταράχτηκε τοῦ γιοῦ της τὸ μνήμα, κι ὁ πεθαμένος σηκώθηκε· καβάλλησε τὸ νεχροκρέβατό του καὶ πῆγε καὶ τὴν ἔφερε τὴν ἀδερφή του ἀπὸ τὰ ξένα.

Σὰν ἔφτασε στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, κοντοστάθηκε ἡ Ἀρετὴ ἀπὸ τὴ λαχτάρα, πότε καὶ πότε νὰ ἰδῆ τὴ μαννούλα της, δὲν τὸν καρτέρεσε. Πῆγε ἴσια στὸ σπίτι νὰ τὴν δῆ τὸ γρηγορώτερο.

Οὔτε καὶ νὰ τὰ φανταστῆ κανεὶς μπορεῖ τί ἔγινε τὴ στιγμὴ ποὺ ἀντάμωσαν μάνα καὶ θυγατέρα!

Ἄγκαλιάσματα, φιλιὰ ἀναστεναγμοί, κλάματα, θρῆνοι.

Αὐτὰ τοὺς ἄλλαξαν· ἀπὸ ἄνθρωποι ἔγιναν πουλιά, ποὺ μὲ τὸ νὰ θρηναῖνε κι ἀκόμα τώρα καὶ νὰ κάνουν κουκουβάου τὰ ὠνόμασαν κουκουβάγιες.

Ὁ ζωντανεμένος ἀδερφὸς τῆς Ἀρετῆς γύρισε καὶ πάλι στὸ νεχροταφεῖο, βρῆκε ἀνοιχτὸ τὸ μνήμα του καὶ ξαναμπῆκε.

Αὐτὴν τὴν ἱστορία τὴν ἔκαμαν καὶ τραγούδι ποὺ τραγουδάει ὁ κόσμος.

(Γορτυνία, Πραδ. Πολίτη)

* * *

Στὴν Ἠπειρο λένε: Ἡ κουκουβάγια (ἢ Χλοῦ) εἶναι μιὰ κι ὀλομόναχη κόρη στὸν κόσμο. Οἱ δικοὶ της πέθαναν, κι ἀπ' αὐτῆς τῆς τὴν ὀρφάνια ἀκόμα μοιριολογᾷ καὶ λέει:

Εἶχα μάνα παπαδιά
κι ἀδερφή γραμματικό,
ἦρθε τὸ θανατικὸ
καὶ τοὺς πῆρε καὶ τοὺς δυό!

* * *

Ἄλλοι λένε πὼς εἶχε ὀχτὼ ἀδέρφια καὶ τάχασε καὶ τὰ ὀχτὼ, κι αὐτὰ τώρα κλαίει, κι ὄλο φωνάζει ὄχ! τάχα ὀχτὼ.

* * *

Στ' Ἄγραφα⁷⁵ μολογᾶνε, πὼς ἡ κουκουβάγια ἦταν δοῦλα σ' ἀρχοντόσπιτο. Ἡ κόρη τοῦ ἀφέντη της ἦταν ἓνα παράξενο πλάσμα· λουλούδια τῆς ἔδινες, δὲν τὰ δεχόταν.

75 «Ἄγρια καὶ Ἡμερα τοῦ Λόγγου καὶ τοῦ βουνοῦ» Στ. Γρανίτσα σ. 124

- Ἐπρεπε νὰ φορῆς τὰ γάντια σου τότε ποὺ τὰ μάζευες δὲν τὰ δέχομαι, εἶναι μολεμένα!

Στὸ σπίτι ποὺ ὑπηρετοῦσε ἡ κουκουβάγια ὑπηρετοῦσε κι ἕνας ἀράπης, δοῦλος ὅπως καὶ κείνη.

Ἡ ἀρχοντοπούλα τὸ ἴδιο τὸν βασάνιζε καὶ τὸν ἀράπη, μὲ τὶς παραξενιές της. Κι ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ μεγάλωνε ἡ ἀρχοντοπούλα, τόσο καὶ χειρότερεψε. Κατάντησε ἀνυπόφορη μὲ τὶς ἰδιοτροπίες της.

Ἐνα πρωῖ ὁ ἀράπης πάει στὸν κῆπο κι ἄρχισε νὰ μαζεύει λουλούδια. Ἐνῶ μάζευε, ἀνοίγει ἡ πόρτα τοῦ κήπου, καὶ νά, ἡ ἀρχοντοπούλα μπροστὰ του.

Ἦτον ἀνοιξη, τ' ἀηδόνια χωμένα στῶν δεντρῶν τὶς φυλλωσιές λαλοῦσαν, καὶ τὰ νερὰ μουρμούριζαν στὶς βρυῖσες τους γιὰ νὰ σιγοντάρουν τὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν.

Χαρὰ Θεοῦ ἦτον ὁ κόσμος, ἔλεες πῶς ὁ παράδεισος κατέβηκε κάτω στὴ γῆ, στὴν οἰκουμένη.

Ἡ δοῦλα κρυφοκοίταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ.

- Ἄς δῶ, τί θὰ κάμη ἡ κυρά μου, εἶπε.

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, καὶ νά, ἡ ἀρχοντοπούλα χύνεται στὸν ἀράπη, τὸν σφιχταγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, τὸν φιλεῖ... κι αὐτὸ νὰ γίνατε, ἐνῶ ὁ ἀράπης δὲ φορεῖ καὶ γάντια!

Παραξενεύτηκε.

- Θεέ μου, λέει - γυρίζοντας κατὰ τὸν οὐρανὸ - κλείσε παντοτεινὰ τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ μὴ βλέπω πιὰ τοῦ κόσμου τὶς παραξενιές!

Τὴ λυπήθηκε ὁ Θεὸς τὴ δοῦλα καὶ τῆς ἔκαμε τὴ χάρη. Ἐγίνε πουλὶ ἡ κουκουβάγια. Τὴ μέρα τάχει κλειστὰ τὰ μάτια τῆς γιὰ νὰ μὴ βλέπη τοῦ κόσμου τὶς παραξενιές, τὴ νύχτα τ' ἀνοίγει. Κι ἔχει καὶ κάτι ἄλλο παράξενο ἡ κουκουβάγια. (Λεσβος Παραδ. Πολίτη). Γιὰ νὰ ζήσει, τρώει μικρὰ πουλάκια· ἂν αὐτὰ ὅμως, μόλο ποὺ ξέρουν πῶς τὰ τρώει, τὴν πλησιάζουν, σὰ νὰ τῆς λένε: φάγε μας!

Ἐχουν τὸ λόγο τους ποὺ τὴν ἀκολουθοῦν τὴν κουκουβάγια τὰ πουλάκια. Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἔπιασαν τὸ Χριστὸ καὶ τὸν σταύρωσαν, ἡ Παναγία ἦταν ἀπαρηγόρητη. Ἡ κουκουβάγια μὲ τυλιγμένο τὸ κεφάλι στὰ φουστάνια, ὅπως τὸ κάνουν ὅσες λυποκρατοῦν, πῆγε στὴ μάνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἔλεγε λόγια παρηγορητικά.

Ἡ Παναγία εὐχαριστήθηκε πολὺ ἀπὸ τὴ διαγωγὴ της καὶ τῆς ἔταξε πῶς θὰ στέλνει μικρὰ πουλάκια νὰ τὰ πιάνη καὶ νὰ τὰ τρώη.⁷⁶

76 Ἡ κουκουβάγια γιὰ τοὺς ἀρχαίους ἦταν τὸ σύμβολο τῆς σοφίας. Ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Ζ'. 7) γράφει: «ἄσασα γλαῦξ εὐδῖαν μαντεύεται καὶ ἡμέραν φαιδρᾶν· ἐὰν δὲ εὐδία μὲν ᾗ, ἡ δὲ ὑποφθέγγηται, χειμῶνα δεῖ προσδέχεσθαι» καί: «Ἡ γλαῦξ ἐπὶ τινα σπουδῆν ὠρμημένῳ ἀνδρὶ συνοῦσα καὶ ἐπιστᾶσα οὐκ ἀγαθὸν σύμβολόν φασι» (Αἰλιανὸς, π. ζ. Ι' 37), καὶ φέρνει γιὰ παράδειγμα τὸν Πύρρο τὸ βασιλιὰ Ἡπειρώτη.

Ἐνῶ πῆγαινε, λέει, νύχτα στὸ Ἄργος καθάλλα στ' ἄλογο καὶ μὲ τὸ δόρυ του ὀρθό, νάσου καὶ μιὰ κουκουβάγια, ποὺ κάθησε πάνω στὸ δόρυ. Εἶναι γνωστὸ τί ἔπαθε στὸ Ἄργος.

Θεωρεῖται ἀκόμα καὶ τώρα γρουσουζικο πουλὶ ἡ κουκουβάγια. Δὲ λέμε, ὅταν θέλουμε νὰ καταραστοῦμε: κουκουβάγιες νὰ λαλήσουν στὸ σπίτι σου.

Στὴν Κρήτη, ἂν τύχη παιδιὰ νὰ πιάσουν, κουκουβάγια, τὴ χτυποῦν στὸ κεφάλι καὶ τῆς λένε: πῶς ξεματίζει ἡ

Ἡ χουχουλήθρα.

Τὸν παλιὸν καιρὸ ἡ χουχουλήθρα τὸ πουλὶ ἦτον βοσκός, καὶ ἔβοσκε πρόβατα. Εἶχε τὸν ἄμμο πρόβατα, πάρα πολλά.

Μιὰ μέρα τοῦ παρουσιάστηκε δουλειὰ καὶ τὰ ἄφησε μόνα τους νὰ βόσκουν. Τὰ ζωντανὰ δὲν ἄργησαν νὰ καταλάβουν πὼς πίσω τοὺς δὲν εἶχαν κανένα, καὶ σιγὰ σιγὰ σκόρπισαν, ρύμια καὶ λαγγάδια γέμισαν ἀπ' αὐτά.

Ὅταν ὁ βοσκὸς γύρισε στὸ λιβάδι ποὺ τὰ εἶχε ἀφημένα, δὲν τὰ εἶδε. Πῆρε τότε κι αὐτὸς τὰ βουνά, ζητῶντας τὰ ἐδῶ, ζητῶντας τα ἐκεῖ, μὰ δὲν τὰ βρῆκε. Μαράζι τοῦβαλε στὴν καρδιὰ ὁ χαμὸς τους.

Ἀπὸ τὴ λύπη τὴν πολλὴ δὲ μπορούσε νὰ ζήσει μὲ ἀνθρώπινη μορφή, καὶ παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τὸν κάμη πουλί, τὴ χουχουλήθρα.

Κι ἀπὸ τότε ἡ χουχουλήθρα μόλις νυχτώσει, ξεπετιέται ἀπὸ τὴν κρύφτρα της καὶ κάνει: χού, χού, χού! Σκούζει τάχα καὶ λέει:

Ὦχ προβατάκια μου
ὦχ προβατάκια μου!⁷⁷

(Κίρρα· δοσμένη ἀπὸ τὸ
Θύμνιο Μαστροκώστα)

Κυριαρίνα (δεντροσίγλα)

Κυριαρίνα ὀνομάζουν τὴ βουνίσια τὴν τσίγλα⁷⁸, ποὺ εἶναι πιὸ μεγάλη κι ἀπὸ τὸν κότσυφα. Νά καὶ ἡ ἱστορία της:

Ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια τρεῖς ἀδερφάδες: ἡ Κυριαρίνα, ἡ Μήλω καὶ ἡ Ρόιδω, καθεμία ὁμορφότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη.

μάννα σου τὰ κουκιά; Κι αὐτὴ τότε χτυπάει τὴν πιπίκα τῆς καὶ κάνει τάχα, πὼς τὰ ξεμαπίζει ἡ μάννα τὰ κουκιά.

77 Ἄλλοῦ τὴ χουχουλήθρα τὴ λένε χουχουλογιῶργο καὶ χουχουριστή· τὸ παλιό του τὸ ὄνομα εἶναι αἰγωλιῶς, κι ὅπως λένε οἱ μῦθοι, ὁ αἰγωλιὸς μπῆκε γιὰ νὰ κλέψῃ μέλι σὲ σπίτι μελισσῶν ποὺ τὸ εἶχαν οἱ μέλισσες καμωμένο στὴ σπηλιὰ ποὺ γέννησε ἡ Ρέα τὸ Δία.

Ὁ Ζεὺς θύμωσε καὶ τοῦρριξε τὸν κεραυνό του· θὰ τὸν σκότωνε, ἀλλὰ οἱ Μοῖρες κι ἡ Θέμιδα τὸν λυπήθησαν καὶ τὸν μεταμόρφωσαν σὲ πουλί.

78 «κιχλῶν δ' εἶδη τρία, ἡ μὲν ἰξοβόρος· αὕτη δ' οὐκ ἐσθίει ἀλλ' ἡ ἰξὸν καὶ ῥητίνην, τὸ δὲ μέγεθος 20ῶσον κίττα ἐστίν. ἑτέρα τριχάς· αὕτη δ' ὀξὺν φθέγγεται, τὸ δὲ μέγεθος ὅσον κόττυφος... (Ἀριστοτ. Ἱστορ. π. ζ. Θ', 96). «Μεταβάλλει δὲ καὶ ἡ κίχλη τὸ χρῶμα· τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνος ψαρά τοῦ δὲ θέρους ποικίλα τὰ περὶ τὸν αὐχένα ἴσχει· τὴν μέντοι φωνὴν οὐδὲν μεταβάλλει» (Αὐτ. Θ', 254).

Τὴν κυριαρίνα στὰ πεδινὰ μέρη τὴ λένε τσίγλα, μὰ τούτη εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴ βουνίσια ποὺ λένε καὶ βλαχοκυριαρίνα κι οἱ κυνηγοὶ γερακότσιγλα.

Ἡ Κυριαρίνα ἢ χρυσοφεγγαράτη, ὅπως ἔλεγαν, ἦτον καὶ λιογέννητη. Λουζότανε, χτενιζότανε, στολιζότανε καὶ τότε γύριζε κατὰ τὸν Ἥλιο καὶ τὸν ρωτοῦσε:

Ἥλιε μου, Ἥλιε μ', καὶ Κύρη μου.
Ἄπ' τῆ Μήλω κι ἀπ' τῆ Ροΐδω
ποιὰ ναι ἡ ὀμορφότερη;
ὁ Ἥλιος τότε τῆς ἔλεε:

- Εἶν' κι ἡ Μήλω,
εἶν' κι ἡ Ροΐδω.
Σὰν τῆ χρυσοφεγγαράτη
ἄλλη καμμιά δὲν εἶναι!

Ἄκουσαν τί εἶπε ὁ Ἥλιος οἱ ἄλλες δυὸ οἱ ἀδερφές της, γι αὐτὸ κι ἀντιζηλεύονταν τὴν Κυριαρίνα.

Μιά φορὰ βγῆκαν καὶ οἱ τρεῖς στὸ λόγγο γιὰ νὰ μαζέψουν ξύλα:

- Νά, εὐκαιρία, εἶπαν οἱ δυό, νὰ τὴν ξεφορτωθοῦμε!

Καὶ τὴν ἔσπρωξαν τῆ χρυσοφεγγαράτη στὸ βράχο κάτω.

Εἶπαν πὼς θὰ ἔγινε χίλια κομμάτια κι ἡσύχασαν, ἀλλ' αὐτὴ γλύτωσε.

Τ' ἄλλο πρωῖ ρωτᾶνε τὸν Ἥλιο:

- Ποιὰ ναι ἡ ὀμορφότερη ἀπὸ μᾶς;

Ὁ Ἥλιος ἀπάντησε.

- Ἡ χρυσοφεγγαράτη.

Περίεργο τοὺς φάνηκε!

Μιά μέρα ἀκούστηκε πὼς κάποιος βασιλόπουλο βγῆκε στὸ λόγγο νὰ κυνηγήσῃ· κεῖ βρῆκε μιὰ πεντάμορφη καὶ τὴν πῆρε γυναῖκα.

Σὰν ἄκουσαν οἱ ἄλλες δυὸ ἀδερφές, ποῦ μὲ κόβει ποῦ μὲ σφάζει! πεσαν νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴ λύπη τους. Ἄκοῦς ἡ ἀδερφή τους νὰ πάρῃ ἄντρα τὸ βασιλόπουλο! Τί νὰ κάμουν, τί νὰ φτιάσουν!

Φόρεσαν ζητιάνικα ροῦχα κι ἔγιναν σὰ ζητιάνες καὶ πῆγαν στὰ ἀνάκτορα ποὺ εἶχε φέρει τὸ βασιλόπουλο τὴν ἀδερφή τους.

Μπῆκαν μέσα σὲ ὥρα ποὺ ἔλειπε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴ σκότωσαν. Ὑστερα βγῆκαν δίχως νὰ τίς πάρῃ κανεὶς εἶδηση καὶ πᾶνε.

Βρέθηκε σκοτωμένη ἡ Κυριαρίνα.

- Ποιός... ποιός..., κανεὶς δὲ μποροῦσε νὰ πῆ, καὶ νὰ καταλάβῃ μὲ ποιὸν τρόπο ἔγινε αὐτὸ τὸ κακό.

Τὴν ἔθαψαν.

Στὸν τάφο της φύτρωσε μιὰ κυδωνιά ποὺ μόνο ἓνα κυδῶνι ἔκαμε. Τὸ παίρνει ὁ περιβολάρης, τὸ σχίζει...

Πουλὶ ὀμορφοκαμωμένο πέταξε ἀπὸ μέσα, κάθησε σ' ἀντικρυνοῦ δέντρο κλωνάρι κι ἄρχισε νὰ κελαηδῇ:

Περιβολά - περιβολά -
σῦρε νὰ πῆς τοῦ βασιλιᾶ
νὰ λυῆ νὰ δένη τὸ παιδί,
νὰ τὸ ποτίζη γάλα.

Κι ἂν δὲν τοῦ πῆς, περιβολάρη,
νὰ ξεραθῆ τ' ἀμπέλι,
καὶ τὸ κλαρὶ ποὺ στέκομαι
νὰ ξεραθῆ νὰ πέση.

Ἦτον ἡ Κυριαρίνα.

Ὁ περιβολάρης δὲν ἔδωκε τότε προσοχή, μὰ τὴν ἄλλη μέρα ποὺ εἶδε τὸ ἀμπέλι
ξερό, κατάλαβε τί ἔγινε.

Ἄπο τότε ἡ Κυριαρίνα γυρίζει στ' ἀμπέλια, κι ὅπου βρῆ ἀμπελουργὸ τὸν
παρακαλεῖ καὶ λέει:

- Πῆς στὸν ἄντρα μου νὰ περιποιῆται τ' ὄρφανὸ παιδί μου.

Τὸ λάλημα τῆς Κυριαρίνας τότε εἶναι σὰ νὰ βγαίνει ἀπὸ καρδιὰ πονεμένη, καὶ
φέρει τὸ χειμῶνα.

* * *

Μιά φορὰ ὁ Καλογιάννος τόλμησε νὰ πῆ τῆς Κυριαρίνας πὼς τὴν ἀγαπάει καὶ
θέλει νὰ τὴν πάρη γυναῖκα.

Ἡ Κυριαρίνα θύμωσε μὲ τὴν ἀναίδειά του, κι ὁ θυμὸς τῆς κείνος ὡς σήμερα
ἀκόμα δὲν ἔχει πάψει. Ὅπου δὴ Καλογιάννο, ρίχνεται γιὰ νὰ τὸν τσιμπήσει. Καὶ μόλο
τοῦτο ὁ Καλογιάννος ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἀγαπᾷ τὴν Κυριαρίνα, καὶ τῆς λέει:

- Πάρε μ' ἄντρα, Κυριαρίνα!
- Τί σὲ θέλω, Καλογιάννο;
- Κυριαρίνα τσικνοπόδα,
τ' ἔχω γὼ καὶ δὲ μὲ θέλεις;
τὸ κορμί μου κάνει γάμο
καὶ τ' ἀστήθι μου τραπέζι.
Τὸ χρυσὸ μου τὸ κεφάλι
βασιλιὰ ξεπερετάει.

Τὰ παιδιὰ ποὺ ξέρουν τὴ συμπάθεια αὐτῆ τοῦ Καλογιάννου στὴν Κυριαρίνα, τὴν
περιπαίζουν:

- Ρίνα, Ρίνα, Κυριαρίνα,
πάρ' τὸν Κολογιάννο ἄντρα.

- Δὲ θέλω γὼ τὸν τσιρογιάννο,
αὐτὸς χαψιὰ κορμὶ δὲν ἔχει.

- Γιατί, μωρὴ στριγλάρου;
Τὰ λιανά μου, τὰ χοντρά μου
τρεῖς κακαβιὲς γιομᾶτες!

(Παραδ. Πολίτη καὶ Βουν.
καὶ Λογγ. Γρανίτσ. σ. 147)

* * *

Ἀντίθετα πρὸς τὴν παραπάνω σώζεται μιὰ ἄλλη παράδοση γιὰ τὸν προάγγελο τοῦτο τοῦ ἀνοιξιάτικου φθινόπωρου στὴν πατρίδα μας.

Ἦτον πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του ὁ Καλογιάννος, κι ἄντρας τότε, ὄχι πουλί. Ἄρρεβωνιάστηκε μὲ τὴν Κυργιαρίνα, τὴν τσίχλα τῶν βουνῶν δηλαδή, ἢ γερακότσιχλα. Φτωχὸς ὁ Καλογιάννος, μὰ ὄλος λεβεντιὰ καὶ καμάρι.

Ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ κάμη τὸ γάμο του καὶ γαμπριάτικα ροῦχα δὲν εἶχε. Πῶς νὰ παρουσιαστῇ γαμπρὸς στὴ φτωχοπερήφανη κι ἄηδονολαουσα Κυργιαρίνα μὲ κεῖνα ποῦ φοροῦσε;

Ἔρχεται στὸ χελιδόνι:

- Πουλί ἐσύ, πουλί κι ἐγώ, ἀδέρφια εἴμαστε, τοῦ λέει, δὲ μοῦ δανεῖζεις τὸ κόκκινο πεσλί⁷⁹ σου νὰ τὸ ντυθῶ γαμπρός, καὶ μετὰ τὸ γάμο σοῦ τὸ ἐπιστρέφω!

Ὅλοπρόθυμα τὸ πουλί τῆς Ἄνοιξης τοῦ τὸ δάνεισε.

Τὸ φόρεσε ὁ Καλογιάννος, κι ἔκαμε φιγούρα πρωτόφανη στὰ χρονικὰ τῶν γάμων.

Ὅλοι τὸν καμάρωναν, κι ἡ νύφη κατενθουσιασμένη δὲ χόρταινε νὰ βλέπη τὸ χαριτωμένον ἄντρα τῆς μὲ τὴ φανταχτερὴ τούτη φορεσιά.

Ὁ Καλογιάννος πολὺ φαντάστηκε, κι ἀπὸ τὴ φαντασιά του λησμόνησε τὸ λόγο ποῦ εἶχε δοσμένον στὸ χελιδόνι.

Κι ἄδικα περιμένει ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ χελιδόνι τὸ ροῦχο του.

Τὴν ἀνοιξη ποῦ γυρίζει πίσω ἀπὸ τὴν Ἄραπιὰ φέρνοντας μαζί του τὴν καλωσύνη τοῦ καιροῦ καὶ τὰ πολλὰ λουλούδια, ὁ κακόπιστος ὁ φίλος ἐξαφανίζεται ἀπὸ φόβο, μὴν τὸν ἰδῇ καὶ τοῦ ζητήσῃ τὸ πεσλί του.

79 Γελέκο μὲ μανίγια, ποῦ ἔφτιαναν ἄλλοτε ἀπὸ χρωματιστὴ τσόχα καὶ μὲ χρυσόπλεχτα πολύχρωμα γαϊτάνια πλουμισμένο. Τὸ φοροῦσαν οἱ καπεταναῖοι κλέφτες κυρίως, καὶ οἱ ἄρχοντες.

Ὅσο τὸ χελιδόνι μένει στὸν τόπο μας, ὁ Καλογιάννος οὔτε καὶ δείχνει σημεῖα ζωῆς· μόλις πατήση τὸ φθινόπωρο, καὶ τὰ χελιδόνια πάρουν τὸ δρόμο γιὰ τὴ χειμωνιάτικη πατρίδα τους, νάτος: σὲ κήπους, σὲ φράχτες, σὲ χαμόκλαδα, κοντὰ κεῖ ποὺ βρίσκονται τὰ σκουλήκια. Κι ἀκούεται τότε τὸ ἀπλό, καὶ τόσο θελκτικὸ λάλημα του, καὶ τὸν βλέπεις νὰ πηδᾷ ἐδῶ κι ἐκεῖ ὅλος περηφάνεια καὶ καμάρι μὲ τὸ φανταχτερό, μὰ δανεικὸ κι ἀγύριστο ἀκόμα πεσλί.

(Αἰτωλία)

Ὁ τετεντής

(τετετζιά).

Τετεντής εἶναι πουλάκι μικρότερο ἀπὸ σπῖνο, καὶ λαλάει κι ὅλο λέει: «τέτε ντί!». Ἀπ' αὐτὸ τὸ λάλημα πῆρε καὶ τ' ὄνομά του ὡστόσο σὲ πολλὰ μέρη τὸ λένε τετετζιά, καὶ σ' ἄλλα παπαδίτσα, τὸ ἀρχαῖο ὅμως ὄνομά του εἶναι αἰγίθαλος.⁸⁰

«Τετεντής» ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες τῆς Πάρνηθας, καὶ τὸ ὄνομά του αὐτὸ λένε πὼς εἶναι ἀρβανίτικο, γινωμένο ἀπὸ τό: «τέτε» ποὺ θὰ πῆ ὀχτῶ καὶ τὸ «ντί» ποὺ θὰ πῆ δύο..

Ἔτσι ἔφτιασαν καὶ τὴν ἱστορία του:

Ὁ τετεντής ἦτον τσοπᾶνος καὶ φύλαγε ὀχτῶ χιλιάδες πρόβατα πάνω στὸ βουνό, τὴν Ὀζιά (Πάρνηθα).

Ἀπὸ τὸ φθινόπωρο ἀκόμα κείνη τὴ χρονιά ἦρθε ξαφνικὰ βαρὺς χειμῶνας, καὶ πρὶν προφτάση νὰ κατεβάση τὰ πρόβατά του στὰ χειμαδιά, χιόνι πολὺ ἔπεσε στὸ βουνό, καὶ πάγωσαν, τὰ περισσότερα ψόφησαν. Ἀπὸ τὶς ὀχτῶ χιλιάδες ποὺ εἶχε ὁ τσοπᾶνος δυὸ μονάχα τοῦ ἀπόμειναν.

Πῆρε κατάκαρδα τὸ χαμό τους, κι ἀπὸ τὴ λύπη του παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τὸν μεταμορφώση· ὁ θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε πουλί.

Ἀπὸ τότε ὁ τετεντής πετάει ἀπὸ ἐλάτι σ' ἐλάτι κι ἀπὸ πεῦκο σὲ πεῦκο, κελαηδεῖ καὶ λέει: τέτε ντί! τέτε ντί! δηλαδή: ὀχτῶ - δύο, ὀχτῶ - δύο. Μ' ἄλλα λόγια: ἀπὸ τὶς ὀχτῶ χιλιάδες πρόβατα ποὺ εἶχα, ὁ χειμῶνας μοῦ ἄφησε ζωντανὰ τὰ δυὸ μονάχα!

Κλαίει τὸ χάλι του τὸ πουλάκι, εἶναι νὰ τὸ λυπᾶσαι!

(Τὸ ἄκουσα στὴ Χασιά - Ἀττικῆς)

80 Ὑπάρχουν αἰγίθαλοι: α') αἰγίθαλος ὁ σπιζίτης (καλόγηρος, κλειδωνᾶς ἢ κλειδαράς). β') αἰγίθαλος ὁ μέλας (καλόγηρος), γ') αἰγίθαλος ὁ κυανοῦς ἢ καλόγηρος, δ') αἰγίθαλος ὁ μελαγκόρυφος ἢ λοφοφόρος, ε') αἰγίθαλος ὁ μελανεῖμων (κλειδωνᾶς, καλογρίτσα) καὶ στ') αἰγίθαλος ὁ τελματαῖος, (ἴδ. «Ὠφέλ. πτηνὰ» Κ. Ι. Μαρουδῆ σελ. 35).

Ἡ κίσσα.

Εἶναι τὸ πουλί ποὺ ὄλα καὶ ὄλους τοὺς ἀναμπαίζει.

Σὰν ἡ κίσσα στὸ κλαρί, τὸ λέει κι ἡ παροιμία. Χώνεται σὲ κλαδιά δέντρου στὸ πυκνὸ δάσος μέσα καὶ δίχως νὰ φαίνεται, ἀρχίζει: κζ κζ κζ, κζάκ, κζάκ, φωνές κακό... Θαρρεῖς κι ἀκούς ἄνθρωπο ποὺ ἔχουν πιασμένο στὸ λαιμὸ γιὰ νὰ τὸν πνίξουν, κι αὐτὸς ἀγωνίζεται νὰ σωθῆ.

Ἔτυχε νὰ ἰδῆ κανέναν ποὺ περνάει ἀπὸ κοντά της; μιμεῖται ἀνθρώπου φωνὴ καὶ τὸν ἀναγελάει⁸¹. Πόσοι καὶ πόσοι δὲ γελάστηκαν μὲ τῆς κίσσας τῆ φωνή! Τὴν πέρασαν γι ἀνθρωπινή, ἄς βγαίνει ἀπὸ πουλιοῦ στόμα. Δείχνει πὼς ἡ κίσσα κάποτε ἦτον γυναῖκα⁸², καὶ γυναῖκα μὲ ὄλα τὰ κακά της. Δουλεῖ ἀλλή δὲν εἶχε ἀπὸ πρῶι ὡς βράδυ, παρὰ νὰ βάζη σκάνταλα ἀνάμεσα σ' ἀντρόγυνα καὶ νὰ τὰ χωρίζει.

- ὦ, ἡ γυναῖκα σου στραβοκοίταξε, τὴν εἶδα ἐγὼ ἔλεε στὸν ἕνα. Δὲ μοῦ τὸ βγάζεις ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς περπατεῖ τὸ δρόμο τῆς ἀπώλειας! πρέπει νὰ τὴ χωρίσης! ἕνα χῶρισμα κείνος τὴ γυναῖκα του!

- Οὐ, ὁ ἀντρας σου εἶχε κι ἄλλη γυναῖκα πρὶν ἀπὸ σένα καὶ τὰ ἔχει καὶ τώρα μὲ τὴ δεινα, τὴν ἄκουες νὰ λέη σὲ μιὰ γυναῖκα, τὸν εἶδαν νὰ μπαινοβγαίνει στὴν πόρτα τῆς κι ἄλλοι ἐξὸν ἀπὸ μένα!

- Δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ μ' ἔχης γυναῖκα, ἄρχιζε νὰ τοῦ λέη, κι ἕνα χῶρισμα τὸν ἀντρα της!

Αὐτὸ γινόταν μὲ τὴν κίσσα. Ἦτον μὲ τ' ὄνομα: «ἡ ἀντροχωρίστρα ἡ κίσσα», καὶ τὴν ἔτρεμαν.

Εἶδε ὁ θεὸς τὴν κακία τῆς κι ἀποφάσισε νὰ τὴν τιμωρήσῃ. Εἶπε νὰ γίνῃ πουλί, κι ἔγινε. Καταραμένο ὅμως πουλί ἡ κίσσα. Δὲν εἶδες τὸ κρέας της! Εἶναι σκληρὸ σὰν τοῦ σκυλιοῦ, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τρώγεται, κι οἱ κυνηγοὶ τὴν περιφρονοῦν, δὲν τὴν κυνηγᾶνε.⁸³

81 Ὁ Ἀριστοτέλης (Ἱστορ. περὶ ζώων IX, 81) λέει: «Ἡ δὲ κίττα φωνὰς μὲν μεταβάλλει πλείστας (καθ' ἐκάστην γὰρ ὡς εἰπεῖν ἡμέραν ἄλλην ἀφήσι), τίκει δὲ περὶ ἐννέα ὥα, ποιεῖται δὲ τὴν νεοττιὰν ἐπὶ τῶν δένδρων ἐκ τριχῶν καὶ ἐρίων ὅταν δ' ὑπολίπωσιν αἱ βάλανοι, ἀποκρύπτουσα ταμιεύεται».

Καὶ ὁ Αἰλιανὸς (Σ' 19) τὴν ὀνομάζει τὴν κίσσα «λάλον».

82 Τὸ λέει: πὼς ἦτον κορίτσι ἔξυπνο κι ἐργατικό, ἀλλὰ πέθανε ἡ μάνα τῆς κι ἀπόχτησε μητρυιὰ κακὴ καὶ ἰδιότροπη, ποὺ τὴν κακομεταχειρίζονταν. Τὴν ἔδερε ἀλύπητα. Τὸ κορίτσι ὑπόφερε, κι ὅποτε λάβαινε καιρὸ πῆγαινε στὸ γειτονικὸ δάσος καὶ ἔτρωγε βελανίδια γιὰ νὰ μὴν πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα. Παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τὴν κάμῃ πουλί γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὰ βάσανα. Τὴν ἔκαμε καὶ γυρίζει ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο καὶ τρώει βελανίδια. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχει πάχος.

83 Κι οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν παρατηρήσει τὴ φλυαρία καὶ τὴ βρωμοστομιὰ τῆς κίσσας, γι' αὐτὸ καὶ παραδεχόντανε πὼς οἱ κίσσες ἦταν οἱ Πιερίδες Μοῦσες. Σὲ κάποιον ἀγῶνα μουσικῆς ἀρίστευσαν οἱ Μοῦσες τοῦ Ἑλικῶνα. Οἱ Πιερίδες σὰν ὑστέρησαν, ἄρχισαν νὰ κατηγοροῦν τὶς νικήτριες.

- Αὐτὰ εἶναι ἀσυγχώρητα, λέει ἡ Καλλιόπη. Δὲ σὰς ἔφτασε πὼς νικηθήκατε, θέλετε καὶ ρέστα; Τότε οἱ Πιερίδες ἀντὶ νὰ λουφάξουν, ἄρχισαν νὰ γελοῦν σκωπτικά, γι' αὐτὸ καὶ ἔγιναν πουλιά, κίσσες. Γυρίζουν στὰ δάση καὶ κακολογοῦν, ὅπως τότε. Θέλουν νὰ παραβγοῦν. στὸ λάλημα καὶ μιμοῦνται τὶς ἀνθρώπινες φωνές καὶ τὰ τραγούδια, (Ὅβιδ. Μεταμ. Ε', 1020 καὶ παρακάτω).

Ὁ ποῦπος κι ὁ κοῦκος.

Τὸν τσαλαπετεινὸ⁸⁴ τὸν λένε στὰ Χάσια τῆς Μακεδονίας ποῦπο. Λοιπὸν ἐκεῖ διηγοῦνται καὶ τὴν παρακάτω ἱστορία του:

Ὁ ποῦπος κι ὁ κοῦκος, πουλιὰ τώρα τοῦ λόγγου, ἦταν ἄνθρωποι κι εἶχαν μεγάλη φιλονικία μιὰ μέρα.

- Ὅχι ἐσὺ πρῶτος, ὄχι ἐγὼ πρῶτος!

Ἡ φιλονικία τους ἦτον, ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ πρῶτος νὰ φιλήσῃ τὸν ἄλλο.

Μὲ τὰ πολλὰ γελάστηκε ὁ ποῦπος καὶ δέχτηκε νὰ τὸν φιλήσῃ πρῶτος ὁ κοῦκος. Ἀλλὰ σὰν ἦρθε κι ἡ σειρά τοῦ πούπου, ὁ κοῦκος ἔκαμε τὸν τρελλό, καὶ δὲ δέχτηκε νὰ τὸν φιλήσῃ.

- Κού, κού, κού... ἔκανε.

Ἦθελε νὰ πῆ πῶς ὁ φίλος του στάθηκε κουτὸς μὲ τὸ νὰ δεχθῆ νὰ τὸν φιλήσῃ.

Τότε ὁ ποῦπος ἔφυγε θυμωμένος. Καὶ οἱ δύο μεταμορφώθηκαν ἔπειτα σὲ πουλιὰ.

Ἡ ἱστορία τους ἀκούεται καὶ διαφορετικὰ στὰ Χάσια:

Ὁ ποῦπος ἦτον χότζας, ὁ κοῦκος παπάς. Πῶς ὁ ποῦπος ἦτον χότζας, τὸ λέει καὶ τὸ σαρίκι ποὺ φορεῖ ὡς σήμερα στὸ κεφάλι του.

Ὁ χότζας κι ὁ παπάς ἦταν φίλοι, καὶ σὰ φίλοι ἔκαναν πάντα παρέα. Μαζὶ γύριζαν στὴν ἀγορά, μαζὶ στὸ δρόμο, οἱ δυὸ τους πήγαιναν περίπατο ἕνας ὕπνος τοὺς χῶριζε μονάχα καὶ τίποτε ἄλλο.

Μιὰ μέρα ὁ παπάς φέρνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ἕνα πρόσφορο γιὰ νὰ φᾶνε, φέρνει κι ὁ χότζας μερικὰ κομμάτια ψωμί. Εἶχαν καὶ γάλα. Ἔτριψαν καὶ τὸ πρόσφορο καὶ τὰ ψωμιὰ μέσα στὸ γάλα κι ἄρχισαν νὰ τρῶνε.

Ἔκαμαν ὅμως καὶ συμφωνία: Ὁ παπάς μὲ τὸ κουτάλι του θὰ παίρῃ μόνον κομμάτια ἀπὸ τὸ πρόσφορο, κι αὐτὰ θὰ τρώῃ, ὁ χότζας θὰ προσέχῃ νὰ μὴν ἀφαιρῇ κεῖνο ποὺ ἀνήκει στὸν παπὰ καὶ θὰ παίρῃ μόνον κομμάτια ἀπὸ τὸ δικό του ψωμί. Ἦτον ἀμαρτία, ἔλεγαν νὰ παίρῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον κεῖνο ποὺ ἀπαγορεύει ἡ θρησκεία του.

Ὅμως τὸ πρόσφορο ἦτον νόστιμο, κι ὁ χότζας εἶχε τὸν πειρασμὸ νὰ φάῃ ἀπὸ τὸ νόστιμο αὐτὸ ψωμί. Ἐνα ψίχουλο πῆρε κατὰ λάθος μὲ τὸ κουτάλι του καὶ τὸν ξετρέλανε ἡ νοστιμάδα του. Ὁ παπάς ποὺ τὰ πήγαινε μὲ τὸ διαβήτη τὰ πράματα καὶ πρόσεχε μὴν κολαστῆ κι αὐτὸς κι ὁ φίλος του, σὰν εἶδε τὸ χότζα νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴν συμφωνία:

- Ἄ φίλε! τοῦ λέει, καὶ τὸν χτύπησε μὲ τὸ κουτάλι στὰ χέρια.

Τὸν πόνεσε τὸ χότζα, γιὰτὶ ὁ παπάς χτυποῦσε στὰ γερά:

- Πού! πού! πού! ἄρχισε νὰ φωνάζῃ ἀπὸ τὸν πολὺν πόνο.

Κουτάλι δὲν ξανατόλμησε νὰ βάλῃ ὁ χότζας στὸ πιάτο.

Ὁ παπάς ἔφαε ὅλο τὸ γάλα. Καὶ τρώγοντάς το ἔκανε:

84 Ἐυλόκοτα λένε στὴν Αἰτωλία. Στὴν Καππαδοκία ποῦπο λένε τὸν κοῦκο.

- Κού, κούκου, κούκου! τάχα, σέ γέλασα, σέ γέλασα! εἶσαι κουτός, εἶσαι κουτός!
Ἔγιναν πουλιά· κι ἀπὸ τότε πῆραν ὄνομα: ὁ χότζας ποῦπος, ὁ παπὰς κοῦκος.⁸⁵

Τὸ σαλιγκάρι καὶ ἡ χελώνα.

Τὸ σαλιγκάρι καὶ ἡ χελώνα ἦταν ἀδέρφια γκαρδιακά. Μικρὰ ὅσο ἦταν, ζοῦσαν στὸ γονικό τους σπίτι, μὰ σὰ μεγάλωσαν, ἀποφάσισαν κι αὐτὰ νὰ κάμουν δική τους προκοπή. Ξεχώρισαν ἀπὸ τοὺς γονιούς τους καὶ πῆρε τὸ καθένα δικό του δρόμο· καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔφτιασαν ἀπὸ ἓνα σπιτάκι γιὰ νὰ μποῦνε μέσα.

Οἱ γέροι, οἱ γονεῖς τους, ἀπόμειναν μὲ τὸ παράπονο πὼς τὰ παιδιὰ τοὺς ἄφησαν στὸ ἔλεος τῆς τύχης τους, κι ἔτσι ἦρθε ἡ δυσσαρέσκεια.

85 Κι οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν πὼς ὁ ποῦπος (ἔποψ) πρὶν νὰ γίνῃ «πουλι ἦτον ἄνθρωπος. Ὁ Αἰλιανὸς (Γ' 26 π. ζ.) γράφει: «Οἱ ἔποπες εἰσιν ὀρνίθων ἀπηγέστατοι, καὶ μοι δοκοῦσι τῶν προτέρων τῶν ἀνθρωπικῶν ἐν μνήμῃ καὶ μέντοι καὶ μίσει τοῦ γένους τοῦ τῶν γυναικῶν ὑποπλέκειν τὰς καλιὰς ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ τοῖς πάγοις τοῖς ὑψηλοῖς...»

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι τιμοῦσαν τοὺς ἔποπες, γιὰτὶ οἱ ἔποπες σέβονται τοὺς γονεῖς τους. (Ὁ Αἰλιανὸς Γ', 16, π. ζ.) γράφει: «οἱ αὐτοὶ δὲ Αἰγύπτιοι καὶ χηναλώπεκας καὶ ἔποπας τιμῶσιν, ἐπεὶ οἱ μὲν φιλότεκνοι αὐτῶν, οἱ δὲ πρὸς τοὺς γειναμένους εὐσεβεῖς».

Πολὺ χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ μιὰ ἰνδικὴ παράδοση γιὰ τὸν ἔποπα πού μᾶς τὴν ἔσωσε ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Γ' 5): Ἦτον παιδί τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἰνδῶν ὁ ἔποπας, κι εἶχε κι ἄλλα ἀδέρφια πού ἅμα μεγάλωσαν, ἔγιναν κακοῦργοι. Τὸν ἔποπα σὰ μικρότερο τὸν καταφρονοῦσαν καὶ τοὺς γονεῖς τοὺς πύκρηναν.

Οὔτε ὁ ἔποπας οὔτε οἱ γέροντες μποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν καταφρόνια τοὺς καὶ γι αὐτὸ ἔφυγαν. Πῆγαν πῆγαν, κουράστηκαν. Ἀπὸ τὴν κούραση τὴν πολλὴ οἱ γέροντες πέθαναν. Τὸ παιδί τους, ὁ ἔποπας, τοὺς ἔθαψε μέσα στὴν κοιλιὰ του, ἀφοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι του.

Ὁ ἥλιος πού ὄλα τὰ βλέπει ἀπὸ ψηλά, σὰν εἶδε τὸ σεβασμὸ τοῦ ἔποπα, εὐχαριστήθηκε. Τὸν ἔκαμε ὁμορφὸ πουλι καὶ στὸ κεφάλι του ἔβαλε λοφίον γιὰ νὰ θυμιάται στοὺς αἰῶνες αὐτὸ πού ἔκαμε στοὺς γονεῖς του.

Ἡ παράδοση λοιπὸν ὅτι τὰ πουλιὰ πρὶν γίνουιν ὅ,τι εἶναι, ἦταν ἄνθρωποι, μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Ἀριστοφάνης στὴν κωμωδία του «Ὀρνιθες» γράφει τὰ ἑξῆς, ὅπως λέει ὁ Αἰλιανὸς (π. ζ. Γ' 5):

«ἀμαθῆς γὰρ ἔφυς κού πολυπράγμων, οὐδ' Αἴσωπον πεπάτητας,
ὃς ἔφασκε λέγων κορυδὸν πάντων πρῶτην ὄρνιθα γενέσθαι,
προτέραν τῆς γῆς, κάπειτα νόσω τὸν πατέρ' αὐτῆς ἀποθνήσκειν·
γῆν δ' οὐκ εἶναι, τὸν δὲ προκειῖσθαι πεμπταῖον. τὴν δ' ἀποροῦσαν
ὑπ' ἀμηχανίας τὸν πατέρ' αὐτῆς ἐν τῇ κεφαλῇ κατορύξει».

Καὶ τί περίεργο! ἐπικρατεῖ καὶ σήμερα ἡ πρόληψη πὼς, ἅμα κανεὶς φάη συκώτι ἢ καρδιά ἀπὸ τσαλαπετεινό, ξαναποχτάει τὴ μνήμη πού τυχὸν ἔχασε.

Παραδέχονται κιόλας πὼς ὁ τσαλαπετεινὸς ξέρει τὰ φυτὰ. πού διώχουν τὴ βασκανία καὶ θεραπεύουν τὴν ἀϋπνία καὶ ξαναδίνουν τὴν δραση στοὺς τυφλοὺς.

Ὅπως ὁ Ὀβίδιος γράφει (Μεταμορφ, Γ', στίχ. 1030 κι ὕστερα): Ὁ ἔποπας ἦτον ἄνθρωπος καὶ λεγόταν Τηρέας. Ἐτρεχε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὰ κορίτσια τοῦ Πανδίωνα, μὰ κεῖνα μεταμορφώθηκαν σὲ πουλιά: τὸ ἀηδὸνι καὶ τὸ χελιδόνι. Ἀπὸ τὴ λύπη του μεταμορφώθηκε κι αὐτὸς σὲ πουλί, τὸν ἔποπα, πού ἔχει καὶ τὴν περικεφαλαία στὸ κεφάλι (τὸ λοφίον) καὶ ἀντὶς γιὰ σπαθὶ ἔχει τὸ μακρὸ ράμφος του.

Στὴν ἀρχὴ μὲ τὶς μικρὲς οἰκονομίες τοὺς ἀποζοῦσαν κουτσὰ στραβὰ οἱ γέροι, μὰ ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, ἄρχισε ἡ στενοχώρια. Δουλεῖα νὰ πιάσουν καὶ νὰ κερδίζουν, δὲ μποροῦσαν.

- Τώρα τί θὰ γίνωμε; ἔλεγε ἡ γριά.

- Δὲ θὰ πᾶμε χαμένοι, τὴν παρηγοροῦσε ὁ γέρος.

Μιὰ μέρα ἀποφάσισε ν' ἀφήση κατὰ μέρος τὴ δυσαρέσκεια, καὶ νὰ βρῆ τὸ γιό του, τὸ σαλιγκάρι.

Πάει, στοῦ σπιτιοῦ του τὴν πόρτα, τὴ βρῆκε κλειστή.

Βροντάει γιὰ νὰ τ' ἀνοίξουν, τίποτα. Ξαναβροντάει, τοῦ φωνάζει, ἔκανε τὸν κωφό.

- Μὲ παλιούρια κλειστὸ νᾶναι πάντα τὸ σπίτι σου, γιέ μου, εἶπε. Τὴν κατάρρα μου νάχης καὶ προκοπὴ νὰ μὴν κάνης, ὅσο κι ἂν δουλεύης. Ὅλοι ἔρχονται κουρασμένοι ἀπὸ τὴ δουλειά τους καὶ πεινασμένοι καὶ βρίσκουν στὸ σπίτι τοὺς ἀνάπαψη, σύ, φόρτωμα τὸ σπίτι σου νὰ τόχης. Ὅσο ζῆς, μ' αὐτὸ μαζὶ νὰ περπατῆς, κι ὅταν θέλῃς νὰ βοσκήσης, μόνο τὸ κεφάλι σου νὰ ξεπροβάλλῃ ἀπὸ τὴν κλειστὴ σου πόρτα.

Ἡ κατάρρα τῶν γονιῶν πιάνει τὰ ἀχάριστα παιδιὰ. Κοιτάχτε τώρα τὸ καταραμένο σαλιγκάρι: Σέρνει τὸ σπίτι του πάντα μαζὶ του, καὶ περπατεῖ μονάχα ὅταν πέφτη ἡ φιλὴ βροχὴ τὴν ἀνοιξη.

Τότε ἀνοίγει κι ἡ πόρτα του, βγάζει τὸ κεφαλάκι του καὶ βόσκει ἀνάμεσα στὶς πέτρες.

Μὰ σὰν πάρη ἡ ζέστα τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ πάψουν οἱ βροχές, κλείνεται μὲ λάσπη καὶ περιμένει πάλι τὴν ἀνοιξιὰτικὴ βροχούλα γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ κεφάλι του νὰ βοσκήσῃ.

Φεύγοντας ἀπὸ τὸ σαλιγκαρο ὁ γέρος πῆγε ἴσια στῆς θυγατέρας του χελώνας τὸ σπίτι. Τὸ βρίσκει κλειδομανταλωμένο. Βροντάει τὴν πόρτα γιὰ νὰ τ' ἀνοίξουν, οὔτε μιλιὰ ἀπὸ μέσα.

Τὸν κουφό ἔκανε ἡ κόρη του. Βαρυγκώμισε ὁ κακόμοιρος ὁ γέρος:

- Ἀπὸ ἀγόρι μποροῦσε νὰ τὰ περιμένῃ κανεὶς αὐτά, εἶπε, μὰ ἀπὸ τὴ θυγατέρα μου; Κακὸ παιδί, κακὸ παιδί, τὴν κατάρρα μου νάχης ἀπὸ τὰ εἴκοσί μου νύχια, καὶ τὸ μέγαρο τοῦτο ποὺ ἔχεις, στὴ ράχη σου νὰ τὸ κουβαλᾷς.

Ἡ κατάρρα τὴν ἔπιασε, καὶ νάτην τώρα ἡ προκοπὴ της! Σέρνει ἕνα τόσο μεγάλο καύκαλο γιὰ πάντα στὴν πλάτη της ἡ χελώνα. Καὶ βόσκει μὲ τόση δυσκολία!⁸⁶

(Σούλι)

86 Ὅταν τὰ παιδιὰ τύχη νὰ βροῦνε σαλιγκάρι, κοροϊδεύουν καὶ λένε ρυθμικά:

Σαλιγκαρε, μαλιγκαρε,
βγάλ' τὰ κέρατά σου.
Νὰ μὴν πεθάνῃ ἡ μάνα σου
καὶ κλαῖνε τὰ παιδιὰ σου.

Ἡ χελώνα.

Μιά μέρα ὁ Χριστὸς μπήκε μέσα σ' ἓνα σπίτι, τὸ ἴδιο ὅπως μπαίνει ἓνας ζητιάνος γιὰ νὰ ζητιανέψη.

Βρίσκει τὴ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ, μιὰ γυναῖκα μεσόκοπη, καθισμένη σὲ σκαμνάκι ξυλένιο, νάχη μπρὸς τῆς τὴ σκάφη καὶ νὰ ζυμώνη.

Ἐκοβε τὸ ζυμάρι κομματάκια κομματάκια, καὶ βάζοντας τὸ καθένα πάνω σὲ στρογγυλὴ σανίδα: τὸ πλαστήρι, τὸ ξάπλωνε μὲ τὸν πλάστη: (ἓνα ραβδὶ κυλινδρικό), κι ἔφτιανε φύλλα σὰν κόλλα χαρτιοῦ λεπτά.

Ὁ Χριστὸς τὴ χαιρέτησε καὶ τῆς λέει:

- Τρεῖς μέρες εἶμαι νηστικός! Κάνε μου τὴ χάρη, καλὴ γυναῖκα, καὶ δός μου μιὰ μπουκιά ψωμί.

Ἄπονη γυναῖκα αὐτὴ, οὔτε καὶ πρόσεξε τι εἶπε ὁ Χριστός. Καὶ σὰν τὸν εἶδε νὰ ἐπιμένη, θύμωσε:

- Ξεφορτώσου με, ξένε, λέει, ἀπὸ τὸ κεφάλι μου!

- Τί φταίω, τῆς ἀπάντησε, θέλεις δίνεις, θέλεις μὴ, τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ ζητῶ!

Δὲ χάνει καιρὸ αὐτὴ, ἀρπάζει τὸν πλάστη γιὰ νὰ τὸν χτυπήσει.

- Ἡ σκάφη ποὺ ζυμώνεις μέσα, τὴν καταράστηκε, νὰ γυριστῆ καὶ νὰ κολλήσῃ στὴν πλάτη σου, τὸ στρογγυλὸ τὸ σανίδι, ὅπου ξαπλώνεις τὰ φύλλα, νὰ κολλήσῃ καὶ νὰ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν κοιλιὰ σου.

Ἡ κατάρα ἔπιασε, κι ἡ γυναῖκα ἔγινε χελώνα...!

Αὐτὸ τὸ ἔκαμε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ δώσῃ καὶ σὲ μᾶς τὸ παράδειγμα: Ἦρθε ζητιάνος στὸ σπίτι σου καὶ ζητᾷ ἐλεημοσύνη, μὴν τοῦ τὴν ἀρνηθῆς. Τάχα τὸ ξέρεις ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ κάνει τὸ ζητιάνο;⁸⁷ Τί τὸ παράξενο νὰ εἶναι κι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός!

(Σούλι)

Κάθε τόπος ἔχει καὶ μιὰ ἱστορία γιὰ τὴ χελώνα κι ἡ Ἠπειρος ἔχει τούτη:

Τὸν εἶχαν θάψῃ πιά τὸ Χριστὸ οἱ μαθητές του, ἀφοῦ τὸν κατέβασαν ἀπὸ τὸ σταυρό.

Ἡ Παναγία δὲ μπορούσε νὰ ὑποφέρῃ τὸν πόνο γιὰ τὸ θάνατο τοῦ γιοῦ τῆς. Ὅλοι ὅσοι εἶχαν πονετικὴ καρδιά, πήγαιναν νὰ τῆς εἰποῦν παρηγορητικούς λόγους. Ἡ σκληρόκαρδη χελώνα δὲν πῆγε.

Ἡ Παναγία τὴν καταράστηκε νὰ σέρνεται στὴ γῆ μὲ τὸ καύκαλο στὸν ὦμο.

Ἄλλοι λένε πὼς κι ἡ χελώνα πῆγε νὰ τὴ συλλυπηθῆ, μὰ κεῖ ποὺ ἀνέβαινε στὸ σπίτι, γλίστρησε, κι ἀπὸ σκαλοπάτι σὲ σκαλοπάτι πέφτοντας ἔφτασε στὸν πάτο τῆς σκάλας.

Ἡ Παναγία, μὸλο ποὺ ἦτον πικραμμένη, δὲ βάσταξε τὰ γέλια.

- Εὐλογημένη νὰ εἶσαι, τῆς εἶπε, τὸ πέσιμό σου μ' ἔκαμε καὶ γέλασα!

87 Θυμίζει τὸν ἀρχαῖο μῦθο τοῦ Φιλήμονα καὶ τῆς Βαυκίδας μὲ τὸ Δία.

Τι αὐτὸ καὶ τώρα ἡ χελώνα ζῆ τὴν πιὸ εὐχάριστη ζωὴ: σὲ κῆπο τὴ θέλεις, ἐκεῖ τὴ βρίσκεις, σὲ χωράφι, σ' ἀμπέλι, στὰ πλάγια, στὸν κάμπο... ὅπου τῆς ἀρέσει, ἐκεῖ βόσκει. Κανεὶς δὲ τὴν πειράζει, τὸ θεωροῦν ἀμαρτία. Καὶ πιὸ μεγάλη, ἂν σκοτώσης τὴ χελώνα μὲ πέτρα, γιὰ τὴ στιγμὴ ποὺ ξεψυχάει, μουντζώνει τὸ Θεό.

* * *

Στὸν Πόντο λέγανε πὼς ἡ χελώνα τοῦ ψωμάς, καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ γύριζε ὁ Χριστὸς τὰ διάφορα μέρη, πέρασε μπρὸς στὸ φουῖρνο τοῦ σὰ ζητιάνου γέρος.

- Δὸς μου ἓνα κομματάκι ψωμί, λέει, νὰ συχωρεθῆ ἡ ψυχὴ τοῦ πατέρα σου.
- Φύγε ἀπὸ δῶ, παλιόγερε, τοῦ εἶπε.

Τρεῖς φορὲς ζήτησε ψωμί ὁ Χριστὸς, καὶ τὶς τρεῖς ἄκουσε βρισιῆς ποὺ ἄλλη φορὰ στὴ ζωὴ του δὲν εἶχε ἀκουστά. Τότε θύμωσε καὶ καταράστηκε τὸν ψωμά.

- Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα τὸ σκαφίδι ποὺ ζυμώνεις νὰ τὸ σέρνης στὸν ὦμο σου, καὶ τὸ φτυάρι ποὺ κρατεῖς καὶ ρίχνεις τὸ ψωμί στὸ φουῖρνο, νὰ κολλήσῃ στὴν κοιλιὰ σου.

Αὐτὸ κι ἔγινε, καὶ νὰ γιὰ τὴ χελώνα τὴν ὀνομάζουν ψωμά.

Ἄλλοῦ λένε:

Κοπέλλα ὁμορφὴ καὶ νοικοκυρεμένη ἦτον ἡ χελώνα. Μιὰ μέρα πῆρε τὴ σκάφη, πῆρε τὰ ἀσπρόρουχα ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τὸν πλυτόξυλο κόπανο, πῆρε καὶ σαπούνη καὶ πῆγε στὴν ἀκροποταμιὰ νὰ πλύνῃ.

Ἡ μητέρα της ποὺ ἔμενε στὸ σπίτι, ἀδιαθέτησε: στέλνει ἓνα παιδάκι νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν κόρη της γιὰ νὰ γυρίσῃ γρήγορα.

- Πλαίνω νὰ τῆς εἰπῆς, κι αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ νὰ πάω! Ἔκαμε.

Ἡ μάνα της ἦτον κακὴ, ἀλλὰ ἄς ποῦμε καὶ τὴ μαύρη ἀλήθεια, εἶχε κι ἓνα δίκιο, καὶ τὴν καταράστηκε τὴν κόρη της:

- Ἡ σκάφη ποὺ πλαίνεις νὰ σοῦ κολλήσῃ στὸ κορμί, καὶ φόρτωμα παντοτινὸ νὰ σοῦ μένῃ.

Ἡ κατάρα ἔπιασε, κι ἡ χελώνα ἀπὸ τότε κι ὕστερα τὴν κουβαλάει στὸν ὦμο.

Τὰ μαμούνια.

Τὰ μαμούνια ἦταν ἄνθρωποι, τὰ παιδιὰ ἐνὸς παπᾶ.

Κυριακὴ πρωὶ ποὺ ὁ παπὰς θὰ σηκωνόταν γιὰ νὰ πάῃ στὴν ἐκκλησία, φώναζε καὶ στὰ παιδιὰ του:

- Σηκωθῆτε· μὰ αὐτὰ δὲ γροικοῦσαν, τόσο ἦταν παραδομένα στὸ ὕπνο.

Τὸ πολὺ πολὺ γύριζαν κάποτε κι ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ πλευρὸ γιὰ νὰ πέσουν σὲ πιὸ βαθὺν ὕπνο.

Μαράζι τὰ εἶχε ὁ παπᾶς, πῶς τὰ παιδιὰ του δὲ σηκωνόντανε Κυριακὴ πρωΐ γιὰ νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησιὰ ν' ἀκούσουν τὴ λειτουργία. Παπαδόπουλα αὐτά, καὶ νὰ μὴν πατοῦν σ' ἐκκλησιὰ! Δὲ θάλεε ὁ κόσμος τοῦ πατέρα τους ποὺ τὸν συμβούλευε νὰ μὴ λείπη ἀπὸ τὴ λειτουργία, δάσκαλε, ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις!;

Μιὰ Κυριακὴ πρωὶ ὁ παπᾶς ἐπέμεινε νὰ ξυπνήσουν καὶ καλὰ τὰ παιδιὰ του. Φώναξε μιὰ, φώναξε δυό, τίποτα· τοῦ φέρανε τὴν ψυχὴ στὸ ρουθούνη. Ἀπελπίστηκε ὁ παπᾶς, καὶ πάει καὶ πάλι μόνος του στὴν ἐκκλησιὰ καταστενοχωρημένος. Σὰν τελείωσε καὶ γύρισε στὸ σπίτι, τὰ βρῆκε ἀκόμα στὸν ὕπνο. Τότε πιά ἔφτασε τὸ μαχαίρι στὸ κόκκαλο!

Τὰ καταράστηκε, κι ὅπως ἦτον καὶ λειτουργὸς τὴ μέρα κείνη, ἡ κατάρα του τὰ ἔπιασε.

Ἀπὸ ἄνθρωποι ἔγιναν μαμούνια.

* * *

Ἄλλοι ἔχουν ἀκουστὰ τὴν ἱστορία τῶν μαμουνιῶν διαφορετικὴ:

Ἦτον, λέει, ἓνας μεγάλος ἄρχοντας, κι αὐτὸς ὁ ἄρχοντας εἶχε τρία παιδιὰ τὰ δύο ἦταν φρόνιμα, τὸ ὀλοῦστερνὸ πέτρα στὴν πέτρα πανωτὴ, δὲν ἄφηγε σὲ γειτονιά. Ὅ,τι εὔρισκε μπροστά του, τοῦ σπιτιοῦ πράγμα ἦτον, ξένο, ὅ,τι κι ἂν ἦτον, τὸ κλεφτε.

Μιὰ μέρα ὁ πατέρας τὸ πρόφτασε ποὺ ρήμαζε τὸ σπίτι τους. Μάνιωσε ὁ γέρος, κι ἀπὸ τὴ μανία του τὴν πολλὴ τοῦδωκε βαριὰ κατάρα:

- Μαμούνη νὰ γίνης, κι ἔγινε.

Στὴ Σητεία τῆς Κρήτης λένε: Πρὶν νὰ γίνῃ τὸ μαμούνη ὅ,τι εἶναι τώρα, ἦτον ἄγγελος· μὰ καὶ τόσο περήφανος ποὺ δὲν καταδεχότανε οὔτε τὸ ἀντίδωρο νὰ πιάσῃ μὲ τὸ χέρι του, παρὰ τόπιανε μὲ μιὰ τσιμπίδα καὶ τόβαζε στὸ στόμα.

Ὁ θεός, ποὺ οἱ περήφανοι δὲν τοῦ ἀρέσουν, τὸν καταράστηκε τὸν ἄγγελο κι ἀπὸ τότε ἔγινε μαμούνη.

* * *

Στὴν Ἀνατολὴ τῆς Κρήτης, ἓνα χωριὸ ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν Ἱεράπετρα, λένε:

Ἦτον μιὰ μάννα, κι αὐτὴ ἡ μάννα καθότανε μὲ τὴ θυγατέρα της σὲ βραχωτὴ κορφὴ ψηλοῦ βουνοῦ.

Τὸ κορίτσι ποτὲ δὲν ἔφευγε ἀπὸ κεῖ πάνω, καὶ μόνο ἡ μάννα του πρωὶ πρωὶ κατέβαινε σιγὰ σιγὰ στὴ ρίζα τοῦ βράχου πιασμένη ἀπὸ τὶς μακρυὲς πλεξοῦδες τῆς θυγατέρας της. Ζητιάνευε δῶ κι ἐκεῖ ὅλην τὴν ἡμέρα, καὶ τὸ βράδυ ξαναγύριζε φορτωμένη ὅσα τῆς ἔδιναν. Τότε κι ἡ κόρη της ἔρριχνε κάτω στὴ ρίζα τοῦ βράχου τὴν πλεξοῦδα της, δενόταν μ' αὐτὴ καὶ τὴν τραβοῦσε πάνω.

Μιὰ μέρα ἡ κόρη εἶχε πεισματώσει καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε νὰ ρίξῃ τὴν πλεξοῦδα της γιὰ ν' ἀνεβάσῃ τὴ μάννα της. Τότε κι ἡ γριὰ τὴν καταράστηκε:

- Νὰ γίνης μαμούνη!

Κι ἔγινε, γιὰτὶ ἡ κατάρα τῆς μάννας πιάνει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη κατάρα.

(Κρήτη, από συλλογή της Μαρ. Λιουδάκη)

Τὸ σκαθάρι.

Ψωμάς ἦτον τὸ σκαθάρι πρὶν νὰ γίνῃ ἔντομο. Εἶχε φούρνο δικό του, ζύμωνε, φούρνιζε ψωμιά, τὰ ξεφούρνιζε, τὰ πουλοῦσε καὶ ζοῦσε. Δὲν ἦτον ὅμως ἴσιος ἄνθρωπος, ἐπιθυμοῦσε τὸ ἄδικο τῶν ἄλλων. Τὰ ζύγια του ἦταν ψεύτικα, γι αὐτὸ καὶ τὰ παράπονα δὲν ἔλειπαν. Ὅλοι ἔλεγαν πῶς τὸ ψωμί ποὺ πουλάει, δὲν τὸ πουλάει σωστό.

Γι αὐτὴ του τὴν ἀδικία ὁ θεὸς τὸν τιμώρησε. Τὸν μεταμόρφωσε σὲ σκαθάρι. Ἀλλὰ καὶ σκαθάρι ποὺ ἔγινε, τὴν παλιά του τέχνη δὲν τὴν ἀφήνει. Τὸ ἴδιο καὶ τώρα ψωμάς εἶναι, μὰ δὲ ζυμώνει ἀλεύρι γιὰ νὰ τὸ φτιάσῃ ψωμί, ζυμώνει τίς κοπριές τῶν ζώων ποὺ βρίσκει στοὺς δρόμους σκορπισμένες.

(Αἰτωλία)

Ἄπὸ πότε τὸ μερμήγκι ἔγινε κλέφτης.

Τὸ μερμήγκι ἦτον ἓνας καλὸς νοικοκύρης στὰ πρῶτα χρόνια, μὲ χρήματα καὶ μὲ ἀμπελοχώραφα.

Τὴ δουλειὰ ὅμως δὲν τὴν ἀγαποῦσε· ἤθελαν, νὰ ποῦμε, τὰ χωράφια του καλλιέργεια, δὲν τὰ καλλιεργοῦσε· δὲν ἔκαναν λοιπὸν τίποτε καὶ δὲν εἶχε ψωμί νὰ φάῃ τὸ μερμήγκι. Γι' αὐτὸ κι ἄρπαζε ὅ,τι ἄφηναν οἱ γεωργοὶ στὰ χωράφια τους γιὰ νὰ τὸ βρίσκῃ ἢ φτωχολογιά νὰ τὸ συμμαζεύῃ. Στάχυ γιὰ στάχυ δὲν ἄφηνε τὸ μερμήγκι πούπετα.

Ὁ θεὸς ποὺ τοὺς φτωχοὺς τοὺς λυπᾶται, καταράστηκε τὸ μερμήγκι γι' αὐτὴ του τὴ διαγωγή, κι ἀπὸ τότε ἔγινε ζούδιο, ὅπως εἶναι σήμερα.

Ἀλλὰ καὶ μόλο ποὺ τιμωρήθηκε, τὴν κακὴ συνήθεια ποὺ εἶχε δὲν τὴν ἄφησε. Σωρὸ βρίσκει ἀπὸ σιτάρι, ρίχνεται νὰ κλέψῃ σιταρόσπειρα, καὶ τὰ κουβαλάει στὸ σπίτι του γιὰ νάχη νὰ τρώῃ. Τρίμματα ψωμί, τυρί, ὅτι ἄλλο φαγώσιμο ἰδῆ στὰ μάτια του, τὰ ρημάζει. Ὡς καὶ τὸ μέλι ἀκόμα τὸ κυνηγáει, μόλο ποὺ στὸ μέλι βρίσκει τὸ θάνατό του, γιὰτὶ κολλάει καὶ δὲ μπορεῖ πιά νὰ ξεκολλήσῃ.⁸⁸

88 Ὑπαγε πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ. Ἴδὲ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γίνου σοφός. (Παροιμ. Σολ. Γ', 6)

Ἐτοιμάζει τὴν τροφήν αὐτοῦ τὸ θέρος,
συνάγει τὰς τροφὰς αὐτοῦ ἐν τῷ θερισμῷ.

Οἱ μύρμηκες ὄντες λαὸς ἀδύνατος,
ἀλλ' ἐν τῷ θέρει ἐτοιμάζουσι τὴν τροφήν αὐτῶν.

(Παροιμ. Σολ. λ', 25)

Οἱ Μυρμηδόνες ἔγιναν ἀπὸ μύρμηκες (Ὅβιδ. ζ' 940-1016). Ἡ ἱερὰ δρυς τοῦ Δωδωναίου δάσους εἶχε πάνω

Ἡ φώκια.

Ἴσως νὰ ἀκούσατε καμμιά φορὰ τὴν παροιμία: *Αὐτὴ εἶναι φώκια μὲ τὰ πανιά!* καὶ τὴ λένε γιὰ κείνους ποὺ κανένα ροῦχο γερὸ δὲν ἔχουν πάνω τοὺς, γιὰ τοὺς κουρελῆδες.

Γιατὶ ὅμως «φώκια μὲ τὰ πανιά»;

Ἡ φώκια πρῶτα ἦτον γυναῖκα. Εἶχε λεχωνέψει σ' ἓνα τῆς παιδάκι. Τὴ μέρα τοῦ Ἄη - Γεωργιοῦ κατέβηκε στὴν ἀκρογιαλιά γιὰ νὰ πλύνῃ τοῦ μωροῦ τῆς τὰ σπάργανα.

Γι' αὐτὴ τῆς τὴν ἀσέβεια ὁ Ἄη - Γεώργης τὴν μεταμόρφωσε σὲ φώκια, καὶ σὰ φώκια ἔπεσε στὴ θάλασσα μὲ κρεμασμένα τὰ σπάργανα τοῦ μωροῦ τῆς ποπίσω. Ἔτσι μένει ὡς σήμερα ἡ φώκια, μὴλο ποὺ πέρασαν τόσα χρόνια ἀπὸ τότε.

(Πόντος)

Στὴ Βιθυνία λέγανε: Ἦτον βασιλοπούλα ἡ φώκια, πολὺ λαίμαργη ὅ,τι εὔρισκε μπροστά τῆς, τ' ἄρπαζε καὶ τό τρωε.

Κι ἀνθρώπους ἀκόμη ἔτρωε, ἀρκεῖ ποὺ νὰ τύχαιναν μπρὸς τῆς. Ἔχυνε δάκρυα πολλὰ, τάχα πὼς τοὺς λυπᾶται, μὰ τί τ' ὄφελος! Ὑστερα τοὺς ἔτρωγε. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔπιασε ἡ φώκια γιὰ νὰ τὸν φάῃ, γλύτωσε. Τὸν ρωτοῦσαν λοιπὸν οἱ ἄλλοι:

- Ζῆ ὁ πατέρας τῆς φώκιας:
- Ζῆ καὶ βασιλεύει, τοὺς ἀπαντοῦσε, μὰ τὴν κόρη του γυρεύει!

(Παρ. Πολίτη)

τῆς στρατιὰ μυρμηκῶν ποὺ φορτωμένοι κατέβαιναν καὶ ἀνέβαιναν. Ἐπειδὴ ἦτον μόνος του στὴν Αἴγινα, παρακάλεσε ὁ Αἰακὸς τὸ Δία νὰ δώσῃ τόσο στράτευμα, ὅσοι εἶναι οἱ μύρμηκες. Κοιμήθηκε καὶ στὸν ὕπνο του εἶδε πὼς ὅλοι κεῖνοι οἱ μύρμηκες ἔγιναν ἀνθρώποι.

Ἐνῶ ξύπνησε τὸ πρῶτ', ἀκούει θόρυβο. Εἰς ἀφνοῦ ἔρχεται ὁ Τελαμῶνας, βροντᾶει τὴν πόρτα καὶ λέει: Τρέξε νὰ ἰδῆς; Τρέχει τί νὰ ἰδῆ! Ἄντρες σὰν κείνους ποὺ εἶδε στὸν ὕπνο του. Τοὺς ὠνόμασε Μυρμηκῶνες.

Κι ὁ Βιζυηνὸς ποὺ ἔχει στιχουργήσει τὴν παράδοση τούτη γιὰ τὸ μερμηγκί, λέει:

Ὅμως ἂν καὶ τιμωρήθη
τόσο δὲ φρικτὰ,
ἢ κλεψιά τοῦ ἐκολλήθη,
δὲν τὴ παρατᾷ.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ ΣΕ ΠΟΥΛΙΑ ΚΙ ΑΠΟ ΠΟΥΛΙΑ ΣΕ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Τὰ ὄρνια.

Τὰ ὄρνια πρὶν γίνουιν πουλιὰ ἦταν πρόβατα ποὺ ἔβοσκαν σ' ἓνα βουνίσιο λιβάδι στὰ Πάνω Ἄγραφα. Ἄγιος ἦτον αὐτὸς ποὺ τὰ ἔκαμε φτερωτά, μὰ δὲ μᾶς διασαφηνίζει καλὰ ἢ παράδοση ποιὸς Ἄγιος. Ἄλλοι λένε πὼς ἦτον ὁ Ἄη Θανάσης ποὺ ἀπὸ πρόβατα ἔκαμε τὰ ὄρνια, μὰ μερικοὶ δὲν τὸ παραδέχονται, λένε πὼς ἦτον ὁ Πάτερ Κοσμᾶς.

Ὅποιος ἄγιος κι ἂν ἦτον, δὲ σημαίνει. Κεῖνο ποὺ σημαίνει εἶναι, πὼς ἔγιναν τὰ πρόβατα ὄρνια.

Ὁ Ἄγιος αὐτὸς γύριζε στὰ ψηλὰ κεῖνα μέρη καὶ κήρυχνε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Μιὰ μέρα περνοῦσε καὶ σὲ κεῖνο τὸ λιβάδι ποὺ ἦτον γεμάτο ἀπὸ στάνες. Στρούγκα ἐδῶ στρούγκα παρέκει. Ἡ ὥρα ἦταν γιόμα π' ἀρμέγουν οἱ βοσκοὶ τὰ πρόβατα.

Τὰ σκυλιὰ τῶν κοπαδιῶν, κάτι θεόσκυλα μεγαλύτερα ἀπὸ λύκο, σὰν εἶδαν ξένο στὰ κατατόπια τους χύμηξαν: γὰβ γὰβ ἀπὸ δῶ, γὰβ γὰβ ἀποκεῖ! Ἴσια νὰ ξεσκίσουν τὸν ἄνθρωπο, τὸ περισσότερο γιὰτὶ φοροῦσε ράσα κι ἀπ' τὰ ράσα ἐρεθίζονταν τὰ σκυλιὰ.

Φώναξε ὁ Ἄγιος:

- Κράχτε τὰ σκυλιὰ σας, πιστικοί!

Ἦχι μόνο δὲν τὰ ἔκραξαν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρόβαλναν σφυρώντας τους σιγανά.

Ὁ Ἄγιος δὲ θὰ γλύτωνε, ἂν δὲν εἶχε πατερίτσα στὸ χέρι. Χτυποῦσε τὸ ἓνα, ἔφευγε, χτυποῦσε τὸ ἄλλο, ἔφευγε καὶ κεῖνο. Ἔτσι τὰ σκυλιὰ τὸν παρατοῦσαν, ὥσποῦ νὰ τοῦ ξαναριχτοῦν. Τὸν ἔκαμε ἔξω φρενῶν τὸν Ἄγιον ἢ διαγωγή τῶν πιστικῶν. Ἀπὸ τὴ δική τους προστυχιὰ λίγο ἔλειψε νὰ κατασπαραχτῇ.

Τὸ καλυμαύχι του εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ κύλησε παραπέρα, τὰ ράσα του κατάντησαν κουρέλια.

- Τὴν κατάρα μου νὰ ἔχετε, τοὺς εἶπε. Ὅλα τοῦτα τὰ πρόβατα ὄρνια νὰ γίνουιν, καὶ ποτὲ πιά καρδάρια νὰ μὴ δῆτε στὰ μάτια σας!

Καί, ὦ τοῦ θαύματος! Τὰ πρόβατα ἔγιναν ὄρνια, καὶ πῆραν τὰ βουνὰ τῶν Ἀγράφων ψάχνοντας νὰ βροῦν φοφίμια γιὰ νὰ τὰ φᾶνε. Κάμποσα ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄρνια ἀπόμειναν καὶ σὲ κεῖνο τὸ λιβάδι.

Τὸ καλυμαύχι τοῦ Ἀγίου πετρώθηκε. Ἡ λάκκα ἐκείνη ποὺ ἔγινε τὸ θαῦμα, λέγεται καὶ σήμερα Ἀφωρισμένη Λάκκα.

Ὅποιος περνάει στὴν Ἀφωρισμένη, μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια τὰ βλέπει αὐτὰ ποὺ μολογᾶνε. Σὰν τὰ πρόβατα γυρίζουν ἐδῶ ἐκεῖ τὰ ὄρνια καὶ τσαλαβουτοῦν στὰ πολλὰ νερὰ ποὺ ἀπὸ πολλὲς πηγὲς βγαίνουν.

Βλέπουν καὶ μιὰ πέτρινη κολυμπήθρα καταμεσῆς στὴ λάκκα· εἶναι τὸ πετρωμένο καλυμαύχι τοῦ Ἁγίου. Πρόβατα μονάχα δὲ βλέπουν. Εἶναι καταραμένη ἡ λάκκα αὐτή. Μαντρὶ δὲν ξανέστησαν οὔτε καὶ θὰ ξαναστήσουν στὸν αἰῶνα οἱ βλάχοι πέρα ἐκεῖ.⁸⁹

(Γρανίτσα σελ. 93 καὶ
Ποιμ. Ρούμελης Λουκοπούλου σελ. 220).

Οἱ κουροῦνες γίνονται πρόβατα.

Πολλὰ θαύματα ἔκαμε ὁ Χριστός, ὅσο ζοῦσε στὸν κόσμο, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ εἶναι καὶ τὸ παρακάτω:

Μιὰ φορὰ πήγαινε σ' ἓνα δρόμο μονάχος του· κοιτάζει κατώδρομα, βλέπει ἓνα διαβάτη· τὸν χαιρέτησε καὶ τὸν προσπέρασε. Πάει παραπέρα, βρίσκει καὶ ἄλλο διαβάτη. Τὸν χαιρέτησε καὶ ἦτον ἔτοιμος νὰ τραβήξει.

- Μᾶς δέχεσαι γιὰ συντρόφους σου, εἶπαν μεμιᾶς καὶ οἱ δυὸ οἱ διαβάτες ποὺ χαιρέτησε.

- Σᾶς δέχομαι.

Κι οἱ τρεῖς μαζὶ τώρα προχώρησαν.

Φτωχοὶ ἦταν οἱ δυὸ διαβάτες, γι' αὐτὸ καὶ ὅπου τύχαινε νὰ σταθοῦν γιὰ ξεκούραση, σὰν ἔβλεπαν ἄνθρωπο, τοῦ ζητοῦσαν ψωμί, τυρί, κάτι τέλος γιὰ νὰ βάλουν στὸ στόμα τους. Κάπου εἶχαν σταθῆ γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν. Ξάφνου πετιόνται σὰ σύννεφο κουροῦνες καὶ πᾶνε καὶ κάθονται στοὺς ἀντικρυνοὺς βράχους.

- Νὰ εἶχα ὅλες αὐτὲς τοὺς κουροῦνες πρόβατα καὶ γίδια, θὰ ἦμουν εὐτυχισμένος, ἔκαμε ὁ ἕνας.

- Καὶ τί θὰ τὰ ἔκανες, τὸν ρώτησε ὁ Χριστός.

- Σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους θάδινα γάλα, βούτυρο, τυρί...

- Ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου, τοῦ εἶπε.

89 Τὸ περίεργο εἶναι πῶς οἱ ἀρχαῖοι τὸ ὄρνιο τὸ θεωροῦσαν ζῶο ἱερό. Ὁ Αἰλιανὸς λέει : (π. ζ. Ι', 22). «Ῥωμύλος δὲ ἄρα ἐν τῷ Παλλαντίῳ λόφῳ δώδεκα γυψῖν οἰωνισάμενος, ὡς ἀγαθῆς τῆς μαντείας ἔτυχε, μιμούμενος τῶν ὀρνίθων τὸν ἀριθμὸν, τῶν Ῥωμαίων ἀρχόντων ἰσαριθμούς τοῖς τότε ὀφθεῖσιν ὄρνισι προπομπεύειν ῥάβδους ἐνομοθέτησεν. Αἰγύπτιοι δὲ Ἦρας μὲν ἱερὸν ὄρνιν εἶναι πεπιστεύκασιν τὸν γῦπα, κοσμοῦσι δὲ τὴν τῆς Ἰσιδος κεφαλὴν γυπὸς πτεροῖς, καὶ τοῖς τῶν προφυλαίων ὀρόφοις ἐνετόρευσαν γυπῶν πτέρυγας».

«Καμαρώνει σὰν ὄρνιο» παροιμ. γιὰ τὸν μπουταλά. «Ὅρνιο τῆς Κλεισοῦρας» (Αἰτωλ.) βρισιά, (Κλεισοῦρα=τὰ Αἰτωλ. Τέμπη στὸ Ζυγὸ).

Ὁφθαλμὸς γυπὸς οὐκ εἶδεν αὐτήν (Ἰὼβ κη', 7). «Βδελυκτόν» τὸ ὄρνιο, κατὰ τὸ Μωσ. νόμο (Λευιτ. ια', 14).

«Πέφτει σὰν ὄρνιο»! Λένε γιὰ κείνον ποὺ ρίχνεται στὸ φαί λιμαχτά.

Κι ἀλήθεια ἐκεῖνο τὸ πλῆθος οἱ κουροῦνες μεμιᾶς ἔγιναν γίδια καὶ σκόρπισαν.

Οὔτε εὐχαριστῶ δὲν πρόφτασε νὰ πῆ ἀπὸ τῆ χαρά του κείνος ὁ διαβάτης καὶ πάει κοντά τους.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ νὰ ἀρμέξῃ τὰ γίδια, εἶδε πὼς ἦτον ἠδύνατο. Τραβάει καὶ πάει ἴσια στὰ Χριστό.

- Εἶναι ἄχρηστο τὸ βιὸ ποῦ μοῦ ἔδωσες, τοῦ λέει. Τὰ πίσω πόδια τους εἶναι σὰν ξύλα, καὶ δὲ μπορῶ νὰ τὰ ξεμακρύνω γιὰ νὰ τ' ἀρμέξω.

Ὁ Χριστὸς πῆρε ἓνα δαυλὶ ἀναμμένο κι ἔκαψε τὰ γόνατα τῶν γιδιῶν, ἔτσι ποῦ νὰ μποροῦν νὰ γονατίζουν. Ὁ γιδοβοσκὸς τώρα μποροῦσε νὰ ξεμακραίνῃ τὸ ἓνα πόδι τους ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ νὰ τ' ἀρμέγῃ.

Ὁ Χριστὸς ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του. Κοντά του πήγαινε ὁ ἄλλος ὁ διαβάτης. Πῆγαν, πῆγαν, ἀπάντησαν μιὰ βρύση μὲ πολὺ καὶ κρῦο νερό. Λέει ὁ διαβάτης:

- Τί καλὰ θὰ ἦταν νάτρεχε κρασί ἀπὸ τούτῃ τῆ βρύση!

- Τί θὰ τὸ ἔκανες;

- Θὰ δίνω σ' ὄλους ὅσοι περνοῦν ἀπὸ δῶ νὰ πίνουν.

- Ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου, εἶπε ὁ Χριστὸς. Κι ἡ βρύση ἀπὸ τότε ἔτρεχε κρασί ἀντὶς γιὰ νερό.

Ὁ διαβάτης ἔμεινε ἐδεκεῖ κι ἔκανε τὸν ταβερνιάρῃ μὲ τῆς βρύσης τὸ κρασί.

Πέρασε καιρὸς. Ὁ δρόμος τὸν ἔφερε τὸν Χριστὸ νὰ ξαναπεράσῃ πάλι ἀπὸ κεῖ ποῦ εἶχε ἀφήσει τὸ γιδοβοσκὸ μὲ τὰ πολλὰ τὰ γίδια.

- Γειά σου!

- Γειά σου.

- Δὸς μου λίγο γάλα καὶ λίγο τυρί.

- Γάλα καὶ τυρὶ δὲ δίνωμὲ σὲ κανένα, εἶπε.

Σὰν εἶδε ὁ Χριστὸς, ὅτι δὲ φύλαξε τὸ λόγο του κείνος ὁ διαβάτης, τὸν καταράστηκε. Καὶ μὲ τὴν κατάρα του ἔγιναν πάλι κουροῦνες τὰ γίδια. Ὅστερα ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦτο ἔφυγε ὁ Χριστὸς.

Τότε μόλις ὁ γιδοβοσκὸς κατάλαβε πὼς κείνος ποῦ πέρασε ἦτον ὁ Χριστὸς. Τρέχει ἀπὸ κοντὰ νὰ τὸν φτάσῃ νὰ τὸν παρακαλέσῃ γιὰ νὰ τὸν συγχωρήσῃ, δὲν τὸν πρόφτασε.

Πάει, πάει ὁ Χριστὸς συνάντησε τὸν ἄλλον μὲ τῆ βρύση.

- Λίγο κρασί.

- Ἔχεις νὰ πληρώσης; Κρασί δωρεὰν δὲν δίνω.

- Δὲν ἔχω λεπτὰ, τοῦ λέει.

- Τράβα τὸ δρόμο σου.

Τοῦ ἄφησε τὴν κατάρα του, κι ἡ βρῦση τώρα ἄρχισε νὰ τρέχη καὶ πάλι νερὸ ἀντὶς κρασί. Τὸ κατάλαβε τί συνέβη ὁ κρασοπώλης κι ἔτρεχε πίσω του νὰ τὸν προφτάση, μὰ ὁ Χριστὸς χάθηκε μπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του.⁹⁰

(Λαογραφία Ε', 210)

90 Λέγεται κορώνη καὶ καρατζίνα ἢ κουρούνα.

Ὁ Ὀβίδιος (Β' στ. λ' 66) λέει πὼς ἡ κορώνη ἦταν κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Φωκίδας Κορωνέα, γιὰ τὴν ὁμορφιά της ξακουστὴ καὶ περιζήτητη νύφη· εἶχε βγῆ περίπατο στὴν ἀμμουδιὰ τῆς θάλασσας. Γιὰ μιὰ στιγμή πετιέται ὁ θεὸς τῆς θάλασσας, ὁ Ποσειδῶνας νὰ τὴν ἀρπάξη νὰ τὴν κάνει δική του. Φεύγει αὐτὴ, φωνάζει γιὰ βοήθεια, ὀδύρεται, κλαίει, κανεὶς δὲν ἀκούει. Μόνο ἡ παρθένα Ἀθηνᾶ τὴ λυπήθηκε κι ἤρθε νὰ τὴ βοηθήση.

Ἐκεῖ πού ἡ Κορώνη τέντωνε τὰ χέρια στὸν οὐρανό, σιγὰ σιγὰ μεταμορφώθηκε κι ἔγινε πουλί.

Νερὰ μεταβάλλονται ἀπὸ ζεστὰ σὲ κρύα καὶ ἀπὸ κρύα σὲ ζεστὰ. (Ὀβιδ. Μεταμορφ. σελ. ΙΕ' στ 778 - 788).

Ὁ Χριστὸς μεταβάλλει τὸ νερὸ σὲ κρασί καὶ στὸ Γάμο τῆς Κανᾶ (Ἰωαν. Β', 6).

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΣΕ ΓΝΩΡΊΣΜΑΤΑ

Ὁ σταυραϊτὸς καὶ τ' ἄλλα πουλιά.

Τὸ συγγενολόγι τοῦ αἵτου εἶναι μεγάλο, καὶ μεγαλώνει ἀκόμα περισσότερο, ἂν στὴ γενιά του περάσωμε καὶ τὰ ὄργια ποῦ δὲν εἶναι ἀδέρφια του, μὰ ξαδέρφια πρώτα.

Στοῦ καθαυτοῦ αἵτου τὴ γενιά βασιλιάς εἶναι ὁ χρυσαϊτὸς μὲ τὰ καστανὰ φτερά, τὸ σκοῦρο τὸ κεφάλι, τὸ λαιμὸ καὶ τὴν ἀσπριδερὴ οὐρά του.

«Ὁ Χρυσὸς αἵτὸς» ποῦ καθόταν στὸ κλέφτικο λημέρι καὶ κρατοῦσε στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπινο κεφάλι, ὅπως τὸν θέλει τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ἔχει κι ἄλλο ὄνομα. Τὸν λένε σταυραϊτό.

Σὲ τόσα καὶ τόσα τραγούδια δημοτικὰ ὁ σταυραϊτὸς παίρνει μέρος σπουδαῖο. Εἶναι ἀπὸ ἀνέκαθε ὁ αἵτὸς τὸ σύμβολο τοῦ μεγαλείου! Ποιὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ πουλιά μπορεῖ νὰ πάη τόσο ψηλὰ στὸ ἄχανο, ὅσο αὐτός! Ποιὸ ἔχει τόση δύναμή! Τρόμος καὶ φόβος ὄλου τοῦ φτερωτοῦ κόσμου εἶναι αἵτου παρουσία. Τί ἄλλο λοιπὸν παρὰ βασιλιά τους ἔπρεπε νὰ τὸν ἔχουν, μὴ ποῦ γιὰ λίγον καιρὸ τοὺς κάθησε βασιλιάς ὁ τρυποφράχτης μὲ τὴν πονηριά του!

Ἄλλ' ἀπὸ ποῦ πῆρε τὸ ὄνομα σταυραϊτός;

Ζώντας ἀκόμα ὁ Χριστὸς γύριζε τὸν κόσμο. Ἔπιανε κουβέντα μὲ βοσκούς, μὲ βουκόλους, μὲ φαράδες... πότε τοῦτο τὸ θαῦμα ἔκανε, πότε κεῖνο. Δοκίμαζε τοὺς ἀνθρώπους, ἂν τὸν ἀγαποῦν. Καὶ μὲ τὰ ζῶα εἶχε σχέσεις, τοῦτα τὰ εὐλογοῦσε, κεῖνα τὰ καταριόταν. Κι αὐτὰ τὰ φυτὰ ἀκόμα ἐνιωθαν τὴν παρουσία του καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ φέρωνται, ὅπως πρέπει.

Μιὰ φορὰ λοιπὸν ὁ Χριστὸς στεκόταν σ' ἓνα ὄμορφο περιγιάλι καὶ καμάρωνε τῆς θάλασσας τὰ κύματα. Εἶχαν μαζευτῆ ὅλα τῆς γῆς τὰ πουλιά καὶ πετοῦσαν γύρω του καὶ κελαηδοῦσαν ἀπὸ χαρὰ ποῦ ἔβλεπαν τὸ ἠλιόμορφο πρόσωπό του. Μὰ καὶ κεῖνος τὰ καμάρωνε τὰ πουλάκια καὶ θέλησε νὰ παίξῃ λίγο μαζί τους. Ἔβγαλε τὸ σταυρὸ ποῦ εἶχε κρεμασμένον στὸ λαιμὸ καὶ τὸν ἔρριξε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ ἰδῆ, ἂν θὰ μπορέσουν νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ κεῖ μέσα.

Τ' ἄσπρο σὰν τὸ χιόνι περιστέρι πρώτο ἀποφάσισε νὰ βουτήξῃ καὶ νὰ βγάλῃ τὸ σταυρὸ. Αὐτὸ γιὰ νὰ κολυμπᾷ δὲν ἤξερε, οὔτε καὶ βουτιὲς νὰ κάνῃ σὰν τὴν πάπια. Ὅσο εἶχε τὴν πιὸ μεγάλη προθυμία νὰ φανῆ ὑποχρεωτικὸ. Μπήκε στὴν ἄκρη στὴ θάλασσα καὶ τσαλαβουτοῦσε μὲ τὰ ποδαράκια του, μὴν τύχη κι εὖρη κάπου τὸ σταυρὸ. Ἔψαξε, ἔψαξε, τίποτα· ὁ σταυρὸς ἦτον πεσμένος βαθιὰ στὴ θάλασσα, καὶ σὲ

μέρος που το περιστέρι ούτε μπορούσε να φτάσει. Σάν είδε πώς είναι αδύνατο να τον εύρη, πετάχτηκε από το νερό ὄξω. Κοιτάει τὰ πόδια του, ἦταν κόκκινα. Ὁ Χριστὸς τοῦ τὰ χρωμάτισε γιὰ νὰ φαντάζονται. Τί ὄμορφο που ἔγινε τὸ περιστέρι, ἀλλὰ καὶ πόσο ἀθῶο! πῆρε τὴν ἀθωότητα τοῦ Χριστοῦ που τὸ εὐλόγησε.

Ἐνας κότσυφας που κι αὐτὸς σάν τ' ἄλλα τὰ πουλιὰ τὸν τριγύριζε καὶ κελαηδοῦσε, φαντάστηκε πὼς εἶναι εὐκόλο νὰ βρῆ τὸ σταυρό. Στὸ νερὸ νὰ τσαλαβουτήση αὐτὸς δὲν εἶχε τὴν τόλμη, ἀλλὰ μιᾶς κι εἶχε ραμφὶ μυτερό, πέρασε στὸ νοῦ του πὼς θὰ μπορέσει νὰ τὸν βρῆ. Ἦρθε στὴν ἄκρη στὸ γιालό. Ρεύνησε, τίποτα. Ὁ σταυρὸς τον ἀδύνατο νὰ βρεθῆ. Ἀπαρατήθηκε. Ὅμως τὴν προθυμία του τὴν ἀντάμειψε ὁ Χριστὸς. Χρωμάτισε κόκκινη τὴ τσιμπίδα του, γι αὐτὸ τώρα καὶ φαντάζει μπρὸς στὸ ἄλλο τὸ ὀλόμαυρο σῶμα του.

Ὁ Καλογιάννος, τὸ ἔξυπνο καὶ γοργόφτερο πουλάκι τοῦ χινόπωρου ζήλεψε κι αὐτό:

- Γιατὶ τὸ περιστέρι κι ὁ κότσυφας, τάχα ἐγὼ δὲ θὰ μπορέσω!

Καὶ φρουτ πέταξε στὸ πέλαγο, καὶ βούτηξε τὸ λαιμουδάκι του στὸ νερὸ κι ἄρχισε νὰ ρευνάει. Ἄδικα! Δὲν τὸν βρῆκε τὸ σταυρό, τὴν προθυμία του ὅμως τὴν ἔδειξε. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ λαιμουδάκι του ἔγινε κόκκινο. Κοκκινολαίμης ὄνομα καὶ πρᾶμα ἀπὸ τότε ὁ καλογιάννος.

Ὁ αἰτὸς ἀπὸ ψηλὰ γελοῦσε μὲ τ' ἄλλα πουλιά. Καί:

- Βάζει κι ἡ κοσκινοῦ τὸν ἄντρα της μὲ τοὺςπραματευτάδες, εἶπε, σάν εἶδε τὸ τοσοῦτικο πουλάκι νὰ ρευνάει. Καὶ χαμήλωσε τότε ὁ αἰτὸς κι ἄρχισε νὰ περιγελάει τ' ἄλλα τὰ πουλιά, γιὰτὶ δὲ μπορούσαν νὰ βγάλουν τὸ σταυρό.

- Ἐλα λοιπόν, σὺ βασιλιά, ἔκαναν κείνα, νὰ τὸν βρῆς. Ἐλα, κι ἄφησε τὶς κοροϊδίες!

Ὁ αἰτὸς πεισματῶθηκε, ὑψώνεται ὅσο μπορεῖ στὸ ἄχανο, κάνει κάμποσους περήφανους γύρους, κι ὕστερα βάπ, πέφτει σάν τὸ βόλι τὸν κατήφορο. Κάνει μιὰ βαθιὰ βουτιά στὴ θάλασσα. Τὸν ἔχασαν ἀπὸ τὰ μάτια τους τὸν αἰτὸ τ' ἄλλα τὰ πουλιά. Νά, ὅμως σὲ λίγο πετάχτηκε κρατῶντας τὸ σταυρὸ στὸ ράμφος του.

- Ὅριστε!

- Εὐχαριστῶ, εἶπε ὁ Χριστὸς. Ἦχε τὴν εὐλογία μου. Ἄρνια καὶ κατσίκια δικά σου θὰ εἶναι ἀπὸ τοῦδε καὶ στὸ ἐξῆς. Τρυφεράδια πουλιὰ κι ὅ,τι ἄλλο ἐκλεκτὸ κρέας ἀπὸ σένα δὲν ἀπαγορεύονται. Θάχης τὴν ἐξουσία σὲ δύο βασιλεια, τὸ βασιλεῖο τῶν πουλιῶν καὶ τὸ βασιλεῖο τῶν ἄλλων ζώων, καὶ γιὰ νὰ μὴ σοῦ τὴν ἀρνιέται κανεῖς, σοῦ δίνω καὶ σημάδι! Καὶ μεμιᾶς πάτησε τὴ σφραγίδα πάνω στὰ φτερὰ ὁ Χριστὸς καὶ τοῦφτιασε ἓνα σταυρό. Ἀπὸ τότε κι ὕστερα πῆρε καὶ τὸ ὄνομα σταυραῖτός.

(Σούλι)

* * *

Ἄλλοι παραλλάζουν τὴν παράδοση:

Ἦταν τὴν ἐποχὴ, λέει, που ζοῦσε ὁ Χριστὸς κάτω στὴ γῆ καὶ πήγαινε ἀπὸ πόλη σὲ πόλη κι ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ γιὰ νὰ κηρύχῃ.

Μιά μέρα κατέβηκε στο γιאלό. Όπως κρατούσε ένα μικρόν ξυλένιο σταυρό στα χέρια του, τὸν ἔρριξε μέσ' στή θάλασσα καὶ λέει στὰ πουλιά:

- Όποιο ἀπὸ σᾶς εἶναι ἄξιο. καὶ γλήγορο, ἄς πέση νὰ τὸν βγάλη!

Πρῶτο τὸ γοργότερο περιστέρι μπήκε στὸ νερὸ μέσα κι ἐρευνούσε γιὰ νὰ τὸν βρῆ. Ἄδικα. Καταλυπημένο τότε βγήκε στήν ἀκρογιαλιά καὶ κοίταζε τὰ πόδια του. Εἶχαν γίνεϊ κόκκινα σὰν τὸ τριαντάφυλλο! Θαῦμα ἔγινε.

Ὁ πονηρὸς ὁ κότσυφας ποὺ ἦτον ἐκεῖ κοντά:

- Τί περίμενες ἀπὸ τὸ περιστέρι, λέει· τώρα νὰ ἰδῆς ἐγὼ πῶς θὰ τὸν βγάλω! Καὶ στή στιγμή βουτάει στὸ νερὸ μέσα τὴν τσιμπίδα του τὴ μυτερή. Δὲν ἄφησε μέρος γιὰ μέρος ποὺ νὰ μὴν τὸ ἀνακατέψη, ἀλλὰ τίποτα δὲ βρῆκε! Ἀπελπισμένος πιά πῶς θὰ βρῆ τὸ σταυρό, πέταξε πάνω σ' ἕνα κλαδὶ κι ἄρχισε νὰ τραγουδῆ. Ἡ τσίχλα τὸν ἄκουσε, πετάει κι αὐτὴ στ' ἀντικρινὸ τὸ κλαδάκι κι ἀρχίζει τὸ δικό τῆς τραγούδι. Τραγουδᾷ αὐτὸς, τραγουδᾷ κείνη, κανένα ἀπ' τὰ δυὸ πουλιὰ δὲν ἀνικοῦσε τ' ἄλλο στὸ λάλημα. Θυμώνει τελευταῖα ἡ τσίχλα, ρίχνεται στὸν κότσυφα κι ἀρχίζει νὰ τὸν τσιμπάη.

- Ἄκοῦς ἐκεῖ, τὸν κοκκινομύτη, νὰ μοῦ κἀνὴ τὸν καμπόσο στὸ τραγούδι!

- Τί κοκκινομύτη, λές, κυργιαρίνα Ρίνα, τῆς ἔλεε αὐτὸς.

- Οὔτε μπροστὰ στή μύτη σου δὲ μπορεῖ νὰ ἰδῆς, ἔκανε αὐτὴ, καὶ δὸς του τσιμπήματα.

Τὸν κότσυφα δὲν τὸν ἔμελε καὶ τόσο γιὰ τὸ λάλημα, ὅσο γιὰ τὸ «κοκκινομύτη».

- Γιὰ ἔλα ἐδῶ, συντρόφισσα, λέει τότε στὸ ταίρι του τὴν κοτσυφίνα ὁ κότσυφας. Τί λέει ἐδῶ ἡ τσίχλα;

- Ἀλήθεια τὰ λέει, ἡ τσιμπίδα σου εἶναι κόκκινη, δὲν ἔχεις μάτια νὰ τὴ δῆς;

Τότε κατάλαβε κι ὁ κότσυφας πῶς ἀλήθεια ἦταν ἡ μύτη του κόκκινη, καὶ πίστεψε πῶς θάμα εἶχε γίνεϊ.

Ὁ καλογιάννος, μικρὸ πουλί, μὰ ξυπνὸ καὶ γρήγορο, νὰ κάνουν τ' ἄλλα πουλιὰ τὸν ἄξιο δὲν τὸ ἀνεχόταν.

- Ἐγὼ θὰ τὸν βγάλω, λέει στὸ Χριστό, κι εὐτὺς ἔχωσε τὸ λαιμουδάκι του στήν ἀκρογιαλιά κι ἄρχισε νὰ φέρνῃ ἄνω κάτω τὰ χαλίγια. Τίποτα κι αὐτὸς δὲν κατάφερε, καὶ τὸ μόνο ποὺ κέρδισε ἦτον νὰ γίνῃ κοκκινολαίμης.

Κανένα κι ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ πουλιὰ ὅσα ἐπιχείρησαν νὰ βγάλουν τὸ σταυρό, δὲ μπόρεσε νὰ τὸν βγάλη. Ὁ αἰτὸς, ποὺ τὰ κοίταζε ἀπὸ ψηλὰ καὶ γελοῦσε, δὲ βάσταξε πιά:

- Ἄκοῦς ἐκεῖ, νὰ μὴ μποροῦν νὰ βγάλουν ἕνα σταυρό, εἶπε, καὶ χαμήλωσε κι ἄρχισε νὰ τὰ κοροϊδεύῃ.

- Θὰ σὲ δοῦμε καὶ σέναν μὲ τὴν πολλὴ τὴ δύναμη, εἶπαν τὰ πουλιὰ.

Ὁ αἰτὸς ἔφερε πρῶτα κάμποσες γῦρες πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅστερα, μὲ μιὰ βουτιά ποὺ ἔκαμε, τὸν ἔχασαν ἀπὸ τὰ μάτια τους.

Σὲ λίγο ξεπετιέται κρατῶντας καὶ τὸ σταυρουδάκι στὸ στόμα του.

- Πάρ' τον, λέει στὸ Χριστό.

- Μπράβο σου, αξίζει να είσαι ο βασιλιάς τῶν ἄλλων πουλιῶν. Γειά καὶ χαρά σου ποὺ δὲν ἀφήνεις ἀρνὶ καὶ κατσίκι στὰ κοπάδια. Σοῦ χαρίζω αὐτὸν τὸ σταυρό!

Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! πάνω στὰ φτερὰ τοῦ αἵτου ζωγραφίστηκε ἕνας σταυρός, ποὺ γιὰ πάντα τὸν ἔχει τὸ εὐλογημένο πουλί, γι αὐτὸ τὸ λέν καὶ σταυραϊτό.⁹¹

Ὁ τυφλίτης.

Εἶναι ἕνα φίδι μὲ χρῶμα κόκκινο καὶ γραμμὲς μαῦρες ποὺ τὸ ζώνουν. Τυφλίτη τὸν λέει ὁ περισσότερος κόσμος, μὰ στὴν Ἡπειρο τὸν λένε *μουλάρη*. Δὲ βλέπει ὁ τυφλίτης παρὰ στὶς ἑπτὰ μέρες μιὰ φορά, κάθε Σάββατο.

Αὐτὸ τὸ φίδι παλιὰ χρόνια ἦταν πολὺ μεγάλο· καὶ καβαλλάρη ἀκόμα τὸν γκρεμίζε ἀπὸ τ' ἄλογο, ἅμα τὸ ἔβαζε πείσμα.

Ὁ τυφλίτης οὔτε καὶ τοὺς Ἁγίους δὲ σεβόταν. Ἔτσι μιὰ μέρα σὰν εἶδε τὸν Ἁη - Γιώργη ποὺ περνοῦσε καβάλλα, ρίχτηκε γιὰ νὰ τὸν γκρεμίσει ἀπὸ τ' ἄλογο.

Ἄλλη μέρα περνοῦσε ὁ Ἁη - Δημήτρης, κι αὐτὸς καβαλλάρης πάνω στὸ κόκκινό του τὸ ἄλογο. Ὁ τυφλίτης ὠρμησε· φαντάστηκε πὼς θὰ μπορούσε νὰ κατεβάσει Ἁγίους ἀπὸ τ' ἄλογο! Τίποτα ὅμως δὲν ἔκαμε, καὶ μόνο κέρδισε τὴν τιμωρία.

Ποὺ οἱ Ἁγιοὶ τὸν καταράστηκαν νὰ μένη τυφλὸς τὶς ἕξι μέρες τῆς ἐβδομάδας, καὶ μόνο τὸ Σάββατο νὰ βλέπη.

Ἀπὸ τότε φανήκανε κι οἱ μαῦρες γραμμὲς ποὺ ἔχει ἀκόμα στὸ κορμί του.⁹²
(Ακαρνανία)

Τὸ φίδι.

Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια τὸ φίδι ἦτον μεγάλο θερίο. Ὡς καὶ καβαλλάρη ἀκόμα μπορούσε νὰ γκρεμίσει ἀπὸ τὸ ἄλογό του καὶ νὰ τὸν σπαράξει.

Ζῶα καὶ ἄνθρωποι ἔτρεμαν ἀπὸ τὸ φίδι κείνην τὴν ἐποχή. Ὁ Θεὸς ποὺ ἀγαπάει τὸ πλάσμα του, σκέφτηκε νὰ περιορίσει τὴ δύναμη τοῦ φιδιοῦ, καὶ τὸ καταράστηκε.

- Νὰ σέρνεσαι μὲ τὴν κοιλιὰ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα.

91 Ὁ Αἰλιανὸς (Β', 39) γράφει: «Ἀκούω δὲ τι καὶ γένους ἀετῶν, καὶ ὄνομα αὐτῶ χροσάετον ἔθεντο... μέγιστος δ' ἀετῶν εἶναι πεπίστευται».

Ὁ Νῆσος μεταμορφώνεται σὲ ἀλιάετο (Ὁβιδ. Μετ. Η', 225).

92 Τυφλίνη ὄφι ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης.

Ὁ Αἰλ. (Η' 13) «τὸν τύφλωπα δέ, ὃν καὶ τυφλίτην καλοῦσι καὶ κωφίαν προσέτι, κεφαλὴν μὲν παραπλησίαν ἔχειν μυραίνῃ λέγει τις λόγος, ὀφθαλμοὺς δὲ ἄγαν βραχίστους. καὶ θάτερον μὲν τοῖν ὀνομάτοιεν ἐντεῦθεν εἶληφε, τὸν γε μὴν κωφίαν, ἐπεὶ νωθὴς ἐστι τὴν ἀκοήν».

Τοῦ θεοῦ ἡ κατάρα τὸ ἔπιασε, καὶ στὴ στιγμή ἔπεσαν τὰ πόδια του· δὲ μπορεῖ νὰ περπατήσῃ πιά, μόνο σέρνεται μὲ τὴν κοιλιὰ γιὰ νὰ πάη ἀπὸ ἓνα μέρος σὲ ἄλλο. Ἔχασε ἔτσι τὴ μεγάλη τὴ δύναμη ποῦ εἶχε.

Κι ὅμως ὁ θυμὸς του ἀκόμα δὲ μετριάστηκε. Εἶδε ἄνθρωπο τὸ φίδι, μανιώνει. Σέρνεται κατόπι του καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν σιμώσῃ, νὰ τὸν δαγκάσῃ ἢ νὰ τὸν χτυπήσῃ μὲ τὴν οὐρά του.

Ἄδικος ὁ κόπος του! καὶ νὰ τὸν φτάσῃ τὸν ἄνθρωπο, τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ κάμῃ τώρα. Βγάζει κείνος τὸ μαχαίρι του τοῦ δίνει μιὰ καὶ τὸ κόβει στὰ δύο.⁹³

(Αἰτωλία)

93 «Φίδι» εἶναι λέξη αἰγυπτιακή. «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις (Ματθ. Ι', 16) Ὁ δὲ ὄφεις ἦν τὸ φρονιμώτερον πάντων τῶν ζώων τοῦ ἀγροῦ» ἀλλὰ ἀπάτησε τὴν Εὐὰ κι ἔφαγε ἀπὸ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ, γι' αὐτὸ κι ὁ Θεὸς τὸ καταράστηκε : «ἐπικατάρατος νὰ εἶσαι... ἐπὶ τῆς κοιλίας σου θέλεις περιπατεῖ καὶ χῶμα θέλεις τρώγει πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου...» (Γεν, γ', 1).
 Στὴ Γραφή ὁ ὄφεις εἶναι τύπος κακίας, ἀπάτης, ὠμότητος. Οἱ ὄφεις γοητεύονται· τρῶνε γῆ (Γεν. γ', 14) (Ἡσ. ξέ', 25) : «ἄρτος τοῦ ὄφεως ἔσται τὸ χῶμα».
 Τὸν ὄφι οἱ ἀρχαῖοι τὸν λάτρευαν.
 Τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς συντρίβει τὴν κεφαλὴ τοῦ ὄφεως (Γεν. γ', 15).
 «Τὸ δὲ τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ὄφρων, σαυρῶν καὶ τῶν τοιοῦτων φανερόν ἐστι ἄποτα» (Θεοφρ. Ι. Φ. IV, γ', 6).
 Ὅταν οἱ Δαναοὶ στὴν Αὐλίδᾳ ἔκαναν θυσία, φάνη δράκων ποῦ ἔφαε πουλάκια ἀπὸ μιὰ φωλιά ποῦ ἦτον σὲ δέντρο. Ἐκεῖ πάνω σὰν ἀνέβηκε ὁ δράκων ἐγίνε πέτρα. (Ὅβιδ. Μεταμ. IB', 37).
 Μερικοὶ πιστεύουν, λέει ὁ Ὅβιδ. πὼς ὁ νωτιαῖος μυελὸς ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὅταν αὐτοὶ ἀποσυντεθοῦν στὸ χῶμα μέσα θαμμένοι, γίνεται φίδι (Ὅβιδ. Μετ. IE', 608).
 Στὴν Κυνουρία λένε πὼς ἅμα γεράσουν τὰ φίδια, τρέχουν, τρέχουν, περνοῦν λαγκάδια καὶ βουναὶ γιὰ νὰ βροῦν θάλασσα. Σὰν τὴ βροῦν, πέφτουν μέσα καὶ πνίγονται.

ΦΥΤΑ

www.pentalofo.gr

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ - ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΑ

Ἡ λοιδοριά.

Ὡς καὶ τὰ δέντρα ἀκόμα τὸ ἔμαθαν πῶς οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι καταδίκασαν τὸ Χριστὸ σὲ θάνατο σταυροῦ. Νύχτα μαζευτήκανε σὲ συμβούλιο καὶ πῆραν τὴν ἀπόφαση, κανένα τους νὰ μὴ δώση ξύλο γιὰ νὰ φτιάσουν τὸ σταυρὸ ποὺ θὰ σταύρωναν τὸ Χριστό.

Μόλα ταῦτα βρέθηκε Ἰούδας ἀνάμεσά τους ἡ λοιδοριά. Αὐτὴ τοὺς τὸ δήλωσε φανερά: δὲ θ' ἀρνηθῶ ξύλο ἂν μοῦ τὸ ζητήσουν.

Τὴ νύχτα κείνην ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι τεχνίτες εἶχαν βάλει τὰ δυνατά τους νὰ βροῦν ξύλο νὰ φτιάσουν τὸ σταυρό. Πῆγαν στὸ ἓνα τὸ δέντρο, παράλυσαν τὰ χέρια τους τὴ στιγμή ποὺ σήκωναν τσεκούρι γιὰ νὰ τὸ κόψουν. Πῆγαν καὶ σ' ἄλλα δέντρα, τὸ ἴδιο.

Τελευταῖα πῆγαν στὴ λοιδοριά. Δὲ βρῆκαν ἐμπόδιο κανένα. Ἐκοψαν ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς κι ἔφτιασαν τὸ σταυρὸ ποὺ σταυρώθηκε ὁ Χριστός. Ἀπὸ τότε κι ὕστερα εἶναι καταραμένη ἡ λοιδοριά.⁹⁴

(Βαλαωρίτης)

Ἡ συκιά.

Ὅταν ὁ Χριστὸς βρισκόταν στὸν κόσμο, πέρασε ἀποκάτω σὲ συκιά, καὶ ζήτησε νὰ βρῆ ἓνα σῦκο γιὰ νὰ φάη, μὰ δὲ βρῆκε.

Τὴν καταράστηκε⁹⁵, γι αὐτὸ κι ἀπὸ τότε κατοικεῖ μέσα στὴ συκιά ὁ Διάβολος.

94 Γιὰ τὴ λοιδοριά κάνει λόγο ὁ Ἄριστοτ. Βαλαωρίτης στὰ ποιήματά του (τόμ. Β' σελ. 341, ἔκδ, 1891), καὶ λέει πῶς, αὐτὸ τὸ δέντρο μόνον «παρίσταται φέρον ἀνεξίτηλον τὸ προαιώνιον στίγμα.

Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὀρέων ξυλευόμενοι παραγκωνίζουσιν αὐτὸ ἐκ συστήματος, φοβούμενοι μὴ τὸν πέλεκυν μολύνωσι, κυρίως δὲ μὴ τὴν ἀγνόητα τῆς φλογὸς μιάνωσιν, εἰσάγοντες αὐτὸ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν...»

Ἡ λοιδοριά εἶναι ὄρυς ἀειθαλής: *Quercus illex* τὸ ἐπιστημονικὸ τῆς ὄνομα (κατὰ Βαλαωρίτην).

95 Μερικοὶ παραδέχονται πῶς, ἡ συκιά εἶναι καταραμένον δέντρο μὲ τὸ νὰ κρεμαστῆ ἀπ' αὐτὸ μόνος του ὁ Ἰούδας, ὅταν μετάνοιωσε ποὺ πρόδωσε τὸ Χριστό. Καὶ δὲν κάθονται στὸν ἴσκιό της, ἀπὸ φόβο μὴν ἰσκιωθοῦν. Μὴν τοὺς βαρέσῃ ὁ Ἰσκιος, ὅπως λέγεται τὸ κακοποιὸ Στοιχειό, κι ἐπομένως πάθουν ἀπὸ ἀσθένεια ἀγιάτρευτη.

Καὶ δὲν κάνει νὰ κοιμᾶται κανεὶς στὸν ἴσκιό τῆς συκιᾶς ἀποκάτω, γιατί μπορεῖ νὰ πάθη κακό.

(Αἰτωλία)

Ἡ ἐλιά.

Τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἑβραῖοι κυνηγοῦσαν τὸ Χριστὸ νὰ τὸν πιάσουν καὶ τὸν σταυρώσουν, βρέθηκε σὲ πολλὴ μεγάλη στενοχώρια. Ζητοῦσε ἡσυχία, μὰ δὲν τὴν εὔρισκε, γιατί οἱ παράνομοι τὸν ἀκολουθοῦσαν καταπόδι.

Τέλος ἔφτασε σὲ μιὰ ἐλιά, κάθησε ἀποκάτω κι ἀκούμπησε τὸ κεφάλι του στὸν κορμό της, ὕπνο λίγο γιὰ νὰ πάρη. Ὅμως νὰ τὸν κολλήσῃ ὕπνος ἦτον ἀδύνατο. Ἀπὸ τὴ μεγάλη του στενοχώρια ξέσπασαν τὰ δάκρυά του καὶ σὰ δροσοσταλιές ἔσταζαν στὴ ρίζα της, καὶ τὴν πότισαν. Ποτισμένη μὲ τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ εἶναι εὐλογημένο δέντρο ἡ ἐλιά, κι αὐτὸς εἶν' ὁ λόγος ποὺ βγάζει τὸ λάδι, τὸ πιὸ νόστιμο ἄρτυμα τῶν φαγητῶν μας, ποὺ δίνει καὶ φῶς στὰ καντήλια τὰ κρεμασμένα ὁ ἐκκλησιᾶς καὶ μοναστήρια.

Πιὸ εὐλογημένα δέντρο ἀπὸ τὴν ἐλιά στὸν κόσμῳ δὲν εἶναι ἄλλο. Ἀλλὰ καὶ ποιὸ ἄλλο ρούφηξε τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ ζεστά, ὅπως ἔπεφταν ἀπὸ τὰ μάτια του μὲ τὸ νὰ ἀντικρῦζουν τὴν ἀνθρώπινη ἀχαριστία;

(Κρήτη, ἀπὸ συλλογὴ τῆς Μαρ. Λιουδάκη)

Ὁ πλάτανος.

Ὅπου νερὸ καὶ πλάτανος, κι ὅπου πλάτανος, ἐκεῖ καὶ τὸ νερό. Τὴν ἀξία τοῦ πλάτανου τὴ νιώθει κανεὶς πιὸ πολὺ τὸ καλοκαίρι. Ὅταν ἀπὸ τὸν κόπο παραλυμένος καὶ στὸν ἰδρωτὰ πνιγμένος, συναντήσῃς στὸ δρόμο σου πλάτανο, λὲς κι ἐπίτηδες φύτρωσε γιὰ νὰ σοῦ ρίξῃ τὸν παχὺν ἴσκιό του.

- Ἔλα ξαπλώσου, σὰ νὰ λέη.

Καὶ μὲ χαρὰ ἀνείπωτη τεντώνεσαι ἀποκάτω καὶ ρουφᾶς τὴ δροσιά του. Τὰ πλατιά φύλλα του στ' ἀργοσάλεμα τ' ἀέρα ἀναδεύονται καὶ σὰ νὰ σοῦ μιλοῦν κάτι. Καὶ στὸ πλάϊ τοῦ πλάτανου ἡ βρουσούλα μὲ τὸ κρῦο τῆς νερὸ σιγανοτραγουδεῖ γλυκὸν ὕπνο, γιὰ νὰ πάρῃς.

Ὅλοτελα δικό του βασιλεῖο ἔχει ὁ πλάτανος τὶς ἀκροποταμιές. Μικρὰ ὅσο ἓνα δάχτυλο μερικά, ἄλλα κάπως μεγαλύτερα, κι ἄλλα θεόρατα πλατάνια πιάνουν τὸν ξεριά. Κι ἐνῶ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ ἀνάμεσά τους τρέχει, τοῦ ρίχνουν ἴσκιό, κι ἀκτίνα ἡλίου δὲν ἀφήνει ἡ φυλλωσιά τους γιὰ νὰ πέσῃ πάνω του.

Στὴ δροσοπλημμυρισμένη τούτη χαλικόστρωτη ποταμιὰ ὀδηγεῖ τὰ γίδια τοῦ ὀ γιδοβοσκὸς γιὰ νὰ σταλίσουν, ὅταν τὰ μεσημέρια τοῦ καλοκαιριοῦ φλογερὲς πέφτουν οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου. Κι ἐνῶ πάνουθὲ τους στὰ φύλλα χωμένος ὁ τζίτζικας χορδίζει τὴν τσαμπούνα τοῦ καὶ ξεχύνει τὸ τσιριχτὸ λάλημά του, τὰ γίδια ἀποκάτω φαρδιά πλατιά ξαπλωμένα ἀναχαράζουν.

Ὁ πλάτανος εἶναι ἀπὸ τὰ εὐλογημένα κλαριά. Τὸν εὐλόγησε ὁ Χριστὸς τὴν ἐποχὴ ποῦ ἦτον στὸν κόσμον καὶ γύριζε χῶρες καὶ χωριά γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ θεῖο τοῦ ἔργο, κάποτε μόνος, κάποτε καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ. Κουρασμένος κι ἀπὸ τὴ ζέστη πνιγμένος, ἔπιανε πότε πότε τὸν ἴσκιον κανενὸς δέντρου καὶ ξαπλωνόταν.

Τὰ πιὸ πολλὰ δέντρα δὲν ἔχουν πυκνὸν ἴσκιον. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἀριά φύλλα τοὺς βρίσκει διάβα ὁ ἥλιος καὶ στέλνει τὶς ἀκτῖνες τοῦ γιὰ νὰ ἐνοχλοῦν τὸν κουρασμένο θεῖο διαβάτη. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, μερικὰ τὸν ἀναμπαίζουν τὸ Χριστό.

Τὸ δέντρο ποῦ ὀλοπρόθυμα χάριζε τὸν ἴσκιον τοῦ στὸν καθένα, ἦτον καὶ τότε ὁ πλάτανος. Καὶ πόσο καμάρωνε νὰ βλέπῃ ξαπλωμένο τὸ Χριστὸ ἀποκάτω τοῦ! Τὸ Θεὸ νὰ ἔχῃ τόσο κοντὰ τοῦ!

- Εἶδε καὶ περισσότερα καλὰ νὰ μποροῦσα νὰ κάμω, ἔλεγε ὁ πλάτανος στ' ἄλλα δέντρα, ποῦ τὸν κατηγοροῦσαν. Ἐνας ἴσκιος μονάχα στὸ μεγάλο θεὸ τί νὰ κάμῃ!

Ὁ Χριστὸς ἦτον κατευχαριστημένος ἀπὸ τὸν πλάτανον.

- Ὅπου γεράκι βγαίνει, ἐκεῖ καὶ νὰ φυτρώνῃς, γιὰ νὰ τὸ συντροφεύῃς, τοῦ εἶπε. Ὅμορφότερα φύλλα ἀπὸ σένα κανένα ἄλλο δέντρο νὰ μὴν ἔχῃ· πλούσιον ἴσκιον νὰ σκορπᾶς κι ἀποκάτω σου νὰ ἔρχονται ζῶα καὶ ἄνθρωποι νὰ βρίσκουν ξεκούραση.

Κι ἀπὸ τότε ἔμεινε εὐλογημένος ὁ πλάτανος.⁹⁶

(Αἰτωλία)

Ἡ ἰτιά.

Σ' ἀκροποταμιὲς καὶ σ' ἀκρολιμνίδες, κι ὅπου ἄλλοῦ τὸ νερὸ δὲν ἀπολείπει καὶ φυτρώνει ὁ πλάτανος, φυτρώνει καὶ ἡ ἰτιά⁹⁷. Ἡ ἰτιά βγάζει τὰ φυλλαράκια τῆς πρὶν ἀκόμα ὁ χειμῶνας φύγει ἀπὸ τὰ μέρη μας. Μέσιασε ὁ Φλεβάρης, νάτην ξύπνησε αὐτὴ, προτοῦ μπουμπουκιάσουν τ' ἄλλα, τὰ ἄφυλλα δέντρα καὶ γέρνει ὅσο μπορεῖ πιὸ χαμηλὰ τὰ κλωνάρια τῆς σὰ γιὰ νὰ χαιρετήσῃ, καὶ καθρεφτίζεται στὰ γάργαρα νερά.

Κανένα ἄλλο κλαρὶ δὲ σκύβει τόσο πολὺ τὰ κλωνάρια τοῦ ὅσο ἡ ἰτιά, κι ἔχει τὸ λόγο τῆς ποῦ τὰ σκύβει:

Τότε ποῦ ὁ Χριστὸς μπῆκε μέσα στὰ νερά τοῦ Ἰορδάνη γιὰ νὰ βαφτιστῇ, δὲν ἀνοιξαν μονάχα οἱ οὐρανοί, παρὰ ἔγιναν κι ἄλλα πολλὰ θαύματα στὸν κόσμον ποῦ τὰ βιβλία δὲν τὰ γράφουν.

96 Τὸν πλάτανον τὸν λένε *σημαδιακὸ δέντρο*, καὶ παραδέχονται πὺς ἔχει καὶ Στοιχειὸ μέσα τοῦ, εἶναι στοιχειωμένος.

97 Ἰτιά = *Salix alba*. Ὁ Θεόφρ. τὴν ὀνομάζει «φίλυδρον» (3,1,1).

Νά: τὰ δέντρα καὶ τὰ κλαριά ὅλα ἔκλειναν τὴν κορφή τους καὶ προσκυνοῦσαν. Καὶ τὰ κοντινὰ καὶ τὰ μακρινὰ τὰ κλαριά πρόσφεραν τὸ σέβας τους στὸ μεγάλο βασιλιὰ τοῦ κόσμου, τὸ Χριστό.

Ἡ ἰτιά δὲν ἔγειρε μόνο τὴν κορυφή, ἔγειρε καὶ τὰ μακρὰ κλωνάρια τῆς ὅσο μποροῦσε πιὸ χαμηλὰ καὶ προσκυνοῦσε τὸ Χριστό.

Τ' ἄλλα σήκωσαν καὶ πάλι τὴν κορφή τους ἀπὸ τότε ἀκόμα, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ὀρθά. Ἡ ἰτιά δὲν ξανασήκωσε τὰ κλωνάρια τῆς. Τόσα χρόνια πέρασαν κι ἀκόμα δὲν ἔπαψε νὰ προσκυνά τὸ Χριστό, καὶ θὰ τὸν προσκυνά, ὅσο ζῆ ὁ κόσμος.

(Αἰτωλία)

Δενδρολίβανο καὶ δάφνη.

Τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἑβραῖοι κυνηγοῦσαν τὸ Χριστό γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν, βρέθηκαν καὶ φυτὰ ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν κρύψουν. Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ δεντρολίβανο⁹⁸. Τὸν εἶχαν πάρει κατοπόδι γιὰ νὰ τὸν πιάσουν· αὐτὸς βρίσκει ἓνα δεντρολίβανο καὶ κρύβεται πίσω του. Οἱ Ἑβραῖοι πέρασαν πολὺ κοντὰ στὸ δεντρολίβανο καὶ τὸ ρωτοῦν:

- Μὴν τυχὸν εἶδες τὸ Χριστό νὰ περάσῃ;
- Ὅχι, τοὺς εἶπε, ἔκρυψε τὴν ἀλήθεια γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰ ἄνομα χέρια.

Προχώρησαν οἱ Ἑβραῖοι, βρῆκαν κι ἄλλα δέντρα καὶ ρώτησαν καὶ κείνα, ἀλλὰ δὲ μπόρεσαν νὰ μάθουν τίποτα. Γυρίζουν πίσω στὸ δέντρο, ὅπου εἶχαν ὑποψία πὼς κρύβεται καὶ τὸ ξαναρωτοῦν, μὰ καὶ τότε δὲ μαρτύρησε. Ἄρχισαν νὰ ψάχνουν. Τὰ φύλλα τοῦ δεντρολίβανου ἦταν σὰ νήματα λεπτὰ:

- Δὲ γλυτώνω, ἔλεε μὲ τὸ νοῦ του ὁ Χριστός, θὰ μὲ ἰδοῦν· κι ὅμως βρῆκε τρόπο νὰ ξεφύγῃ καὶ πῆγε παραπέρα καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ μιὰ δάφνη, ποὺ μὲ τὰ πλατιά τῆς φύλλα μποροῦσε νὰ τὸν κρύψῃ.

- Μὴν τὸν εἶδες νὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ; τὴ ρώτησαν, σὰν ἔφτασαν ἐκεῖ.

Ἡ δάφνη, δὲ μιλοῦσε, μὲ τὰ φύλλα τῆς ὅμως ἔγνεφε: «ναί!». Τὸν εἶδαν καὶ τὸν ἔπιασαν τότε τὸ Χριστό οἱ Ἑβραῖοι κι ἔπαθε ὅσα ἔπαθε.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη κι ὕστερα τὸ δεντρολίβανο εἶναι εὐλογημένο καὶ ἀπὸ τότε λιβανίζονται μὲ τὰ φύλλα του οἱ ἄνθρωποι.

Ἡ δάφνη εἶναι καταραμένη, γιὰτὶ πρόδωσε τὸ Χριστό.

(Λαογρ. Β', σ. 400)

98 Ἐπιστ, ὄνομ. Rosmarinus officinalis.

Ἡ μυρτιὰ καὶ ἡ δάφνη.

Ἦτον ἡ ἐποχὴ ποὺ κυνηγοῦσαν οἱ Ἑβραῖοι τὸ Χριστό. Ὁ Χριστὸς συνάντησε στὸ δρόμο του μιὰ μυρτιὰ καὶ κρύφτηκε ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ της.

Περνοῦν καὶ τὴ ρωτοῦν:

- Μὴν εἶδες τὸ Χριστό;
- Ὁχι, ἀπάντησε. Ἐκρυβε τὴν ἀλήθεια γιὰ νὰ τὸν σώσει.

Ἄλλη μέρα καὶ πάλι ὁ Χριστὸς ἔφευγε ἀπὸ τοὺς Τσιφούτηδες. Στὸ δρόμο του βρίσκει μιὰ δάφνη, κι ἀπὸ φόβο μὴν τὸν πιάσουν, τρύπωσε ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ της. Σὰν εἶδε τὸ δέντρο τοὺς Ἑβραῖους, παραμέρισε τὰ φύλλα του γιὰ νὰ τὸν ἰδοῦν. Τὸν ἔπιασαν τὸ Χριστὸ καὶ τὸν σταύρωσαν.

Μὲ τὸ νὰ κρύψη ἡ μυρτιὰ τοῦ Θεοῦ τὸ γιό, πῆρε καὶ τὴν εὐλογία του κι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ κρατοῦμε στὰ χέρια κλαδιὰ της τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

Ἡ δάφνη ὅμως ποὺ τὸν πρόδωσε, πῆρε τὴν κατάρρα, καὶ νὰ ὁ λόγος ποὺ τὸ Πάσχα πατοῦμε τῆς δάφνης τὰ κλαδιὰ σκορπισμένα, ὅπως εἶναι, στὶς ἐκκλησιῆς μέσα.

(Μικρὰ Ἀσία)

Ἄβραὰμ καὶ βάτος.

Μιὰ φορὰ ὁ γερο-Ἄβραὰμ εἶπε στὸ γιό του, τὸν Ἰσαάκ:

- Ἐχω ἐπιθυμία νὰ πιῶ χυμὸ σταφυλιοῦ ποὺ τὸν φαντάζομαι πολὺ νόστιμον.
- Δύσκολο δὲ μοῦ εἶναι νὰ σοῦ φέρω, εἶπε ὁ Ἰσαάκ.

Καὶ πάει γιὰ νὰ βρῆ κλῆμα, νὰ κόψῃ σταφύλια, νὰ τὰ στείψῃ καὶ νὰ φέρῃ στὸν πατέρα του κρασί νὰ πιῇ.

Τὴ στιγμὴ ποὺ μιλοῦσε ὁ Ἄβραὰμ στὸ γιό του, ἦτον παρὼν κι ὁ Σμαήλης, τὸ σκυλί τους· ἄκουσε τί εἶπε ὁ κύριός του καὶ σκέφτηκε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, πρὶν προλάβῃ ὁ γιός του. Πάει ἐκεῖ παραπέρα, βρίσκει τὸ βάτο, κόβει μαῦρα βατόμουρα, τὰ σφίγγει καὶ βγάζει ζουμι ἀπαράλαχτο σὰν τὸ κρασί.

Τὸ ἔφερε στὸν κύριό του καὶ λέει:

- Σήκω νὰ πιῆς ὅ,τι ζήτησες.

Ὁ Ἄβραὰμ τὸ ἔπιε κι εὐχαριστήθηκε, τὸ πῆρε γιὰ κρασί ἀπὸ ἀμπέλι.

- Τρισευλογημένο τὸ δένδρο ποὺ βγάζει τόσο νόστιμο ποτό, εἶπε, φτάνει καὶ μόνο ἡ κορφή του νὰ ἐγγίξῃ στὴ γῆ, νὰ ριζοβολῇ, καὶ πολλὰ κλαδιὰ καὶ φύλλα νὰ βγάξῃ ὁ κορμός του.

Τί κριμα νὰ μὴν τὴν πάρῃ τὸ ἀμπέλι τὴν εὐχὴ τούτη!

Τόση δουλειά χρειάζεται για να προκόψη! Άλλα και πόσες φορές δὲν πῆγαν χαμένοι τόσο κόποι ἀπὸ τοὺς πάγους καὶ τὶς ἀσθένειες. Δουλεύεις, δουλεύεις τὸ κλῆμα, καὶ βέβαιος δὲν εἶσαι ἂν θὰ χαρῆς τὸν καρπὸ του, ἐνῶ τὸ βᾶτο!..

(Κρήτη)

* * *

Ἄλλοι λένε:

Ἦτον ὁ καιρὸς ποὺ οἱ Ἑβραῖοι κυνηγοῦσαν τὸ Χριστὸ νὰ τὸν σταυρώσουν. Στὸ δρόμο του συνάντησε ἓνα βᾶτο καὶ χῶθηκε ἀνάμεσά του γιὰ νὰ γλυτώσῃ. Θὰ τὸν ἔβλεπαν καὶ θὰ τὸν ἐπιαναν, γιὰτὶ δὲν ἔχει τόσο πυκνὰ τὰ φύλλα ὁ βᾶτος ὅμως τὸν συμπάθησε, καὶ συμμάζεψε ὅσο μπορούσε φύλλα καὶ κλαδιά του γιὰ νὰ τὸν σκεπάσῃ.

Φτηνὰ τὴ γλύτωσε ὁ Χριστός:

- Πάρε τὴν εὐλογία μου, εἶπε; Τυχὸν καὶ πέρασε κανεὶς ἀπὸ κοντά σου καὶ πληγωθῆ, φόβο ἄς μὴν ἔχη ἀπὸ τ' ἀγκάθια.

Ἀπὸ τότε πόσους καὶ πόσους δὲν πληγώνει: ὁ βᾶτος, κ' ὅμως κανεὶς ποτὲ δὲν ἔπαθε κακό. Εἶναι ἡ εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ ποὺ φυλάει.

* * *

Ἄλλοι λένε:

Ὁ βᾶτος σήκωσε τὰ κλαδιά του, τάκαμε στεφάνι, ἔκλεισε τὸ Χριστὸ ἀπ' ὀλόγυρα καὶ δὲν τὸν εἶδανε. Καὶ τότε τὸν εὐχήθηκε:

- Τυχὸν καὶ περιπλέχτηκε κανεὶς στὰ κλαδιά σου, σὰν γυρίση καὶ σοῦ εἰπῆ: «Ἐέπιασέ με, ἀγαπητὲ σύντεκνε», μεμιᾶς νὰ ξεμπλέγεται. Αὐτὸ ποὺ γίνεται ἀπὸ τότε κι ὡς σήμερα.

* * *

Στὸ Μεράμπελο τῆς Κρήτης λένε:

Τὴ στιγμή ποὺ ὁ Χριστὸς χῶθηκε στὰ φύλλα του μέσα, ὁ βᾶτος ξαπόλυσε τὰ κλωνάρια του ἴσαμε κάτω καὶ τὸν σκέπασε. Πέρασαν οἱ Ἑβραῖοι, δὲν τὸν εἶδαν κι ἔφυγαν.

Ὁ Θεὸς τὸν εὐλόγησε:

- Μὲ τὴν εὐχὴ μου, ὅπου κι ἂν ἀγγίξης χῶμα, ρίζες θὰ βγάξῃς.

Ἀπὸ τότε κι ὕστερα καὶ μόνο ἂν ἀγγίξῃ ἡ κορφή τοῦ βᾶτου στὴ γῆ, ριζοβολεῖ. Κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ τὰ κλαριά δὲν ἔχει αὐτὸ τὸ προνόμιο.⁹⁹

99 Ὁ Θεόφραστος. (III, 18, 4) λέει «καὶ τοῦ βᾶτου πλείω γένη, μεγίστην δ' ἔχοντες διαφορὰν, ὅτι ὁ μὲν ὀρθοφυῆς καὶ ὕψος ἔχων, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εὐθὺς κάτω νεύων καὶ ὅταν συνάπτῃ τῇ γῆ ριζοῦμενος πάλιν, ὃν δὴ καλοῦσιν τινες χαμαίβατον».

Ὁ βάτος καὶ τὸ κλῆμα.

Ἦτον ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ Παναγία ζοῦσε ἀκόμα, κι ἤθελε νὰ πάρη μετάδοση, μὰ κρασί δὲν ὑπῆρχε.

- Ἀνάγκη νὰ μεταλάβω, εἶπε. Πηγαίνετε νὰ μοῦ φέρετε κρασί γιὰ μεταλαβιά.

Ὅλοπρῶτα πῆγαν στὸν τζίτζικα:

- Τό καὶ τό, τοῦ εἶπαν. Φρόντισε νὰ μᾶς οἰκονομήσης λίγο κρασί.

- Ἀφήστε με ἤσυχον, τοὺς εἶπε ὁ τζίτζικας, ἔχω ἐγὼ καιρὸ νὰ τρέχω κρασί γιὰ νὰ βρῶ!

Ἦμαθε ἡ Παναγία τὴν ἀδιαφορία του καὶ τοῦδωσε μεγάλη κατάρρα:

- Ὅσο εἶναι καλοκαίρι, στοὺς λόγγους μέσα νὰ βρίσκεσαι κι ὄλο νὰ λαλῆς. Κι ἀπὸ τὸν πολὺ τὸ λάλο τέλος νὰ σκάζης. Τὸ τομάρι σου νὰ πέφτη στὴ γῆς κάτω νὰ τὸ τρῶνε τὰ μερμηγκία.

Ἡ κατάρρα ἔπιασε. Ἐνα ὀλάκερο καλοκαίρι περνάει, καὶ φροντίδα καμμιά δὲ βάνει ὁ τζίτζικας γιὰ νὰ οἰκονομήσῃ ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσῃ. Τελευταῖα καὶ τὸ παλιοτόμαρο ποὺ τ' ἀπομένει, τὸ ἀφήνει βορὰ τῶν μερμηγκιῶν.

Τὸν ἄφησαν τὸν τζίτζικα καὶ πῆγαν στὸ μερμηγκί ζητῶντας τὴ συνδρομὴ του γιὰ τὴ μετάδοση τῆς Παναγίας. Ἐπειτα πῆγαν στὸ φίδι καὶ στὴ σφήκα, μὰ κι αὐτὰ δὲν πρόσεξαν γι' αὐτὸ καὶ πῆραν τὴν κατάρρα τῆς Παναγίας.

Τέλος ἔφτασαν καὶ στὸ βάτο.

- Σὲ κανέναν δὲ βρήκαμε προθυμία ποῦπρεπε γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ μᾶς ἔστειλε, εἶπαν. Σὺ, δὲν πιστεύομε νὰ μᾶς τὴν ἀρνηθῆς!

- Τί; Ἡ Παναγία μας ζητάει μετάδοση, καὶ τὸ κρασί δὲ βρέθηκε ἀκόμα. Εἶσαι ἄξιο νὰ μᾶς δώσης κείνο ποὺ οἱ ἄλλοι μᾶς ἀρνήθηκαν:

- Πολὺ εὐχαρίστως, ἀπάντησε.

Καὶ τοὺς ἔδωσε τὰ μοῦρα του. Ἐστειψαν καὶ μὲ τὸ ζουμί τους μετάλαβαν τὴν Παναγία. Καὶ εὐλόγησε τὸ βάτο ὁ Χριστός, γι αὐτὸ καὶ πιάνει ὅπου ἂν χώσης βέργα του· βγάζει ρίζες καὶ στὴν κορφὴ του ἀκόμα, ἀρκεῖ νὰ ἐγγίξῃ μόνο στὴ γῆ.

Ἡ Παναγία θέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ ἀλλουνῶν ἀγάπη, κι ἔδωκε διαταγὴ νὰ πᾶνε κι ἄλλοῦ.

Τὸ κλῆμα κείνην τὴν ἐποχὴ ἦτον ἄγριο, φύτρωνε στὰ δάση μέσα καὶ στὶς ρεματιές καὶ σκαρφάλωνε πάνω σὲ δέντρα. Πῆγαν καὶ σ' αὐτὸ νὰ δώσῃ μεταλαβιά γιὰ τὴν Παναγία.

Τ' ἀγριόκλημα μὲ πολλὴ του εὐχαρίστηση χαμήλωσε τὰ γεμᾶτα ἀπὸ ἀριοδεμένα σταφύλια κλαδιὰ του. Ἐκοψαν, τὰ ἔστειψαν, ἔκαμαν κρασί κι ἔδωκαν τὴν πραγματικὴ μεταλαβιά στὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ, κι εὐφράνθηκε ἡ καρδιά της μὲ τὴν καλωσύνη ποὺ ἔδειξε τὸ κλῆμα, πῆρε τὴν πιὸ μεγάλη εὐχή.

- Βέργα του φτάνει να φυτεύετε, και θα ριζοβολή· θα βγάξει κλαδιά με σταφύλια γλυκά που να φτιάνουν τὸ μοσχάτο κρασί, να πίνη ὁ ἄρρωστος να ζωηρεύη. Να παίρνουν ἀπὸ τὶς βέργες του οἱ ἄρρεβωνιασμένοι και να φτιάνουν τὰ στεφάνια τους. Να φτιάνουν στεφάνια ἀπὸ κλῆμα και στοὺς γιουὺς που ὁ Χάρος πῆρε.

Τὸ σταυράγκαθο.

Διάφορα εἶδη ἀγκαθοχόρταρα ὑπάρχουν. Ἐνα εἶναι τὸ γαιδουράγκαθο, τὸ πιὸ γνωστὸ ἀπὸ ὅλα, και ἄλλο εἶναι τὸ Χριστάγκαθο. Ὑπάρχει και ἓνα ἀγκάθι, που ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τὸ ἔφτιασε. Ὅσο πάει τοῦ ψήλου αὐτὸ τὸ ἀγκάθι, τόσο και βγάζει ἀπὸ δῶ και ἀπὸ κεῖ κλώνους σταυρωτά, και ὁ κάθε κλώνος του πετάει παρακλώνια πάλι σταυρωτά, και ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τούτους σταυροὺς τὸ ὀνομάζουν σταυράγκαθο¹⁰⁰.

Ὅταν γίνη λειῶμα¹⁰¹ τὸ χρυσόξανθο σιτάρι ἀπὸ τ' ἀλώνισμα, και λύση ὁ ἀλωνιστὴς τ' ἄλογα που τὸ ἀλώνισαν, ὁ γεωργὸς ἀπὸ αὐτὸ τὸ χορτάρι φέρνει και δένει στὴν κορφὴ τοῦ στύλου που εἶναι στὴ μέση τ' ἀλωνιοῦ. Μὲ τὸ να τόχη φτιασμένο ὁ Χριστὸς τὸ Χριστάγκαθο, εἶναι και τὸ μόνο που ταιριάζει για να δεθῆ.

(Αἰτωλία)

* * *

Και τὸ Χριστάγκαθο λέγεται τοῦ Χριστοῦ ἀγκάθι, με τὸ να πετάη αἷμα σὰν τὸ ἀνθρώπινο, ἂν τὸ κόψης.

Γιατὶ τάχα αὐτὸ τὸ θᾶμα;

Ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀγκαθωτὸ χορτάρι ἔφτιασαν οἱ Ἑβραῖοι τὸ ἀγκάθινο στεφάνι που φόρεσαν στοῦ Χριστοῦ τὸ κεφάλι, ὅταν τὸν σταύρωναν.

(Σούλι)

Γαλατσίδα.

(ἄτσουμαλιά).

Τὴ γαλατσίδα¹⁰² στὴν Κρήτη τὴ λένε ἄτσουμαλιά.

100 Τὸ ἐπιστημ. ὄνομά του εἶναι: *Carthamus leiocaulus*. *Echinops viscosus*. *Pallenis spinosa* (καλοκαιρινὸς στὴν Κρήτη).

101 Ἐτσι λένε τὸ τριμμένο ἀπὸ τὸ ἀλώνισμα σιτάρι.

102 Ἐπιστημ. ὄνομα *Euphorbia biglandulosa*.

Όταν ο Χριστός έφευγε για να μην τον πιάσουν οι Έβραίοι και τον σταυρώσουν, βρήκε μια άτσουμαλιά και κρύφτηκε πίσω της, αυτή από ιδιοτροπία δεν τον δέχτηκε, γι' αυτό κι ο Χριστός θύμωσε και την καταράστηκε.

Από τότε κι ύστερα ή γαλατσίδα βγάζει το άσπρο κείνο σαν το γάλα ζουμί, κι όπου αν πέση, σε χέρι ή σε πόδι, το έρεθίζει.

(Κρήτη)

Ο άζόγυρας.

Ο άζόγυρας¹⁰³ είναι χαμόκλαρο με διπλά διπλά τὰ φύλλα και τούς καρπούς του μεγάλους όσο το φασόλι. Έχει μυρωδιά πολύ άσχημη κι όμως οι κατσίκες τον τρώνε σά μαρούλι. Γιατί είναι βρωμοχόρταρο; Σαν είδε ο Ίούδας πώς από την προδοσία του έμελλε να σταυρωθῆ ὁ δάσκαλός του, κατάλαβε τὸ λάθος του, κι ἀποφάσισε νὰ κρεμαστῆ. Πάει στὸ ἕνα δέντρο για νὰ δέση τὸ σχοινί, δὲν τὸν δέχτηκε, πάει στὸ ἄλλο, τὰ ἴδια. Κανένα ἀπὸ τὰ δέντρα δὲν ἤθελε νὰ μολευτῆ ἀπὸ τὴν κρεμάλα τοῦ προδότη.

Πάει και στὸν άζόγυρα, ὁ άζόγυρας δέχτηκε. Σ' αὐτὸν ἔρριξε τὸ σχοινί ὁ Ίούδας και κρεμάστηκε μόνος του.

Από τότε τὸ χορτάρι αὐτὸ εἶναι καταραμένο και βρωμάει τόσο πὸν δὲ μπορεῖς νὰ τὸ πλησιάσης, ἐνῶ πρὶν μύριζε σά μόνος, γι' αὐτὸ τότε τὸ ὠνόμαζαν άγιόγυρο.

(Κρήτη)

Τὰ λούπινα.

Οἱ Έβραῖοι τόβαλαν νὰ πιάσουν και τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Παναγία, αὐτὴ ὅμως εὔρισκε τρόπο νὰ ξεφεύγῃ. Γύριζε ἐδῶ-ἐκεῖ, μέσα σ' ἕναν κάμπο πὸν ἦταν σπαρμένος ὅλο λούπινα. Έχουν άγκάθια τὰ λούπινα, και τ' άγκάθια κεντοῦσαν τὰ πόδια τῆς Παναγίας και τῆς τὰ μάτωναν.

103 Ὁ άζόγυρας εἶναι ὁ άνάγυρος ἢ δύσοσμος τῶν άρχαίων. «μὴ κίνει τὸν άνάγυρον», άρχ. παροιμ. Τὸ ἐπιστ. ὄνομά του εἶναι *Anagyris foetida*.

Ὁ Ἄριστοτ. Βαλαωρίτης (ποιήμ. τόμ. Β' σ. 320, ἔκδ. 1891) λέει: «Ἄζόυρος, ὁ άνάγυρος ἢ άνάγυρις τῶν άρχαίων, *Anagyris foetida*. Θάμνος δασώδης ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ὀσπριοειδῶν. Κατέχει θέσιν εὐτελεστάτην ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν φυτῶν. Ἡ ἀποφορὰ αὐτοῦ διαδίδεται και διὰ τῆς ἑλαφροτέρας ἐπαφῆς. Ὅθεν τὸ τῶν άρχαίων: Μὴ κίνει τὸν άνάγυρον, και τὸ δημῶδες: Μὴν ξυπνᾷς τὸν άζόυρο ἢ μὴν άνακατώνῃς τὸν άζόυρο.... (ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως τοῦ θανατηφόρου τυμπανίτου τοῦ μαστίζοντος τὰ ποίμνια τῶν προβάτων και τὰς άγέλας τῶν βοῶν κατὰ τὸ ἔαρ) οἱ ποιμένες ἡμῶν λαμβάνουσι τὰ φύλλα τοῦ άναγύρου και δι' αὐτῶν ἐντρίβουσι τὸν οἰσοφάγον, τὸν οὐρανίσκον και τὴν γλῶσσαν τοῦ πάσχοντος ζῴου μέχρις οὔ ἐπέρχονται ἐκκενώσεις και ἔμετος, δι' ὧν συνήθως οἰωνίζεται ἢ προσεχῆς παῦσις τοῦ κακοῦ». Τὴν ἐνέργεια, λέει, ὁ Βαλαωρίτης τὴν εἶδε σὲ μιὰ γελάδα πὸν εἶχε πάθει ἀπὸ τὸ νόσημα αὐτό.

- «Ἡ πίκρα καὶ τὸ φαρμάκι ποὺ βάλατε στὴν καρδιά μου νὰ σᾶς κολλήσῃ, τὰ καταράστηκε.

Βαριά ἦταν ἡ κατάρα τούτῃ τῆς Παναγίας, καὶ σὰν τὴν ἄκουσαν οἱ φτωχοί, ποὺ μ' αὐτὰ ζοῦνε, εἶπαν:

- Κυρὰ Δέσποινα καὶ Παναγιά, πῶς δὲ σκέφτηκες καὶ μᾶς, ποὺ μὲ τὰ λούπινα ζοῦμε! Λυπήσου τοὺς φτωχοὺς, Παναγία, καὶ πάρε τὴν κατάρα σου πίσω!

- Ἔχετε πολὺ δίκιο, τοὺς εἶπε, τὴν παίρνω καὶ δίνω τὴν εὐχή μου, μὰ γιὰ ν' ἀποχτήσουν γλύκα καὶ νοστιμιὰ, ἑφτὰ νερὰ πρέπει νὰ τὰ βράζετε, κι ἑφτὰ φορὲς νὰ χύνετε τὸ βρασμένο νερό τους.

(Κρήτη, Μαρία Λιουδάκη)

Παραλλαγή γιὰ τὴν πίκρα τῶν λουπινιῶν καὶ τῆς ροδοδάφνης.

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι σταύρωσαν τὸ Χριστὸ πάνω στὸ Γολγοθᾶ, θρηνῶντας ξεκίνησε καὶ ἡ Παναγία, ἡ μητέρα του, νὰ πάῃ νὰ τὸν ἰδῇ. Στὸ δρόμο σήκωνε τὰ ἅγια χέρια τῆς καὶ χτυπιόνταν στὰ μάτια. Τραβοῦσε τὰ μαλλιά τῆς, τὰ μαδοῦσε καὶ τάριχνε κάτω.

Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε ἡ ἀνείπωτη αὐτὴ λύπη, ὅπως περπατοῦσε σὲ κήπους, τὰ φορέματά τῆς μπερδεύονταν στὶς λουπινιές ποὺ ἦταν ἀναμεταξὺ καὶ ξεσχίζονταν. Στενοχωρήθηκε πολὺ, καὶ τότε λέει στὴ λουπινιώ.

- Ἡ πίκρα ποὺ μοῦβαλες, σὲ σένα νὰ γυρίσῃ, κι ὅπως τώρα τὰ χεῖλη μου εἶναι πικρά, νὰ γίνωνται πικροὶ οἱ καρποὶ σου!¹⁰⁴

Τὰ λόγια τοῦτα σὰν ἄκουσε ὁ περιβολάρης, κατάλαβε τὸ κακὸ ποὺ τὸν περιμένει καὶ λέει στὴν Παναγία:

- Κακὸ μεγάλο ἔρριξες στὸ περιβόλι, κυρὰ καὶ Παναγία μου!

- Δὲν εἶναι ἀδιόρθωτο, τοῦ ἀπάντησε ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ. Βάνε σὲ νερὸ μέσα τὰ λούπινα τρεῖς ἡμέρες καὶ θὰ γίνωνται γλυκά, ὅπως καὶ πρῶτα!

Ὅπως ἡ Παναγία προχωροῦσε, ἔμπλεγαν τὰ φορέματά της στὶς ροδοδάφνες.

- Καὶ σὺ ροδοδάφνη, λέει, τὴν πίκρα μου νὰ πάρῃς, κι ὡς εἶναι τὰ χεῖλη μου πικρά, νὰ γίνῃ καὶ τὸ ζουμί σου, κι ὡς εἶναι τὸ πρόσωπό μου κόκκινο ἀπὸ τὴ λύπη, νὰ γίνουν τὰ λουλούδια σου.¹⁰⁵

104 Στὴ Ρόδο τὰ λόγια ταῦτα εἶναι στίχοι:

Ἄμε καὶ σὺ λουμπουναρική τὴν πίκρα μου νὰ πάρῃς
ὡς εἶναι τὰ χεῖλη μου πικρά, νὰ γίνῃ ὁ καρπός σου.

105 Στὴ Ρόδο εἶναι στίχοι τὰ λόγια:

- Ὅχου, Κυρὰ μου Παναγιά, κακὸ ποῦρριξες στὸ περιβόλι μου.
Ἀπολογᾶται ἡ Παναγία καὶ λέει στὸν περιβολάρη:
- Ἄμε καὶ βάλτα στὸ νερὸ νὰ κάμουν τρεῖς ἡμέρες
κι εὐθὺς θὰ γίνουσι γλυκά, ὅπως ἦτανε καὶ πρῶτα!
Ἐμπλέαν τὰ καβάδια (φορέματα) της πάνω στὶς ἀροδάφνες.

Ἀπὸ τότε τῆς ροδοδάφνης ὁ χυμὸς ἔγινε πικρὸς καὶ τὰ λουλούδια τῆς εἶναι τριανταφυλλένια κι ὁμορφα σὰν τὰ μάγουλα τῆς Παναγίας.

(Ρόδος)

Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ σπορολογήματα.

Στὸν κόσμον ὅταν ἦτον ὁ Χριστὸς, προσκάλεσε τὰ σπορικὰ κοντὰ του γιὰ νὰ σχετιστῆ μαζί τους.

Καὶ πρῶτο ἀπ' ὅλα κάλεσε τὸ σιτάρι. Ἦρθε, χαιρέτησε τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ρώτησε, γιὰ ποιὸ λόγο τὸ κάλεσε.

- Ἦθελα, λέει, νὰ δοκιμάσω τὴν ἀγάπη σου! Ἡ προθυμία πού δειξες, μὲ ὑποχρέωσε, πάρε τὴν εὐχή μου. Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα εὐλογημένο θὰ εἶσαι, σιτάρι. Ἀπὸ δικό σου ἀλεύρι θὰ ζυμώνουν τὸ πρόσφορο οἱ γυναῖκες καὶ θὰ τὸ φέρνουν στὸν παπὰ γιὰ νὰ κάνη λειτουργία στὴν ἐκκλησιά.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ σιτάρι, ἦρθε καὶ τὸ ἀραποσίτι. Ἔδειξε κι αὐτὸ τὴν καλή του διάθεση, λοιπὸν εὐλόγησε κι αὐτὸ ὁ Χριστὸς.

Μὲ τὴ σειρὰ ἔπειτα ἦρθαν καὶ τ' ἄλλα ὅλα τὰ σπορολογήματα, καὶ πῆραν ἄλλα μικρὰ καὶ ἄλλα μεγάλῃ εὐχή.

Ἀπ' ὅλα τελευταῖο ἦρθε ἡ βρόμη.

Γιατί ἡ τόση ἀργοπορία σου, τὴ ρώτησε ὁ Χριστὸς;

- Δὲν εἶχα καιρό, εἶπε, ἤμουν στὶς ὁμορφιές καὶ στὶς δόξες μου κι ἤθελα νὰ τίς χαρῶ.

- Ἀπὸ καμάρι λοιπὸν καθυστέρησες! Πάρε τὴν κατάρρα μου! Τὸν καιρὸ στὸ ἄνθισμα, ἄνθη νὰ βγάξης πολλά, μὰ λίγα νὰ καρπίζουν.

Ἀπὸ τότε πού πῆρε τὴν κατάρρα ἡ βρόμη, ἄνθη βγάζει ἓνα σωρὸ, μὰ λιγοστὰ προκόβουν.

* * *

Ἄλλοι διηγοῦνται:

Οὔτε ἀπὸ ἀραποσιτίσιο οὔτε ἀπὸ κριθαρίσιο οὔτε ἀπὸ τῆς βρίζας τὸ ἀλεύρι φτιάνουν λειτουργιὰ οἱ ἄνθρωποι, μόνο ἀπὸ τὸ σιταράλευρο. Τὸ σιτάρι ἔχει αὐτὴ τὴ χάρη.

Τὸ εὐλόγησε ὁ Χριστὸς τὸν καιρὸ πού γύριζε τὸν κόσμον γιὰ νὰ κηρύχῃ τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ γιατί:

- Ἄμε καὶ σὺ ροδάφνα μου, τὴν πίκρα μου νὰ πάρης.

Ὡς εἶν' τὰ χεῖλη μου πικρά, νὰ γίνῃ τὸ ζουμί σου

κι ὡς εἶν' τὰ μαγουλάκια μου νὰ γίνουν τὰ λουλούδια σου.

(Ἴδε «Ροδιακὰ» Α. Βρόντη, σ, 53).

Μιά μέρα περνοῦσε ἀνάμεσα σὲ χωράφι σπαρμένα κριθάρι. Τὸ κριθάρι ξάπλωσε τὶς ἀγάνες του καὶ τὸν μούντζωνε.

Πάει ὁ Χριστὸς πιὸ πέρα, βρίσκει χωράφι ἀπὸ σιτάρι σπαρμένο.

Τὸν εἶδε ποὺ διαβαίνει ἀνάμεσά του, καὶ δείλιασε τὸ σιτάρι.

- Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ μοῦ κάμη τόσο μεγάλη τιμὴ! Ἔλεγε.

Κι ἀπὸ ντροπὴ συμμάζεψε τ' ἀγανά του, ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ μὲ σεβασμὸ τὸν χαιρετοῦσε.

(Αἰτωλία)

Σιτάρι, σταφύλι, ἐλιά.

Τὰ τρία αὐτὰ εὐλόγησε ὁ Χριστὸς. Γιατὶ ἀπὸ τὸ σιτάρι, σὰν ἄλεστη, γίνεται τὸ ἀλεύρι, κι ἀπὸ τ' ἀλεύρι ζυμώνεται ἡ προσφορὰ ποὺ δίνει στὸν παπὰ τὸν Ἅγιο ἄρτο γιὰ νὰ κάμη τὴ λειτουργία.

Τὸ σταφύλι δίνει τὸ κρασὶ ποὺ γίνεται αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ κοινωνεῖ ὁ κόσμος.

Ἀπὸ τὸ λάδι γίνεται τὸ Ἅγιο μύρο ποὺ μ' αὐτὸ μᾶς μυρώνει ὁ παπὰς στὴ βάφτιση.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ

Ἡ ὀξύα.

Γιὰ ὅσους ζοῦν στὴν ἐξοχή, ὅπου καὶ τὰ πολλὰ καὶ ψηλὰ δέντρα, ὁ κίνδυνος τῆς ἀστραπῆς εἶναι πιὸ πιθανός. Σὰν τύχουν ἄνθρωποι στὰ χωράφια, ἢ στὰ λιβάδια καὶ βόσκουν πρόβατα, ὅταν ἀρχίσει νὰ βρέχει, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τοῦτα ζητοῦν καταφύγιο. Πόσοι ὅμως δὲ βρῆκαν τὸ θάνατο ἐκεῖ ποὺ ζήτησαν τὴ σωτηρία; Ὅταν ἀρχίσει νὰ ἀστράφτει καὶ νὰ βροντᾷ, πέφτει καὶ τὸ ἀστραπόβολο, πρὸ πάντων στὶς κορφές τῶν ψηλῶν δέντρων. Τετρακλάδια τὸ κάνει τὸ ἀστραπόβολο τὸ δέντρο ποὺ θὰ βαρέσει. Τοῦ τσουρουφλίζει τὴν καρδιά, κι ἀφοῦ τὴν ξεπεράσει, χώνεται στὴ γῆ μέσα σαράντα ὀργυιές. Ἐπειτα ξαναβγαίνει στὴν ἐπιφάνεια. Πολλές φορές ἄνθρωποι ἐξοχίτες βρῆκαν ἀστραπόβολα ἐκεῖ ποὺ γυρίζουν, καὶ τάχουν γιὰ φυλαχτό.

Μονάχα ἓνα ἀπὸ τὰ δέντρα δὲν ἔχει τὸ φόβο τῆς ἀστραπῆς, ἡ ὀξύα. Τόχουν παρατηρημένο. Καὶ τί εἶναι τάχα κείνο ποὺ διώχνει ἀπὸ τὴν ὀξύα τὸ ἀστραπόβολο; Δίχως ἄλλο τὸ Στοιχειό της. Εἶναι στοιχειωμένο τὸ δέντρο. Στοιχειὸ εἶναι κι ἡ Ἀστραπή ποὺ πέφτει, καὶ βρίσκει τὸ ἄλλο Στοιχειὸ μέσα στῆς ὀξύας τὴν καρδιά. Μὰ τὸ ἓνα Στοιχειὸ τὸ ἄλλο ποτέ δὲν τὸ πειράζει, κόρακας κοράκου μάτια βγάζει ποτέ;

Γι' αὐτὸ κι ὅσοι περπατοῦν στὰ βουνά, κρατοῦν κομματάκι ἀπὸ ὀξύσιο ξύλο πάνω τους. Μ' αὐτὸ δὲν ἔχεις τὸ φόβο τῆς ἀστραπῆς.¹⁰⁶

(Αἰτωλία)

Ὁ πεῦκος καὶ ὁ ἔλατος.

Ὅπου ὁ ἄφθονος καὶ δροσερὸς ἀέρας, ἐκεῖ καὶ τὰ πολλὰ τὰ πεῦκα, ὅπου οἱ πολλοὶ πάγοι καὶ τὰ χιόνια, ἐκεῖ καὶ τὰ πολλὰ καὶ ψηλὰ ἐλάτια.¹⁰⁷

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ὅλα τὰ παρατηροῦν κι ὅλα τὰ ἐξετάζουν, ἔφτιασαν καὶ τὸ τραγούδι:

106 Τίποτα δὲ μᾶς ἀναφέρει ὁ Θεόφραστος γιὰ τὴν ιδιότητα αὐτῆς τῆς ὀξύας, ἀλλὰ δίχως ἄλλο ἢ παράδοση εἶναι παλιά, καὶ θάχει σχέση μὲ τὴν ἱερότητα τοῦ δέντρου (ἡ ὀξύα εἶναι συγγενικὸ δέντρο μὲ τὴ δρὺ ποὺ ἦτον τὸ ἱερὸ δέντρο τοῦ Δία) ποὺ κι αὐτὸ θὰ ἦταν ἀφιερωμένο στὸν κεραυνοβόλο Δία. Γράφει ὅμως ὁ Θεόφραστος γιὰ τὸ συγγενικὸ μὲ τὴν ὀξύα δέντρο, τὴν ἀστρῦα (καὶ σήμερα ἀστρυὰ λέγεται στὴν Αἰτωλία), πῶς «οὐκ ἐπιτήδειον εἰς οἰκίαν εἰσφέρειν· δυσθανατεῖν γὰρ φασι καὶ δυστοκεῖν οὗ ἂν ᾗ» (Θεοφρ. III, X, 3).

107 «φιλόψυχα τυγχάνει πεύκη ἐλάτη» (Θεοφρ. IV, 5, 1).

Χαίρεται ὁ πεῦκος χαίρεται, χαίρεται τὸν ἀέρα.
Χαίρεται κι ἕνας ἔλατος τὴν πάχνη καὶ τὸ χιόνι.

(Αἰτωλία)

Ἡ καρυδιά.

Εἶναι μεγάλο δέντρο ἡ καρυδιά, καὶ γίνεται σὲ βουνὰ καὶ σὲ κάμπους, καὶ κάνει τὰ νόστιμα καρύδια. Καταπράσινα φύλλα τὴ σκεπάζουν τὸ καλοκαίρι, μεγάλα ὅσο σχεδὸν ἡ παλάμη μας, μυρωδάτα κι ὄμορφα.

Καὶ ρίχνει ἡ καρυδιά ἴσκιο βαρὺν ποὺ ξηραίνει ὡς καὶ τὰ χόρτα ποὺ θεὸς νὰ ξεμυτίσουν στὸ μέρος ποὺ ἰσκιώνει.

Μὲ τὸ κεφάλι βαρὺ σηκώνεται ὅποιος τολμήσει στὸν ἴσκιο τῆς γιὰ νὰ πλαγιάσει καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἀποφεύγουν οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι στοιχειωμένο δέντρο, λένε. Ἐνα Στοιχειὸ κατοικεῖ μέσα στὸν κορμὸ τῆς, κι ὅταν παλιώσει, σὰν ἴσκιος καὶ κάποτε σὰ γουρουνὶ ἢ σὰ βόδι φανερώνεται.

(Αἰτωλία)

Ἡ λεύκα.

Ὅλων τῶν ἄλλων δέντρων ἡ προκοπὴ φαίνεται. Ἐτσι ἄλλο ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ παίρνει ἀξία, σ' ἄλλο τὰ φύλλα ἢ ἡ φλούδα ἢ τὸ ξύλο τοῦ εἶναι πολύτιμα. Ἡ λεύκα εἶναι τὸ ἀχρηστο τὸ δένδρο. Μήπως καρπίζει; Μήπως βγάζει τὸ καλὸ ξύλο; Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶδε προκοπὴ ὡς τώρα ἀπὸ λεύκα.¹⁰⁸

Καὶ μιᾶς καὶ δὲ βγάζει καρπὸ ἡ λεύκα, ἐπόμενο καὶ νὰ μὴν κάνη σπόρους ποὺ νὰ σπέρνουν γιὰ νὰ φυτρώνουν ἄλλες λεῦκες. Πῶς λοιπὸν ξαναγιώνεται; Κόβουν βέργες ἢ ξεκολλοῦν παραφυάδες τῆς καὶ φυτεύουν, κι ἔτσι τὴν πολλαπλασιάζουν.

Κρίμα στὸ μεγαλεῖο ποὺ τῆς δίνει ὁ ψῆλος τῆς! Οἱ ἄνθρωποι ξέρουν τι εἶναι, ὅταν καταριόνται κανέναν ἄνθρωπο, τοῦ λένε:

- Τόση προκοπὴ νὰ κάμης, ὅσην τ' αὐγὸ - ποὺ δὲ βγάζει κλωνάρια -, κι ἡ λεύκα - ποὺ δὲν καρπίζει!

(Αἰτωλία)

108 Κι ὁ Θεόφραστος γράφει : «... τὰ ἀκαρπα δοκοῦντα καὶ ἀλσώδη, λεύκη, πετελέα, ἰτέα, αἰγείρος» (Θεοφρ. III, 4, 2).

Ἡ ἀγκαραθιά.

Ἡ ἀγκαραθιά ἢ πετραγκαραθιά εἶναι θάμνος μὲ μικρὰ καὶ παχιά φύλλα φορτωμένα ὄλοένα ἀπὸ σκόνη.

Τυχὸν καὶ πῆγε ἀπ' αὐτὴ στὰ μάτια, βάζουν ἕναν ἄνθρωπο, τὰ σταυρώνει καὶ λέει:

Ἄν εἶσαι ξύλο πέταξε,
ἂν εἶσαι χῶμα λειῶσε,
κι ἂν εἶσαι πετραγκαραθιά
ἀπὸ τὸ μάτι λείπε.

Τὴν πετραγκαραθιά τὴν καταράστηκε ὁ Χριστός, γιατί ὅταν τὸν κυνηγοῦσαν οἱ Ἑβραῖοι νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τὸν σταυρώσουν, δὲ δέχτηκε νὰ τὸν κρύψει μέσα στὰ παχιά της φύλλα.

Ἡ κατάρρα τούτη ἔκαμε καὶ τῆς ἀγκαραθιάς τὴ σκόνη νὰ ἐρεθίζη τὰ μάτια μας.

(Κρήτη, ἀπὸ συλλογὴ τῆς Μαρ. Λιουδάκη).

Τὸ ἀντίκλαρο.

Στοὺς κλώνους καὶ τὸν κορμὸ πολλῶν δεντρῶν φυτρώνουν κάποτε ἄλλα δενδράκια, ποὺ τὰ λέμε πανωδέντρια. Ἄν τὸ φυσικὸ τους εἶναι μόνο ἀπ' ἄλλουνοῦ δεντροῦ τὸ χυμὸ νὰ μποροῦν νὰ ζήσουν, τὰ λένε τσάκνα ἢ ἀντίκλαρα. Σὰ νὰ πῆς ἀντίκλαρο τοῦ ἔλατου εἶναι τὸ γκί ἢ μελά¹⁰⁹ ποὺ ἔχει βαθυπράσινο καὶ παχουλὸ φύλλωμα. Τὸ ἀντίκλαρο τοῦ δένδρου (δρῦς) λέγεται καὶ γλαντίνι.¹¹⁰

Στὴ Βαρετάδα τοῦ Βάλτου, χωριό, 3 ὥρες κατὰ τὰ μεσόγεια καὶ ἀνατολικά τῆς Ἀμφιλοχίας, ὑπάρχει παλιό, διαλελυμένο μοναστήρι, ὁ Ἄη - Δημήτρης. Στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησιᾶς εἶναι γέρικο, μεγάλο πουρνάρι, καὶ στὴν ψηλὴ τὴν κορφή του κοντὰ ἔχει ἀντίκλαρο, ποὺ τὸ θεωροῦν γιὰ θεραπευτικὸ τοῦ πόνου τῆς μέσης. Παίρνουν φύλλα του, τὰ βράζουν τὰ μεσάνυχτα ἐννιά γριές μὲ ἐννιά λογιῶν ξύλα, πίνουν καὶ θεραπεύονται. Ὅσοι ἔρχονται σ' αὐτὴν τὴν ἀνάγκη, πᾶνε στὸν Ἄη - Δημήτρη τῆς Βαρετάδας καὶ πετροβολοῦν καὶ ρίχνουν κάμποσα ἀπὸ τὰ φύλλα τοῦ ἀντίκλαρου¹¹¹. Ἄν ὕστερα ἀπὸ μιὰ δυὸ πετριές δὲν τὸ καταφέρουν νὰ ρίξουν κανένα κάτω, τάζουν στὸν Ἄη - Δημήτρη λάδι. Μετὰ τὸ τάξιμο πετροβολοῦν καὶ ξανά, κι ἂν δὲ ρίξουν, τοῦ τάζουν πιὸ πολὺ. Κι ἔτσι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου πετυχαίνουν καὶ τὰ ρίχνουν τὰ φύλλα ποὺ χρειάζονται.

(Ἀκαρνανία)

109 Ἐτσι λέγεται στὴν Αἰτωλία.

110 Γλαντίνι λέγεται στὰ ὄρεινά τῆς Αἰτωλίας.

111 Ἐπιστημ., τὸ ἀντίκλαρο λέγεται *Loranthus Curpacus*

Τὸ σιδερόχορτο.

Ἔχουν ἀκουστὰ μερικοὶ πὼς ὑπάρχει χορτάρι: σιδερόχορτο, μὰ ποῦ γίνεται καὶ σὰν ποιὸ ἄλλο χορτάρι μοιάζει, δὲν ξέρουν.

Τὸ σιδερόχορτο ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀνοίγη κλειδωνιὲς σπιτιῶν καὶ νὰ σπάζῃ ὅ,τι λογιῆς σίδηρο. Μὲ αὐτὸ λοιπὸν μπορεῖς ν' ἀνοίξης θησαυροφυλάκιο σιδερομανταλωμένο καὶ νὰ πάρης θησαυρούς.

Διηγοῦνται πὼς στὴν Τουρκία ὑπάρχει ἓνα ὑπόγειο κλεισμένο μὲ σιδερόπορτα, γεμᾶτο θησαυρούς. Στὴ σιδερόπορτα ἀπέξω εἶναι γραμμένο: «Ὁ θησαυρὸς ἀνήκει σὲ κείνον ποῦ ἔχει πάνω του σιδερόχορτο». Σπρώχνοντας τὴ σιδερόπορτα μπαίνει κανεὶς καὶ βλέπει σωρὸ τὰ φλωριά, σωρὸ τὰ διαμάντια καὶ τὰ μαργαριτάρια. Κλείνει ὅμως, ὅταν δοκιμάσης νὰ πάρης κάτι ἀποκεῖ, καὶ τότε μονάχα ἀνοίγει, ὅταν τ' ἀφήσης στὴ θέση του. Μὰ ἂν τύχη νὰ ἔχῃς πάνω σου σιδερόχορτο, ἢ πόρτα μένει ἀνοιχτή. Παίρνεις ὅ,τι θέλεις καὶ φεύγεις.

Διηγοῦνται καὶ κάτι ἄλλο:

Οἱ βαλμάδες¹¹² μὲ σιδερόκλαπες¹¹³ στὰ πόδια ξαπολᾶνε τὰ ἄλογα στὸ λιβάδι γιὰ νὰ βοσκήσουν.

Μὲ τὸ περδίκλωμα τοῦτο ἐμποδίζονται τ' ἄλογα ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' τὸ λιβάδι, κι εὐκόλα τὰ πιάνουν. Κάποτε ὅμως τὰ βρίσκουν ξεπεδίκλωτα, κι αὐτὸ τὸ ἐξηγοῦν πὼς τάχα βόσκοντας πλησίασαν σὲ μέρος ποῦ ἦτον σιδερόχορτο κι ἀπὸ αὐτὸ ἔσπασαν οἱ κλάπες.

Καὶ πὼς μπορεῖ νὰ ξεχωρίση κανεὶς τὸ σιδερόχορτο¹¹⁴ μέσα σὲ τόσα ἄλλα πολλὰ χορτάρια; Θὰ βρῆς σὲ φωλιά σκατζόχερου σκατζοχεράκια. Μὲ πέτρες θὰ χτίσης τοῖχο ὀλόγουρά τῆς γιὰ νὰ τὰ κλείσης μέσα τὴν ὥρα ποῦ θὰ λείπη ἡ μάννα τους. Ξεμακραίνεις λίγο καὶ παραφυλᾶς. Σὰ γυρίση ὁ σκατζόχερος καὶ βρῆ τὰ μικρά του κλεισμένα, τὸν τοῖχο γιὰ νὰ χαλάση δύναμη δὲν ἔχει. Ξέρει ὅμως τὴ δύναμη ποῦ ἔχει τὸ σιδερόχορτο, καὶ ποῦ βρίσκεται, καὶ πάει καὶ τὸ φέρνει στὸ στόμα του. Ὁ τοῖχος, σὰν τὸν ἐγγίση τὸ σιδερόχορτο, πέφτει μόνος του, καὶ τὰ παιδιὰ του ξεφυλακώνονται.

Κεῖνη τὴ στιγμή, ἂν προφτάσης κι ἀρπάξης ἀπὸ τὸ στόμα του τὸ σιδερόχορτο, γίνεσαι πλούσιος. Θὰ μπορῆς νὰ πάρης θησαυρὸ ἀπ' ὅποιο θησαυροφυλάκιο θέλεις.

(Πολλῶν μερῶν)

Τὸ χορτάρι τῆς Πρωτομαγιᾶς.

Ἔχει φύλλα πλατιά καὶ μεγάλα, ὅλα φυτρωμένα γύρω ἀπὸ ἓνα μονάχα κοτσάνι, γουβωτὰ κάπως, ἔτσι ποῦ νὰ κρατοῦν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς.

112 Τσοπάνοι τῶν ἀλόγων.

113 Πέδας.

114 Τὸ σιδερόχορτο ἐπιστημ. ὀνομάζεται *Poterium sanguisorba*.

Λίγοι ξέρουν τὸ χορτάρι τῆς Πρωτομαγιάς. Ὅποιος ὅμως τὸ ξέρει, πάει καὶ τὸ κόβει μαζί καὶ μὲ ἄλλες πρασινάδες καὶ λουλούδια τοῦ Μαγιοῦ καὶ τὸ κρεμάει στὴν πόρτα του ἀπέξω νύχτα πρὶν ξημερώσει ἡ Πρωτομαγιά.

Μεγάλα καλὰ τὸν περιμένουν μὲ τὸ χορτάρι τοῦτο τῆς Πρωτομαγιάς. Τὰ ζῶα του θὰ προκόψουν, σιτάρια καὶ καλαμπόκια πόχει σπαρμένα θὰ ἑκατονταπλασιαστοῦν. Τόση δύναμη ἔχει.

(Αἰτωλία)

Κορακοσυκιά.

Ἡ Κορακοσυκιά¹¹⁵ εἶναι χορταρικὸ (ὁ μανδραγόρας τῶν ἀρχαίων). Οἱ καρποὶ του μοιάζουν σὰν τὰ μακρουλὰ κορόμηλα. Ὁριμοὶ παίρνουν χρῶμα κίτρινο κι ἀναδίδουν μυρωδιὰ παράξενη.

Σὰν παλιώση ἡ ρίζα τῆς κορακοσυκιάς, παίρνει μορφή ἀνθρώπου. Ὁ κόρακας, ὅταν ὁ λαιμὸς του τρυπήση καὶ νερὸ δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ πίνη, τρώει κορακόσυκα καὶ θεραπεύεται.

(Κρήτη)

Τῆς Παναγίας τὸ φύλλο.

Ἔχει κι ἡ Παναγία χορταρικά, δικά τῆς δημιουργήματα, ποὺ οἱ ἄνθρωποι τὰ μεταχειρίζονται γιὰ φάρμακα.

Ἀνάμεσα στὰ πολλὰ εἶναι καὶ τῆς Παναγίας τὸ φύλλο.¹¹⁶

Τὸ παραδέχονται γιὰ τὸ μοναδικώτερο φάρμακο στὰ καψίματα. Κάηκες, νὰ ποῦμε, σὲ χέρι, σὲ πόδι ἢ ὅπου ἄλλοῦ, κι ἄνοιξε πληγὴ ποὺ δὲν κλείνει, φύλλο τῆς Παναγίας μεταχειρίστηκες, τὸ γιατρεύεις.

Θὰ τὸ πάρης, θὰ τὸ κοπανίσης καὶ θὰ τὸ κάμης ἀλοιφή. Ἄλειψες τὴν πληγὴ, σὲ λίγες μέρες θὰ γιάνη.

(Αἰτωλία)

115 Ἔχει κι ἄλλα ὀνόματα : κορακόχορτο, δρακοντιὰ κλπ.

116 Ἄλλοῦ λένε: τῆς Παναγίας τὸ χορτάρι. Ἔχει κι ἄλλα ὀνόματα: Παναγιόχορτο, τῆς Κυρᾶς τὸ χόρτο, ἄγριος ἀμάρανθος. Ἐπιστ. ὄνομα *Teucrium polium* (u. g. Achaemenid Sohrab Μηλιαρ. Χελδραίχ).

Ὁ καπνός.

Ἦτον ἐποχή πού οἱ ἄνθρωποι δέν κάπνιζαν, οὔτε κι ἤξεραν τί εἶναι καπνός. Πέρασε πολὺς καιρὸς νὰ τὸν μάθουν, καὶ νὰ πῶς:

Κάποια βασιλοπούλα κείνα τὰ χρόνια εἶχε ἀρρωστήσει ἀπὸ περίεργη ἀρρώστεια. Τὸ κορμί τῆς εἶχε γεμίσει σπειριά πού δέν ἔκλειαν.

Νὰ τὴν πλησιάσῃ τῇ βασιλοπούλα, κανεὶς δέν τολμοῦσε, γιατί εἶχε φόβο μὴν τὸν κολλήσουν τὰ σπειριά. Σὰν εἶδαν οἱ δικοί της πὼς ἡ ἀρρώστεια ἦτον ἀγιάτρευτη καὶ κολλητική, ἀποφάσισαν νὰ τὴν ἀπομονώσουν σ' ἓνα ἐρημόνησο. Ὅχι μόνο δέν κατοικοῦσαν στὸ νησί αὐτὸ ἄνθρωποι, ἀλλὰ οὔτε καὶ εἶχε λόγο νὰ πάῃ ἐκεῖ κανεὶς. Τώρα πού ξεμονάχιασαν τῇ βασιλοπούλα, πῆγαινε κάποτε - κάποτε ἓνας ὑπρέτης ἀπὸ τὸ παλάτι, ἀλλὰ κι αὐτὸς μακρὴ ἀφῆνε τὰ φαγητὰ πού τῆς ἔφερνε καὶ γύριζε.

Στὸ νησί τοῦτο φύτρωναν λογιῶν λογιῶν χορτάρια. Ἡ βασιλοπούλα ἔκοβε πότε τοῦτο καὶ πότε κείνο τὸ χορτάρι, τὰ κοπάνιζε καὶ τάβαζε πάνω στὰ σπειριά της, μήπως καὶ βρῆ γιαντριά. Ὅπου πράγματι, ἀνάμεσα στ' ἄλλα χορτάρια τοῦ νησιοῦ, ἦτον καὶ ὁ καπνός. Σὲ λίγες μέρες ἔκλεισαν τὰ σπειριά σὰν ἔβαλε καπνὸ πάνω τους.

Δὲν ἄργησε νὰ μαθευτῇ πὼς ἡ βασιλοπούλα βρῆκε γιαντριά ἀπὸ ἓνα χορταρικὸ πού ὄνομα δέν εἶχε ἀκόμα. Ὅλοι μιλοῦσαν γι' αὐτὸ κι ἔλεγαν: «κάποιο», «κάποιο», «κάπου», «κάπου», «κάπ», «κάπ», κι ἔτσι ἐπεκράτησε νὰ λέγεται «καπνός».

Ὁ βασιλιάς, σὰν ἔμαθε πὼς ἔγιανε, ἔστειλε καὶ τὴν πῆρε πάλι στὸ παλάτι. Τὸ φυτὸ, ὁ καπνός, ἔγινε ξακουστὸ φάρμακο, κι ὁ βασιλιάς σκέφτηκε νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ στοὺς ὑπηκόους του, ἀλλὰ πὼς; Γιὰ νὰ τὸν φᾶνε τὸν καπνὸ, ἦτον πικρός. Δὲν ἀπόμεινε ἄλλο παρὰ νὰ τὸν καπνίζουν. Κι ἔβγαλε διάταγμα καὶ τοὺς ἐπέβαλε τὸ κάπνισμα.

(Αἰτωλία)

Ἄχυρο, κάρβουνο, φασόλι.

Σὲ κάποιον χωριὸ ζοῦσε μιὰ φτωγὴ γυναῖκα, καὶ μιὰ μέρα θέλησε νὰ μαγειρέψῃ φασόλια. Πῆρε μιὰ φούχτα ἄχυρα καὶ τάβαλε στὴ γωνιά. Πάνω ἀπὸ τ' ἄχυρα ἔβαλε καὶ κάμποσα φρύγανα κι ἀναψε φωτιά.

Ἐπειτα ἔβαλε τὴ σιδεροστιὰ κι ἀπόθεσε τὴ χύτρα μὲ τὰ φασόλια γιὰ νὰ βράσουν.

Ἐνα φασόλι ξέφυγε ἀπὸ τ' ἄλλα, καὶ σταμάτησε κοντὰ σὲ ἓνα ἄχυρο.

Ἀπὸ τὴ φωτιά ξεπετάχτηκε ἓνα ἀναμμένο κάρβουνο καὶ κατὰ τύχη ἔπεσε κοντὰ στὸ φασόλι καὶ στὸ ἄχυρο.

Τὸ ἄχυρο σὰν τὰ εἶδε κοντὰ του, τὰ ρώτησε:

- Ἔ, φίλοι, ἀπὸ ποῦ ἐδῶ;

- Από τὴ φωτιά ξεπετάχθηκα, λέει τὸ κάρβουνο. Ἴαν δὲν ξεπετιόμουν, θὰ ἤμουνα τώρα στάχτη, ὅπως καὶ τ' ἄλλα τὰ κάρβουνα.

- Φτηνὰ τὴ γλύτωσα, τ' ἀπάντησε τὸ φασόλι. Ἴαν δὲν ξέφευγα ἀπὸ τῆς γριάς τὸ χέρι, θάβραζα κι ἐγὼ τώρα μαζί με τ' ἄλλα τὰ φασόλια στὴ χύτρα.

- Μήπως ἡ δική μου τύχη θὰ ἦταν καλύτερη, εἶπε τὸ ἄχυρο, ἂν κατὰ λάθος δὲν ἀπόμνησκα στὴ γῆ! Τ' ἄλλα τ' ἀδέρφια μου κάηκαν. Κι ἐγὼ τὸ ἴδιο θὰ πάθαινα, ἂν δὲν ξέφευγα ἀπ' τὰ χέρια τῆς νοικοκυράς!

- Καὶ τώρα τί πρέπει νὰ κάμουμε μιᾶς καὶ μᾶς ἔφερε τόσο κοντὰ ἡ τύχη, εἶπε τὸ κάρβουνο;

Τί ἄλλο, παρὰ νὰ ζήσουμε σὰν καλοὶ φίλοι, εἶπε τὸ φασόλι.

- Λέω καὶ κάτι ἄλλο; πρόστεσε τὸ ἄχυρο. Νὰ φύγουμε, καὶ νὰ πᾶμε στὰ ξένα νὰ ζήσουμε, γιατί ἐδῶ μᾶς γνωρίζουν κι εἶναι φόβος μὴν πάθουμε κανένα κακό!

Ἴμειναν σύμφωνοι.

Ἴκει πού πήγαιναν συνάντησαν ἓνα μικρὸ ρέμα. Λίγο νερὸ εἶχε, ἄλλὰ νὰ τὸ περάσουν δὲ μπορούσαν· λέει τότε τὸ ἄχυρο:

- Μὴ στενοχωριέστε, κι ἐγὼ θὰ σᾶς γίνω γεφύρι νὰ περάσετε. Καὶ με τὸ λόγο τὸ ἄχυρο διπλαρώθηκε ἄκρη ἄκρη στὸ νερό.

Πρῶτο ἄρχισε νὰ διαβαίνει τὸ κάρβουνο. Πατῶντας σιγὰ σιγὰ καὶ με προσοχή, εἶχε φτάσει στὴ μέση, τοῦ γεφυριοῦ, μὰ ἡ βοή τοῦ νεροῦ τὸ φόβισε καὶ κοντοστάθηκε. Τ' ἄχυρο ἄναψε κι ἄρχισε νὰ καίεται. Κόπηκε στὰ δύο κι ἔπεσε μέσα στὸ νερό. Μαζί με τ' ἄχυρο πάει καὶ τὸ κάρβουνο, ἔπεσε στὸ νερὸ μέσα καὶ σβήστηκε. Τὰ παρέσυρε τὸ ρέμα, κι ἀφανίστηκαν.

Τὸ φασόλι ἔσκασε στὰ γέλια σὰν εἶδε τί ἔπαθαν οἱ σύντροφοί του. Κι ἦταν δὰ νὰ μὴ γελάση με τὴν κουταμάρα τους!

Τὸ φασόλι τόσο πολὺ γελοῦσε, πού λίγο ἔλειψε νὰ ἀνοίξη τὸ τομάρι του καὶ νὰ πεθάνη. Κάποιος ράφτης τὸ γλύτωσε πού ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἐκεῖ κοντά. Βγάζει ἀμέσως ἀπὸ τὴ βελονοθήκη του ἓνα βελόνι, βελονιάζει γρήγορα με μιὰ κλωστή μαύρη καὶ ράβει τὴ σκισμάδα πού εἶχε ἀνοίξη στὸ τομάρι τοῦ φασολιοῦ. Πρόλαβε τὸ κακό.

Ἴπὸ τότε τὸ φασόλι ἔχει στὴν κοιλίτσα τὸ μαῦρο σημάδι, πού λὲς κι εἶναι σελάχι σὰν κείνο πού φοροῦν οἱ φουστανελοφόροι χωριάτες. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ φασόλια αὐτὰ τὰ λένε *μαυροσελαχάκια*.¹¹⁷

Ἴαν σᾶς λέω ψέματα, ρωτήστε καὶ τὸ ράφτη πού ἔραψε τὴν πληγή.

(Αἰτωλία)

117 Τὰ φασόλια αὐτὰ εἶναι τὰ λεγόμενα λιανοφάσουλα, χαροφάσουλα, χαρώνια, ἀμπελοφάσουλα.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ, ΘΑΥΜΑΤΑ

Τὸ ἐλάτι καὶ ὁ πάλιουρας.

Ἦλατο δὲν ὑπῆρχε στὸν κόσμον κι ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ τὸ δημιουργήσῃ ὁ Διάβολος. Μιὰ μέρα παρουσιάζεται μπρὸς στὸ Χριστό, μπήγει ἕνα ξυλένιο σουβλί στὴ γῆ καὶ τοῦ λέει:

- Σὲ διατάζω ν' ἀνεβῆς πάνω!

Ὁ Χριστὸς μὲ τὸ Διάβολο ποτὲ δὲν τάχει καλά, ὅμως καὶ χατίρι ποτὲ δὲν τοῦ χάλασε. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Διάβολος, ὅτι τοῦ ζήτησε ὁ Χριστὸς, τόκαμε.

Ἔτσι καὶ τώρα, δὲ θέλησε ὁ Χριστὸς νὰ ἀρνηθῆ αὐτὸ ποὺ τοῦ ζήτησε ὁ ἀντίπαλός του. Εὐκόλο ὅμως εἶναι ν' ἀνεβῆ κανεὶς σ' ἕνα παλούκι; Γιὰ τὸ Χριστὸ βέβαια δὲν ἦτον δύσκολο! Μπήγει ὀλόγουρα στὸ σουβλί ξυλοκάρφια, ἔκαμε σκαλοπάτια καὶ πατῶντας ἀπὸ σκαλοπάτι σὲ σκαλοπάτι ἀνέβηκε στὴν κορφή.

Τὸ σουβλί ριζοβόλησε κι ἔγινε χλωρὸ ἐλάτι, τὰ ξυλοκάρφια ἔγιναν κλωνάρια του.

* * *

Ἄλλη μέρα ὁ Χριστὸς δημιούργησε τὸν πάλιουρα μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀγκάθια. Ξέρετε τί ἐστὶ πάλιουρας; Οὔτε καὶ νὰ τὸν πλησιάσῃ κανεὶς δὲ μπορεῖ. Ροῦχο δὲν ἀφήνει ἀξέσχιστο, χέρι, πόδι, ὅτι πάρει τὸ ἀγκάθι του, τὸ καταπληγώνει. Φράχτη ἂν κάμῃς ἀπὸ παλιούρια, κανένα ζῶο - κι οὔτε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὴ χαλάσῃ. Τὸ ἀγριώτερο κλαρὶ ὁ πάλιουρας εἶναι. Ὅταν λοιπὸν ὁ Χριστὸς τὸν δημιούργησε, καλεῖ τὸ Διάβολο καὶ τοῦ λέει:

- Ἐμπρός, ἀνέβα πάνω!

Ὁ Διάβολος δὲ θέλησε νὰ τὸν παρακούσῃ καὶ προσπάθησε νὰ ἀνεβῆ, μὰ τὸ βρῆκε ρόζο. Γυρίζει ἀποδῶ, γυρίζει ἀποκεῖ, ἀδύνατο! Δὲν ἄφηναν τ' ἀγκάθια του¹¹⁸ καὶ δὲν εἶχε ἀπὸ ποῦ νὰ πιαστῆ. Τρεῖς φορὲς δοκίμασε καὶ τίς τρεῖς ἀπότυχε. Στενοχωρήθηκε πολὺ ὁ Διάβολος κι ἀπὸ τὴ στενοχωρία του ἔσκασε.

(Αἰτωλία)

118 «Παλιούρος [θάμνος ἐστὶ] ἀπὸ ρίζης πολὺκλαδον» (Θεοφρ. I, 3. 1.).

Τὰ δακράκια,

Εἶχαν πιάσει τὸ Χριστὸ οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὸν ὠδηγοῦσαν στὸ Γολγοθᾶ γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν. Ἡ μητέρα του, πονεμένη βαριά γιὰ τὸ πάθημα τοῦ γιοῦ της, δὲ μποροῦσε νὰ βρῆ ἡσυχία, γι' αὐτὸ καὶ πῆρε τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ κλαίοντας καὶ θρηνῶντας ἀπὸ τὸν πόνο της. Περνοῦσε στὸ ἓνα βουνό, δὲν εὔρισκε ἡσυχία, περνοῦσε στ' ἄλλο, τίποτα. Πέρασε καὶ στὸ Βελούχι τοῦ Καρπενησιοῦ.

Ὅπου κι ἂν ἔπεφτε δάκρυ τῆς Παναγίας, ξεφύτρωνε κι ἓνα λουλουδάκι κιτρινόλευκο ποὺ σκορποῦσε μεθυστικὴ μυρουδιά σ' ὅλα τὰ γύρω. Λουλούδι ἐδῶ, λουλούδι ἐκεῖ, λουλούδια πολλὰ γέμισε ὁ τόπος καὶ τὰ λουλούδια αὐτὰ τὰ ὠνόμασαν ἀπὸ τότε δακράκια.¹¹⁹

Τῆς Παναγίας τάχα τὰ δάκρυα.¹²⁰

(Αἰτωλία)

Ἡ μελισσαντρού.

Μελισσαντροῦ¹²¹ μὲ τὸν ἀνθό,
πούχεις τὸν ἄντρα τὸν καλό.

Ὅπου τὸν ἐσκοτώσανε στῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη,
κι ἔκανες ὄρκο στὸ θεὸ μὴν κάνης ἄλλο ταίρι.

Τῆς Μελισσαντροῦς ὁ ἄντρας ἦτον ἔμπορος καὶ τὸν ἔλεγαν Μελίσσαντρο. Ἐκεῖ ποὺ ταξίδευε σὲ ξένα μέρη μὲ τὸ πλοῖο του, τὸν ἔπιασαν κουρσάροι Ἀλγερίνοι καὶ τὸν σκότωσαν, καὶ πῆραν καὶ τὸ πλοῖο του.

Ὅταν ἡ γυναῖκα του, ἡ Μελισσαντρού, ἔμαθε τὴ συμφορὰ του, πέθανε ἀπὸ τὴ μεγάλη της λύπη καὶ τὴν ἔθαψαν.

Στὸ μνημόρι της φύτρωσε ἓνα λουλούδι ποὺ σ' αὐτὸ ἔχουν δοσμένο τὸ ὄνομά της: Μελισσαντρού.

Καὶ θέλουν νὰ ποῦν πῶς αὐτὸ τὸ λουλούδι, παθαίνεται σὰν ἀκούση νὰ τοῦ λένε:
«Μελισσαντροῦ μὲ τὸν ἀνθό...».

Οἱ κλῶνοι καὶ τὰ ἄνθη τῆς σωροβουλιάζονται κάτω. Ἀπόδειξη κι αὐτὸ πῶς ἀλήθεια κάποτε αὐτὸ τὸ λουλούδι ἦτον γυναῖκα, ἡ γυναῖκα τοῦ Μελίσσαντρο.

119 Ranunculus oreophilus τὸ ἐπιστ. ὄν.

120 Τὰ ἴδια τοῦτα λουλούδια βγαίνουν καὶ στὴν Ὁξυὰ τῆς Ρούμελης, στὸ Βαρδούσι, στὴν Πίνδο: καὶ σ' ὅλα τὰ ψηλὰ βουνά. Σὲ μερικὰ μέρη τὰ λένε ἴτσα, τάχα ἴα βουνίσια. Φύονται ἀπὸ τὸ τέλος Ἀπριλίου ὡς τέλος Μαΐου καὶ ἔχουν μεθυστικώτατη μυρουδιά.

121 Ὁ Μηλιαράκης λέει πῶς ἡ Μελισσαντροῦ εἶναι τὸ οὐέρβασκον (Verbascum sinuatum L.) ἴδ. Λαογρ. Β', σ. 165. Λέγεται καὶ φλόμος, φλομόχορτο, καλανδροῦδια, γιάτρινα.

Ἡ ἀγκινάρα.

Στὰ πρῶτα χρόνια ὁ Θεὸς εἶχε πλασμένη δίχως ἀγκάθια τὴν ἀγκινάρα, γι' αὐτὸ καὶ πολὺ ὑπόφερε. Πήγαιναν νύχτα κλέφτες στοὺς κήπους ποὺ ἦτον φυτωμένη καὶ τῆς κλέφτανε τὸν καρπὸ.

Ἡ ἀγκινάρα ἀπόκαμε, καὶ ἀναγκάστηκε νὰ πάη στὸ Θεὸ καὶ νὰ τοῦ κάμη τὰ παράπονα:

- Κύριε, νύχτα δὲν περνάει ποὺ νὰ μὴν πηδήσουν κλέφτες στὸν κήπο ὅπου βρίσκομαι καὶ νὰ μὲ ρημάζουν. Κάμε τίποτα, γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια τοὺς!

Ὁ Θεὸς τὴ λυπήθηκε τὴν ἀγκινάρα καὶ τῆς εὐχήθηκε νὰ γεμίση ἀγκάθια.

Ἄμέσως ἔβγαλε ἀγκάθια κι οἱ κλέφτες δὲ μποροῦν νὰ τὴν ἀγγίξουν πιά. Τὰ χέρια τοὺς ἀγκελώνονται.

(Ἀρκαλοχώρι - Ἱεράπετρας Κρήτης
ἀπὸ συλλογὴ τῆς Μαρ. Λιουδάκη).

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Ὁ βάτος.

Ὁ βάτος ἦτον ἄνθρωπος πρὶν γίνῃ δεντρικὸ, κι ἔκανε τὸ γυρολόγο πρᾶματευτὴ. Πήγαινε στὸ ἕνα χωριό, πωλοῦσε, ἔφευγε, πήγαινε σ' ἄλλο, τὰ ἴδια κι ἐκεῖ γύριζε, ὅλο γύριζε.

Ὁ κόσμος εἶχε νὰ κάμῃ μὲ τὸ γυρολόγο τὸ βάτο, ποὺ ἦτον ἀκριβὸς στὴν πούληση. Ὅμως καὶ ὁμορφος πολὺ μὲ τὰ γλαρά του κι ὠραία μάτια, γι αὐτὸ καὶ οἱ καλύτεροι πελάτες του ἦταν οἱ γυναῖκες.

Τρεῖς μάλιστα κοπέλες ὅλο ἀπὸ αὐτὸν ψώνιζαν· εἶχαν δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ψώνια, ἔβγαιναν γιὰ ν' ἀγοράσουν, ὅταν ἄκουαν τὴ φωνή του.

Πέρασε καιρὸς· οἱ κοπέλες καταλάβαιναν πὼς ἡ δουλειὰ αὐτὴ δὲ μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπάπειρο, γιὰτι κι ὁ κόσμος εἶχε μάτια.

Σκέφτηκαν νὰ βροῦνε κανένα μέσο γιὰ νὰ διώξουν τὸ πειρασμό, καὶ μιὰ μέρα κατέβηκαν σ' ἕνα βαθὺ λαγγάδι ποὺ σύχναζαν οἱ Καλὲς Κυράδες (Νεράϊδες), καὶ τὶς παρακάλεσαν νὰ συνεπάρουν τὸ βάτο, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰ γλαρά του μάτια.

Οἱ Νεράϊδες, ποὺ ἴσια ἴσια αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειὰ τους, καλάκουσαν τὶς κοπέλες, κι ἐνῶ ἕνα μεσημέρι περνοῦσε τραγουδώντας μὲ τὴν πρᾶματεία του, σοῦ τὸν πιάνουν τὸν καλὸν τὸ βάτο καὶ τὸν κακομεταχειρίζονται.

Ἡ πολυπαινεμένη γιὰ τὴν ὁμορφιά της Νεράϊδα Κάλλω, ἀπὸ ζήλεια τῆς γιὰ τὴν τόση ὁμορφιά του, τὸν καταράστηκε, κι ἡ κατάρα της τὸν ἔπιασε.

Ὁ βάτος ἔγινε δεντρικὸ καὶ ρίζωσε στὴν ἄκρη σ' ἕναν κῆπο, πύκνωσαν καὶ τὰ κλαδιά του τόσο ποὺ ἔγιναν ἡ φράχτη του:

Καὶ τώρα ἀκόμη ὅποιος περναῖ κοντά του, βρίσκει τὸ μπελά του. Γράπ, μὲ τ' ἀγκάθια του σ' ἀρπάζει ὁ καλὸς βάτος ἀπὸ τὸ φόρεμα καὶ σὲ κρατεῖ στὸν τόπο.

- Καὶ τοῦτο ἀπὸ μένα τόχεις ἀγορασμένο, καὶ κείνο ἀπὸ μένα τόχεις ψωνισμένο, λέει, πλέρωνε γιὰ νὰ σ' ἀφήσω.

Φιλάργυρος τὸν καιρὸ ποὺ ἦτον ἔμπορος ὁ βάτος, φιλάργυρος καὶ τώρα ποὺ ἔγινε δεντρικὸ!

* * *

Στὴ Θεσσαλία λένε:

Ὁ Βάτος συντρόφεψε μὲ τὴ Νυχτερίδα καὶ μὲ τὸ Λάρο κι ἐμπορευότανε. Μετρητὰ ὁ Βάτος δὲ εἶχε, γιὰ νὰ βάλῃ τὸ ἀνάλογο κεφάλαιο στὴν ἑταιρεία, εἶχε ὅμως γούνα μεγάλης ἀξίας κι αὐτὴ ἔβαλε. Ὁ Λάρος ἔβαλε ὅσα χαλκωματένια ἀγγεῖα εἶχε στὸ σπίτι του καὶ μόνο ἡ Νυχτερίδα ἔβαλε μετρητὰ, ποὺ τὰ δανείστηκε ἀπὸ τοκογλύφους.

Πήραν τὰ κεφάλαια καὶ πῆγαν σὲ μακρινὸ μέρος ψωνίσαν λογιῶν λογιῶν πρᾶματες, ἓνα πλοῖο ὀλάκερο φόρτωσαν καὶ γύριζαν.

Στὸ γυρισμό, ἔπιασε θαλασσοφουρτούνα καὶ τὸ πλοῖο ναυάγησε. Αὐτοὶ ἔπεσαν στὴ θάλασσα, ἀλλὰ δὲν πνίγηκαν, βγήκαν ἀποκεῖ μὲ ἄλλη μορφή. Ὁ Λάρος ἔγινε πουλὶ καὶ γυρίζει στὰ πέλαγα, ὅπου ἀκόμα περιμένει νὰ στερέψη ἡ θάλασσα γιὰ νὰ βρῆ τὰ χαλκωματένια ἀγγεῖα του στὸ βυθὸ τῆς. Ἦταν ἀξίας πράματα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὰ λησμονήσῃ μόλο ποὺ πέρασαν τόσα χρόνια.

Ὁ Βάτος ἔγινε δεντρικὸ μὲ πολλὰ ἀγκάθια κι ἔπιασε τὶς διάβες ποὺ περνοῦν οἱ διαβάτες. Ὅποιος περνᾷ ἀπὸ κοντὰ του, τὸν γραπώνει μὲ τ' ἀγκάθια του καὶ παρατηρεῖ τί φορεῖ ἀπάνω του. Ἡ δουλειὰ του εἶναι μὴν τύχη καὶ βρῆ τὸν ἄνθρωπο ποὺ φορεῖ τὴ γούνα ποὺ ἔχασε.

Ἡ Νυχτερίδα ἔγινε πετούμενο, καὶ κρύβεται μέρα καὶ νύχτα σ' ἀνήλια καὶ κρυφὰ μέρη. Φοβεῖται μὴν τὴ βροῦν οἱ δανειστὲς καὶ τῆς ζητήσουν τὰ χρήματα ποὺ τὴ δάνεισαν.

* * *

Ἄλλοι λένε πὼς ὁ Βάτος γραπώνει τοὺς διαβάτες, μὴν τύχη καὶ βρῆ κείνον ποὺ τοῦ ἔκλεψε τὰ ἐμπορεύματα, ὁ Γλάρος κάνει βουῖτες γιὰ νὰ βρῆ στὸ βύθος τοῦ πέλαγου αὐτὰ ποὺ ἔχασε.¹²²

(Λαογρ. Α', 405)

122 Ἡ παράδοση εἶναι ἀρχαία καὶ σώζεται σχεδὸν ὅπως ὁ Αἴσωπος τὴ γράφει: «Νυκτερίς καὶ βάτος καὶ αἴθουα ἑταιρείαν ποιησάμενοι, ἐμπορικὸν διέγνωσαν βίον ζῆν. Ἡ μὲν οὖν νυκτερίς ἀργύριον δανεισαμένη καθῆκεν εἰς τὸ μέσον ἢ δὲ βάτος ἐσθῆτα μετ' ἑαυτῆς ἔλαβεν, ἢ δὲ αἴθουα τρίτη χαλκὸν καὶ ἀπέπλευσαν. Χειμῶνος δὲ σφοδροῦ γενομένου καὶ τῆς νεῶς περιτραπίσης, πάντα ἀπολέσασαι αὐταὶ ἐπὶ τὴν γῆν διεσώθησαν. Ἐξ ἐκείνου τοῖνον ἢ μὲν αἴθουα τοῖς αἰγιαλοῖς αἰεὶ παρεδρεύει, μὴ που τὸν χαλκὸν ἐκβάλλῃ ἢ θάλαττα ἢ δὲ νυκτερίς τοὺς δανειστὰς φοβουμένη, τῆς μὲν ἡμέρας οὐ φαίνεται, νύκτωρ δ' ἐπὶ νομῆν ἔξεισιν ἢ δὲ βάτος τῆς τῶν παριόντων ἐσθῆτος ἐπιλαμβάνεται, εἴ που τὴν οἰκείαν ἐπιγνοίῃ ζητοῦσα».

(Αἰσωπ. Μῦθ. 306 306β Halm)

ΙΕΡΑ ΔΕΝΤΡΑ

Ὁ πεῦκος τῆς Ἄρτεμης.

Δέντρα ποὺ βρίσκονται γύρω σ' ἐκκλησιᾶς κι ἐξωκλήσια ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὰ θεωρεῖ ἱερά καὶ δὲν τολμᾷ νὰ τὰ κόψη.

Τὰ λέει ὑψωμένα¹²³ ἢ στοιχειωμένα¹²⁴. Ἔτσι καὶ στὸ χωριὸ τῆς Ρόδου Ψίθθο, κοντὰ στὸ δρόμο ποὺ πάει σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Παναγίας: τὸ Γιαματικό, ὑπάρχει ἓνα παλιὸ καὶ πολὺ μεγάλο πεῦκο. Βρίσκεται ἀκριβῶς στὴ θέση Ἄρτεμη. Ὁ κόσμος λέει γι' αὐτό: Ὁ πεῦκος τῆς Ἄρτεμης, καὶ τὸ θεωρεῖ ἱερό.

Παραδέχονται πὼς στὸν ἴσκιό του ἀποκάτω κάθησε ἡ Παναγία γιὰ ν' ἀναπαυτῆ, τὸν καιρὸ ποὺ ἀκόμα βρισκόταν στὸν κόσμος. Ἀπὸ τότε πῆρε τὴ φήμη καὶ γι αὐτὸ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὸ πειράξῃ. Λένε μάλιστα πὼς κάποτε ἓνας καρβουνιάρης δοκίμασε νὰ κόψῃ τὸν πεῦκο, μὰ μὲ τὴν πρώτη τσεκουριά ποὺ ἔδωκε στὸν κορμὸ του, ἔσπασε τὸ τσεκούρι.

Τὸ κατάλαβε πὼς ἀμάρτησε καὶ παρατήθηκε ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ἡ τσεκουριά του ὅμως καὶ σήμερα ἀκόμα διακρίνεται στὸν πεῦκο.

Ἐξ ἄλλου κι ὁ νοικοκύρης τοῦ χωραφιοῦ ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ δέντρο αὐτό, εἶχε ἀποφασίσει νὰ τὸ κόψῃ. Μὰ οἱ χωρικοί, σὰν ἔμαθαν τὴν ἀπόφασή του, τὸν συμβούλεψαν νὰ παραιτηθῆ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἰδέα. Ἦτον φόβος μὴν πάθῃ κανένα πολὺ μεγάλο κακό.

(Ἰδ. «Ροδιακὰ» Α. Βρόντη, Σ, Ω, Β, σ. 44)

Τέλος

123 Ὑψωμα λέγεται τῆς λειτουργίας ὁ ἅγιος ἄρτος. Ἀνοίγουν μιὰ τρύπα κάτω ἀπὸ τὴ φλούδα τοῦ δέντρου καὶ τοποθετοῦν τεμάχιο ἀπὸ τὸν ἁγιασμένον αὐτὸν ἄρτο. Τότε τὸ δέντρο λέγεται ὑψωμένο καὶ θεωρεῖται πιά ἱερό.

124 Παραδέχονται πὼς σ' αὐτὰ κατοικοῦν Στοιχειὰ μέσα, σὰ νὰ πῆς βόδι λαμπροκέρατο, δράκοντας κλπ. Ὑψωμένο ἱερὸ δέντρο ὑπάρχει καὶ στὸν Ἄη Θανάση τοῦ Μαυρίλου στὸ ρίζωμα τοῦ Βελουχιοῦ στὴ Φθιώτιδα. Στὴν ἐποχὴ τῆς δουλείας ἓνας Τοῦρκος ἀνεβασμένος πάνω σ' αὐτὸ προσπαθοῦσε νὰ κόψῃ μὲ τὸ τσεκούρι κλωνάρι του. Τὸ θαῦμα ἔγινε. Ὁ Τοῦρκος γλίστρησε, ἔπεσε κι ἔμεινε νεκρός. (Δὲς δικό μου «Στὰ βουνὰ τοῦ Κατσαντώνη» σ. 66)

Τò βιβλίο διαμορφώθηκε σè ψηφιακή μορφή από αντίτυπο
για τις ανάγκες τῆς ιστοσελίδας www.pentalofo.gr

www.pentalofo.gr